HER ZAMAN TETİKTE

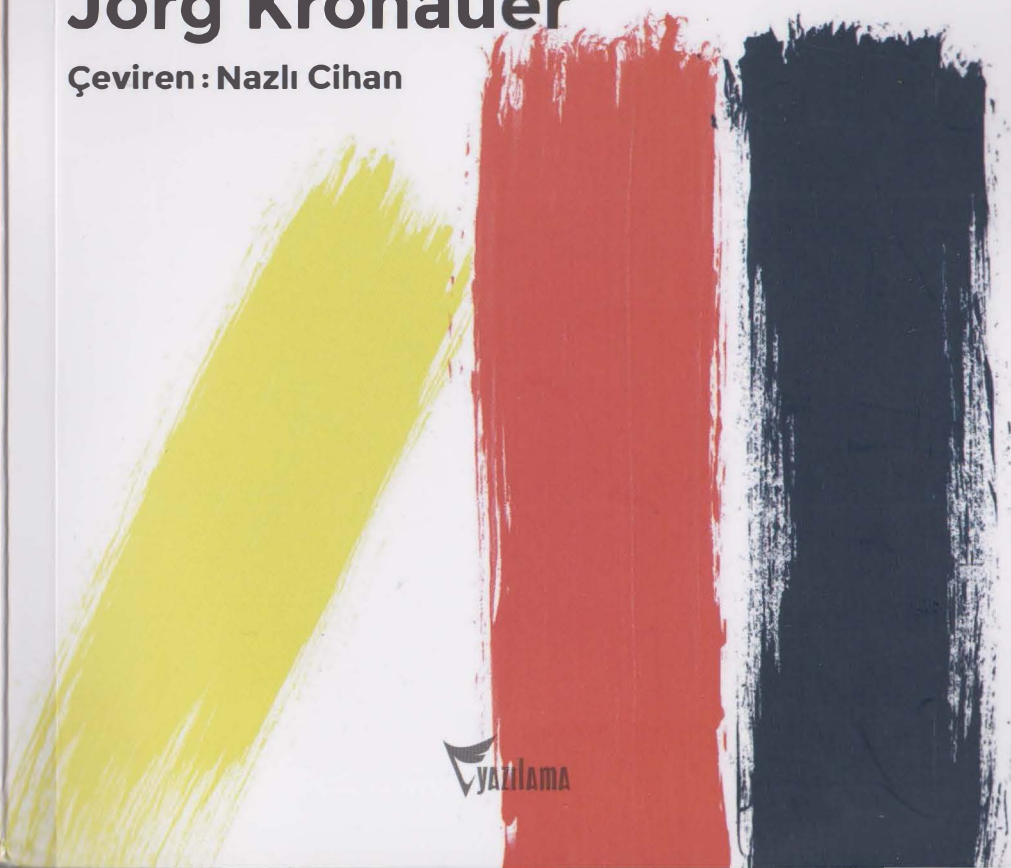
JÖRG KRONAUER

Yeni Alman Dünya Politikası

HER ZAMAN TETİKTE

Jörg Kronauer

Çeviren : Nazlı Cihan

Yazılama

Her Zaman Tetikte

Yeni Alman Dünya Politikası

Yazılama Yayınevi: 134
Dünyaya Pencere: 10

Her Zaman Tetikte
Yeni Alman Dünya Politikası

Jörg Kronauer

Özgün Adı: Allzeit Bereit - Die neue deutsche Weltpolitik und ihre Stützen (PapyRossa Verlag, Köln, 2015)

Çeviren: Nazlı Cihan

Düzelti: Firdevs Arı

Kapak Tasarımı: Levent Karaoğlu

Sayfa Düzeni: Yiğit Berker

ISBN: 978-605-9988-49-0

Birinci Baskı: Haziran 2016

© Yazılama Yayınevi

Baskı: Kayhan Matbaacılık
Merkezefendi Mah. Fazlıpaşa Cad. No: 8
Giriş Kat D: 2 Topkapı - İstanbul
Tel: 0212 576 01 36
Sertifika No: 12156

Yazılama Yayınevi Hizmetleri Ltd. Şti.
Serasker Cad. Osmancık Sokak
Betül Han 9/13 Kadıköy - İstanbul
0 216 338 52 59
iletisim@yazilama.com
www.yazilama.com

Her Zaman Tetikte

Yeni Alman Dünya Politikası

Jörg Kronauer

Çeviren
Nazlı Cihan

Yazılama

Jörg Kronauer: Alman sosyal bilimci ve serbest gazeteci. www.german-foreign-policy.com isimli, Alman dış politikası hakkında sol eleştirel yayın yapan internet sitesinin editörlerinden. Almanya'da aşırı sağ ve öğrenci hareketi üzerine kaleme aldığı kitapları bulunuyor. Yaşamını Köln'de sürdürüyor.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7

1.
Liderlik İçin Çağrı 9
Yeni Alman Dünya Politikası Kampanyası 9

2.
Avrupa Birliği 33
2.1. Göz Hizası: AB ile Süper Güç Olma Yolunda 33
2.2. Hiç Olmadığı Kadar Baskın: AB'nin Üstün Gücü Almanya 55

3.
Almanya'nın Ekonomik Çıkarları 75
3.1. Ekonomi Merkezi:
İhracat, Dış Yatırımlar ve Hükümet Fonları 75
3.2. Petrol ve Gaz Savaşları: Enerji Güvenliği 88
3.3. Refah İçin Önkoşul: Sanayide Enerji Dışı Hammadde 105

4.
Düşünce Kuruluşları, Vakıflar, Dernekler ve Kültür Merkezleri 115
4.1. Senaryo geliştir, fırsat buldukça kışkırt:
Almanya'daki Düşünce Kuruluşları 115
4.2. En Etkili Aygıtlar: Dış Politikada Etkin Vakıflar 133
4.3. Geleneği Bozmayan Destekçiler:
Dış Ekonomide Etkin Büyük Birlikler 145
4.4. Almanya'nın En iyi Beyinleri:
Dış Kültür Politikasının Farklı Sürümleri 161

5.
Hedefteki Dünya 171
Beş Bölgesel Örnek 171
5.1. Uluslararası Anlayışta Yeni Bir Boyut:
Doğu ve Güneydoğu Avrupa'da "Alman Dünyası" Siyaseti 171
5.2. Geleceğin Bölgesel Gücü: Ortadoğu'da Hegemonya Savaşları 174
5.3. Batı'nın Verdiği Yetkiye Dayanarak:
Sahra Çölü'nün Güneyindeki Afrika Valileri 177
5.4. Pasifik'e Yöneliş: Latin Amerika'daki İttifaklar 181
5.5. Çin'in Etrafındaki Ateş Çemberi:
Güneydoğu Asya'da Çatışma Hazırlığı 184

Önsöz

Joachim Gauck halinden memnun. "Almanya harekete geçti" diye açıkladı Cumhurbaşkanı 2015 Şubat başlarında. Önceki 16 ay boyunca daha saldırgan bir Alman dünya politikası talep etmiş, gerektiğinde askeri müdahalelerin sıklaştırılması yönünde görüş belirtmişti. Şimdi de Bellevue Sarayı'nda 2014 yılındaki gelişmelerle ilgili düşüncelerini paylaşıyordu. "Avrupa'nın çevresinde ve bütün dünyada baş gösteren krizler bize doğru yaklaşıyor" tespitinde bulunuyor ve "Uluslararası düzen, 20 yıl önce beklediğimizden daha fazla tehdit altında" diye ekliyordu.[1] Peki, Federal Almanya Cumhuriyeti? O da pekâlâ değişmişti 2014 yılında; uluslararası çevrelerde daha saldırgan hareket ediyor, güç savaşında Rusya ile en ön cephede mücadele ediyor, Ortadoğu'da "İslam Devleti"ne (IŞİD) karşı yürütülen yeni savaşa askerî destek sağlıyordu. "Almanya sorumluluk aldı" diye övgüler düzüyordu Cumhurbaşkanı; Berlin, "Uluslararası güvenliğin ve düzenin ayakta kalması için yardım" etmişti. 1990'dan itibaren Batılı devletler tarafından inşa edilen ve üstünlüğünü gelecekte de güvence altına almak isteyen bir düzen – bütün mesele buydu.

Yeni Alman dünya politikası kampanyası – bilhassa Gauck'un da müdahaleleri sayesinde – Almanya Federal Cumhuriyeti'nde 2014 yılının en yakıcı siyasi konularından biriydi. Kampanya, Alman egemenlerinin giderek çetrefilleşen küresel güç savaşlarında,

1 Claudia Kade: Gauck Uluslararası Düzeni Tehdit Altında Görüyor. www.welt.de, 10.2.2015.

şimdiye kadar olduğundan daha etkin bir rol kapma çabalarına fon müziği oluşturmuştu. Bu kitapta dünya politikası kampanyası ve kampanyanın iç yüzü mercek altına alınıyor. Berlin'in ABD ile olabildiğince göz hizasına yükselme çabaları, bu çabada Avrupa Birliği'nin rolü ve Almanya'nın Avrupa Birliği'nin üstün gücü haline gelmesi, bu bağlamda incelenen başlıca konular. Ardından – gerek ihracat devinin piyasa arayışları olsun, gerekse ihracat sanayisine yurtdışından hammadde tedariki zorunluluğu olsun – çıkarları Alman dünya politikasından bağımsız düşünülemez ekonomik güçler ele alınıyor. Daha sonra, en önemli düşünce kuruluşlarından bazı vakıflara, oradan da dış ticaret derneklerine uzanan bir yelpazede kısaca Almanya'nın dışişlerinde önemli rol oynayan aygıtlara değiniliyor. ABD'nin küresel çapta faaliyet yürüten baskı araçları tekrar tekrar masaya yatırılırken, bir kısmı – yani iktidara yakın olanlar – tanınmış ABD kuruluşlarınca örnek alınan Almanya'daki muadilleri ise Alman kamuoyunda genellikle bilerek görmezden geliniyor. Bu noktada, kitabın sayfaları yazmaya yetmeyeceği için, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin dışişlerinde devreye soktuğu aygıtlarla ilgili sadece birkaç örnekle yetinmek zorundayız; tıpkı "Bölgesel Örnekler" bölümünde olduğu gibi, bu bölümde de Alman dünya politikasının faaliyet alanına giren sadece bir kaç örnek üzerinde duruluyor. Almanya'nın baskı faaliyetleri bütün yerküreye yayılıyor. Yayılmanın kapsamını yaklaşık bile olsa en azından sezdirebilmek ve başkalarını konuyla ilgili daha ayrıntılı araştırmalara teşvik etmek, bu kitabın başarısı sayılmalıdır.

* * *

Çözümlemeleri, tartışmaları, bilgi aktarımları ve her tür destekleriyle bana yardımcı olan ve kitabın ortaya çıkmasını mümkün kılan herkese teşekkürlerimi sunuyorum. Burada adlarını anamadıklarımı temsilen Gerd Alt'a, Kurt Heiler'e, Detlef Peikert'e, Rheinland Irkçılık Karşıtı Kültür Forumu'ndan Jürgen Peters'e, Friedhelm Schwarzer'e, Željko Taraš'a, Hartmut-Meyer Arşivine, VVN/BdA'ya (Antifaşist Birlik) ve özellikle de Hans-Rüdiger Minow'a teşekkür etmek istiyorum. Ayrıca PapyRossa Yayınevi'ne ve düzeltmeler için Jutta von Freyberg'e de içten teşekkür ediyorum.

1.
Liderlik İçin Çağrı

YENİ ALMAN DÜNYA POLİTİKASI KAMPANYASI

Zarif bir alkış yankılanıyordu Stuttgart Liederhalle'de. Tarih 3 Ekim 2013, Almanya'nın "Yeniden Birleşmeyi", yani Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin çöküşünü ve Federal Almanya Cumhuriyeti tarafından ilhak edilişini kutladığı gündü. Büyük olay, her zamanki gibi şenlikler eşliğinde karşılanıyordu. Devletin zirvesi Baden-Württemberg eyalet başkentindeki kutlama töreni için toplanmıştı. Önce Stuttgart Vakıf kilisesindeki ekümenik ayine katılım gösterilmiş, daha sonra da Cumhurbaşkanı Joachim Gauck'un konuşmasını yaptığı Liederhalle'deki resmi törene geçilmişti. Gauck'un açıklamaları pek de büyüleyici sayılmazdı. On gün önce sahnelenen genel seçimlere değiniyor, sonra da yeni parlamentoyu ve yeni hükümeti "büyük bir meydan okumanın" beklediğini açıklıyordu: "Demografik dönüşüme", yani Alman nüfusunun yaşlandığı ve azaldığı olgusuna karşı çareler bulunmalıydı, bunun yanı sıra "dijital devrimin" ve internet çağının çerçeve koşulları hazırlanmalıydı.[2] Ardından Gauck, Avrupa Birliği hakkında da zorunlu olarak birkaç kalıplaşmış cümle ekliyor, "Avrupa'yı birbirine kenetleyen bağları güçlendirmenin" bundan sonrası için de önemli olduğunu ilan ediyordu. Elbette, "Avrupa" övülmeli ve layıkıyla alkışlanmalıydı, işte bu yüzden zarif ama neredeyse yavan sayılabilecek bir alkış yükseliyordu salondan.

---

2 Cumhurbaşkanı Joachim Gauck, Almanya'nın'nın Yeniden Bütünleşmesi Töreni, 3 Ekim 2013, Stuttgart.

Derken Gauck, konuşmasının üçüncü ve son bölümünde gerçekten de yeni bir konuya atlamıştı, hem de sonraki aylarda oldukça hararetli tartışmalara neden olan bir konuya: Cumhurbaşkanı, Alman dünya politikasını tartışmaya açıyordu. "Almanya'nın Avrupa'daki ve dünyadaki sorumluluğu nedir?" diye yöneltiyordu sorusunu Liederhalle'ye. Atılım yapabilmek için siperi sağlama almak gerek; Cumhurbaşkanı da öyle yapıyor ve ilk önce başkalarının konuyla ilgili görüşlerini paylaşıyordu: "Bazı komşu ülkeler Almanya'nın güçlü konumundan çekiniyor." – iki dünya savaşının ateşini fitillemiş bir ülke olarak bu göndermede bulunmamak olmazdı elbette – "Ama başkaları tam da bunu arzu ediyor." diye iddiada bulunuyordu Gauck. Bunun için tanık bile gösterebiliyordu, örneğin Polonya Dışişleri Bakanı Radoslaw Sikorski bunun için biçilmiş kaftandı, ne de olsa ülkesi kanlı Alman işgalinin acılarını, başka hiçbir ülkenin çekmediği kadar çekmişti. Gerçekten de: "Bugün Almanların gücünden değil, hareketsiz kalmalarından daha çok korkarım."[3] Bu sözleri Sikorski 27 Kasım 2011'de Berlin'deki Paris Meydanı'nda gerçekleşen soylu ittifak forumunda yaptığı ve geniş onay gören konuşmasında sarf etmişti; böylece, şimdi Gauck'un seve seve gole çevirdiği bir pas sunmuş oldu: "Hem içeriden hem de dışarıdan, Almanya'dan uluslararası siyaset sahnesinde daha fazla angajman talep eden sesler çoğalıyor", diye ileri sürüyordu ve bu talebe katılıyordu elbette.

"Gerçekten de şu soruyu kendimize sormalıyız" diye sesleniyordu Cumhurbaşkanı 2013'te, Stuttgart Liederhalle'deki ulusal bayramda: "Ortaya koyduğumuz çaba, ülkemizin önemine denk geliyor mu? Almanya yoğun nüfuslu bir ülke, kıtanın tam ortasında yer alıyor ve dünyanın dördüncü büyük ekonomisine sahip... Almanya, sorumluluğunun yeterince bilincinde mi acaba?" Sorumluluk, hâkimiyetini ve üstünlüğünü meşrulaştırmak isteyen herkesin öteden beri kullanmayı pek sevdiği bir kavram. Almanya'nın makam sahipleri de bundan hiçbir zaman geri durmamıştı, Gauck da öyle. O'na göre, Almanya'nın "dünyada" yeterince aktif olup olmadığı sorusunun yanıtı olumsuzdu: "Daha az

3 "Bugün Almanların gücünden değil, hareketsiz kalmalarından daha çok korkarım." https://dgap.org/de,28.11.2011.

sorumluluk, bundan böyle yetinebileceğimiz bir şey değil"; "daha fazla sorumluluk" ise, henüz "alışmamız" gereken "bir süreç"ti. Gauck, "alışma süreciyle" fazla zaman kaybedilmemesi gerektiği konusunda sıkıştırıyordu: "Ülkemiz bir ada değil. Çözüm süreçlerine katılmadan siyasi, ekonomik, ekolojik ve askeri çatışmalardan muaf kalabileceğimiz yanılsamasına kaptırmamalıyız kendimizi." Ve kategorik bir saptamada bulunuyordu: "Almanya'nın başkalarını vesayet altına almak için büyüklük tasladığını düşünmek bile istemiyorum. Ama Almanya'nın riskten ve dayanışmadan kaçmak için içe büzüldüğünü daha da az düşünmek istiyorum."

Gauck'un 3 Ekim 2013 tarihli konuşması önemli bir dönüm noktasıydı. Bu konuşma, çok sayıda benzer açıklamaların, hatta daha saldırgan bir Alman dünya politikası için olabildiğince yaygın bir kamuoyu onayını almayı gözeten bir PR kampanyasının ateşleyicisi olmuştu. Akıllıca bir zamanlama seçilmişti: Genel seçimler henüz yapılmış, yeni koalisyon hükümeti kurma çalışmaları sürüyordu; böylece kurulacak olan yeni hükümete, sahneye daha saldırgan çıkması konusunda destek verilebilirdi. Bunun yanı sıra kampanya – elbette Federal Cumhuriyet'in dışişleri yönetim kademeleriyle yapılan anlaşmalar sonucu – en geç 2012 yılından itibaren yola koyulan sağlam, uzun soluklu ön çalışmalara da bağlanabilirdi. Dikkatli gözlemciler ve bazı paydaşlar bu bütünlüğün temelinin 2011 yılında – yani Almanya'nın resmi olarak mesafe koyduğu NATO'nun Libya Savaşı döneminde – atıldığını düşünüyorlardı.

Libya İkilemi

Berlin'in 2011 yılındaki Libya Savaşı'nda sergilediği tutum, hem ülke içinde hem de ülke sınırlarının dışında sert tartışmalara yol açmıştı. Hatırlatma: Şubat 2011'de Muammer El-Kaddafi rejimine karşı ayaklanma başladığında AB ve NATO içerisinde nasıl tavır alınması gerektiğine dair sert tartışmalar yürütülmüştü. Önce bir belirsizlik yaşanmıştı. Berlin önlem olarak, tatbikat için Akdeniz'e doğru yola çıkmış olan üç savaş gemisini Libya açıklarına yollamıştı; resmi açıklamaya göre öncelikli amaç, gerekli durumda Alman vatandaşların tahliyesiydi. Martın başında ise Paris'in, Kuzey Afrika'da yeniden güç kazanmak için isyancıların lehine bir

askeri müdahale öngördüğü anlaşıldı; Paris, devrik liderler Zeynel Abidin Bin Ali (Tunus) ve Hüsnü Mübarek (Mısır) ile giriştiği işbirliği nedeniyle aynı yılın başından beri oradaki etkisini önemli ölçüde yitirmişti. Afrika'da Fransız çıkarlarına yarayan askeri müdahaleleri olabildiğince engelleyen veya kısıtlayan Alman hükümeti[4], mesafeyi hızla açmıştı. Fransa savaş konusunda ısrarcıydı, Almanya ile olan anlaşmazlık tırmanışa geçmişti. Sonuç olarak Berlin, Paris'in hararetle zorladığı ve resmi kayıtlara göre uçuşa yasak bölgenin tesisini ve sivil halkın korunması için diğer önlemleri içeren; ancak Kaddafi'nin devrilmesiyle sonuçlanan savaş için NATO'ya gerekli bahaneyi sunan BM'nin 1973 sayılı kararını engellemeyi başaramadı. BM Güvenlik Konseyi'nin 17 Mart 2011'deki nihai oylamasında Federal Cumhuriyet'in temsilcisi çekimser kalmıştı. Böylece Almanya ilk kez Batılı müttefiklerinin tümünü karşısına almış oldu; sadece – 2003'teki Irak Savaşı'nda olduğu gibi – NATO'nun ana güçleri ABD ve İngiltere'ye değil, AB içerisindeki en büyük ortağı Fransa'ya da karşı gelmişti. Federal Almanya Cumhuriyeti izole olmuştu.

Bu can sıkıcı durum Berlin'de sert taktik eleştirilerine yol açmıştı. Öfkeli müttefikler de zaman kaybetmeden şikâyet etmeye başladı, ne de olsa Batı'nın birlik ve beraberliği küresel güç savaşlarında oldukça işe yarar bir değerdi. "Almanya'nın pozisyonu ile ilgili baş gösteren anlaşmazlık, hem Dışişleri Bakanlığı Planlama Teşkilatı'nda, hem de çeşitli düşünce kuruluşlarında şiddetli tartışmalara neden olmuştu" diye sonraları anımsıyordu Berlin Reuters Haber Ajansı baş muhabiri Andreas Rinke, haber merkezinde en sağlam ilişkilere sahip olan kişi.[5] Şu açıktı: gelecekte yapılacak oylama işlemlerinde Libya ikilemi benzeri bir tekrarın yaşanmaması için önleyici bir çözüm gerekiyordu; Batılı güçlerin arasındaki farklılıkların ve rekabetin en azından dizginlenebilmesi için bir çerçevenin çizilmesi zorunluydu. Konuyla ilgili ilk büyük adım 2011 yılının sonlarında, Berlin'de yakın bağlantıları olan, nüfuzlu ve etkili ABD düşünce kuruluşu German Marshall Fund of the

4 Bkz. Bölüm 2.2.

5 Andreas Rinke: Raus ins Rampenlicht. Die Genese der »neuen deutschen Außenpolitik«. Internationale Politik Temmuz/Ağustos 2014, S.

United States (GMF)'den geldi ve sorunun ele alındığı düzenli tartışmalar yapıldı; ama Alman hükümeti halen çizgisini tutturmakla meşguldü ve önceleri birlikte çalışmaktan kaçındı. 2012 yazında ise vakit tamamdı. Dışişleri Bakanlığı GMF ile temas kurdu ve birlikte, Berlin'deki Bilim ve Siyaset Vakfı'nı (SWP) da yanlarına alarak yukarıda belirtildiği gibi, Batı içerisindeki farklılıkları ve rekabeti dizginleyecek çerçevenin oluşturulması için uzun soluklu bir proje başlattılar.

"Amerika'nın Pasifik Yüzyılı"

GMF'nin ve aynı anlama gelmek üzere ABD'nin böylesi bir çerçeveye olan ilgisi, etkileri yavaş ama son derece açık ve net olan dünya politikasındaki büyük kaymalarla doğru orantılıydı. Küresel gücünün doruklarındaki Washington; Almanya ve Fransa'nın – iki Batılı müttefikin – destek vermemesini pek de umursamadan 2003 yılında Irak Savaşı'nı sürdürmüştü. 2012 yılına gelindiğinde ise işler değişmişti. Irak Savaşı hezimete dönüşmüş; Afganistan'da işler umulduğu gibi gitmemiş; Amerika'nın İran'da rejimin devrilmesi için uygulamaya koyduğu plan hâlâ başarıya ulaşmamıştı. Amerika Birleşik Devletleri 21. yüzyılın ilk on yılını, kendi savaş bölgesinin merkezi olan Ortadoğu'da, hiçbir gerçek başarı elde edemeden geride bırakmak zorunda kalırken; diğer bir güç, kararlı adımlarla tarihsel yeniden yükselişini inşa ediyor ve önemli ilerlemeler kaydediyordu: Çin Halk Cumhuriyeti. Alman diplomat ve Dışişleri Bakanlığı Planlama Dairesi eski başkan vekili Heinrich Kreft'in Eylül 2010'da tespit ettiği gibi, "Avrupa ve ABD, her biri ayrı ayrı olmak üzere dünya kişi başı hasılasının 3'te 1'ini karşılarken", 2004 – 2010 yılları arasında gayri safi yurtiçi hasılası neredeyse üç katına yükselen Çin Halk Cumhuriyeti, "böylece bu yarışta yalnızca yüzde 7'ye ulaşmakta"; ancak gelecek 20 yılda "bu sayıyı üç katına çıkararak Avrupa ve ABD ile arayı kapatacak gibi" görünüyordu. Federal Politik Eğitim Merkezi'nin (Bundeszentrale für Politische Bildung - BpB) yayınlarında çıkan bir yazısında Kreft, "Çin'in ekonomik ve bunun bir sonucu olarak politik yükselişinin, çağımızın mega trendi" olduğunu yazmıştı. Avro-Atlantik bölgesinden Asya-Pasifik bölgesine, yeni merkezi gücün Çin olduğu bir küresel ekonomik güç kayması tarif edilmeliydi.

Elbette ABD bu güç kaymasına uzun zamandan beri niyetliydi. "Pasifik Yüzyılı"nın başında bulunduğumuzu iki günlük ABD Başkanı George W. Bush Şubat 2002'de Tokyo ziyareti sırasında açıklamıştı: "Amerika da, tıpkı Japonya gibi bir Pasifik Ülkesi'ydi ve "Asya'nın geleceğinin bir parçası"ydı. Geleceğe odaklanan bir vizyonla bölgede varlık göstermek konusunda hiç olmadığı kadar sorumluluk sahibiyiz." Ancak bilindiği gibi Bush döneminde olaylar biraz farklı gelişti. Ortadoğu'da Washington için işler Arap saçına dönmüştü ve böylece emperyalist politikalar açısından Çin, nispeten rahat bir büyüme ortamı kazanmıştı. Sonuç olarak, ABD'nin Pasifik'teki etkinliğini arttırmada ve Çin'e karşı güç savaşını keskinleştirmede asıl ciddi adımları atan kişi, Bush'un halefi Barack Obama oldu. Kasım 2011'de, Amerikan dış politikası üzerinde oldukça etkili *Foreign Policy* dergisinde Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un kendi adıyla yayınladığı ve resmi düzeyde "Amerika'nın Pasifik Yüzyılı"nı ilan eden – makalenin başlığı da buydu – bir makale yer aldı. Makalede, Avustralya'dan Japonya'ya, oradan Güneydoğu Asya ve Hindistan'a uzanan bölge üzerinde ABD'nin hem güncel hem de gelecekte uygulamaya koyacağı planların ana hatları çiziliyor; Washington'un ekonomik ve askeri amaçları ele alınıyor ve Amerika Birleşik Devletleri'nin yalnızca Kuzeydoğu Asya'daki asker konuşlandırmasını konsolide etmekle kalmayıp "Güneydoğu Asya'da ve Hint Okyanusu'na doğru" da askeri birlikleri genişletmek niyetinde olduğuna değiniliyordu. Ayrıca Clinton, Bush'un Ortadoğu'da sergilediği vahşet oyunlarını kastederek "Başka yerlerde meydana gelen olayların bizi oyalamasına izin vermeyeceklerini" de sözlerine ekliyordu.

Fransa'nın Zayıf Noktası

Kasım 2011, Alman egemenlerinin Libya Savaşı ve bu savaş nedeniyle Federal Almanya'nın dış politikada yaşadığı tıkanmayla ilgili hararetli tartışmalar yürüttüğü dönemdi. Bu dönem GMF'nin Berlin'de, Batı içerisindeki farklılıkların ve rekabetin dizginlenebilmesi için görüşmelerin başlatılması konusundaki ilk adımları attığı dönemdi aynı zamanda. Avrupa hâlâ "bir numaralı ortak" olarak tanımlanıyordu, Hillary Clinton'un kendi adıyla yayınladığı "Amerika'nın Pasifik Yüzyılı" başlıklı makalesinde; Washington

"ittifaklarımızın yapısını güncelleme" denemelerine bazı yatırımlarda bulunuyordu "şu aralar". ABD'nin bunun için cepte tuttuğu teklifin ağırlık noktası Atlantik'ten Pasifik'e kaydırmasına dayanıyordu. Eğer gelecekte Çin ile – askeri olarak da – girişilecek güç savaşına odaklanılacaksa gerek ekonomik gerekse stratejik açıdan önem taşıyan Ortadoğu'daki güçlerini azaltmak zorundaydılar. Ancak bölgedeki – Irak ve İran gibi – en önemli devletler içerisinde hem Batı'ya sadık hem de, belirli bir ölçüde sağlam rejimler kurma başarısı gösterilemediği için, bölgeye daha güçlü bir biçimde "çekidüzen" verecek temsilcilere ihtiyaç vardı. İşte burada AB devletleri devreye giriyordu. ABD'nin askeri açıdan sadece ikinci sıradan sürdürdüğü ve Fransa ile İngiltere'nin ilk sırada savaştığı Libya savaşı, bunun için bir deneme sürüşüydü. Peki, dünya politikasında güç ve itibar kazanma arzusunu bastırmakta yıllardır güçlük çeken AB'nin en önemli gücü Almanya'nın da iştahı kabartılamaz mıydı bunun için? Böylesi önemli operasyonlar gerçekten de Avrupa'nın iç sorunları yüzünden aksamaya mahkûm muydu?

ABD'nin önerisi Berlin'de ilgiyle karşılanmıştı. Zamanlaması, güç politikasındaki dengeler açısından oldukça elverişliydi. Fransa ekonomik bakımdan kırılgan hale gelmiş, Avro krizi yüzünden daha da gerilemesine yol açan Almanya'nın kemer sıkma politikalarını önleyememiş ve böylece Federal Almanya karşısında giderek daha dezavantajlı konuma düşmüştü. Aslına bakılırsa böylece, AB içerisinde kimin sözünün geçtiği sorusu da yanıtını bulmuştu. Berlin Reuters Ajansı baş muhabiri Rinke, Ocak 2011'de *Internationale Politik* dergisine gönderdiği demeçte bu konudaki görüşlerini açıklamıştı. Rinke, "Yunanistan'ı ve daha sonra Avro bölgesinin tümünü kurtarma çabalarının çalkantılı aşamalarında, AB liderliği konusunda Almanya'nın ağırlığını" fark etmeye başlamış ve AB üzerinde açık bir biçimde oluşan Alman hegemonyası ile ilgili, Angela Merkel'in payına "başbakanlık" rolünün; buna karşın Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin payına da "kuşkusuz, başbakan yardımcılığı rolünün" düşeceği yönünde bir kehanette bulunmuştu. Bu açıklamayı yayınlayan *Internationale Politik* dergisi bir taşra bülteni değil, Alman dış işlerini temsil eden en önemli dergiydi; bunun yanı sıra dışişleri politikası alanındaki iki önemli düşünce kuruluşundan biri olan Alman Dış Politika Konseyi

(Deutsche Gesellschaft für Auswärtige politik - DGAP) tarafından yayımlanıyordu. Bu bağlamda Fransa'yı, Almanya'nın "yardımcısı" ilan eden her kimse, yaptığı işten son derece emin olmalıydı.

Fransa'nın zayıf noktasının bazı sonuçları olacaktı. AB, ABD'nin yanında yer alarak Ortadoğu'ya daha fazla el atacak olursa Berlin, Avrupa Birliği içerisinde açıkça söz sahibi olacağını da hesaba katabilirdi – güç politikası bakımından gelecek vaat eden bir durumdu; Afrika'daki askeri operasyonların sadece rakip Fransa'yı güçlendirmeye yaradığı yönündeki daha önce var olan baskın endişe önemini yitirmişti (daha fazlası Bölüm 2.2.'de). ABD'nin yanında Ortadoğu'da daha güçlü bir rol üstlenmek: Bu, Alman dışişlerindeki birbirinden farklı kanatları avantajlı bir biçimde aynı çatı altında birleştirmek için iyi bir fırsat sunuyordu. Ne pahasına olursa olsun ABD ile girişilen ittifakın her yönüyle yararlı olduğunu varsayan ıslah olmaz Atlantik ötesi hayranları bu planı, Almanya, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkilerin güçlenmesi olarak selamlayabilirlerdi büyük bir memnuniyetle. Alman egemenleri arasında, çok kutuplu bir dünya düzeninde büyük ölçüde bağımsız bir AB sayesinde nihayet ABD ile "göz hizasına" gelmeyi hayal edenler ise Ortadoğu'da elde edilecek güçlü bir pozisyonu, hedefe giden yolda bir adım olarak görebilirlerdi; ne de olsa Washington şimdiye kadar hem ekonomik hem de stratejik bakımdan son derece önemli bir bölge olan Ortadoğu'da tek başına lider olmanın reklamını yeterince yapmıştı. Öyleyse bu tasarı bütün kanatlar için umut vaat eden perspektifler içeriyordu. Ancak, bu tasarı aynı zamanda Almanya için Kuzey Afrika ile Yakın ve Ortadoğu'da siyasi ve daha da önemlisi askeri operasyonların net bir biçimde genişletilmesi koşulunu da beraberinde getiriyordu. Örneğin NATO'nun Libya'ya karşı yürüttüğü gibi bir savaştan uzak durmak, kesin olarak imkânsızdı artık.

Taarruza Dönüş

Askeri adımlar da dâhil Alman dış politikasının kesintisiz olarak güçlendirilmesi, 1990 yılından beri, parti politikalarının bileşiminden bağımsız olarak bütün Federal Alman hükümetlerinin dikkate almak zorunda olduğu temel ilkelerin değişmezi arasında yer alıyordu. 90'lı yılların ilk yarısına denk gelen Yugoslavya'nın

parçalanması, ardından Alman Silahlı Kuvvetleri'nin bölgeye girişi, sonra 1999 yılında – BM yetkilendirmesi olmadan ve uluslararası hukuka aykırı biçimde yürütülen – Belgrad saldırısıyla birlikte Avrupa'da gerçekleşen bir taarruza Almanların 1945'ten beri ilk kez katılımı. Bunların hepsi, 2001 yılındaki Afganistan işgaline ve sözde teröre karşı savaşa ortaklık etmenin başlangıç evreleriydi. Sırada, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nden Sudan'a ve oradan Afrika Boynuzu'ndaki korsan saldırılarına uzanan çeşitli müdahaleler vardı. Alman Silahlı Kuvvetleri'nin zaman zaman 8.000 askerini aynı anda yurtdışında konuşlandırdığı oluyordu. Dış politikada izlenen ve askeri-politik saldırıların kolaylıkla bağlanabileceği genel hat buydu. Ancak kamuoyunun algısında geciktirici bir moment oluşmuştu: 2003'te Irak Savaşı'na, 2011'de de Libya Savaşı'na katılmama kararı ve en önemlisi, geniş kapsamlı propaganda faaliyetlerine rağmen Afganistan işgalinde yaşanan fiyaskonun üzerinin bir türlü örtülememesi böyle bir sonuç doğurmuştu. "Sanırım son yıllarda, Kosova krizi ile yakaladığımızı sandığımız tartışma pozisyonunun bile gerisine düştük." diye 2014'ün ilk aylarında şikâyet ediyordu Wolfgang Ischinger, 2008'den beri Münih Güvenlik Konferansı'nı yöneten Almanya'nın eski parlak diplomatlarından biri. Özetle, bütün mesele, 90'lı yıllarda binbir zahmetle ve büyük uğraşlarla elde edilen saldırı pozisyonunun yeniden kazanılmasıydı.

Berlin, belirli bir düşünme süresinin ardından ABD'nin teklifini özü itibariyle kabul etti. 2012 sonbaharında SWP ile GMF tarafından başlatılan ve Dışişleri Bakanlığı Planlama Dairesi'nce de desteklenerek memnuniyetle refakat edilen proje böylece ortaya çıkmıştı: "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" projesi. SWP'nin raporuna göre bu proje için "Parlamento, bürokrasi, bilim, iş dünyası, vakıf, düşünce kuruluşu, medya ve sivil toplum kuruluşu çevrelerinden seçilen dışişleri ve güvenlik politikaları konusunda 51 uzman kişi" toplanmış ve "bir yıla yayılan süre boyunca bir dizi konferans ve çalıştaylar düzenleyerek... dışişleri ve güvenlik politikaları alanında Almanya'yı gelecek yıllarda bekleyen temel zorluklar hakkında" tartışmalar yürütmüşlerdi. "Almanya'ya yönelik beklentiler" için "bir artış" söz konusuymuş, projeye dair açıklama böyle: "Komşuların ve ortakların birçoğu, Avrupa ve uluslararası politikalar

bağlamında Berlin'in daha fazla liderlik ve yönlendirici rol üstlenmesini arzuluyor". Daha ayrıntılı bilgi, projenin bir çıktısı olarak Ekim 2013'te yayınlanan ve projenin de adı olan "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" başlığını taşıyan bir strateji raporunda yer almaktaydı.

Yeni Güç

"Bugün Almanya hiçbir zaman olmadığı kadar müreffeh, güvenli ve özgürdür" deniliyordu "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" raporunda; bugünün Almanya'sı "Önceki bütün demokratik Almanya cumhuriyetlerinden daha fazla güce ve etkiye" sahipti. Ancak bu gücünü henüz tam olarak kullanmamıştı: "Almanya şimdiye kadar... en azından ekonomisine, jeopolitik dengesine ve uluslararası itibarına kıyasla oldukça seçici ve çekimser önerilerde bulunmuş veya inisiyatifler almış. Almanya bir yapılandırıcı güç olarak henüz bekleme evresinde bulunuyor." Üstelik de zenginliğini büyük ölçüde ithal hammaddelere dayanan sanayi üretimine ve üretilen malların ihracatına borçlu olan bu devlet, serbest dünya ticaretine ve hâlihazırda Batı'nın yaratmış olduğu dünya düzeninin korunmasına oldukça büyük önem atfetmekteydi. "Almanya'nın öncelikli stratejik hedefi" buydu. Bu hedefe ulaşmak için Berlin'in hem Rusya ve Çin gibi "rakiplerle" , hem de İran, Kuzey Kore ve Venezüela(!) gibi "bozguncularla" başa çıkmak zorundaydı. Almanya'nın "büyüyen gücü" ona "yeni etki olanakları" ve "uluslararası ilişkilerini yeniden gözden geçirme olanağı" sunmaktaydı, diye devam ediyor raporda. SWP/GMF ortak strateji raporu, yazarlarının temel talebi konusunda kuşkuya yer bırakmıyor: "Almanya gelecekte daha sık ve daha kararlı bir biçimde liderlik yürütmek zorunda kalacak."

NATO ve AB gibi Almanya'nın kadim dostlarının payına merkezi bir rol düşüyordu "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" raporunda. Ancak, diye vurgulanıyor, NATO çerçevesinde, ABD politikalarında bir değişime hazırlıklı olunmalıydı. ABD – azalan maddi kaynakların bilincinde olarak – dünya genelindeki angajmanının gelecekte daha seçici olacağı ve ortaklarına yönelik beklentilerinin de bu ölçüde artacağı sinyalini açıkça vermekte, diye yazıyordu eser sahipleri. Avrupalı NATO üyeleri bu yüzden, tıpkı Libya Savaşı'nda olduğu gibi, kendi faaliyetlerini daha güçlü bir biçimde geliştirmeliydi: Askeri-operasyonel düzlemde... Avrupalılar, ABD'nin sadece

liderlik rolünü azaltmakla kalmayıp ortak misyonlara da daha az katılım gösterme isteğine hazırlıklı olmalıdır. Bunun anlamı, Avrupa ve Almanya için daha fazla görev ve sorumluluk – özellikle de Amerikalı NATO müttefiklerinin, Asya'da büyüterek yürüteceği angajmanın getireceği iş yükünü hafifletmek adına. "Avrupa ve Almanya, NATO operasyonları konusunda ABD'nin desteğine daha az ihtiyaç duyacakları formatlar" geliştirmeliydi. Bu da daha yoğun askeri faaliyet ve daha fazla siyasi liderlik demek oluyordu. Avrupa, özellikle de kendi komşu çevresinde güvenlik önlemlerini arttırmalıydı; Berlin ve AB – özellikle de uzun süreli ve meşakkatli askeri müdahaleler söz konusu olduğunda – öncelikle giderek istikrarsız bir hal almaya başlayan ve Kuzey Afrika'dan Ortadoğu'ya ve oradan Orta Asya'ya uzanan bölgeye yoğunlaşmalıydı.

Seçkinler Konsensüsü

"Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" sıradan bir bülten değildi. dayanağını oluşturan proje için, çeşitli alanlardan Alman egemenlerini temsil eden 51 kişi bir araya gelmişti. Israrla, tartışmalar sırasında görüş ayrılıklarının yaşandığı ve "çözümlemelerin ve tekliflerin istisnasız şekilde, projenin bütün üyeleri tarafından kabul görmediği" belirtilse de; kişisel itirazlar ve sapmalara rağmen rapor özünde, bir seçkinler konsensusü belgesi niteliği taşıyordu. Burada ilgi çekici olan, bu uzlaşı metninin kapsadığı geniş toplumsal-politik alandı. Katılımcı unsurlar arasında sadece – Başbakanlık makamından Dışişleri Bakanlığı'na ve Ekonomi ve Çevre Bakanlığı'na uzanan bir yelpazede – Berlin'in yönetim kademesinden temsilciler değil, Sol Parti de dâhil olmak üzere parlamentonun bütün kanatlarından milletvekilleri de yer alıyordu. Bunların dışında DGAP veya European Council on Foreign Relations (ECFR) gibi düşünce kuruluşları, Bertelsmann Vakfı, Konrad-Adenauer Vakfı ve Freidrich-Ebert Vakfı gibi CDU (Hıristiyan Demokrat Birliği) ve SDP'nin (Almanya Sosyal Demokrat Partisi) Vakıfları da projede temsil ediliyordu. Alman Sanayi Birliği'ni (Bundesverband der deutschen Industrie-BDI) temsilen yönetim kurulu üyesi Stefan Mair; Daimler A.Ş.'yi temsilen de Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier'in eski sözcüsü, lobici Martin Jäger katılıyordu toplantılara. Çok sayıda Siyaset Bilimi Profesörü'nün yanı sıra "Yeni

Güç.Yeni Sorumluluk" projesi, Amnesty International genel sekreteri Wolfgang Grenz'i bile seçkinleri arasına katmayı başarmıştı.

Bu kadar zahmet niye? Ne de olsa dış politika hâlâ Dışişleri Bakanlığı'nca, daha doğrusu, dışişleri konusunda giderek artan faaliyetler içine giren diğer bakanlıklar da hesaba katıldığında, genel olarak iktidar aygıtları tarafından yürütülmekteydi; yüksek okul profesörleri, Amnesty International veya medya dünyasındaki kalemler tarafından değil. Çeşitli alanlardan Alman elitlerinin dahil edilmesi ve bir seçkinler konsensusünün tarifi, Alman dünya politikasının temel sorunları ile ilgili içkin bir birlik ve bütünlük oluşturma hedefine hizmet ediyordu. Bu neden mi gerekliydi? Buna, tıpkı Dışişleri Bakanı Steinmeier'in Ağustos 2014'teki Büyükelçiler Konferansı'nda yaptığı gibi genel bir yanıt vermek mümkün: "Biz dış politikacılar dünyada daha fazla Avrupa istiyorsak, içeriye doğru, Avrupa'ya da seslenmeliyiz." diyordu Alman diplomatlar topluluğu önünde. "Avrupa, içeride öyle yapılanmalıdır ki, dışarıya doğru bir hareket ehliyeti olsun." Benzer bir tarifi, Dışişleri Bakanlığı "Birleşmiş Milletler ve Küresel Sorunlar Dairesi" temsilcisi Patricia Flor da 2014'ün yaz aylarında yapmıştı: "Geniş desteğe sahip olmayan bir dış politika, iyi ve sürdürülebilir bir dış politika değildir."

Bunu somutlaştırmak mümkün, hem de iki şekilde: Her şeyden önce, saldırgan bir dış politika için seçkinlerin geniş desteği son derece yararlı bir katkıydı. Küresel çatışmalar bağlamında "Kısıtlı bir reaksiyon süresinin söz konusu olduğu karmaşık bir ortamda, daha gelişkin bilişsel yetiler beklenir" diye belirtiliyordu "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" raporunda. "Bilgi, algı, hoşgörü, karar verme yetisi ve stratejik öngörü: bunların hepsi öğretilebilir ve geliştirilebilir şeyler. Ama bunlar yatırım gerektiriyor, hem devlet hem de üniversiteler, araştırma kuruluşları, vakıflar ve dışişleri kurumları tarafından. Amaç, sadece politik yaratıcılığa olanak tanıyan ve önem veren değil, politik opsiyonları hızlıca operasyonel formlara dönüştürebilen bir 'düşünceler diyarı' olmalıdır". Birçok üniversitenin siyasal bilgiler profesörünün SWP/GMF projesinde yer alması ne kadar da işlevseldi! Bu işe yarar durum "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" broşüründe de bire bir söylendiği gibi "Almanya'nın küresel çapta artan rolünün, daha yüksek maliyetlere yol açacağı" düşünüldüğünde, daha da anlam kazanıyordu. Kaynaklar sadece

üniversitelerde değil, diğer kalburüstü alanlarda da mevcuttu; bu yüzden güçlü bir seçkinler konsensusü, genişleme bağlamında gerçekten de çok işe yarardı.

Saldırgan bir dış politika elbette halk arasında kolaylıkla hoşnutsuzluğa yol açabilirdi. "Önemli rollerle yüklü bir Alman dış politikasının siyaseten daha zor kontrol edilebileceği gerçeği küçümsenmemelidir." diye yazıyor "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk"ta. "Bu durum, içeride meşruiyet sorunlarını keskinleştirebilir." 2014 yılı buna dair birçok örnekle doluydu. Bunlardan bir tanesi: Kasım ayında Infratest Dimap tarafından yapılan kapsamlı bir anket, ankete katılanların yalnızca %48'inin, iktidarın Kırım'ın Rusya'ya geçmesine koşulsuz itiraz edilmesi gerektiği söylemini onayladığını göstermişti, hem de iktidarın ortaya koyduğu bu tavır oldukça güçlü bir seçkinler konsensusü tarafından tanındığı halde. Buna karşılık, Almanların %39'u, Kırım'ın Rusya'ya geçmesini onaylıyordu. Bunun yanı sıra, medyanın yüksek sesli ve aralıksız yayın bombardımanına rağmen ankete katılanların yalnızca %54'ü Rusya'nın dış politikasını bir tehlike olarak görürken, %43'ü ise bunu doğrudan tehlike olmadığı görüşündeydi.

Sonuç: İç cephede sürekli huzursuzluk... Saldırgan bir dış politika için ideal şartlardan söz edilemezdi. Hatta –tıpkı Rusya'ya karşı uygulanan ve Alman ihracat şirketlerini de inleten ekonomik yaptırımlarda olduğu gibi – hiç beklenmedik şekilde ters tepebilir ve ülke içinde de yol kazalarına neden olabilirdi. Bu nedenle "Devlet eliyle yürütülen dış politika, hem kendi yurttaşları hem de uluslararası kamuoyu önünde ikna gücünü arttırmak için amaçlarını ve isteklerini daha etkili iletişim araçlarıyla aktarmayı öğrenmek zorundadır." diye salık veriliyor "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk"ta. Neyse ki; sözü geçen önemli gazetelerin iki dış politika yazarı da projede yer alıyordu: *Frankfurter Allgemeine* gazetesinden Nikolas Busse ve *Zeit* gazetesinden Jochen Bittner.

"İkinci Weizsäcker"

"Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" 2013 genel seçimlerinden hemen sonra hazırdı ve 2013 Ekim'den itibaren dışişleri çevrelerince genişçe propaganda edildi. SWP haftalar boyunca broşürü kendi web sayfasında tanıttı, DGAP tarafından yayınlanan

Internationale Politik dergisinde broşürden uzunca özetlere yer verildi. Konuyla ilgili tartışmaları büyütme ve seçkinler konsensusünü olabildiğince dışarıya doğru, geniş bir alana yayma niyeti açıkça görülebiliyordu. Elbette seçkinler müzakeresinin de bir sınırı vardı. Kamuoyunun büyük kesimlerini yeni Alman dünya politikasının ucundan tutmaya motive etmek, daha fazlasını gerektiriyordu. Medya dünyasının temsilcilerini işin içine katmanın yararları vardı elbette, ancak özel atraksiyonların faydası da yadsınamazdı. Örneğin bu işe Cumhurbaşkanı Gauck'un katkısı olabilirdi. Bu fikir Joachim Gauck'un aklına, 3 Ekim 2013 vesilesiyle "Alman Halkına" atacağı nutukları düşünürken öylesine gelmemişti elbette. Fikir, Gauck'un cumhurbaşkanı seçilmesinden sadece iki ay sonra, daha Mayıs 2012'de Alman siyasetinin egemenleri arasında tartışılmıştı. Brüksel'deki düşünce kuruluşu *Carnegie Europe*'un yöneticisi Jan Techau'un 8 Mayıs 2012'de, *Süddeutsche Zeitung*'da yayınlatmayı başardığı makalesinden öyle anlaşılıyordu. Techau 2003–2006 yılları arasında; 2006'da DGAP'ye, daha sonra 2010'da NATO Defense College'e ve oradan da Mart 2011'de Carnegien Europe'ye geçmeden önce, medya kooperasyonu ve iletişim tasarıları genel raportörlüğünü yürüttüğü Federal Almanya Savunma Bakanlığı Basın ve Enformasyon Dairesi'nde görevliydi.

Süddeutsche Zeitung okurları 8 Mayıs 2012 tarihinde, Jan Techau'un "Gauck'un nasıl ikinci bir Weizsäcker olabileceği" üzerine kafa yorduğu bir makale buldular karşılarında. Önce, Nazi Almanyası'nın işlediği insanlık suçlarına göndermede bulunarak "ne yazık ki kendi tarihimizin travması" Almanya'da "etkisini hâlâ koruyor" diye belirtiyordu: "Almanlar, dünya politikası meselelerine karışmanın bir kez daha yanlış işlere hizmet etmesinden korkuyorlar. Bu yüzden hiçbir şeye karışmamak onlara daha iyi bir seçenek gibi görünüyor, özellikle de istisnasız bütün askeri konularda." Anlaşılan adamcağız önceki işvereni olan Federal Savunma Bakanlığı'nın web sayfasına bakmayı unutmuştu; baksaydı, Afganistan'daki çekilme harekâtına rağmen, üç kıta üzerinde toplam on ülkede hâlâ 4.000'in üzerinde Alman askerinin konuşlandırılmış olduğunu bilirdi. Her neyse: "Almanya, Brüssel'in ön ayak olduğu en küçük projelerde bile frene basıyor" diye hayıflanıyordu Techau; "güvenlik konusunda yürütülen önemli müzakerelerde"

de zaten masanın altına gizleniyordu. Cumhurbaşkanı Richard von Weizsäcker vaktiyle "8 Mayıs 1985'teki meşhur konuşmasında, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunu, Almanya'nın kurtuluşu diye nitelemiş" ve böylece "kurtuluşun ikinci perdesini" aralamıştı. O konuşmasıyla Almanlar'a, yenilgiyi "kendi başlarına üstesinden gelemedikleri canice bir sistemden kurtuluş" olarak kavramalarına yardımcı olmuştu; böylece geçmişin yükünden kurtulmaları da kolaylaşmıştı. Bugün Alman dış politikasının "kurtuluşu" için de yeniden buna benzer bir şey gerekliydi. "Alman halkına, kuşkularını aşmayı ve kazanılan özgürlükleri etkin bir biçimde kullanmalarını teklif etme görevini şimdiki Cumhurbaşkanı Joachim Gauck üstlenebilir." diye kehanette bulunuyordu Techau üstü kapalı olarak. Özgürlüklerini etkin bir biçimde kullanmak mı? "AB içerisinde coşku ve yaratıcılıkla ortak bir dış ve güvenlik politikasının inşasına katkıda bulunmak için". "Somut ve entelektüel düzlemde NATO'nun gelişimine katkıda bulunmak için" asla ve asla "askeri müdahalelerden kaçınmamak için ve BM güvenlik konseyinde net ve doğru tavırlar sergilemek ve tıpkı Libya sorununda olduğu gibi, utanç verici durumlara düşmemek için". Savaşma özgürlüğünü etkin bir biçimde kullanmak mı? "Gauck gibi bir cumhurbaşkanının dış politika üzerinde hiçbir etkisi olmaz." diye ders veriyordu Techau: "ama iyi bir dış politika için iç koşulları oluşturmaya yardımcı olabilir. Uzlaştırıcı Tanrı adamı Gauck değilse; kim Weizsäcker geleneğine uygun bir konuşmayla Almanlar'ı ikna edebilir ki, hem kendileriyle hem komşularıyla hem de bütün dünyayla barış ve huzur içinde yaşamanın ancak ve ancak kendi kendilerini affetme cesaretini gösterdiklerinde mümkün olabileceğine? "Kendi kendini affetmek", uzun yıllar Savunma Bakanlığı Halkla İlişkiler Dairesi'nin tedrisatından geçince "daha fazla NATO" ve "daha fazla askeri operasyon" yerine bu ifade kullanılıyordu demek ki.

"Biz Hazırız"

Öyle veya böyle: Joachim Gauck bu öneriyi büyük bir hevesle karşılamıştı. Önceleri yalnızca nokta atışlarıyla gerçekleştiriyordu bu görevi, örneğin Savunma Bakanlığı'nın Hamburg Komutanlık Akademisi'ne yaptığı ilk ziyarette olduğu gibi. "Almanların

yine şehit olması, mutluluk bağımlısı toplumumuz için katlanılması zor bir durum", diye şikâyetini dile getirmişti orada. Canla başla işe koyulduğu asıl tarih ise, Stuttgart Liederhalle'de "daha fazla sorumluluk" talep ettiği ve "Almanya'nın içe büzüldüğünü" düşünmek bile istemediğini söylediği 3 Ekim 2013'e denk geliyordu. Önceki konuşmaları benzer tonlar içerse de, hemen öncesinde, yani Ağustos 2013 ortalarında Federal Cumhurbaşkanlığı "Planlama Dairesi / Konuşmalar" Birimi Başkanı olarak göreve yeni atanan Thomas Kleine-Brockhoff, konuşmasını hazırlarken kendisine mutlaka yardımcı olmuştu. Klein-Brockhoff, kendince fazla çekimser bulduğu Alman dış politikasından uzun süredir şikâyetçiydi ve *Internationale Politik* dergisinin Sonbahar 2011 sayısında Almanya'nın bir "ekonomi devi" ve fakat bir "politik cüce" olduğu konusunda uyarıda bulunmuştu. O dönemde GMF için, yani Libya Savaşı'ndaki gibi olası görüş farklılıklarını önlemek üzere yeni Alman dünya politikası hakkında birlikte kafa yorma önerisiyle Berlin'e başvuran kuruluş için, "Senior Director for Strategy" olarak çalışıyordu. Daha sonra Kleine-Brockhoff, çalışmalarına aktif olarak da katıldığı "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" projesinin fikir babaları arasında yer alacaktı, ta ki Federal Cumhurbaşkanlığı makamındaki görevine geçene kadar. Özetle, Cumhurbaşkanı'nın konuşmalarını hazırlayan yeni görevli, projeden dayanağını alan broşürdeki fikirlere en ince ayrıntısına kadar aşinaydı.

Gauck'un 3 Ekim 2013 vesilesiyle yaptığı konuşmanın ve hemen ardından "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" broşürünün yayınlanmasından sonra olaylar hızla akmaya başlamıştı. Kasım ayı başında medyada, kurulacak koalisyonun bileşenlerinin de üzerinde uzlaştıkları yeni bir dış politika strateji raporundan söz edilir olmuştu. "Küresel düzenin yapılandırılmasında aktif olarak rol almak istiyoruz." deniliyordu. "Eğer krizlerin ve çatışmaların çözümü için ülkemizden katkılar bekleniyorsa, biz hazırız." Bu ifade, 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanan koalisyon tutanağına da girmişti. AB, "21. yüzyılın küreselleşen dünyasında uluslararası politikaların tasarlanmasına katkıda bulunmalı ve bu yolda güçlü, bağımsız bir rol üstlenmelidir." diye yazıyordu. "Federal Almanya hükümeti... [AB'nin (J.K. yazarın notu)] ortak dış ve güvenlik politikalarının

güçlendirilmesi ve derinleştirilmesi konusunda yeni siyasi inisiyatifler alacak." Devamında şöyle deniliyordu: " Kriz önleme ve sorun çözme konularında Avrupa'nın gerek sivil, gerekse askeri yeteneklerini iyileştirmek amacıyla Avrupa Birliği'nin sivil ve askeri araçlarını daha fazla birleştireceğiz." NATO ile ilgili de her türlü itirafın ardından "Avrupa'nın güvenliğinin korunması ve güçlendirilmesi için öncelikli olarak komşumuz olan coğrafi bölgelerde ortak faaliyetlerin yürütülmesi" isteği dile getiriliyordu. "Komşu" coğrafi bölgeler ise, Afrika'nın kuzeyi ile Yakın ve Ortadoğu bölgelerini kapsıyordu.

"Almanya Yönetmeli"

Bir sonraki trampet sesi 2014 Ocak sonunda Münih'teki Güvenlik Konferansı'nda yükseldi. Joachim Gauck – ilk Cumhurbaşkanı olarak – dış ve askeri politikalar bağlamında düzenlenen bu önemli toplantıda bir konuşma yapacaktı, ilgili çevreler bunun için çoktan ön hazırlık yapmışlardı. Örnek mi? Almanya "Avrupa'nın en çok nüfuslu devleti ve küresel ekonomik güç olarak, güvenlik politikaları bakımından bu role uyumsuz bir biçimde pasif duruma düşmüştür." diye. FAZ'a (Frankfurter Allgemeine Zeitung) yakınıyordu eski Savunma Bakanı Volker Rühe. "Yakışıksız" bir durumdu bu. Bu yüzden yeni hükümet vakit kaybetmeden "ciddiyetle sorumluluk almak" için harekete geçmeliydi. "Almanya bunun için gerekli kaynağa ve yetenekli, son derece iyi eğitimli bir orduya sahip." Avrupa Birliği'nin askeri politikası acilen geliştirilmeliydi; bunun için de "güçlü olanın görevi, örnek bir liderlik sergilemek ve Avrupa'nın hareket kabiliyetini güvence altına almak"tı. Rühe'nin kavrayışına göre kimin "güçlü" olduğu ise aşikârdı. Eski Savunma Bakanı demecini net bir mesajla sonlandırıyordu: "Almanya yönetmeli".

Rühe'nin kale önüne attığı bu pası, ilgili bakanlar seve seve gole çevirdiler. "Askeri operasyonlar söz konusu olduğunda ve diğerleri ayarsızca ileriye doğru hücum ettiğinde, birileri sürekli kibarca kenara çekilirse, Avrupa küresel güçler arasında oynanan bu oyunda ilerleyemez." diye konuya netlik getiriyordu yeni Savunma Bakanı Ursula von der Leyen, "daha fazla uluslararası sorumluluk" yani: Daha fazla müdahale isteyip istemediği sorusuna ise yanıtı

olumlu oluyor: "İttifaklarımız çerçevesinde, evet." Aradan çok zaman geçmeden "Haklı olarak, dahil olmamız bekleniyor" diyen Dışişleri Bakanı Steinmeier de böylece koroya katılmıştı: "Askeri bakımdan geride durmak belki doğru bir politika olsa da, olaylara karışmamak gibi yanlış yorumlara neden olmamalıdır." Gerçi "iyi bir dış politikanın niteliğini askeri operasyonlara göre ölçmek, tam da Almanlar'a göre bir davranış"tı; ancak "hiçbir dış politika" askeri operasyonlardan "vazgeçemez"di. Almanya "dünya politikasını yalnızca yorumlamakla yetinmek için fazla büyük"tü; bundan daha fazlasını yapmalı, "aktif bir dış politika" yürütmeliydi. Çok sayıda ülkede konuşlandırılmış 3000 Alman askeri yalnızca "yorum"dan ibaretti demek ki.

Batının Düzen Çerçevesi

Derken, 31 Ocak'ta Gauck'un borazanla ilan edilen ve medya tarafından da büyük bir ilgiyle takip edilen Münih Güvenlik Konferansı'ndaki konuşması gerçekleşti. Bavyera eyalet başkentindeki özel dinleyici kitlesinin karşısında "Federal Almanya'nın izlediği yol hakkında konuşmak" istediğini ilan ediyordu ve "bu yolun gelecekte nereye çıkabileceği hakkında. Çünkü biz Almanlar, pek deneyimli olmadığımız bir tarzda sorumluluk almak üzere bir yola çıktık." Sorumluluk konusunda en yetkili merci Gauck, büyük bir şevkle yardıma koşuyordu. "Bu iyi bir Almanya, şimdiye kadar gördüğümüzün en iyisi" diye devam ediyordu. Almanların "kendi tarihlerinin travmasını atlatma" ve "ikinci bir Weizsäcker olma" konusunda Techau'un talimatlarını mı okumuştu acaba? Konuşmasının sonlarına doğru "Biz Almanlar'dan bir ricada bulunmak istediğini" duyuran Cumhurbaşkanı, "Bizlerin, baştan aşağıya iyileştirilmiş bu ülkeye karşı her şeyden önce güvenle yaklaşması gerekiyor" diye ifade ediyordu bu ricasını. "Savaş sonrası jenerasyonun kuşkuya kapılmak için" muhakkak ki "haklı nedenleri" vardı; "ancak, kuşku dönemi geride kaldı artık". "İşte bu yüzden kendimize inanmayı ve güvenmeyi sonuna kadar hak ediyoruz."

Özetle Cumhurbaşkanı, Almanlar'a özgüven hakkı tanıyordu. Peki, ne için? Batı'nın şekillendirdiği küresel düzeni sıkıca aklında tutarak "Almanya olağanüstü küreselleşmiş bir ülke ve bu nedenle de açık bir dünya düzeninden olağanüstü istifade ediyor" diye

aydınlatmaya devam ediyordu Gauck. Bu yüzden "Almanya'nın dış politika konusunda 21. yüzyıldaki en önemli hedefi bu düzenin dokusunu, bu sistemi korumak ve bunların geleceğini sağlama almaktır". Küresel gerilimler artmaktaydı ve "tam da şu momentte biricik süper güç, küresel angajmanının boyutlarını ve biçimini gözden geçiriyor"du. Hal böyleyken "Almanya'nın eskisi gibi yoluna devam edebileceğini düşünmek, bu bana pek ikna edici gelmiyor". "Uluslararası düzenin ve güvenliğin garantörü olma yolunda Almanya 24. yılını geride bıraktı" diye sürdürüyordu konuşmasını Cumhurbaşkanı. "Dolambaçlı bir patikada zorlu bir yürüyüş bu. Ama küçük adımlarla ilerlemeyi daha güvenli bulanlar, tehditlerin hızlı dönüşümüne ve stratejik çevrelerdeki köklü değişimlere ayak uyduramaz, bunların üstesinden gelemez."

Sonuç? Bir önerisi vardı Gauck'un: "Federal Almanya; Avrupa Birliği'nin, NATO'nun ve Amerika Birleşik Devletleri'nin oluşturmuş olduğu düzenin çerçevesini ayakta tutmak ve şekillendirmek için daha kararlı adımlarla ilerleyebilir." Bu nedenle "On yıllardan beri başkaları tarafından kendisine sağlanan güvenlik için daha fazlasını yapmaya hazır olmalı."ydı. Bu "masraflı olabilir"di, "bazen askeri destek de gerektirebilir"di ve "zor zamanlarda yolunu bulabilmek için Almanya'nın kaynaklara ihtiyacı olacak"tı, özellikle de düşünsel kaynaklara: beyinlere, kuruluşlara, forumlara. "Üniversitelerin, sadece Almanya'nın dış politikasını çözümlemekle yetinen bir avuç kürsüden fazlasını sunmasının zamanı gelmedi mi?" En geç bu noktada şu sorunun sorulması gerekiyor: Gauck acaba kendi konuşma metni yerine "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" broşürünü okuyor olabilir miydi? "Suçluların ya da istihbarat teşkilatlarının düzenlediği siber saldırılar da dahil olmak üzere, güvenlik araştırmalarının daha fazla geliştirilmesi gerekmiyor mu?" Hem ayrıca egemenler bir tarafa, bozgunculuk yapmaktan alıkonulması gereken bir de halk vardı. "Dış politika – üstelik güvenlik politikaları – sadece uzmanların veya seçkinlerin uğraş alanı olmamalıdır." Elbette Cumhurbaşkanı son derece demokrat bir insandı. "Var oluş sorunları toplum önünde tartışılmalıdır" diye buyuruyordu. "Herkesi ilgilendiren konularda herkesin görüşü alınmalıdır."

Görüş alarak kapsamak... Ama karar vermek elbette hükümete, daha doğrusu Dışişleri Bakanlığı'na düşerdi.

2014 yılının devamında da Cumhurbaşkanı benzer taleplerle kamuoyunun karşısına çıkmıştı. Örneğin, Haziran ayında gerçekleştirdiği Norveç ziyareti sırasında "Sorumluluklarının daha iyi ayırdına varabilmek için ülkemizin, geçtiğimiz yıllarda sergilediği çekingenliği üzerinden atması gerektiği kanısındayım." açıklamasında bulunuyordu. Almanya, "sağlam ve güvenilir bir demokrasi ve hukuk devleti" olarak daima "ezilenlerin tarafında yer almakta"ydı ve "insan hakları" için mücadele ederdi. "Ve insan hakları için veya masum insanların hayatta kalması için verilen bu mücadelede" kaçınılmaz olarak "bazen silahlara sarılmak da gerekebilir"di. Bu nedenle de "son çare olarak askeri araçların kullanımını peşinen reddetmemek" bu işin bir parçasıydı. İçeriye seslenen hatipten alışkın olduğumuz sözlerdi bunlar.

Peki, neden başkası değil de, Gauck? Böyle açıklamaları yapmak, neden Cumhurbaşkanına düşüyordu? Uzun yıllar çalışma arkadaşı ve biyografisinin yazarı olan Johann Lenger, Eylül 2014'de nedenini açıklıyordu: "Gauck, güncel dış politikadaki operasyonel görevlerin bir aktörü değil. O, birçok insanın düşündüğünü ama iletişim sorunları yaşamamak için söylemekten çekindiği şeyleri söyleyiveren biri; çünkü onun böyle bir derdi yok." Bunun "kesinlikle stratejik bir yaklaşım olduğu söylenebilir"di. "Gauck, hükümetin diplomatik kanallar yaratma ve bu kanalları açık tutma çabalarını kolaylaştırıyor diyebiliriz." Legner'e göre Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanlığı'nın veya Başbakanlık'ın yürüttüğü politikalara aykırı bir olmayan bir "eşgüdümlü" dış politika yürütüyordu. "Hükümet politikalarının Gauck'un üstlendiği rolü tamamıyla kapsadığını düşünüyorum". İş paylaşımı, işleri kolaylaştırıyordu ne de olsa.

Review 2014

Gauck'un gayretli çabalarının yanı sıra Dışişleri Bakanlığı da hareketsiz kalmamıştı elbette. Şubat sonunda bizzat Dışişleri Bakanı Steinmeier, Alman dış politikası hakkında yürüyen müzakerelerde Cumhurbaşkanı'ndan bağımsız olarak da yol almayı sağlayacak "Review 2014" başlıklı bir proje başlattı. Projenin başında, aynı zamanda "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" projesinin geliştirilmesini de destekleyen Dışişleri Bakanlığı Planlama Dairesi ve Daire

Başkanı Thomas Bagger bulunuyordu. "Review 2014" projesinin amacı, egemenler arasındaki tartışmaları derinleştirmek ve kamuoyunun daha geniş kesimlerini kapsamaktı. İlk aşamada, "Review 2014" projesi için oluşturulan web sayfasında, dış politika ile ilgili çeşitli sorunların ele alındığı, bir kısmı tanınmış uzmanlara ait sayısız makale yayınlandı. Steinmeier bu atılımı, "Gerek Alman gerekse uluslararası uzmanlarla, bilim insanlarıyla, düşünce kuruluşlarıyla, diplomatlarla, sivil toplum örgütleriyle iletişime geçmeye çalıştık" diye tanımlıyordu – "yani 'dış politikanın' seçkinleri diyebileceğimiz kişi ve kuruluşlarla". Yayınlanan makaleler, politik olarak çekimser tavsiyelerden son derece saldırgan önerilere varan geniş bir yelpazeyi kapsıyordu. Sonuç olarak, Berlin'in ortaya koyduğu dünya politikasına ilkesel olarak karşı olmayan herkes burada kendine bir pozisyon bulabiliyordu. Bu arada, var gücüyle ileriye atılma fikrini savunmak, Carnegie Europe'dan tanıdığımız Jan Techau'a düşmüştü elbette.

Techau, "Review 2014"teki yazısında, Federal Almanya'da "bir pasiflik kültürünün, hiçbir şeye karışmama halinin ve uluslararası politikada, özellikle de askeri araçların devreye sokulmasında, aktif rolün reddedilişinin" yaygınlığından şikâyet ediyordu. Bunun artık değişmesi gerekiyordu. "Bilim ve Politika Vakfı'nın (Stiftung Wissenschaft und Politik -SWP) kamuoyu tartışmalarında daha geniş bir role sahip, çağdaş, siyaset yönelimli bir düşünce kuruluşu olarak yeniden düzenlenmesi" bunda yardımcı olabilirdi. Bunun yanı sıra daha etkili bir Alman dünya politikasını operasyonel anlamda güçlendirmek için de adımlar atılmalıydı. Techau'un önerisi belliydi: "Entegre edilmiş bir ulusal dış ve güvenlik politikası planlama ve analiz aygıtının tesisi", "ABD'deki National Security Council'e eşdeğer" bu yapılanma "Başbakanlık makamına (Ulusal Güvenlik Bürosu)" bağlı olmalıydı. "Dünya çapında bir strateji okuluna" dönüştürülmesi gereken güvenlik politikalarından sorumlu Federal Akademi ise bu "Ulusal Güvenlik Bürosu"nun hizmetinde çalışmalıydı. "'Politik' devlet görevlilerine ve kariyer hedefi kurmay subaylık olan subaylara bu 'Strateji Okulunda', kariyer hedeflerine uygun zorunlu eğitimler verilmeli"ydi. Techau ayrıca sivil ve askeri alanda "GSVP (Gemeinsame Sicherheits- und Verteidigungspolitik) misyonlarının yani AB'nin "Ortak

Güvenlik ve Savunma Politikalarının geliştirilmesi" ve "NATO içerisinde kurumsallıkları güvence altına alınmış 'Gönüllü Koalisyonların' kurulmasına olanak tanınması" yönünde de görüşler belirtiyordu. Alman parlamentosunun askeri operasyonlar konusundaki ihtirazı kayıt hakkı "Parlamentonun geri çağırma hakkı" olarak yeniden düzenlenmeliydi. "Alman istihbarat servislerinin teknik altyapı donanımının acilen iyileştirilmesi" gerekiyordu; bunun için de Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı'nın Dışişleri Bakanlığı'na dahil edilmesi gerekiyordu. İşte bu ve buna benzer güncel tartışmalar, Alman siyasi egemenleri arasında yürüyen müzakerelerde açıktan açığa yapılıyordu artık.

"Review 2014"ün "2. Aşaması", 20 Mayıs 2014 tarihinde herkese açık bir konferansla başlamış oldu; Steinmeier'e göre böylece "müzakereler geniş kamuoyuna taşınacaktı". Yıl sonuna kadar Almanya çapında dış politika ile ilgili çeşitli başlıklarda elliden fazla etkinlik gerçekleştirildi. Bunların tamamlayıcısı olarak Dışişleri Bakanlığı, Twitter üzerinden de tartışmalar yürütmeye çalıştı ve bir "Dış Politika Bloğu" kurdu. Çabalar yoğun olsa da, başarı kısıtlıydı, review2014.de sitesinde yürüyen tartışmalar sönük geçiyordu. Derken "3. Aşama"ya geçildi, Steinmeier'in ifadesiyle: "Kendimizi yani Dışişleri Bakanlığı'nı sorguladığımız" aşamaydı bu. "Dışişleri Bakanlığı neler yapabilir? Bunun anlamı: Dünya çapında on binden fazla dışişleri çalışanı, 21. yüzyılda ne yapabilir, ne yapmalıdır?"

Dışişleri Bakanlığı'nın alanına girilmesiyle (3. Aşama) birlikte tartışmalar bir bakıma yurda geri dönmüş oldu. Aslına bakılırsa bu görüşmeler, egemenler arasında süren tartışmaları SWP ve GMF ile birlikte önce "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" projesiyle ambalajlayan, ardından da sağlama alınan seçkinler konsensusünü "Review 2014" ile güçlendirmeye ve daha geniş bir tabana yaymaya çalışan, son olarak da tartışmaları değerlendirip yeni adımlar atmaya hazırlanan Dışişleri Bakanlığı'nın Planlama Dairesi'nde, Almanya'nın Libya Savaşı'ndaki tavrının yarattığı heyecan dolu günlerden beri sürüyordu zaten. Cumhuriyetin egemenlerinin ellerindeki bütün olanaklarla zorladığı daha saldırgan bir Alman dünya politikasının borazanlığını yapmak için Cumhurbaşkanı'nın zahmete yer bırakmadan kendini

hizmete sunması, Berlin'deki dış politika stratejistleri için bulunmaz bir nimetti elbette. 3 Ekim 2013, Joachim Gauck'un Stuttgart Liederhalle'de miskin dinleyicilere bundan böyle "daha fazla sorumluluk almaya alışılması" gerektiğini duyurduğu ve böylece Alman seçkinlerinin dayatmalarına tercüman olduğu tarihti. Böylece bu tarih, yeni Alman politikasının halkla ilişkiler çalışmasının zirvesi olarak akıllarda yer edecekti.

2.
Avrupa Birliği

Avrupa Birliği (AB) Alman dünya politikasının en önemli aygıtı. Hep aynı nakarat: Avrupa'nın eski güçleri, küresel ölçekte sözlerini geçirecek ağırlıklarını yitirmişlerdi. Avrupa ittifakının güçleri birleşmeliydi: "Birlikte daha güçlüyüz!" Berlin'in AB'yi arkasına alarak süper güç olma yolunda nasıl ilerlemek istediği, Bölüm 2.1'de ele alınıyor. Almanların perspektifinden bakıldığında bu plan ve elbette AB, başkalarının - örneğin Fransa'nın- çıkarlarına değil, Almanya'nın çıkarlarına hizmet ettiği sürece anlamlıydı. Almanya son yıllarda, Avrupa Birliği içerisindeki egemen konumunu güçlendirmede oldukça başarılı olmuştu. Üstün güç konumuna gelmeyi nasıl başardığı ise Bölüm 2.2'de işleniyor.

2.1.
GÖZ HİZASI: AB İLE SÜPER GÜÇ OLMA YOLUNDA

2013'ün yaz ve sonbahar aylarında dalgalar yükselmeye devam etti. Amerikalı Edward Snowden'in sızdırdığı bilgiler, ABD Ulusal Güvenlik Dairesi NSA'nın dünya genelinde gerçekleştirdiği dinleme skandalının akıl almaz boyutlarını tüm dünyanın gözleri önüne sermişti. ABD'nin rakipleri ve müttefikleri aynı ölçüde nasibini almıştı bu dinlemelerden, AB ülkeleri de istisna oluşturmuyordu. Basında yer alan manşetler birbirini kovalıyordu: *Der Spiegel* dergisi 1 Haziran tarihinde "Deşifre: ABD istihbaratının Almanya casusluğu" manşetini atmıştı ve öfkeden adeta köpürüyordu. "NSA Almanya'da 500 milyon kurumu izliyor." her ay. Aynı günlerde ekonomi gazetesi *Handelsblatt* da "NSA her gün 60 milyon veri

takip ediyor" diye kızgınlığını dile getiriyordu; *Die Zeit* gazetesi "Almanya NSA'nın hedefinde", diye yakınıyordu. Springer grubuna ait *Bild* gazetesi de araya girerek azarlıyordu: "Dostlar birbirini kurcalamaz!" NSA'nın Angela Merkel'in mobil telefonunu bile dinlediği ortaya çıktığında ise Federal Hükümet de alışılmadık ölçüde sert tepki göstermişti. Hükümet sözcüsü Steffen Seibert'ten 23 Ekim 2013 tarihinde "Şansölye bugün Obama ile bir telefon görüşmesi yaptı" açıklaması geldi. "Sayın Şansölye, gerçekliği kanıtlandığı taktirde bu tarz uygulamaları tereddütsüz biçimde kınadığını ve kabul edilemez bulduğunu açıkça ifade etti." Başbakanın cep telefonunu dinlemek bu, "ağır bir güven suistimali sayılır. Böyle uygulamalar defaten engellenmelidir."

NSA'nın casusluk faaliyetleri ile ilgili kamuoyunda oluşan öfke adeta cadı kazanını andırıyordu, son derece makul nedenlerle. Ama aynı günlerde Berlin'in siyasi aktörleri arasında, Almanya'daki dinleme faaliyetlerinin altında yatan nedenlerin araştırıldığı ve bu nahoş durumdan uzun vadede kabul edilebilir bir çıkış yolunun arandığı görüşmeler başlamıştı. NSA'nın Almanya'daki iletişim verilerine bile, üstelik böyle bu boyutta ulaşması nasıl mümkün olmuştu? Kuşkusuz, soğuk savaş döneminden kalan ve – tarihçi Josef Foschepoth'un sürekli dikkat çektiği gibi – ABD'nin Almanya'da casusluk faaliyetleri yürütmesine olanak sağlayan bazı uygulamalar söz konusuydu. Büyük bir olasılıkla ABD "anti-terör-savaşı" kapsamında da müttefik devletlerde istihbarat faaliyetleri yürütme yetkisi sağlamıştı kendine; CIA'in kaçırma faaliyetlerini araştıran Avrupa Konseyi eski özel yetkili Cumhuriyet Savcısı Dick Marty'nin muhbirlerden elde ettiği bilgilerden çıkarsadığı sonuç buydu en azından. Anlaşılan bunlar önemli unsurlardı ve Federal Almanya Hükümeti ABD ile yapılan ve Foschepoth'un NSA için önemini sürekli vurguladığı 1968 yılından kalma bir "Yönetim Anlaşmasını" zaman kaybetmeden iptal etti ve 4 Ekim 2001'de yürürlüğe sokulan NATO Antlaşması'nın 5. maddesinin nihayet kaldırılmasını teklif etti, henüz sonuç alamasa da. Ancak, bütün bunlar madalyonun sadece bir yüzüydü.

Çünkü soğukkanlı ve düz bir saptama yapmak gerekirse, Alman istihbarat örgütleri, gerekli teknik kapasiteleri elvermediğinden

kendilerinin ulaşamadıkları bilgileri ABD'li ortaklarından almaktan oldukça hoşnuttu ve bu yüzden Washington'lu casuslara geniş özgürlük alanları sağlamışlardı. Casusluk konularında "Bizim Avrupalılar'la bağımlı bir pozisyonda bulunduğumuz aşikâr" diye kuru saptamada bulunuyor Berlinli siyaset bilimcisi Herfried Münkler, Berlin'deki aktörler arasında oldukça etkili bir danışman. Münkler'e göre "Öz yeteneklerin geliştirilmesine yönelik ortak bir Avrupa programı oluşturmayarak" 90'lı yıllarda "stratejik açıdan yıkıcı bir hata"ya düşülmüştü. Bu yüzden "Şimdi, Avrupa'daki ilgili kuruluşlar bir an önce bu yetenekleri yapılandırmak için işe koşulmalı"ydı. Yani bu, casusluğa karşı mücadele etmek değil de, onu başka ellere, örneğin BND'ye veya "Avrupalı" örgütlere teslim etmek anlamına mı geliyordu? Anlaşılan öyle. Münkler Almanya Radyosu'nda, "Alman-Amerikan ve hatta Avrupa-Amerika ilişkilerini 'göz hizası' kavramına denk düşecek bir temele oturtmak için" bunun kaçınılmaz olduğunu açıklamıştı.

Erken Vizyon Sahipleri

ABD ile "göz hizasına" yükselmek, Avrupa'nın bütünleşmesi için Almanların çoktandır çaba sarf ettikleri bir motif. Buradaki temel düşünce oldukça basit: Gerek askeri gerekse ekonomik ve aslında her bakımdan Avrupa'nın kadim güçleri olan İngiltere, Fransa ve tabii ki Almanya, ABD gibi bir süper güçle aşık atmak için tek başına gerekli ağırlığı sağlamaktan çok uzaktaydı. Dünyanın zirvesine yerleşmek için bir araya gelmekten başka ne kalıyordu geriye? Taş devrinden beri yinelenen bir fikirdi bu. Alman Gümrük Birliği'nin öncü düşünürlerinden Friedrich List 1840'larda, ABD diye bir süper güç henüz ufukta yokken bile bu fikirle uğraşıyordu. Kendi dönemi için "Almanya ve Fransa'yı Britanya hâkimiyetine karşı birleştiren bir kıta ittifakını" ne kadar "zorunlu" gördüyse, gelecek için de Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik ve politik yükselişini de öngörerek "Amerika'nın hâkimiyetine karşı bir Avrupa koalisyonunun" gerekliliğini dile getirmişti. Ancak ve ancak "Avrupa'nın bütünleşmiş güçleri" ortak hareket ettiği takdirde "Amerika'nın üstün gücüne karşı savunma, güvenlik ve saygınlık" sağlanabilirdi List'in kehanetlerine göre, 20. ve 21. yüzyılın etkili strateji uzmanlarının tasarılarını adeta önceden görmüştü.

AB, büyük ölçüde Almanya'nın damgasını vurduğu bir gelişim çizgisiyle 90'lardan beri ABD ile olan mesafeyi adım adım kapatmaya odaklanmıştı. İlkesel olarak bu mümkündü çünkü sistem sorunlarının ortadan kalkmasıyla hem ABD'ye olan siyasi bağımlılık azalmış, hem de AB'nin kendi güç birikimi büyümeye başlamıştı. Bonn tarafından 90'ların başında genel hatlarıyla uygulamaya konulan AB'nin Doğu bölgelerine genişlemesiyle birlikte, bütünleşmiş Avrupa fikri ağırlık kazanmaya başlamıştı. Franz Josef Strauss da zamanında böyle bir gelişmenin hayalini kurmuştu. "Bütünleşmiş bir Batı Avrupa, Avrupa Birleşik Devletleri'nin bir ön aşaması olsun." 1966 yılında yazdığı "Avrupa İçin Taslak"ta söylediğine göre, elbette Doğu Avrupa ülkeleri de buraya dahil edilmeliydi. "Bütünleşmiş Avrupa" ise "ABD ile Sovyetler Birliği arasında bağımsız bir güç pozisyonu almalı"ydı. Strauss mümkün olan her alanda, hatta havacılık ve uzay gibi uygulamalı alanlarda bile ABD ile rekabete girmekten çekinmiyordu; örneğin bir ABD holdingi olan Boeing'e karşı rakip gördüğü için Airbus'ın yapımını 60'lı yıllardan beri destekliyordu. Bunun ötesinde stratejik hedeflerini, askeri alanlara kadar ileriye götürüyordu. "Federal Almanya'ya, boy ölçüşebileceği ortaklarla gerçek anlamda eşitlik sağlayacak tek çözümün..." diye yazıyordu "Avrupa İçin Taslak"ta: "Kontrolü ve tasarruf yetkisi Avrupa'nın yönetiminde olan bir Avrupa Nükleer Silahlanma Gücü'nün olduğu kanısındayım... Böylece Batı dünyası, birbirini tamamlayan ama yine de birbirinden bağımsız hareket eden, stratejik bakımdan etkili iki sisteme sahip olurdu. Bunlardan birinin kontrol merkezi Washington'da, diğerininki Avrupa Kıtası'nda bulunabilir."

ABD ile Parite

Strauss 1988 yılında öldüğünde Doğu Avrupa ülkelerinin "Birleşik Avrupa"ya dahil edilmesi fikri henüz akıllara gelmemişti. Ancak, 90'lı yılların başlarında Doğu Avrupa'daki reel sosyalist devletlerin çöküşünden sonra, örneğin ortak para birimine geçiş gibi, büyük adımlar atılmaya başlanmıştı. Asıl meselenin ABD ile boy ölçüşmek olduğu, başından beri aşikârdı. 1 Ocak 2002 tarihinde Avro ilk kez nakit para olarak dolaşıma girdiğinde Dışişleri Bakanlığı web sayfasında Avrupa "Avro ile birlikte... küresel

çapta birinci sınıf bir finansal güç haline geldi" türünden zafer nidaları atılmaya başlanmıştı. "Sermaye piyasası ilk kez Dolar'a karşı güvenilir bir alternatife sahip oldu." Kim bilir hatta belki de daha iyisine: Bakanlığın gururla paylaştığına göre, Avro'nun arkasında "büyük bir ekonomik güç" vardı – yani AB - ve "bu güç ayrıca, ABD'ye kıyasla önemli miktarda cari fazlası" sunmaktaydı. Bu arada, Avrupa Merkez Bankası (Europäischen Zentralbank - EZB) yönetmelikleri ve Avrupa Para Birliği kuralları, büyük ölçüde Alman modeline göre yapılandırılmıştı; dönemin Maliye Bakanı Theo Waigel (CDU) henüz 1998 yılında "Avro, Almanca konuşuyor" diye neşesini dile getirmişti. Daha sonra, 2008 yılında, Amerika Birleşik Devletleri derin bir krize sürüklendiğinde Alman müttefikleri nihayet şeytanın bacağını kıracaklarına dair umutlanmışlardı. "ABD, dünya finans sisteminde süper güç olma statüsünü yitirecek" diye parlamentoda hükümet adına yaptığı açıklamada duyuruyordu Federal Almanya Maliye Bakanı Peer Steinbrück (SPD), kriz yılının Eylül ayında. Daha önce de Friedrich Ebert Vakfı (SPD), "Dolar'dan sonra ne geliyor?" sorusunun incelendiği bir analizde: "Dolar'dan sonra Avro geliyor." yanıtını vermişti. Devamında, "Dolar'ın eski zayıf dönemlerinden farklı olarak... Bugün artık bir alternatif para birimimiz mevcut" deniliyordu; üstelik biraz şans ve beceriyle AB para birimi, ortalığı kasıp kavuran ekonomik krizden "yeni büyük rezerv para birimi olarak çıkabilir"di.

AB'nin kurmuş olduğu güç birliği 90'lı yıllarda ve 2000'lerin ilk yıllarında hızlı ilerlemeler kaydetmişti. Maastricht (1992), Amsterdam (1997) ve Nice (2000) Anlaşmaları ile önce "Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (GASP)", sonra da "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (ESVP)" belirlenip geliştirildi. AB, 2003 yılında "Avrupa Güvenlik Stratejisi" belgesini onayladı, 2004 yılında da "EU Battle Groups" adıyla kendisine ait ilk savaş birliklerinin kurulmasına karar verdi. Sırada bir Avrupa ordusunun kurulması vardı. ABD bu gelişmeleri oldukça eleştirel bir tutumla izliyordu: 2002 yılında Münih Askeri Üniversitesi tarafından yapılan bir analiz raporunun gösterdiği gibi bunda haksız da sayılmazdı. Rapor, Berlin ve Brüksel için çıtanın nereye kadar yükseldiğini gösteriyordu. Raporda ayrıca, "Avrupa'nın askeri gücünü ABD'ninkine yaklaştırmak için

her şeyden önce savunma yatırımları ile ilgili harcamaların artırılması gerekir" saptaması yapılıyor ve Avrupa ordusunun küçültülerek aynı zamanda askeri bütçenin arttırılması salık veriliyordu. "Bu tür bir kaynak yaratma stratejisi ile Avrupalılar, ABD'ninki ile kıyaslanabilir, verimli bir savunma bütçesi elde edebilirler." Amerika Birleşik Devletleri ile askeri düzeyde yaklaşık bile olsa bir denkliğin sağlanabilmesi yolunun uzun ve meşakkatli olacağı belliydi; ama sırf bu yüzden hemen vazgeçmek mi gerekirdi?

2003 yılı sadece ABD'nin küresel gücünün doruklarında olduğu ve Irak işgaliyle bütün Ortadoğu'yu Batı'nın müstemleke bölgesine dönüştürmeyi denediği yıl değildi. 2003 yılı aynı zamanda Federal Almanya'nın – Avro'nun, EVSP'nin ve Doğu'yu kapsamanın AB'ye sağladığı bölgesel büyümenin sunmuş olduğu olanakların sarhoşluğuyla - ilk kez açıkça Amerika Birleşik Devletleri'ne kafa tuttuğu yıldı. Başbakan Gerhard Schröder, köprülerin tamamen atılmasını tercih etmese ve örneğin istihbarat desteği veya Almanya'daki Amerikan askeri tesisleri koruma gibi örtük bir biçimde Washington'a bazı yardımlarda bulunsa da Irak Savaşı'na verdiği "Hayır" oyunda diretiyordu. Berlin Amerika'nın işgal faaliyetlerine mesafeli yaklaşıyordu ve bunun yerine "Artemis Harekâtı"na, AB'nin Avrupa kıtasını aşan askeri müdahalenin ilk denemesine katılıyordu. Kongo Demokratik Cumhuriyeti Berlin'in öncelikli tercihi sayılmazdı elbette ama yine de daha büyük müdahaleler için genel prova niteliği taşıyabilirdi pekâlâ. Nihayet 2003 yılında strateji uzmanları da, AB'nin istikrarlı bir biçimde güçlenmesinin verdiği hararetle, Berlin ve Brüksel'in dünya politikası arenasında ne kadar ileriye gidebileceği hakkında alenen fikir yürütüyorlardı. Oldukça güçlü bir vakıf olan Bertelsmann Vakfı'nın o dönem yönetim kurulu üyesi ve Almanya'nın en etkili dış politika danışmanı Werner Weidenfeld, bu konuda sözünü sakınmayanlardan biriydi.

Süper Güç Olma Yolunda

2003 yılının Mart ayında *Die Welt* gazetesinde Weidenfeld'in küresel güç dengelerini mercek altına aldığı ayrıntılı bir makale yayınlandı. "Geriye kalan tek süper güç ABD'nin, dünya hegemonyasına dair bir politika üretecek ne isteği ne de gücü var." iddiasında

bulunuyor Bertelsman uzmanı. Bununla birlikte Avrupa'nın güç potansiyeli "bir süper gücün statüsünü tanımlayabilir"di. "Dünya üretiminin yaklaşık %35'i (ABD: %27) ve dünya ticaretinin neredeyse %30'u (ABD: %18) Avrupa'nın ellerinde"; bunun yanı sıra AB'nin Doğu bölgelerine genişlemesiyle nüfusu, Amerika Birleşik Devletleri'nin nüfusunun iki katına çıkacaktı. "Anahtar soru" şuymuş: "Avrupa bu potansiyeli, dünya politikası konusunda yaratıcı güce tahvil edebilir mi?" Rusya veya Çin gibi devletlerle karşılaştırıldığında "Avrupa Birliği'nin potansiyeli" ne de olsa "süper güç ABD'ninkine en yakın güç hatta bazı önemli alanlarda ondan bile üstün" değerlendirmesinde bulunuyordu Weidenfeld: "Bütünleşmiş Avrupa'nın süper güç olma yolundaki ilerleyişi 1989'da başlamıyor". Ancak "Avrupa'nın" kesinlikle daha fazla "stratejik düşünmeye", "dünya politikası çıkarlarının rasyonel bir hesaplamasına" ihtiyacı vardı. Bunu yapmayı başardığında, AB'nin Süper Güç olmaması için bir neden kalmazdı.

İki ay sonra Weidenfeld tarafından yönetilen "Uygulamalı Siyaset Araştırmaları Merkezi" (CAP), Münih Ludwig-Maximilian Üniversitesi'nde "Avrupa'nın Geleceği" ile ilgili olası beş senaryo içeren – AB'nin çözülüşünden ("Titanic Senaryosu") vasat bir gelişim olasılığına ve hızlandırılmış bir yükselişe ("Süper Güç Avrupa") uzanan - bir araştırma yayınladı. Sonuncusu ilkesel olarak gayet olanaklı görünüyordu. " 'Süper Güç Avrupa' senaryosunda büyük Avrupa, objektif güç potansiyeline göre değerlendiriliyor" deniliyordu araştırmada. "Avrupa Birliği maddi ve kurumsal kaynaklarını bütün imkanlarıyla kullanıyor.... Süper Güç Avrupa olma yönünde sürekli gelişme gösteren Avrupa Birliği, devlet olma sürecinde de yeni üyeleri bünyesine katabilecek yetenekte, son derece şeffaf bir yapı olarak karşımıza çıkıyor. Böylece AB, küresel anlamda istikrarlı bir bölgesel büyüme gösteren tek sistem." Raporun yazarları orduyu ve Almanya'nın eksiği olan nükleer silahlanmayı da unutmamıştı: "Güvenlik ve Savunma Birliği'nin kuruluşu ve özellikle de Avrupa'nın ortak başkomutanlığında Fransa ve İngiltere'nin nükleer silah gücünden yararlanacak "Birleşik Avrupa Stratejik Güçleri"nin (VESS) inşası, Avrupa'nın uluslararası rolünü değiştiriyor. Süper Güç Avrupa sivil güç olma fikrine tamamen veda ediyor ve uluslararası güç politikalarının sunduğu

araçlardan sınırsızca yararlanıyor." Peki, bütün bunlar ne için? Elbette nihayet "Avrupa'nın büyük politik ve ekonomik güç potansiyeli, ABD ile kıyaslanmayı olanaklı kılıyor".

Şunu belirtmek gerekir ki; Alman egemenlerinin o dönemde hırs konusunda bir eksiği yoktu. Sonraki yıllarda bazı hayal kırıklıkları kayda geçtiyse de – örneğin AB Anayasası'nın Fransa ve Hollanda halkından onay almaması, askeri müdahalelerde istenilen hedeflere ulaşılamaması, sonra, sinir bozucu Avro krizi - küresel liderlik boyutunda daha güçlü bir rol kapma umudu hep canlı tutulmuştu. Dünya politikasında hiçbir şey kendiliğinden olmadığına göre, AB'yi dünya politikası konusunda daha güçlü kılmak için hangi yolun en iyisi olduğuna dair stratejik fikirler yürütülmeye devam ediyordu. On yıllardan beri olduğu gibi – ki elde edilen başarılar da göz ardı edilemezdi - ABD ile ittifak halinde ilerlemeye devam edilmeli miydi? Yoksa Amerika'ya daha fazla bağımlı kalmamak ve serbest yüzüşe geçmek için, örneğin Rusya veya Çin gibi başka müttefik arayışlarına mı gidilmeliydi? Amerika'nın hegemonyasından kurtulmanın tek çözüm yolu, çok kutuplu bir dünya düzeni miydi? Bununla ilgili tartışmalar düşünce kuruluşlarında, danışma kurullarında ve tabii ki Dışişleri Bakanlığı'nda hiç bitmemiş ve nihayet Ukrayna çatışmasında da önemli bir rol oynamıştı.

"ABD Olmadan Asla"

Almanya'nın transatlantik ittifakına sıkı sıkıya tutunması ve dünya politikası faaliyetlerini Amerika Birleşik Devletleri'ni yanına alarak sürdürmesi gerektiği görüşünün Berlin'de daima güçlü destekçileri olmuştu. Buna rağmen 21. yüzyılın son on yılında itirazlar da yükselmeye başlamıştı. Söz konusu yalnızca, örneğin kırmızı-yeşillerin Irak Savaşı'ndaki "Hayır" tutumu gibi somut stratejik görüş ayrılıkları veya "küçük ortak" olmakla ilgili genel hoşnutsuzluk değil, Amerika Birleşik Devletleri'nin kendi içindeki gelişmelerden kaynaklanan bazı endişelerdi. Alman Dış Politika Konseyi'nden (DGAP) Josef Braml gibi ABD uzmanları da, Washington'un olağanüstü gücünün dünya politikasının değişmez bir faktörü olmadığına dikkat çekiyordu. 2012 yılında yayınlanan "Amerikan Hasta" başlıklı kitabında Braml, ABD yönetiminin ağır

sorunlarla baş etmek zorunda olduğunu yazıyordu. Ekonomik ve finansal kriz, hâlihazırda inanılmaz bir borç yüküyle boğuşan ülkeyi derinden etkilemişti. Braml'a göre toplumsal gerilimler giderek artıyor ve siyaset zemininin aşırı derecede kutuplaşmasına, hatta zaman zaman Washington'un yönetme kabiliyetinin bile sorgulanmasına yol açıyordu. 2013 sonları/2014 başlarında giderek tırmanan hane içi bütçe anlaşmazlıkları, bunun en açık kanıtıydı. Braml, "Amerika'nın ekonomik dengesinin bozulması"nın artık endişe verici boyutlara ulaştığını yazıyordu 2012 yılında: "ABD tankeri yan yattıkça, yönetimin politik manevra alanı da dışa doğru daralıyor." Berlin bunu göz ardı etmemeliydi.

Braml, Washington'un her şeye rağmen "Dünya politikasının öyle ya da böyle [!] liberal egemeni kalmak ve dünyayı kendi tasavvur ve ihtiyaçlarına göre düzenlemek için elinden geleni yapacağından" emindi. Avrupalı müttefiklerinin payına düşen ise "güvenlik politikaları bakımından daha fazla sorumluluk almak"tı. "Müttefik güçler için Batılı liderlerini izlemek kolay olmayacak" diye kehanette bulunuyordu Braml. Buna rağmen bir alternatif de göremiyordu. "AB devletleri bu zorlukları yüklenmeye razı olmazlarsa Washington dış politikadaki hedeflerine başka yollardan ulaşacak, ister tek başına, ister gönüllülerden oluşan bir koalisyonla" bakınız Irak Savaşı; bilindiği gibi ne Berlin, ne de Paris bunu önleyememişti. Bu yüzden DGAP uzmanı, karşı güç olarak tek başına ortada kalmamak ve Washington ile etkili bir işbirliği yapabilmek için Amerika Birleşik Devletleri'yle ilişkileri yoğunlaştırma yönünde görüş belirtiyordu. "Konuşmalarda sıkça övülen 'transatlantik ilişkileri' canlandırmanın zamanı çoktan geldi" tavsiyesinde bulunuyordu Braml. "Düzenli ve şeffaf fikir alışverişi sadece diğerlerinin gereksinimlerini anlamayı sağlamayacak, kendi gereksinimlerin ifade edilmesine de zemin sunacak." Örneğin ABD'li düşünce kuruluşları içerisinde görüşmelere ve toplantılara dahil olunabilir veya milletvekilleri ve senatörler arasında lobi faaliyetleri yürütülebilirdi. Böylece her zaman transatlantik ittifak çerçevesinde ABD müzakerelerini kendi çıkarlarına göre etkileme fırsatı da olurdu.

Gerçekten de: "Yabancı güçler düşünce kuruluşlarında giderek güç kazanıyor." başlığını atmıştı 2014 yılının Eylül ayında *New York*

Times gazetesi ve ayrıntılı araştırmalardan sonra, Almanya'nın da sağladığı para akışının, Amerikalı düşünce fabrikalarını "dış yönetimlerin Washington'daki lobi faaliyetlerinin güçlü birer koluna dönüştürdüğüne hüküm veriyordu. Bir örnek: Federal Alman hükümeti, Washington'daki ünlü *Center for Strategic and International Studies* (CSIS)'in finansörleri arasında yer alıyordu. *New York Times*, bu tür ödemeleri Norveç örneği üzerinden araştıran ABD'li bir avukatın şu sözlerine yer vermişti: "Açık söylemek gerekirse ödenen paralarla, yayınlar ve etki altına alınan kanaat önderleri ile siyasetçiler arasındaki ilişkinin bu kadar açık ve net olması beni çok şaşırttı."

Braml ile benzerlik gösteren görüşler, 2012 yılında Bilim ve Siyaset Vakfı'nda (Stiftung Wissenschaft und Politik – SWP) da mevcuttu. Vakfın o dönemde yaptığı geniş çaplı bir araştırmada, "küresel meydan okumaların üstesinden, her zamanki gibi, ABD olmadan gelinemeyeceği" yazıyordu: "Avrupa, düzenin güçlü lideri olabilecek kabiliyete ve politik iradeye sahip değil". "ABD'nin yer almadığı veya farklı bir gücün liderlik ettiği uluslararası bir düzende huzur ve refah gibi değerlerin eskisi gibi sağlanması söz konusu olmazdı" kabul edelim, 'Batı'nın huzuru ve refahı' demek daha doğru olurdu burada. İşte bu nedenle "Almanya ve Avrupa'dan bakıldığında, ABD'nin liderlik rolünü aktif bir biçimde sürdürmesi son derece önemliydi, bilhassa "ABD yakın gelecekte gerçek ve potansiyel rakiplerini geride bırakarak başka bir askeri ligde oynayacağı" ve "on yıllar boyunca hiçbir ülke Amerikan ordusuyla rekabet edemeyeceği" için. Sonuçta güç denilen şey, hala top tüfeğin namlusundan süzülerek geliyordu. Bundan dolayı da SWP 2012 yılında transatlantik alışverişi sürdürmeyi tavsiye ediyordu. Böylece Berlin ve Brüksel dünya politikasındaki etkinliğini sağlama alacaktı.

Seçenek Olarak Rusya

Alman egemenleri arasında bu tavsiyeye onay vermeyenler de vardı elbette. Özellikle de Rusya ile, daha doğrusu Sovyetler Birliği ile işbirliği Alman dış politikasında, gücünü Batılı güçlerle girişilen ortaklıkların ötesine taşımak için daima bir seçenek olagelmişti. Bu, Berlin ile Moskova arasında gizli bir silahlanma

işbirliğinin yapıldığı 1920'li yıllarda da böyleydi, 1960'larda Bonn doğalgaz boru hattı anlaşmalarıyla doğuda yeni perspektifler geliştirdiği zaman da böyleydi. Yeni Federal Cumhuriyet de Moskova ile işbirliğini daima, gerektiğinde Batı ittifakına bağımlılık konusunda denge unsuru olarak kullanabileceği bir fırsat olarak görüyordu. AB'nin kendi gelişimini hızlandırdığı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin eleştirel bakışlarını Avrupa'ya diktiği dönemde de bu sorunsal gündeme gelmişti. Örneğin dönemin Savunma Bakanı Rudolf Scharping (SPD) 2001 Eylül sonunda gazeteye verdiği bir demeçte Rusya ile "stratejik işbirliği" çağrısı yapıyordu ve daha yakın ekonomik ilişkilerin yanı sıra daha güçlü bir askeri ortaklık da öneriyordu. Scharping'e göre, sonuçta bütün mesele "çok kutuplu" olarak yapılandırılmış "yeni bir dünya düzeni" kurmaktı, ABD'ye açık bir mesaj.

Almanya, daha doğrusu Avrupa Birliği ile Rusya arasında yakın işbirliği, 2007 yılının ilk yarısında, Almanya'nın AB dönem başkanlığı öncesinde ve süresince yoğun olarak tartışıldı. Brüksel ile Moskova arasındaki ortaklık ve işbirliği anlaşmasının süresinin 2007 yılında dolması toplantıların vesilesi olmuştu. 2006 yılı yaz sonlarında Dışişleri Bakanlığı Planlama Dairesi, "Bütünleşme Yoluyla Yakınlaşma" başlığı ile yeni bir strateji taslağı tanıttı; taslakta, AB ile Rusya arasında "daha güçlü bir bütünleşmenin" sağlanması ve iki taraf arasında "yeni bağların" kurulması ele alınıyordu. Amaç "Rusya'nın yapıcı çabasını yeni işbirliği ve entegrasyon önerileriyle geliştirmek ve siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkiler yoluyla geriye dönüşsüz olarak Avrupa'ya bağlanmasını temin etmek" şeklinde ifade ediliyordu. Bunun için "Rusya'nın Avrupa'da hoş karşılanacağını açıkça ifadè eden kapsamlı, entegrasyona ve ilerlemeye dayalı bir anlaşma" destekleniyordu. Akılda kalıcı "Bütünleşme Yoluyla Yakınlaşma" sloganını, dönemin Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier'in demeçlerinde de okumak ve duymak mümkündü. Kamuoyu önünde ise daha çok ekonomik ve kültürel işbirliği üzerinde duruluyordu.

Gerçekte ise daha fazlası söz konusuydu, askeri işbirliği de buna dahildi. 2007 yılının Mart ayında Konrad-Adenauer-Vakfı (CDU) tarafından hazırlanan bir raporda bununla ilgili bir durum değerlendirmesi yapılıyordu. Raporun yazarı öncelikle, 2000 ile

2002 yıllarını kapsayan süre içerisinde Brüksel ile Moskova arasında askeri işbirliği ile ilgili çeşitli anlaşmaların yapıldığına dikkat çekiyordu. AB Troykası Siyasi ve Güvenlik Politikası Komitesi (PSK) ile Rus temsilcileri arasında gerçekleşen aylık toplantılar ve "ESVP çerçevesinde AB tarafından yönetilen askeri operasyonlara Rusya'nın olasılıkla dahil edilmesi" görüşmeleri de bunlar arasında sayılabilirdi. "Bu türden yoğun ve düzenli siyasi diyaloglar, bu haliyle AB üyesi olmayan başka hiçbir devletle yürütülmemekte" deniliyordu Adenauer raporunda. Üstelik "güvenlik politikaları ile ilgili ortaklıkların uygulamaları... gözlemciler tarafından... 'yetersiz' veya 'zayıf' olarak nitelendirilse de". "Üç Rus ordu mensubunun 2003 yılı Ocak ayında Bosna-Hersek'te oluşturulan AB Polis Gücü'ne sembolik katılımı dışında" ortaklık uygulamasının başka somut bir örneği yaşanmamıştı şimdiye kadar.

2007 yılının Mart ayında Adenauer-Vakfı şu tespiti yapıyor: "Anlaşılan hem Alman hem de Rus tarafı ESVP çerçevesinde sürdürülen güvenlik politikaları konusunda Avrupa-Rusya ortaklığını daha da geliştirmek için bazı taleplere ve daha geniş bir alana gereksinim duyuyor." Dışişleri Bakanlığı Planlama Dairesi tarafından hazırlanan "Bütünleşme Yoluyla Yakınlaşma" strateji taslağına göre ESVP, işbirliğine anlamlı bir yoğunluk katabilecek "alanlardan biri" olarak görülebilirdi. "Bunun için sivil alanlarda ve afet dayanışmalarında olduğu gibi, üçüncü dünya ülkelerinde bir stabilizasyon ve Peace-Keeping misyonu üstlenen askeri işbirliği de önerilmektedir" deniliyordu, devamında: "Rus tarafından" Savunma Bakanı Sergei Iwanow Münih Güvenlik Konferansı 2006'da "Savunma ve güvenlik politikaları ile ilgili sorunlarda AB ile girişilen işbirliği bağlamında, şimdiye kadar kullanılandan daha büyük bir potansiyelin mevcut" olduğunu belirtmişti. Rus birliklerinin yer aldığı AB operasyonları, Fransız ve Alman askerlerinin Afrika Boynuzu'nda Rus ordusuyla aynı komuta altında harekâta katıldığını ve aynı anda NATO'nun da orada faaliyet yürüttüğünü bir hayal edin, düşüncesi bile fazla söze gerek bırakmıyordu.

Çok kutuplu Bir Dünya

Almanya'nın; AB'yi, ABD'nin özel bağımlılığından çok kutuplu bir dünya düzenine taşıması gerektiğini savunan Alman

egemenlerinden Eberhard Sandschneider, bunlar arasında en açık sözlüsüydü. Sandschneider Berlin Özgür Üniversitesi'nde özel çalışma alanı Çin olan bir uluslararası ilişkiler profesörü ve aynı zamanda DGAP araştırma enstitüsünün "Otto-Wolf-Direktörü", enstitünün çıkardığı Internationale Politik dergisinin de yayıncısı, bunun yanı sıra Almanya'nın en önemli askeri düşünce kuruluşu "Güvenlik Politikaları Federal Akademisi"nin de danışma kurulu üyesi. Sandschneider 2011 yılında hayret verici biçimde "Avrupa'nın Başarılı İnişi" adını verdiği bir kitap yayınladı. İniş mi? Başarılı mı? Şaşırtıcı bir kombinasyon. Almanya'nın ve Avrupa'nın yükselme hayallerini kastederek "Zirve hayalleri bitti" diye düz bir tespitte bulunuyordu kitapta. Özellikle Çin ve bunun yanı sıra Hindistan ve Brezilya gibi ülkeler gerek ekonomik, gerekse siyasi olarak giderek daha hızlı gelişirken, bilhassa AB derin bir krize saplanmıştı. Politik güç olarak "Avrupa" çoktandır nispeten inişe geçmişti. Basit bir ifadeyle, "uluslararası politikalarda günümüz gerçeği" ydi. DGAP uzmanı bu iniş sürecinin tehlikeli olduğunu belirtiyordu; dünya tarihi bunun gibi sayısız örnekle doluydu. Söz konusu güçler, kendi inişlerini önlemeye çalışırken her defasında telafisi olmayan hatalara düşüyorlardı; ancak bu hatalar "acımasız felaketlere sürükleyebilir" diye uyarıyordu Sandschneider 2011'de verdiği bir röportajda. Çin, Hindistan ve Brezilya göz önünde tutularak şu soru sorulmalıydı: "Bu ülkelerin yükselişlerini siyasi krizlere yol açmadan ve bir felakete dönüştürmeden nasıl idare edebiliriz?" ABD'nin Çin politikalarında "krizler ciddi bir biçimde telaffuz ediliyor"du; Pentagon raporlarında, "ABD için gelecekteki en büyük askeri rakiplerinden birinin" Çin Halk Cumhuriyeti olacağı endişesi dile getiriliyordu. ABD ile Çin arasında giderek tırmanışa geçen olası bir büyük çatışmadan AB bir şeyler elde edebilir miydi? DGAP uzmanı Sandschneider'e göre: Hayır. Ne yapmalıydı? Yükselişe geçen güçler hiç kuşkusuz "Küresel düzenlemelerde bundan böyle söz hakkı isteyecekler." diye yazıyordu Sandschneider: "Batı'nın, dünyanın geri kalanına kendi kurallarını dayattığı dönemler artık geride kaldı." Artık kaçarı yoktu, "eldeki güç paylaşılmalı, kararsız durumlarda ise bilinçli olarak devredilmeli"ydi. Çıkarlar ise - stratejik beceri gösterildiği koşullarda – değişken ittifaklar yoluyla yine elde edilebilirdi. "Bu

saatten sonra yeni bir küresel rolün peşine düşen Avrupa Birliği için tek çare, esnek ortaklıklar." "Bunun anlamı" diye sürdürüyordu Sandschneider: "Avrupa'nın artık bir yetişkin gibi davranması ve hem politik hem de stratejik olarak ABD'nin boyunduruğundan kurtulması gerekliliğidir. Amaç, bağımlılık ilişkisi bulunmayan bir yakın ortaklık olmalıdır." Korkmaya gerek yoktu. Çok yönlü bir siyaset anlayışı, "Kendi dilimizde yazdığımız kurallarımızı onlara savaş gemileriyle gönderdiğimizde sergilediğimiz kaba davranışı Çinliler'in de bize göstereceği" anlamına gelmek zorunda değildi. Elbette çok kutuplu bir dünya da savaşlardan arınmış olmayacaktı. "Büyüyen güvenlik krizi dönemlerinde ve giderek artan küresel çıkarlar nedeniyle silahlı kuvvetlerin misyonları, Alman dış politikasının bütünleyici bir parçası olmaya devam edecek."

Esnek Ortaklıklar

Çok kutuplu bir dünyada esnek ortaklıklar: Bu fikir SWP'yi, 2009 yılında nihayet kitap yayınına dönüşen, kapsamlı bir araştırma projesi yapmaya yöneltmişti. Kitap, "Yeni Lider Güçler: Alman Dış Politikasının Ortakları?" başlığını taşıyordu. "Almanya gelecekte dünya sahnesinde üstleneceği rol gereği" diye başlıyordu giriş bölümü, "kendi çıkarlarını ve faaliyet stratejilerini (Avrupa'nın birliğine paralel ve tamamlayıcı bir yönelimle) devletler topluluğu içerisinde daha güçlü bir şekilde dillendirmek zorundadır." Bunun için "orta ölçekli bir güç rolünün ve bu doğrultuda geliştirilen bir dünya politikasının hayata geçirilebilmesi için ortaklık arayışları" acil bir ihtiyaçtı. "Orta ölçekli bir güç olarak Almanya, uluslararası politikada kendi potansiyelini ancak ve ancak yükselmeye çabalayan güçlerle çıkarları doğrultusunda kurduğu sistematik ortaklıkları koruduğu sürece geliştirebilir." ABD, Çin ve Rusya dışındaki lider güçler, "bölgesel düzen unsurları" olarak sahneye çıkan devletlerdi; bu devletlerle kendi çevrelerinin biçimlendirilmesi hakkında diyaloglar kurulabilirdi. SWP kitabında – alfabetik isim sırasına göre – Avustralya, Brezilya, Güney Afrika, Güney Kore, Hindistan, Meksika ve Tayland gibi ülkeler daha ayrıntılı inceleniyor.

Sonuç? Durum biraz karmaşık. Örneğin Hindistan, diye yazıyordu SWP, "sadece önemli askeri araçlara sahip olmakla kalmıyor, dünya çapındaki ekonomik büyümenin motor güçleri arasında yer

alıyor". "Verimliliği" göz önünde tutulduğunda "büyük bir işbirliği potansiyeli" olan bir ülkeydi. Ancak Yeni Delhi "ulusal çıkarlarını" ön planda tutuyor ve "klasik bir egemenlik anlayışını" benimsiyordu. Bu yüzden "Hindistan'ın dış politikada koruduğu pozisyonun Almanların dış politikasına daimi olarak bağlanmasında" sıkıntılar doğabilirdi. Bununla beraber Hindistan "uluslararası arenada, Almanya'nın yoğunlaştırılmış bir işbirliğinden vazgeçemeyeceği ölçüde ağırlık" kazanmıştı. SWP bundan dolayı Hindistan'ı, Brezilya ve Güney Afrika ile birlikte bir "Quadrilog"a (dörtlü diyalog ç.n.) dahil etmeyi öneriyordu. Sondaki iki ülke "görece verimli" sayılırdı ama Hindistan'a kıyasla Almanya'nın çıkarlarına ve faaliyet alanlarına daha yakındı; "Almanya'nın yürüttüğü dış politikaya en uygun ortaklar" olarak bu iki güç akla geliyordu. Ne yazık ki "Güney Afrika'nın... askeri gücü sınırlı"ydı; "Bu açıdan lider güç olarak önemi, askeri araçları ancak Afrika'nın diğer devletlerinin askeri gücüyle kıyaslandığında kavranabilir"miş. SWP Avustralya konusunda da oldukça umutluydu. Ülke "dikkate değer askeri araçlara sahip ve bunları kullanmaya da oldukça istekli" deniliyordu SWP'nin araştırmasında. Avustralya ekonomisi de "on yıldan beri sabit seyrediyor ve dünya genelinde ortalamanın üzerinde bir büyüme gösteriyor"du. Bunların yanı sıra ülkede "kaynak sıkıntısının baş gösterdiği dönemde büyük önem kazanacak madeni ve zirai hammaddeler bulunmakta"ydı. Ne yazık ki "Almanya ile yakın ikili ortaklıklar söz konusu değil"di ve kültürel, ekonomik ve siyasi ilişkiler "oldukça sınırlı" sayılırdı.

Eşit Mesafe Mümkün mü?

Rusya ve bir olasılık da Çin ile yakın işbirliği, seçilmiş bölgesel lider güçlerle ortaklıklar ve bu yolla dünya politikasında yeniden güç kazanma çabaları: Gerçekten Alman dünya politikasına başarı sağlayacak seçenekler miydi bunlar? Berlin siyaset sahnesinde enine boyuna tartışılan bir konuydu bu. Özellikle de Alman seçkinlerinin transatlantik yönelimli kanadında, ayrıcalıklı müttefik ABD'den yüz çevirme fikri oldukça soğuk karşılanıyordu. Neden? Transatlantik ittifakın karşıtlarına alan açan Hamburg kökenli Körber Vakfı 2011 yılının sonbaharında, bir tür yapay saha testiyle tartışmalara çözüm getirmeyi denedi "Policy Game" adında

bir oyunla. Vakfın açıklamalarına göre "Policy Game", (dış) politikadaki eğilimleri analiz etme ve katılımcı aktörlere strateji geliştirme olanağı sağlayan, belirli bir senaryoya dayalı bir simülasyon yöntemiydi. Bu simülasyonun kökleri Prusyalı askeri strateji uzmanlarının geliştirdiği taktiklere dayanıyordu. Böylece Körber Vakfı 2011 yılının Ekim ayında, arka planda Amerika Birleşik Devletleri ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında giderek tırmanan çatışmaların yer aldığı bir zeminde, Alman politikasının oyun alanlarının kestirilmeye çalışıldığı bir "Policy Game" uygulamaya koymuş oldu. 23 katılımcının seçimi, bu "oyunun" son derece ciddiye alınması gerektiğini açıkça gösteriyordu: Başbakanlık Birim Başkanı Vekili, Dışişleri, Savunma ve Maliye Bakanlığı'na bağlı çalışanlar, CDU/CSU fraksiyonlarından ve Birlik 90/Yeşiller Partisi'nden dış ve askeri politikalar uzmanları ve Federal Almanya Savunma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı'ndan bir albay.

"Policy Game" deneyinin değerlendirmesinde Körber Vakfı'nın kaydettiği gibi, "ABD ile Avrupa arasındaki ilişkide eskisi gibi bir bağlanma etkisinden söz edilemez"di. Bir olasılık "Almanya... Washington'a ve Pekin'e karşı eşit mesafeli bir politika uygulama yoluna gidebilir": çok kutuplu bir dünya düzenine hazırlık buydu işte. Vakıf böyle bir durum için, "Çin ve ABD arasındaki çatışmanın kontrolden çıkması halinde" neler olabileceğini de hesaplamıştı. Gerçi "ABD ile Çin arasında açıktan bir karşı karşıya geliş.... önümüzdeki yıllarda olasılık dahilinde değil"di. Yine de her iki ülkenin "kendi iç politikalarındaki dinamikler" belirli ölçüde bir "risk faktörü" oluşturuyordu. Gerçek bir çatışma durumunda ise "Almanya için... iki süper gücü dengeli bir biçimde etkilemenin... olanakları sınırlı"ydı. Körber'in 'Policy Game' uygulamasına göre AB, "ABD ile Çin arasındaki çatışma simülasyonunda... politik açıdan ihmal edilebilir olarak değerlendiriliyor veya doğrudan görmezlikten geliniyordu." Özetle, herhangi bir çatışma durumunda "eşit mesafe politikası" sınıra dayanıyordu: "Policy Game uygulamasında, ABD'nin kritik altyapı kurumlarına yapılan ve Avrupa üzerinde de yıkıcı etkileri olan bir siber saldırı, nihayet Almanya'nın sınırsız bir biçimde ABD ile dayanışmaya girmesi ve açıkça ittifak ilan etmesiyle sonuçlanıyor"du. Demek ki transatlantik bağlar, politikada olduğu kadar ekonomide de – hâlen – fazlasıyla güçlüydü.

İç Tartışmalar

Avrupalı-Alman güç liderliğini çok kutuplu bir dünya düzeninde arayanlar, Körber Vakfı'nın ortaya koyduğu gibi, zorluklar karşısında sonunda tökezleyecekler miydi? Uzun vadede Transatlantik taraftarları mı üstün gelecekti? Kim bilir? Mücadele, henüz bitmiş değil; tartışmalar Ukrayna krizine de yansımış ve bundan sonra da süreceğe benziyor. Transatlantik kanadı başından beri, Berlin'in Moskova'yla kayıtsız şartsız, olabildiğince sert bir tutumla hesaplaşması konusunda büyük bir basınç uygulamıştı; bunu yaparken medyanın yoğun desteğine yaslanıyordu. Ana akım medyanın kişisel ağlar üzerinden transatlantik yönelime sıkı sıkıya bağlı olduğunu Leipzigli medya uzmanı Uwe Krüger kapsamlı bir araştırmayla ortaya koymuştu. Buna karşın çok kutuplu düzeni ve Rusya ile daha yakın teması savunanlar ise halkla ilişkiler açısından gözle görülür biçimde kötü organize edilmiş durumdaydı; aralarından bazıları 2014 yılının sonlarında, "Rusya ile diyalog" talep ettikleri bir çağrıyla dikkatleri çekmeyi başarmışlardı ve karşılığında transatlantik kanadı tarafından son derece sert saldırılara uğramışlardı. Federal Almanya hükümeti iki kanadı birleştirmek için yoğun çaba sarf ediyor, bir yandan yaptırımlarla ve NATO'yu güçlendirme sözü ile transatlantik kanadını, bir yandan da Rus yönetimiyle giriştiği pazarlıklar ve anlaşmalar yoluyla çok kutuplu düzen yanlılarını memnun etmeye çalışıyordu. Tartışmalar 2015 yılının başlarında da tüm hızıyla sürüyordu.

2014 yılının Mayıs ayında *Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ)* tartışmalara ışık tuttu. Tartışmanın hararetiyle ve transatlantik kanadın etkileme gücünü bayağı hafife alarak "Berlin çok kutuplu bir dünya düzenini hedefliyor." diye yazıyordu. "AB; Amerika ve Çin gibi küresel güçlerle dünya pazarında rekabet edebilmek için Rusya ile yakın ekonomik ilişkiler içinde olacak. Böylece Washington'un girişimleri, gerçekten AB'nin çıkarlarına uygun olup olmadığı konusunda sürekli denetlenecek." "Avro krizinde" de "Merkel, Avro tahvillerini piyasaya sürmesi yönündeki Anglo-Sakson tavsiyeleri reddedip Çin ve Rusya'nın desteğini satın almayı tercih ettiğinde de" aynısı olmuştu. Avrupa'ya büyük olasılıkla Amerika'dan daha fazla zarar verecek olan yaptırımların bir an önce uygulanması konusunda Washington'un sıkıştırdığı

yönünde Berlin koridorlarında suçlamaların dolaştığı Ukrayna krizinde de durum farklı değildi. Üstelik bu zararların sadece ekonomik değil, jeopolitik sonuçları da olacaktı". "Böyle bir dünya düzeninde Batı'nın payına hangi rolün düşeceği sorusu ise orta yerde duruyor." deniliyordu haberin devamında. Ama şimdi, Kırım'ın Rusya'ya geçmesiyle Berlin, Moskova'nın "açık açık rekabete oynadığını" daha doğru bir ifadeyle "her şeye göz yummayacağını" anlamış oldu. "Bundan böyle Moskova'nın peşinden koşmak büyük bir hata olur" tavsiyesinde bulunuyordu FAZ yorumcusu. "Putin'in tek kârı, Batı'yı yeniden birleştirmek oldu." Daha önce belirtildiği gibi, bu metin tamamlandığında tartışmalar henüz nihai olarak son bulmamıştı.

Yeni Bir Saldırı

SWP/GMF broşürü "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" ve Berlin'in dünya politikası konusundaki yeni taarruzu, bir bakıma bir ara sonuç getirmişti. Almanya bundan böyle "daha sık ve daha kararlı adımlarla yönetmek zorundadır" deniliyordu broşürde. Ekim 2013'ten beri Cumhurbaşkanı Joachim Gauck'un vaazlarının kazandırdığı bir talepti bu. Bu arada Berlin, Pasifik'e yönelen ABD'nin işini hafifletmek için "Kuzey Afrika'dan Ortadoğu'ya, oradan da Orta Asya'ya uzanan ve dengelerin giderek zayıfladığı Avrupa'nın çevre bölgelerine yoğunlaşmalı"ydı SWP ve GMF'ye göre. Böylece transatlantik politikalarla bağımsız yükseliş hedefinin ilkesel olarak birleştirilmesi olanağı doğmuş olacaktı. Gerçekten de olaylar 2014 yılının başından beri bu yönde gelişiyordu. Ocak 2014'te Almanya, yenidünya politikası taarruzuna Afrika'nın Kuzeyinde, özellikle de Mali'de ve Orta Afrika Cumhuriyetinde başlamış gibi görünüyordu. Silahlı Kuvvetlerin Potsdam'daki yıllık resepsiyonunda Harekât Komandosu Komutanı Korgeneral Hans-Werner Fritz, "Önümüzdeki yıllarda Afrika, özellikle de kuzey ve orta bölgeleri, bizi bir hayli meşgul edecek." vaadinde bulunuyordu. Kısa bir süre sonra da ilk faaliyetler başlamıştı. 19 Şubat 2014 tarihinde Federal Almanya Şansölyesi Angela Merkel ve Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, Mali'deki askeri müdahalenin genişletileceğini ve Alman-Fransız Tugayı askerlerinin oraya gönderileceğini ilan etmişlerdi. 10 Nisan tarihinde Almanya

Federal Parlamentosu, silahlı kuvvetlere 80 kadar askeri Orta Afrika Cumhuriyeti'ne gönderme yetkisi verdi. Bu gelişmenin kamuoyunun gözünden kaçmasının başka nedenleri vardı. Birincisi, birçok kişinin – olağan seçimlerin yapılacağı - 2015 yılında patlak vereceğini düşündüğü Ukrayna krizi her şeyi bastırmıştı. İkincisi, Haziran 2014'te "Irak Şam İslam Devleti" (IŞİD) kanlı saldırılar başlatmıştı; Batılı devletler kendilerini hemen karşı harekete geçmek zorunda hissetmişlerdi.

IŞİD'e karşı yürütülen savaş, 2014'ün ikinci yarısında Federal Almanya Silahlı Kuvvetleri'nin ağırlıklı askeri müdahale alanını oluşturdu, Amerika Birleşik Devletleri'yle beraber, ama yükünü hafifleterek. 2014 yılının Eylül ayında Irak-Kürt peşmergelerine silah sevkıyatı başlamıştı. Bir süre sonra, Alman askerlerinin Irak'ın Kürt bölgesindeki Erbil'de, benzerlerinin çeşitli Ortadoğu devletlerinde kurulması planlanan ve toplamda sayıları 8 ile 12 arasında değişen askeri eğitim merkezlerinden birini inşa ettikleri haberi sızdı. Geniş çaplı bir program söz konusuydu. Öyle ki, Amerika Birleşik Devletleri, IŞİD savaşı için ana karargâhlarından birini Ortadoğu'ya kaydırmıştı. Uzun süreli bir askeri müdahalenin hesaplarını gösteren bir adımdı bu. ABD Genelkurmay Başkanı Ray Odierno 2014 yılının Eylül ayı sonlarında, "müdahale edilmesi gereken bölgenin karmaşık yapısı" nedeniyle zaman alıcı bir operasyonun hesaba katılması gerektiğine dair tahminde bulunuyordu: "10–15–20 yıl kadar." Ocak 2015'te Alman Parlamentosu, 100'e yakın silahlı askerin Irak'a gönderilmesini onayladı, özellikle de Irak askerlerinin eğitilmesi amacıyla; bunun yanı sıra Bağdat yönetimine ve "IŞİD'e karşı, kurulan uluslararası birlik dahilindeki" diğer ortaklara "danışmanlık" ve "destek" hizmetleri vermek için. Ayrıca IŞİD'e karşı savaşta, ana karargâhta Alman subayları görev alacaktı. Bu düzenlemeler esas itibariyle Afganistan işgalinin ilk evresiyle büyük benzerlik gösteriyordu.

Küçük Ortaklığa Veda

ABD'nin yanında, iş yükünü hafifletmek için Ortadoğu'da savaşa sürüklenmek, öncelikle savaşmak için değil de yerli birliklerin eğitimi için bile olsa Berlin'in karşılıksız yapacağı bir şey değildi. Buna benzer açıklamalar 2014 yılının sonbaharında kamuoyuna

da yansımıştı. Örneğin haftalık *Die Zeit* gazetesinin redaktörü Jochen Bittner, ABD ile ittifakın "yeri doldurulamaz" olduğunu itiraf ediyordu. Almanya, dünya politikasında liderlik rolünü üstlenebilmek için sadece yalnız olmakla kalmıyor, AB içerisinde de zayıf bir konumda duruyordu ona göre. Ancak, Federal Almanya son yıllarda büyük ölçüde önem kazanmaya başlamıştı: "Almanya küçük de olsa bir lider güç haline geldi." Bu yüzden de ABD karşısında "daha fazla özgüven" sergileyebilirdi. "Ne de olsa dostlarımız, Avrupa'da kimin ›indispensable nation‹ (vazgeçilmez ulus, ç.n.) olduğunu çoktan anladılar. *Internationale Politik* dergisinin aynı sayısında SWP çalışanlarından Annegret Bendieck de "Küçük Ortaklığa Veda" etmenin zamanının geldiğini açıklıyordu. Federal Almanya gelecekte dünya politikasında "Amerika ile yetişkin ve eşit haklara sahip bir ortaklık" yürütmeliydi, böyle yazıyordu Bendieck, bu arada "liderik rolünü" ise "Avrupa'da ve Avrupa'ya" uygulamalıydı. "Avrupa" elbette gerekliydi. "AB'nin üye devletleri dış politikada aynı ipin ucundan tuttukları müddetçe AB, Almanya'nın [!] kendi çıkarlarını gerçekleştirebilmesi için gereksindiği politik dengeyi sağlayabilirdi. Berlin, - ABD'nin yanında daha fazla yer alarak - "küçük ortaklıktan" süper güçle "göz hizasına" yükselmek için çok çaba sarf ediyordu. "Göz hizasına" yükselme çabalarını farklı düzlemlerde gözlemlemek mümkündü. Ordu bunlardan biriydi. Gerçi Almanya, Rusya'nın sözde saldırı tehlikesine karşı Doğu Avrupalı birlik ortaklarını desteklemek için NATO'nun 'Acil Mukabele Gücü' ('Spearhead') inşasına katılıyor; ama öte yanda AB Ordusu'nun kurulmasını da güçlü bir biçimde hızlandırıyordu. Hıristiyan Demokrat Birliği (CDU) eyalet meclisi 2015'in başlarında, AB'nin "ortak güvenlik ve savunma politikalarının" bu denli yavaş ilerlemesini 'üzücü' olarak nitelendirmişti. Bunun değişmesi gerekiyordu. "AB, özel durumlarda ABD'nin doğrudan desteği olmaksızın da hareket edebilir olmayı hedeflemelidir". Bundan sadece birkaç hafta önce SPD meclis grubunun askeri konularda uzman siyasetçileri, aynı şekilde AB Ordusu'nun bir an önce kurulmasını talep ettikleri bir bildiri yayınlamışlardı. "Biz sosyal demokratlar olarak, parlamento tarafından denetlenen bir Avrupa Ordusu'nun kurulması yolunda motor güç olmak istiyoruz." deniliyordu bildiride. Oldukça kapsamlı isteklerdi bunlar.

"Avrupalılar'ın stratejik alanlarda bıraktıkları boşluklardan" yakınan sosyal demokratlar, "geleceğin lider güçleri için ortak eğitim standartlarının formüle edilmesine Avrupa silahlı kuvvetlerinin de katkı koyduğu bir 'Avrupa Askeri Akademisi veya Üniversitesinin' kurulması arzularını, işte böyle dile getiriyorlardı. Bunun yanı sıra, bir "Avrupa Jandarma Birliği'nin" kurulması da hedefler arasında yer almalıydı. "Almanya'da yürürlükte olan polis-ordu ayrımını öngören yönetmelik yüzünden, Avrupa Birliği veya Birleşmiş Milletler'in yurtdışı görevlerinde Federal Almanya Polisi'nin önemli roller üstlenmesi" mümkün olmuyordu. Böylece gelecekte "Federal Almanya Ordusu'na bağlı "Feldjäger" (Federal Almanya Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı yarı askeri polis birlikleri, ç.n.) birlikleri bu görevi pekâlâ üstlenebilirdi. Buna ek olarak "farklı yapıdaki silahlı birliklerin daha iyi işbirliği yapabilmeleri" için "Avrupa'nın ortak tatbikat ve talim sayısının da artışı" sağlanmalıydı. Bunun yanı sıra Baltık Denizi'nde bir "Deniz Komutanlığı" kurulmalı ve "bütün alanlar için üs görevi gören, sabit bir AB-Genel Karargahının tesisi" hızlandırılmalıydı. SPD kanadının hazırladığı dilek ve şikâyetler katalogunun devamında, "operasyonların kesintisiz varlığının ve planlama ile uygulamanın merkezi olarak yapılmasının" büyük yararlarından söz ediliyordu. Federal Almanya Silahlı Kuvvetleri buna paralel olarak, diğer devletlerin silahlı kuvvetleri ile ikili oraklıklar kurarak AB Ordusu'nun bir bakıma "aşağıdan yukarıya doğru" kurulması işine kalkışmıştı. AB düzeyinde herhangi bir anlaşma olmaksızın, kendi kendine. Örneğin 2014 yılının Ekim ayı sonlarında "Alman-Polonya Ordusu İşbirliği Mutabakat" tutanağı imzalandığında, Federal Almanya Savunma Bakanlığı bunu, "Avrupalı ve bütünleştirilmiş bir Silahlı Kuvvetler'in inşasına" giden yolda "dönüm noktası" olarak adlandırmıştı, diye bildiriyor yayıncı Peer Heinelt. Fransa, Avusturya ve Hollanda gibi bir sürü başka devletle de işbirliği söz konusuydu artık. Hatta Hollanda Silahlı Kuvvetleri'nin bazı bölümleri doğrudan Alman birliklerine bağlıydı Heinelt'e göre.

Dijital Egemenlik

ABD ile "göz hizasına" yükselme çabaları 2014 yılında sadece askeri alanda değil, gizli istihbarat alanında da söz konusuydu. Çıkış

noktası NSA skandalıydı. "Almanya NSA'nın Hedefinde" diye yakınıyordu örneğin *Die Zeit* gazetesi; Herfried Münkler gibi danışmanlar, 90'lı yıllarda gizli istihbarat örgütlerinin internet donanımı konusunda gerçekleştirdikleri hamlelerin ne yazık ki çok gerisinde kalındığına dikkat çekiyordu. Yeni Federal Almanya hükümeti zaman yitirmeksizin konuyu ele aldı. "Almanya'da Amerikan dijital işgal kuvvetlerinin hüküm sürmesine göz yumamayız" demişti Aralık 2013'te dönemin CDU/CSU Fraksiyonu İçişleri Sözcüsü Hans-Peter Uhl. "Almanya'da Bilişim Teknolojileri alanındaki egemenliği geri kazanmamız gerektiğini düşünüyorum." Yeni Ulaştırma ve Haberleşme Bakanı Alexander Dobrindt hemen ardından destekliyordu: "Biz Almanlar ve Avrupalılar olarak dijital egemenliği geri kazanmak zorundayız." "Bu nedenle çok para vermemiz gerekecek." "80'li yıllarda Franz Josef Strauss'un Avrupa Hava ve Uzaycılık alanında gerçekleştirdiği büyük teknoloji hamlesini hatırlatmak isterim." Dobrindt bu sözleriyle, henüz Almanya'nın ve çok sevgili AB'sinin genel yükselişinden eser bile olmadığı bir dönemde Strauß'un, ABD'li Boeing Holding'e rakip olarak kurulan Airbus'un yapımına vermiş olduğu desteği kastediyordu.

Dobrindt'in öngörüsü gerçeğe dönüşmüştü. 2014'ün bahar aylarında, BND donanımının "Stratejik İnisiyatif Teknolojisi" ile sistemsel olarak yükseltileceği ortaya çıkmıştı. 2014 ile 2020 yılları arası için ilk elden 300 milyon Avro'luk bir bütçe ayrılmıştı; bu bütçeyle Dışişleri İstihbarat Dairesi, daha önce olduğu gibi NSA'ya bağlı kalmaksızın sayısız operasyon gerçekleştirme olanağı sağlayacaktı kendine. Öncelikle Facebook ve Twitter gibi sosyal ağlarla ilgili bir gerçek zamanlı veri araştırması yapılacaktı. Münih Askeri Üniversitesi'nde hâlihazırda "internet içeriklerinin otomatikleştirilmiş gözlemi" hakkında ayrıntılı bir araştırma hazırlanıyordu. DGAP'ye ait *Inernationale Politik* dergisine göre, bu yönde baskı yapılmalıydı; çünkü "Amerikalılar bizden çok daha ileride"ydi. Bu nedenle "özel teşebbüslerle, örneğin yazılım ve bilgisayar şirketleriyle", işbirliği akla getirilmeliydi. Çünkü bu şirketler "bürokraside hızlıca yetiştirmenin mümkün olmadığı bir ekspertize sahipler"di. Berlin, nihayet ABD ile – çoktandır özlenen - "göz hizasına" yükselmek için attığı bu adımlarla, bilindik ve özünde şikâyet edilen

ABD önlemlerini taklit etmekten başka bir şey yapmamış oluyordu aslında. NSA'nın çeşitli ticari kuruluşlara servis ettiği casusluk faaliyetlerinin ortalığa saçılması, kuruluşun eski bir çalışanının Haziran 2013'te, Berlin'in de gelecekte enerji alanı için öngördüğü NSA'nın izleme faaliyetlerini kamuoyuna sızdırmaya karar vermesiyle gerçekleşmişti. Bu kişi Edward Snowden'dan başkası değildi.

2.2.
HİÇ OLMADIĞI KADAR BASKIN: AB'NİN ÜSTÜN GÜCÜ ALMANYA

31 Ağustos 2014 tarihinde Jean Quatremer'ın sabrı taşmıştı. AB devletlerinin liderleri, AB'nin liderler zirvesini oluşturacak görev dağılımları konusundaki anlaşmazlıkları tatlıya bağlamış ve yeni AB Genel Sekreterliği için Donald Tusk, Brüksel Dış Politika Sorumlusu olarak da Federica Mogherini isimleri üzerinde anlaşma sağlamıştı. Avrupa Parlamentosu daha öncesinde, 15 Temmuz'da, Jean-Claude Juncker'i bir sonraki komisyon başkanı olarak seçtiğinden, Brüksel'in lider üçlüsü böylece belirlenmiş oluyordu. Sol liberal yönelimli *Libération* gazetesindeki yazıları ve ayrıca AB dostu açıklamalarıyla ünlü Quatremer, bilgisayarının karşısına geçmiş ve kişisel blog sayfası için bir yorum yazısı kaleme almaya başlamıştı. Kibar bir ifadeyle söylemek gerekirse, son derece kızgındı. Eşit haklara sahip 28 üye devletleriyle AB, bir barış projesiydi, öyle mi? Ne hikâye ama! Hafta sonu belirlenen görev dağılımları, "hiç tartışmasız Berlin'in damgasını taşıyor" diye öfkeleniyordu Quatremer. Almanya "kendinden emin ve baskın" bir tavır sergiliyordu. AB liderler zirvesinin belirlenmesinde diğer ülkelerin çıkarları, örneğin Fransa gibi, büyük ölçüde ihmal edilmişti. Deneyimli AB uzmanı, tezini kanıtlamak için detaylı bir analize girişmişti.

Genel Sekreter Donal Tusk? "Bu adamı Berlin dayattı" diye kaydediyordu Quatremer. Paris, Danimarka Başbakanı Helle Thorning-Schmidt'i desteklemiş, ancak Almanlar'a diş geçirememişti. Ya Jean-Claude Juncker? Bilindiği gibi, onunla birlikte Avrupa Halk Partisi'nden Fransız AB komiseri Michel Barnier de komisyon başkanlığına aday olmuştu. Ama Almanlar soğukkanlılıkla Juncker'in kazanmasını sağlamışlardı. Peki, Federica Mogherini? Şansölye Merkel onu favori göstermişti; Mogherini'nin

Almanlara Avrupa Dışişleri Hizmetleri'nde önemli bir pozisyonun sözünü vermesi bunda oldukça etkili olmuştu. "Almanya, Birliği baştan aşağıya baskılıyor." diye itiraz ediyordu Quatremer ve Berlin'in "2010'dan beri kendi ekonomi ve para politikalarını Avro bölgesine dayattığına" dikkat çekiyor, kanıt olarak bir dizi ayrıntı sıralıyordu. Örneğin Juncker'in kabine başkanı Alman'dı, Avrupa Kriz Fonu ESM'in müdürü ve Avrupa Yatırım Bankası başkanı da öyle; Federal Almanya, "uygulamada Alman parlamentosunun üçüncü dairesi" haline gelen Avrupa Parlamentosu'nda bir bakıma Genel Sekreteri ve parlamentodaki açık ara en büyük ulusal grubu temsil ediyordu. "Birlik, Berlin tarafından yönetiliyor" diye yalın bir sonuç çıkarıyordu Quatremer. "Birliğin kilit pozisyonlarındaki kadınlarını ve erkeklerini belirliyor, derinliğinin ritmini buyuruyor, siyasetini dikte ediyor." AB'nin merkezindeki ikinci güç Fransa, "Şansölyeye karşı direnecek beceriyi gösteremiyor anlaşılan".

Quatremer'in çıkardığı bilanço, Almanların AB üzerindeki baskın gücünü açık ve net olarak gözler önüne seriyordu. Bu güç uzun yıllar örtük ve fakat – örneğin Yugoslavya'nın parçalanmasında veya AB'nin Doğu genişlemesinin gerçekleşmesinde olduğu gibi - siyaset yüzeyinde sadece noktasal olarak kendini belli ettiyse de, Avro krizi döneminde doğrudan gün ışığına çıkmış oldu. Fransa'nın son iki Cumhurbaşkanı, Almanya'nın mesafe açan egemenliğine güçlü bir şekilde karşı koymaya çalışmış ve bu uğurda çok çaba sarf etmişti. Almanya'nın bugün Avrupa'nın egemen gücü olduğu gerçeği, artık ciddi anlamda inkâr edilmiyor. Halbuki Fransa kısa bir süreliğine de olsa, Almanlar'dan bunun acısını çıkarmıştı. Yine de AB üzerinden Berlin'in egemenliğine giden yol, Fransa'nın bir dizi irili ufaklı yenilgisiyle işaretliydi. Bu işaretleri takip etmekte yarar var; çünkü bu işaretler Almanya ve Fransa arasındaki güç dengelerinde hâlâ önemli roller oynayan konu alanlarına temas ediyor.

Doğu, Güneye Karşı

3 Ekim 1990'da Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin ilhak edilişi ve buna bağlı gelişen stratejik güç artışı Federal Almanya'nın yükselişinin çıkış noktasını oluşturuyordu son kertede. Boş yere değil; Fransa Devlet Başkanı François Mitterrand ve İngiltere Başbakanı

Margaret Thatcher, tüm diğer görüş ayrılıklarına rağmen bir konuda tamamen hemfikirdi: Eğer Federal Almanya, Alman Demokratik Cumhuriyeti'ni topraklarına ve nüfusuna katmayı başarabilirse, bir süre sonra adeta dizginlenemez duruma gelecekti. Bu yüzden Mitterrand ve Thatcher, kulis faaliyetleri yürüterek "yeniden bütünleşmeyi" önlemeye çalışmıştı. Dönemin İngiliz Büyükelçisi Christopher Mallaby'nin hatırladığı kadarıyla Mitterrand "özel" görüşmelerde "Bayan Thacher'dan daha keskin açıklamalar" yapıyordu konuyla ilgili. Alman bütünleşmesinin önlenemez olduğu anlaşıldığında Fransa, Federal Almanya'yı bu kez ekonomik yönden bağlamaya çalışmıştı. Ortak ekonomik politikalarla birleştirilen ortak para birimi, servetin ve gücün kıtanın merkezine akışını önlemeye yarayacaktı. Almanlar ortak para birimi Avro'yu bağışladılar Mitterrand'a ama ekonominin ortak yönetimini değil; Fransa'nın bu yenilgisinin sonuçlarına daha sonra değinilecek.

Almanya'nın AB üzerindeki egemenliğinin konsolidasyonu, 90'lı yıllarda dış politikada atılan kritik makaslar sayesinde gerçekleşmişti. Bunlardan bir tanesi, ittifakın Doğu genişlemesi ile ilgiliydi. Federal Almanya, 1989/90 yıllarındaki dönüşümlerden sonra kararlı adımlarla Doğu genişlemesine odaklanmıştı; Fransa uzmanı Christian Deubner'in 1999 yılında kaydettiği üzere, Doğu genişlemesi konusunda Bonn "itici güç", buna karşın Paris "büyük ölçüde engelleyici güç" durumundaydı. Neden? Görünüşe bakılırsa Almanya – gerek jeopolitik konumu gerekse geleneksel oryantasyonu nedeniyle – Doğu Avrupa'nın hem politik hem de ekonomik açılımından "en çok faydayı sağlayan" ülkeydi diye devam ediyordu Deubner. Fransız ekonomisi geleneksel olarak Fransa'nın eski sömürgelerinde ve özellikle de Afrika'da ve Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerde "frankonfonik" hedeflere odaklanmıştı, oysa Alman ekonomisi daima Avrupa'nın doğusu ve güneydoğusundaki ülkelere daha fazla ağırlık veriyordu. 90'lı yıllardaki gelişmeler, tarihsel eğilimleri bir kez daha doğruluyordu. Almanların Doğu-Güneydoğu Avrupa pazarı, henüz 90'ların ortalarında bile AB ortalamasının hayli üzerine çıkmıştı. Federal Almanya Maliye Bakanlığı adına yürütülen bir araştırmanın ortaya koyduğuna göre, 2000 yılında bölgedeki doğrudan yatırımlarda %18'lik bir paya sahip olan Alman şirketleri, tartışmasız birinci sıraya yerleşmişti.

Devlet liderlerinin Haziran 1993'te Kopenhag'da ilkesel olarak anlaştıkları üzere, Avrupa Birliği'nin doğu genişlemesine odaklanması, Fransa için güç politikaları bakımından gerçek bir dezavantajdı. AB'nin kaynakları, giderek artan bir ölçüde Almanya'nın geleneksel genişleme alanının kapsanması için harcanıyordu; Fransa'nın öncelikli çıkar alanları ihmal ediliyordu. Paris karşı önlemler almayı denedi, Doğu genişlemesinde frene basmış ve aynı şekilde kendi "arka bahçelerini" AB'ye daha sıkı bağlamanın adımlarını zorlamıştı. Sonuç, Kasım 1995'te Barselona'daki dışişleri bakanları toplantısında mutabık olunan ve AB üye devletleri ile Kuzey Afrika ve Yakındoğu ülkeleri arasında işbirliğini yoğunlaştırmayı öngören "Barselona Süreci" olmuştu. Süreç oldukça etkisiz kaldı. Buna karşın Doğu genişlemesi 2004'te, daha doğrusu 2007 yılında tamamlanmış; böylece Federal Almanya, çıkarlarını tam anlamıyla hayata geçirmeyi başarırken Fransa, çok gerilerde kalmıştı.

Güç mücadelesi, Nicolas Sarkozy'nin Cumhurbaşkanlığı'na seçildiği 6 Mayıs 2007 tarihinden sonra yeniden alevlendi. Sarkozy, Barselona süreciyle başaramadığını şimdi elde etmek üzere, AB'ye bağlı bir Akdeniz Birliği'nin kurulması için tüm gücüyle mücadele ediyordu. O sırada Berlin de kendince, doğuya doğru bir sonraki genişleme hamlesini yapma hazırlığı içindeydi. Yeni bir alan genişlemesini değil, ama Doğu Avrupa ve Güney Kafkas bölgesindeki altı devleti bir birlik dairesi etrafında toplamayı sağlayacak "Doğu Ortaklığı" hazırlıklarıydı bunlar. 13 Temmuz 2008'de Paris'te kurulan "Akdeniz Birliği" Almanya'nın baskısıyla, Sarkozy'nin hayalindeki ilk tasarıya göre epeyce kırpılmış, zamanla da kelimenin tam anlamıyla sulara gömülmüştü. Buna karşın 7 Mayıs 2009 tarihinde temelleri atılan "Doğu Ortaklığı"na ve bu ortaklık çerçevesinde yapılan anlaşmalara AB yoğun zaman ve emek harcıyordu. Brüksel'in bu olayda da yine hangi ölçüde Alman çıkarları için işe koşulduğu, en geç 2013/2014 yılında Ukrayna krizi sırasında tırmanan güç savaşı sırasında okunabiliyordu.

Afrika Ordusu Yerine Avrupa Ordusu

AB'nin öncü güçleri arasındaki güç mücadeleleri 90'larda, yalnızca Doğu genişlemesi nedeniyle değil, Yugoslavya'nın parçalanması nedeniyle de ileri bir vadeye ertelenmişti. Fransız Güneydoğu

Avrupa uzmanı Jean-Arnault Dérens'in 2010 yılının sonlarında, Alman Dış Politika Konseyi (DGAP) için hazırladığı bir inceleme bunu ortaya koyuyordu. Yugoslavya, iki Dünya Savaşı arasındaki süreyi kapsayan dönemde, Almanya'nın Güneydoğu Avrupa'da engelsizce yayılmasını önlemeyi hedefleyen Fransa'nın ittifak bloğuna dahil ediliyordu. Belgrad'a olan tarihsel bağların ışığında Paris, 90'lı yılların başlarında hala, Slovakya ve Hırvatistan'daki ayrılıkçı hareketlerle sarsılan Yugoslavya'yı parçalanmaktan korumaya çalışıyordu. Paris, ayrılıkçıları destekleyen ve 23 Aralık 1991 tarihinde Slovakya ve Hırvatistan'ı tanıyarak fiili durum yaratan Bonn'a karşı bu mücadeleyi kaybetmişti. Yugoslavya'nın parçalanmasıyla sadece Almanya'nın Güneydoğu Avrupa'daki egemenliğine karşı beslenen direncin ateşi değil, Fransa'nın geleneksel müttefiklerinden biri ve böylece Fransa'nın kendisi de bir hayli zayıflamıştı. Öyle ki Paris, 90'lı yıllar boyunca NATO'nun Belgrad'a karşı yürüttüğü askeri müdahalelere bile katılmak zorunda kalmıştı. Sonuç ise, acıklı bir güç kaybı olmuştu. 90'lı yıllardaki savaşlar sırasında Güneydoğu Avrupa, "Fransa'nın siyaset ajandasından büyük oranda silindi" diye özetliyordu Dérens araştırmasında "ve Fransız şirketleri için de bölgenin herhangi bir önceliği kalmamıştı". Federal Almanya politikaları ve ekonomisi için ise durum tam tersiydi. Bu gelişmeler elbette Avrupa içindeki güç dengelerine de hissedilir biçimde yansımıştı. Paris henüz 90'lı yıllarda bile, birliklerini –tıpkı Yugoslavya'da olduğu gibi– sürekli olarak Alman çıkarlarının hizmetine sunmak istemediği gibi Fransa'nın geleneksel olarak etkili olduğu bölgelerdeki müdahalelerde bir kez olsun Alman askerlerinin de devreye girmesi konusunda diretiyordu. Örneğin 1994 yazında Fransız Savunma Bakanı François Léotard, Mayıs 1993'teki Fransa-Almanya zirvesinde alınan karar üzerine Ekim 1993'te resmen kurulan Avrupa Birlikleri'nin Kuzey Avrupa'da yürütülecek olası operasyonlar için hazır bekletilmesi konusunda fikir beyan etmişti. Savaş güçlerinin tümünü, Yugoslavya örneğindeki gibi kendi çıkarları için yedekte tutmak isteyen Bonn'a göre bu, söz konusu bile olamazdı. Federal Almanya Savunma Bakanı Volker Rühe bir röportajda kategorik bir saptamada bulunuyordu: "Avrupa Ordusu, bir Afrika Ordusu değildir." Fransızların da böyle düşünüp düşünmediği sorusunu ise Rühe kibar bir yanıtla karşılamıştı:

"Söyleyeceğimi söyledim ve bunun anlamı belli." En azından şimdilik kesindi: AB birlikleri Alman çıkarları için kullanılacaktı, Fransız çıkarları için değil. Avrupa Ordusu ilk olarak Bosna-Hersek'te, sonra da Kosova'da görev aldı. Fransa, politik güç bakımından elini zayıflatan bu tespiti delmeyi denedi ve bu nedenle 2003 ve 2006 yıllarında Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde iki AB müdahalesinin düzenlenmesini sağladı. Alman askerleri her ikisine de katıldı – ne de olsa AB birliklerinin Avrupa Kıtası'nın ötesinde de test edilmesi gerekiyordu - ancak her iki operasyon da birkaç ay sonra, öngörülen süre dolar dolmaz sonlandırılmıştı. Sonrasında Rühe'nin 1994'teki hükmü tekrar yürürlüğe girmişti.

Bu durum özellikle de 2007 yılında Sarkozy Cumhurbaşkanı seçilir seçilmez, Fransa'nın çıkar alanına giren Kuzey Afrika'ya kapsamlı bir askeri AB operasyonu düzenlemek istediğinde söz konusu olmuştu. Sarkozy, Sudan'ın Darfur kentindeki huzursuzlukların batıdaki komşu devletlere sıçramasını önlemek için Çad'a bir operasyon düzenlenmesini talep etmişti. Darfur ve komşu Güney Sudan'daki AB müdahalelerine tereddütsüz katılan Federal Almanya, bu sefer bu girişimi boykot etti. 'EUFOR-Tchad' –ağırlıklı olarak Fransız birliklerinin katılımıyla– nihayet Mart 2008'de başlayabildi, destek yetersizliği nedeniyle istenilen ilerlemeyi sağlayamadı ve Mart 2009'da sessiz sedasız bir BM operasyonuna dönüştürüldü. Almanların Fransızlar'ı nasıl savuşturdukları, iki yönlü işbirliğinin yoğunlaşması için 4 Şubat 2010 tarihinde kutlamalarla kararlaştırılan "2020 Almanya-Fransa Ajandası"nda da ibret verici bir şekilde gözler önüne seriliyordu. "Fransa, Almanya'nın BM Güvenlik Konseyi'nde daimi söz hakkı yönündeki meşru talebini destekler." deniliyordu 4. maddenin hemen altında ("Dış Savunm ve Güvenlik Politikaları") . Alman-Fransız Tugayı'nın sadece Güneydoğu Avrupa'da değil, bir kez de olsa Afrika'da görev yapması çabalarına yönelik Fransa'nın geliştirdiği karşı hamleden geriye ne kaldığı, birkaç satır sonra ele alınacak. Belgede somut olarak "Alman-Fransız Tugayı'nın hazır bulunuşluğunun sağlanması ve bunun ötesinde, ortak operasyonlara yönelik karşılıklı fikir alışverişi" talep ediliyordu. Fransızların somut hedeflerine dair bir saptama yoktu. Nokta.

Yeni Bir 'Antant Kordiyal'

Sonuç olarak Sarkozy Afrika Operasyonları konusunda da şeytanın bacağını kıramamıştı. Berlin'deki büyük koalisyonu tavize ikna etme konusunda başından beri kuşkuları olduğu halde, Sarkozy Ağustos 2007'de ikinci bir seçenek yarattı kendine ve Fransa'yı yeniden tümüyle NATO Ordusu'na entegre edeceğini ilan etti. Washington'a doğru atılan net bir adımdı bu. Aynı zamanda bu yakınlaşmanın Paris'e, Londra ile aralarındaki askeri politik anlaşmazlıkların giderilmesi için de fırsat sunduğunu, 2012 yazında DGAP dikkatli bir analizle kaydetti. Savunma politikaları ile ilgili Fransa'nın Beyaz Kitabı'nın hazırlanmasında İngiliz uzmanların görüşlerine başvurulması da, Sarkozy'nin sergilediği dönüşün bir parçasıydı; bunun karşılığında Fransız uzmanlar da İngiltere ulusal güvenlik stratejisinin oluşturulmasına katkıda bulunmuşlardı ve daha fazlası. Bu alışılmamış işbirliği sonuç olarak "iki ülkenin stratejik konumlanışlarının, Libya veya İran örnekleri ve güvenlik politikalarıyla ilgili gereksinimler gibi uluslararası sorunlarda, genellikle de askeri yeteneklerin kullanımında büyük oranda birbiriyle örtüştüğünü" özetliyordu DGAP 2012 yılında. Libya? Askeri operasyon? En azından bugünden geriye bakıldığında parçalar birleşiyordu.

2 Kasım 2010 tarihinde iki tarafın da onayladığı "Traités de Londres" daha doğrusu "Lancaster House Treaties" adlı iki anlaşmayla daha da güçlü hale gelen Fransız-İngiliz askeri işbirliğinin gerçekten de Libya savaşıyla çokça ilgisi bulunuyordu. DGAP'nin notlarına göre, Paris ve Londra "hem bağımsız bir genel karargâhı hem de kendine ait lojistik.destek güçleri olan ortak bir askeri birliğin kurulması" üzerinde mutabık olmuşlardı. Bunun dışında, uçak gemilerine göre sınıflandırılan ortak bir gemi filosunun kuruluşunun yanı sıra birçok silahlanma anlaşması- insansız hava araçları bunlardan biriydi - ve en önemlisi nükleer silahlar gibi son derece hassas alandaki işbirlikleri de gündemdeydi. Alman-Fransız Tugayı ve Avrupa Ordusu hala Alman çıkarları için operasyonlar düzenlerken, İngiltere ve Fransa anlaşmaların imzalanmasından sadece dört buçuk ay sonra ortak bir savaşa girmişlerdi, Libya Savaşı'na. Almanlar bir kez daha – Alman askerlerini hiçbir koşulda Fransız çıkarları için Kuzey Afrika'da savaştırmayacakları

doktrinine sıkı sıkıya tutunarak- Kaddafi yönetimine karşı savaşmaya direndiler. Ancak bu sefer Fransa'nın bir seçeneği daha vardı ve bu seçeneği kullandı. Libya Savaşı, Fransız-İngiliz ittifakı için, aynı zamanda "kapsamlı bir öğrenme süreci" olan "silahlı kuvvetlerinin işbirliği ve bütünlüğünün test edilmesi" anlamını taşıyordu DGAP raporuna göre; Paris ve Londra'nın, Bonn'u dikkate almadan askeri işbirliklerini hızlıca geliştirmeyi sürdürdüklerini de sözlerine eklemeyi unutmamışlardı.

DGAP, 2012 yazında İngiliz-Fransız askeri işbirliği ile ilgili yaptığı analizde, bu yeni askeri ittifakın mutlaka ciddiye alınması gerektiği öğüdünde bulunuyordu. Raporun yazarları, 1904 yılında, Almanya'nın o dönemdeki gözle görülür yükselişini önlemek için İngiltere ve Fransa arasında kurulan ittifaka atıfta bulunarak bunun bir tür "yeni Entente Cordiale" olduğunu söylüyorlardı. Tarihsel bağı kendileri kurmamıştı. "Lancaster House Treaties" anlaşmasının imza töreninde İngiltere Başbakanı David Cameron, Londra ile Paris arasındaki askeri işbirliğinin geleneğine açıkça işaret etmişti: " Birleşik Krallık ve Fransa, iki dünya savaşı boyunca süren ortak bir tarihi paylaşıyorlar." DGAP'ye göre şimdi, AB içerisinde askeri açıdan oluşacak - ve tarihte birçok kez örneği yaşandığı gibi - Alman üstünlüğüne karşı odaklanan bir eksen kaymasını kabullenmek zorunda kalmamak için nihayet ciddi adımlar atılmalı ve Fransa ile birlikte hareket ederek Fransa'nın askeri politik taleplerine dostça bir yanıt üretilmeliydi. Artık net bir biçimde ortaya çıkmıştı. "Aynen devam!" tavrıyla, Fransa'nın ilham kaynağı olduğu Afrika'daki AB operasyonlarının önünü kesmeye çalışmak, Paris'i zayıflatmayacaktı; Berlin'i izole edecekti.

Bir Marka Olarak Kemer Sıkma Politikası

Fransa'nın çıkar bölgesi Afrika'daki AB operasyonlarının durdurulması talebi, Berlin'in oldukça işine yarayan bir anda gündeme gelmişti. Fransa'nın hem ekonomik hem de buna bağlı olarak siyasi bir dar boğaza sürüklendiği ve Almanya'nın AB üzerindeki ağırlığının fiili olarak garanti altına alındığı bir dönemde. Avrupa politikalarıyla ilgili boyutu uzun süre atlanan son darbeyi ise, kırmızı-yeşil Schröder/Fischer kabinesi "2010 Ajandası"nı kabul ettirerek indirmiş oldu. "Hartz IV" ve diğer önlemler Almanya'da,

OECD raporuna göre 2005 yılında OECD ülkeleri ortalamasının üzerinde seyreden yoksulluğun artmasına neden olmamıştı sadece. SPD ve Birlik90/Yeşiller iktidarının uyguladığı "ajanda" siyaseti, özellikle de diğer AB üye devletlerinin ekonomilerine göre Alman ekonomisine belirgin bir rekabet avantajı sağlamıştı. Fransa'da reel ücretler 2000–2008 yılları arasında %9,6 oranında yükselirken –DGAP'nin yaptığı bir araştırmaya göre "hane halkı harcanabilir gelir eşitsizliklerinin" 80'lerin ortasından 2008'e kadar artmadığı "tek gelişmiş ülke" Fransa'ydı– Almanya reel ücretlerin -0,8 oranında- gerilediği tek AB ülkesiydi. Bu durum Almanya'da işçilik maliyetlerinin azaltılmasına yol açmıştı. Paris'te bulunan saygın "Institut de Relations Internationales et Stratégiques" kuruluşunun araştırma müdürü Jacques-Pierre Gougeon'un hesaplamalarına göre: 2000–2009 yılları arasında maliyetler %1,3 oranında azaltılmıştı. Buna karşın Fransa'da aynı dönem içerisinde %17 oranında bir artış olmuştu. Bunun sonucunda Alman sanayisi önemli oranda etkisini artırmış, ihracatı zarar görmemişti.

Fransa'ya yapılan ihracat için de durum böyleydi. Eski Federal Almanya'da bile komşuya yapılan ihracattan geleneksel olarak birkaç milyar Alman Markı elde ediliyordu. Ancak yüzyıl dönümünden beri Alman ihracatı, ithalata göre büyük artış göstermişti. Fransa'nın, Almanya ile sürdürdüğü ticari ilişkilerden kaynaklanan bütçe açığı – 16 milyar Avro'dan 2000 yılında 25 milyar, 2010 yılında da neredeyse 30 milyar olmak üzere giderek artıyordu. 2010 yılında Fransa'nın bütçe açığı, Almanya'ya kıyasla 40 milyar Avro'ya ulaşmıştı. Bu muazzam meblağ sadece "2010 Ajandası"nın Almanya'ya sağladığı ve Fransa'yı giderek daha fazla borç batağına sürükleyen rekabet avantajından kaynaklanmıyordu. Fransa, geçmişte kendi para birimi olan Frank'ı Alman Markı karşısında devalüe etmiş ve böylece ekonomisini stabilize etmişti. Şimdi ise Avro bunu engelliyordu. Fransa, 90'lı yılların başında, ortak para biriminin tamamlayıcısı olarak ve Avro bölgesindeki konum farklılıklarını uygun önlemlerle hiç değilse hafifletmeyi sağlayacak ortak bir ekonomi politikası geliştirme yönündeki talebini Bonn'a kabul ettirememiş olmanın ağır bedelini ödüyordu şimdi. Devalüasyon seçeneği ya da AB düzeyinde ekonomi-politik müdahaleler olmasaydı, Paris ve Fransa sanayisi ciddi sorunlarla karşı karşıya

kalacaktı; tam da Fransa ve Almanya'nın, Avro krizine karşı mücadelede bütünlüklü bir yaklaşım üzerinde anlaşmak zorunda kaldıkları bir dönemde.

2010 yılının başında Almanya-Fransa çekişmesine konu olan ikinci karşıt görüşler, sonraki beş yılda da hâlâ hararetle savunuluyordu. Paris düzenli aralıklarla, Fransa'nın Almanların kemer sıkma politikasından dolayı ağır rekabet dezavantajı ve ticari bütçe açıkları yaşayan Avro bölgesindeki tek mağdur ülke olmadığını hatırlatıyordu. Fransız tarafının belirttiğine göre, sonuçta Yunanistan, İspanya, Portekiz ve İtalya'nın içine yuvarlandığı krizin temelleri de - nesnel bir gerçek olarak – bu mekanizmaya dayanıyordu. Berlin, sırf dünya pazarında ucuz ithalat yoluyla rekabet edebilirliğini sürdürebilmek uğruna sert kemer sıkma önlemlerine başvurmaktan vazgeçtiği koşulda, bir çıkış yolu pekâlâ mümkündü. Avro bölgesindeki diğer ülkelerin ürünlerine iyileştirilmiş bir satış olanağının sağlanabilmesi için Federal Almanya iç pazardaki arz ve talebi yükseltmelidir, diye Mart 2010'da dönemin Fransa Maliye Bakanı Christine Lagarde alışılmadık açık biçimde yakınıyordu. Kısa bir süre sonra Fransız ekonomi gazetesi *Les Echos*, Berlin'in açıkça– örneğin BRICS-ülkelerindeki - piyasaların fethine, Avro bölgesindeki kriz ülkelerinin geleceğinden daha büyük önem atfettiğini yazıyordu karamsar bir şekilde. Tasarruf politikalarının nedeni de buydu ve bu yüzden Federal Almanya'yı rota değişikliği konusunda ikna etmek neredeyse imkânsızdı. "'Avrupa yoksullaştı mı? Bana ne bundan?' sesleri geliyor Ren nehrinin ötesinden."

Gerçekten de Avro krizinin nasıl çözüleceğine dair Paris ile görüş ayrılığı içinde olan Berlin, başından beri kriz ülkelerinin de, dünya piyasalarındaki rekabette başarılı olabilmeleri için ağır kemer sıkma önlemleri uygulamak zorunda oldukları üzerinde duruyordu soğukkanlılıkla ve ısrarla ve bununla Fransa'ya daima üstün geliyordu. O günden beri acımasız kemer sıkma yaptırımları Almanya'nın kriz politikasının markası haline gelmişti. Paris, sonraki yıllarda her kadar ara ara parlasa da, güç mücadelesini kaybetmişti. Güney Avrupa'daki emekçilerin Almanya'daki emekçilere göre daha mücadeleci olduğu ve büyük olasılıkla kesintiler karşısında Alman iş arkadaşlarından daha kararlı bir direnç

gösterecekleri uyarısı bile karşılık bulmamıştı Berlin'de. "Uzmanlar, Avrupa Para Birliği'nin bir parçası olan 'Güney'in' aynı zamanda ekonomi-politik kültürünü de değiştirmesini gerekli görüyor" yorumuna yer veriyordu Kasım 2011'de *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, kemer sıkma dayatmalarına karşı Güney Avrupa'da belirgin bir şekilde yükselişe geçen protestoları işaret ederek. Ancak gazete, kıtanın sosyopolitik 'Cermenleştirilmesi' konusundaki başarı beklentileriyle ilgili bir tahminde bulunmaya cesaret edemiyor, Avrupa'nın "kültürel dönüşümünün gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, gelecekte görülecek" kehanetinde bulunuyordu.

AB-Şansölyesi ve Vekili

Almanya'nın dayattığı kemer sıkma politikaları karşısında Fransa'nın aldığı yenilgi, 2010- 2012 yılları arasında dış politika tartışmalarına da büyük ölçüde yansımıştı. Henüz 2010 yılının ortalarında European Council on Foreign Relations (ECFR) düşünce kuruluşunun Paris bürosu şefi, Avro krizinin yönetimi ile ilgili tartışmalarda Almanların sergilediği üstünlük tavrının "21. yüzyılda" aslında "yeri olmaması gereken, saf Wilhelminizm kokan, siyaseten gerici bir zehir" olduğu konusunda uyarıyordu. Ekim 2010'da İngiliz haftalık *The Economist* gazetesi, krizin AB'de, "zirvesinde" Almanya'nın durduğu "yeni bir meydan okumayı" beraberinde getirdiğini yazıyordu: "geriye kalanlar uyum sağlamak zorunda, Fransa da dahil". Güncel tartışmalarda "katlanması çok zor olan muazzam bir Alman özgüveni seziliyor" diye yazıyordu gazete, Londra'da bulunan saygın International Institute for Strategic Studies (IISS) enstitüsünden bir uzmanı alıntılayarak. Gazeteci Andreas Rinke'nin Ocak 2011'de yayınladığı bir makale de buna benzer izlenimleri yansıtıyordu. Kısa bir süre sonra Berlin'deki haber ajansı Reuters'in siyaset baş muhabirliğine getirilen Rinke, DGAP'nin yayınladığı Internationale Politik dergisindeki yazısında Federal Almanya Şansölyesi Angela Merkel'i "AB Şansölyesi", Nicolas Sarkozy'yi de "Vekili" olarak tayin ediyordu.

Almanların kendini açıkça belli eden baskınlığı etrafında köpüren tartışmalar birden fazla defa taşma noktasına geldi. "Avrupa'nın yarısı, duygusal dünyası bütün kıtanın laneti haline dönüşen Wolfgang Schäuble'nin kaprislerinden korkarak yaşıyor

adeta" notunu düşüyordu gazeteci Ambrose Evans-Pritchard 2012 yılının ilkbaharında Londra *Daily Telegraph* gazetesinde kaşlarını çatarak. Çünkü Evans-Prichard'ın belirtmekten kendini alamadığına göre Schäuble bir buluşmada, "tam da namına yaraşır biçimde öfke krizi eşiğinde" tavırlar sergilemişti. Avro krizinin "Alman bir Avrupa" ortaya çıkardığını yazıyordu Evans-Prichard, Schäuble'nin Cermen tavırlarına öfkelenerek: "Spree nehri kenarında parlayan Almanya'nın yeni başkenti, küllerinden doğmuş Birinci İmparatorluğun, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun ya da Staufer İmparatorluğu'nun seküler ve demokratik bir versiyonunun atan kalbi adeta." AB'nin, Berlin'in fiili baskınlığı karşısında söyleyecek fazla sözü kalmamıştı. "Brüksel yeniden bir taşra iline dönüştü."

Aşağı yukarı aynı dönemde, uluslararası hukuk uzmanı Daniel Möckli de Zürich Teknik Yüksekokulu'ndaki Center for Security Studies (CSS) için yaptığı bir analizde daha sakin bir ses tonuyla, ama yine de aynı açıklıkta görüşlerini dile getiriyordu. 2011 yılının en kayda değer güç kayması, AB içerisinde "Almanya'nın tartışmasız AB liderliğine yükselişi oldu" diye yazıyordu CSS'in yayını "Strategic Trends 2012"de. "AB tarihinde daha önce, tek bir ülkenin bu derecede üstünlüğü söz konusu olmamıştı." Zaten AB'nin uzağında ve Avro bölgesinin dışında duran İngiltere zayıflamıştı, hatta Fransa "küçük kardeş konumuna geriletilmişti". Moraller bozuktu. "Avrupa'yı Cermenleştirmek isteyen" "çirkin Alman" tasviri yeniden dayanak bulmuştu.

Le modèle Gerhard Schröder

Fransa "küçük kardeş konumuna geriletilmişti". Durum buydu ve "küçük kardeş"lerin kaderleri gereği yaptığı gibi, Paris de Berlin'in emirlerine itaat etmek zorundaydı. Neredeyse iki yıl boyunca Almanların kemer sıkma politikasına karşı boş yere mücadele eden Sarkozy, Ekim 2011'de partisi UMP'den bir delegasyonu Berlin'e gönderdi; parti temsilcilerinin oradaki görevi, UMP'nin 2012 ilkbaharındaki Cumhurbaşkanlığı seçimlerine yönelik programını CDU siyasetçileriyle görüşmekten başka bir şey değildi. Daha sonra yayınlanan basın bildirisinde bu görüşmelerde "seçim programı ile ilgili yakın bilgi alışverişi sağlandığı" aktarılıyordu;

"gerçi Paris ile Berlin arasında herhangi bir anlaşma" söz konusu değildi ama "konular yoğun şekilde tartışıldı". Delegasyon başkanı Tarım Bakanı Bruno Le Maire'in bir Alman hayranı olması ve "mükemmel derecede" Almanca konuşması, tartışmaların sorunsuz geçmesini sağlamıştı. Ama bu yeterli değildi. 28 Ocak 2012 tarihinde CDU Genel Sekreteri Hermann Gröhe UMP'nin Paris'teki resmi seçim kampanyasında bir konuşma yapmış, tabii ki Almanca, Sarkozy'ye Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde "başarılar" dileyen "CDU parti lideri Şansölye Angela Merkel'in içten selamlarını" iletmiş ve Bakan Le Maire ile Berlin'deki parti genel merkezinde yapılan "toplantılar sayesinde seçim platformu 'Proje 2012' hakkında CDU ile yoğun bir fikir alışverişi sağlandığını" övünerek aktarmıştı. UMP, "elde edilen sonuçla ne kadar gurur duysa" azdı.

Aslında meselenin özü –başka ne olabilirdi– Alman kemer sıkma politikalarıydı. Henüz Aralık 2011'de, Gröhe'nin Paris'teki seçim kampanyasında boy göstermesinden haftalar öncesinde, Cumhurbaşkanı Sarkozy hiç beklenmedik bir konuğu ağırlamıştı Élysée Sarayı'nda: Alman sosyal demokrat Gerhard Schröder'i, yani "Ajanda 2010"un Başbakanı'nı. Sonradan gazetelerin yazdığına göre "Arz yönlü bir iktisat politikası ve borç azaltma programını" hayata geçirmek için gelmişti. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* bu garip buluşmanın haberine "Le modèle Gerhard Schröder" başlığını vermişti zafer edasıyla. Sarkozy görev süresinin henüz başında, kendini dayatan Alman üstünlüğüne karşı Fransa'nın bağımsızlığını kurtarmak için NATO ve ABD'ye yakınlık arayışları içindeyken »Sarkozy l'Américain« (Amerikalı Sarkozy) diye alaya alınmıştı. Görev süresinin sonunda ise »Sarkozy l'Allemand« (Almanyalı Sarkozy) diye dalga konusu olmuştu. Buna karşın Fransız ekonomisinin bazı bölmelerinden ise alkış alıyordu. "Almanya bugün '2010 Ajandası'nın meyvelerini topluyor." diye övüyordu örneğin Louis Gallois Mart ayında DGAP'de yaptığı bir konuşmasında. "Almanların deneyimleri bize ilham vermeli." Gallois o dönemde EADS Havacılık Savunma ve Uzay Şirketi'nin 'Chief Executive Officer' (CEO) görevini yürütüyordu. Bu yönüyle de, Almanların liderliğini göze alma pahasına da olsa kârlarını ve umutlarını Almanya ile yapılacak işbirliğine bağlayan Fransız burjuvazisinin çıkarlarını temsil ediyordu.

Egemen Komşu

Sarkozy'nin Almanya kökenli tasarruf ajandası, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin 6 Mayıs 2012 tarihindeki ikinci turunda da seçim başarısı sağlamaya yeterli olmamıştı. Almanların kemer sıkma dayatmalarına karşı direneceğini ilan ederek seçime katılan Sosyalist Parti'den François Hollande'a karşı yenilgiyi kabullenmek zorunda kaldı. Bu sonucu dikkate alan Alman hükümet danışmanları, önceleri Hollande'a karşı özenli davranma konusunda anlaştılar. "Almanya'nın hâlihazırdaki üstünlüğüne rağmen" Fransa ile ilişkiler "açıktan açığa asimetrik bir hal almamalı" deniliyordu örneğin Bilim ve Siyaset Vakfı'nda (SWP). "Fransa "Almanya'nın baskınlığı" konusunda oldukça hassas". Alman Federal hükümeti bu öğüdü pek dikkate almadı; tasarruf politikalarının uygulanması, yeni Fransa Cumhurbaşkanı'na verilecek herhangi bir taktik tavizden daha öncelikliydi. Böylece Almanların baskısı artmaya devam etmişti. 2012 yılının sonlarında DGAP Fransa uzmanı Claire Demesmay'in yazdığına göre, Almanya sadece "iktisadi konumunu pekiştirmekle" kalmamış, ekonomik gücünü siyasi güce dönüştürmeyi ve böylece "AB içerisindeki siyasi liderliğini" geliştirmeyi de başarmıştı. Burada "birinci unsur" büyük oranda "ikincisi için önkoşuldu". Paris'ten itiraz sesleri gecikmemişti. "Basında geniş yer bulan bu çifte ayrışma, Fransa'daki entelektüel ve siyasi kesimlerin bir bölümünde eski iblislerin ve 'egemen komşu' korkusunun hortlamasına yol açtı".

Demesmay, Fransa'daki havayı 2013 yılında da dikkatle izlemişti. "Diğer Avrupa başkentleri olduğu gibi Paris de, AB'deki borç krizini tetikleyen güç kaymasının son derece farkında" diye yazıyordu 2013 yılının yazında. Mayıs ayında bir dizi görüşme için Fransız Dışişleri Bakanlığı'na ve Élysée Sarayı'na davet edilmişti; şimdi de oradaki "hayal kırıklığının" ne kadar büyük olduğunu bildiriyordu: "İzlenimler... Alman tarafının tavizler vermek konusunda son derece isteksiz davrandığı yönünde." Fransız diplomatlar, Alman meslektaşlarıyla yaptıkları görüşmelerde "önerileri düzenli olarak reddedildiği için uzlaşılmaz bir pozisyonla" karşı karşıya oldukları "hissine" kapılıyorlardı. Bazıları ise Berlin'in "Almanya-Fransa ilişkisine hevesli olup olmadığı ve Fransa'ya hala ihtiyaç duyup duymadığı" sorusunu bile sorguyordu kendi kendine. "Anlaşılan bütün

yollar Berlin'e çıkarken", "Sen Nehri'nin kıyısındaki" en büyük endişe "gelecekte sesini hiç duyuramayacak oluşu"ydu. Durum içler acısıydı. Almanların bu durumu nasıl karşıladıkları küçük bir ayrıntıda, derginin yazı işleri kurulunun DGAP'ye ait *Internationale Politik* dergisinde yayınlanan Demesmay'ın yazısına verdiği başlıkta gizliydi. Almanların bilek gücüyle elde ettikleri üstünlüğe Fransızlar'ın dehşete kapılarak verdikleri tepkiyi alaya alan başlık şöyleydi: "Kolektif Obsesyon" alt başlıkta da "Fransa'nın Almanya Kompleksi"nden bahsediliyordu.

Diplomatik Kod 001

2013 yılı, Berlin'in – AB içerisinde kimin sözünün geçtiğinin bilinciyle – ilk kez Fransa'nın ilgi alanını oluşturan bir Afrika ülkesinde uzun soluklu bir AB operasyonuna katıldığı yıl oldu: Mali Operasyonu. Ekim 2012'de Şansölye Merkel orada yapılacak bir "eğitim misyonu"nu işaret etmişti. Paris'in İngiliz-Fransız askeri işbirliği nedeniyle durdurulamaz olduğu ve tıpkı Libya Savaşı'nda olduğu gibi izole olma tehlikesiyle karşı karşıya kalınabileceği itirazlarını dikkate alarak. AB'nin Mali Operasyonu etrafında dönen tartışmalar 2013 yılının başlarında Fransa'nın ülkeye müdahalesiyle doruğa ulaştığında, Federal Alman hükümeti operasyona hızlıca onay vermişti. Fransa'nın genel güçsüzlüğü Almanya'ya deyim yerindeyse tabloyu tersine çevirme olanağı sunmuş ve böylece Almanya, operasyona katılımıyla Fransa'nın gücünü artırma bir tarafa, o ana değin Paris'in baskın olduğu Françafrique'te (Fransa'nın Afrika'sı, ç.n.) ipleri ele alma fırsatı yakalamıştı. Henüz 2011 yılının bahar aylarında Fransa, Fildişi Sahili'ndeki müdahalesi çerçevesinde, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* gazetesinin geriye dönük haberinde bildirdiği gibi "Fransız şirketlerine kapılarını sonuna kadar açan" Alassane Ouattara'yı Cumhurbaşkanı olarak göreve getirtmeyi başarmıştı. Berlin, benzer bir durumu Mali'de önlemeyi ümit ediyordu. Avrupa'nın iç dengeleri bu konuda yeterince başarı vaat ediyordu.

Berlin gerekli girişimlerde bulunmak için kolları sıvamıştı. Ocak ayı ortalarında müdahale ile ilgili pazarlıklar sürerken, Paris'in desteğiyle Fildişi Sahili'nde Cumhurbaşkanlığı'na atanan Alassane Ouattara Berlin'e geldi. Ziyaretle ilgili resmi açıklama,

Mali'nin komşu ülkelerinin çatışmanın çözümüne dahil edilmesi yönündeydi. "Almanya ve Fransa arasındaki yakın ilişki" nedeniyle "Almanya'nın da, Fransa'nın yakın dostu olan ülkelerle yakın ilişkiler kurması" önemliydi, Şansölye Merkel'in Ouattara ile düzenlediği ortak basın toplantısında söylediğine göre. "Fildişi Sahili ile Almanya arasındaki işbirliğinde yeni bir sayfa açacağız." Şansölye sözlerini şöyle sürdürdü: "Almanya'da sıkça şu düşünce hâkim: Orası aslında Fransa'nın etki alanı, o yüzden de orada angaje olmamıza gerek yok." Ancak Cumhurbaşkanı Ouattara – Merkel'in hemen yanında duruyordu – bu ziyaretini Almanya'ya, "bunun mutlak bir biçimde böyle olmadığını, başka ülkelerin de kolaylıkla Fildişi Sahili ile bağlantı kurabileceklerini" anlatmak için gerçekleştirmişti. Ne de olsa, kakao üretiminde ve kakao çekirdeğinin işlenmesinde "Alman şirketleri için de hâlâ büyük faaliyet olanaklarının bulunduğunu" aktarmıştı. Ertesi gün Ouattara "Alman Ekonomisi Afrika Derneği"nde de bir konuşma yaptı.

Daha sonra, Aralık 2013'te Mali Cumhurbaşkanı Ibrahim Boubacar Keïta pazarlıklar için Berlin'deydi. Merkel, Keïta ile görüşmesinden sonra "Almanya'nın, Mali için" ve daha da önemlisi "Mali'de" neler yapabileceği hakkında "yoğun görüşmeler" yaptıklarını açıklamıştı. Federal Almanya Silahlı Kuvvetleri geçen süre zarfında "100 askere eğitim" vermişti; ancak bu askerlerin "yeterli askeri ekipmanı" yoktu. Bu yüzden Mali Savunma Bakanı, Alman meslektaşından yardım istemişti. Almanya Mali'ye 100 milyon Avro'luk yardım sözü vermişti: "Bu 100 milyon Avro'nun nasıl kullanılacağı... ilkbahar'da Mali ile yapılacak sözleşmelerle tayin edilecek." Bunun için "farklı bakanlıkları temsilen bir delegasyon Almanya'yı ziyaret" edecekti. Alman şirketlerinin payına da bir şeyler düşeceği gün gibi aşikârdı. Elbette Mali Cumhurbaşkanı Keïta, Avrupa'nın önde gelen gücü karşısındaki zayıf konumunun tamamen farkındaydı. Almanya'nın "Mali'de Diplomatik Kod 001'den yararlandığı için" çok mutlu olduğunu belirtmiş ve eklemişti: "Diplomatik dilimizde bu, Almanya'nın uluslararası düzeyde en önemli ortak ülke olduğu anlamına geliyor." Aralarındaki güç dengelerine bakıldığında, başka çaresi var mıydı?

Böyle şartlar altında Berlin, Françafrique'de gerçekleştireceği bir operasyonla gerçekten de etkisini artırabilirdi. Aynı şekilde

2014 yılında Paris, Orta Afrika'da bir askeri operasyon gerçekleştirmeye niyetlendiğinde de herhangi bir sorun yaşanmamıştı. SWP, "Almanya'nın Afrika'da etkin olması için beş haklı neden"in sıralandığı kısa bir makaleye "Avrupa Ordusu Aslında bir Afrika Ordusu" başlığını uygun görmüştü. Makalenin yazarları hafıza tazeliyordu: "Dönemin Savunma Bakanı Völker Rühe 'Avrupa Ordusu bir Afrika Ordusu değil' 1994 yılında bu sözlerle, Almanya'nın Afrika'daki operasyonlara katılımını onaylamadığını açıklamıştı." Ama bugün biliyorduk. "Şiddetin mantığı, siyasetin mantığını teslim aldığında, siyasete yeniden bir şans vermek için elde kalan tek çare askeri müdahaledir." Haydi, o zaman Afrika'ya! Neredeyse eş zamanlı olarak *Süddeutsche Zeitung* gazetesinde, geniş bir transatlantik bilgi ağına sahip bir gazeteci, "Mali ve Orta Afrika"nın Avrupa'da yeni bir denge kurmak için birer "deneme sürüşü" olduğunu açıklamıştı. Afrika kıtasındaki askeri operasyonlar, '2020 Dışişleri Ajandası' olabilirdi pekâlâ.

Almanya'nın Kırbacı Altında

2014 yılının başında AB içerisinde saatler Afrika'da daha fazla askeri müdahaleye göre ayarlanırken, Fransa Cumhurbaşkanı Hollande Paris'te belki de en ağır yenilgisini almıştı. Hollande 14 Ocak tarihinde kamuoyuna, 2017 yılına kadar 50 milyar Avro'ya varan bütçe kesintilerine gidileceğini ve aynı zamanda işletmeler için 30 milyarlık bir vergi muafiyetinin öngörüldüğünü açıklamak zorunda kalmıştı. Berlin'in şimdiye kadar attığı en ağır çelmeydi bu. Fransa'da protestolar gözle görülür şekilde artarken, Alman seçkinleri zaferlerini kutluyordu. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, kırmız-yeşil renkli "2010 Ajandası"na atıfta bulunarak Élysée Sarayı'nın strateji uzmanlarını "2003 ajandasının izleğini çok iyi çalıştıkları" konusunda övüyordu. Almanya'daki "İşleyişi belirleyen şey", Schröder'in "yeni yıl konuşmasında ortaya koyduğu 'köklü değişimler' oldu. Hollande işte bunu tam 11 yıl sonra yaptı." *Süddeutsche Zeitung*, Fransız Cumhurbaşkanı'nın konuşma metnini "Élysée Sarayı'nda François Hollande ile danışmanlarının mı" yoksa "Berlin'deki Başbakanlık makamının mı" hazırlayıp hazırlamadığı sorusunu soruyordu; en azından "Avrupa'nın reform ruhu" artık Paris'te de hissediliyordu. Federal Almanya Ekonomi

Bakanı Sigmar Gabriel (SPD) keskin kesinti planlarını "fevkalade" selamlıyordu, Dışişleri Bakanı Steinmeier "Fransa'nın bu ilanından" memnundu: "Fransa'nın iktisat politikalarının yeni yönelimi olumlu bir mesaj olarak anlaşılmalıdır."

Alman kemer sıkma politikalarına itirazlar bu kez Sosyalist Parti (PS) sıralarına kaymıştı. Nisan 2013'te Sosyalist Parti Genel Sekreteri Harlem Désir'in bizzat açıkladığı üzere "Avrupalı muhafazakârlar ve özellikle de Bayan Merkel'in muhafazakârları ile yüzleşmenin öncüsü" parti olmalıydı; ne de olsa "Avrupa'nın geleceği" söz konusuydu. 2014 yılının başında Almanların baskıları sonucu azımsanmayacak sayıda eleştirmenin sesi kısılmıştı; bazıları ise itirazlarında hala ısrar ediyordu. Yaz aylarında Sosyalist Parti içerisinde bazı asi partililer, Hollande'ın vaatlerinin sadece ve sadece hissedarların kâr paylarında bir hareketlenmeye yol açtığını tespit ettiler öfkeyle; ekonomi önceden olduğu gibi yine yerlerde sürünüyordu. Derken, Ağustos ayında bir skandal patlak verdi. Ekonomi Bakanı Arnaud Montebourg, günlük gazete *Le Monde*'a yaptığı açıklamada "her şeyi sineye çekmemek gerektiğini" söylüyordu. "Eğer Alman sağcılarının köktenci bağnazlıklarına uyum sağlamak zorunda kalırsak, bu... Fransızlar'ın, Fransız solunu seçseler bile, gerçekte Alman sağcılarının programına onay verdikleri anlamına gelir." Bu açıklamadan iki gün sonra Montebourg görevinden geri çekilmek zorunda kalmıştı. Bu gelişme, Paris'te "Almanlar'a kurban edildi." yorumlarına yol açmıştı. *Cevipof* araştırma kuruluşunun müdürü Martial Foucault'a göre Fransa Ekonomi Bakanlığı'nda, üç muhatapla diyalog kurabilen bakanlar gözdeydi: "Sendikacılarla, işverenle ve Almanya ile."

Berlin emreder, Paris itaat eder: 2014 yılının sonuna gelindiğinde AB içerisindeki durum buydu. Fransız Başbakan Manuel Valls'in 22 Eylül 2014 tarihindeki ilk Berlin ziyaretinin ardından *Frankfurter Allgemeine Zeitung* "Teşrifi birkaç ay sürdü" diye alay etmişti kibirli bir biçimde. "Sosyalist Cumhurbaşkanı Hollande'ın Almanya başkentine ilk ziyareti birkaç saat içinde gerçekleşmişti." Valls, 2015 yılı için öngörülen 21 milyar Avro'luk bir bütçe kesintisini sürdüreceğinin ve şirketlerin vergi yükünü azaltacağının sözünü vererek kendini affettirmeyi başarmıştı. Ancak Paris'te bu yüzden yoğun bir baskıya maruz kalmıştı. *FAZ* gazetesi de bu

arada, Federal Alman hükümetinin Paris'e hâlâ çok yumuşak davrandığı görüşüne varmıştı. Hükümet "Fransızlar'ın hassasiyetlerini" fazla önemsiyor ve sadece "uyarıyı adrese teslim etmekle" yetiniyordu. "Çok farklı davrandığı Avrupalı ortakları da olmuştu" deniliyordu gazetede. İster istemez Ambrose Evans-Pritchard'ın "kaprisli Wolfgang Schäuble" ve "namına yaraşır öfke nöbetleri" hakkındaki iğneleyici sözleri akla geliyordu. Evans-Pritchard 2012 yılının ilkbaharında "Avrupa'nın yarısının" Alman Maliye Bakanı'ndan "korkarak" yaşadığını not düşmüştü.

Elbette Fransa, 2014'ün yazında seçilen yeni AB yönetiminin zirvesinde kendi çıkarlarına uygun bir şekilde temsil edileceğine dair bir umut beslemiyordu. Paris uzun uğraşlar sonucu, Fransa Maliye Bakanı Pierre Moscovici'ye en azından AB Ekonomik ve Parasal İşler Komiserliği'ni sağlamayı ve böylece büsbütün yenilmeyi önlemeyi başarmıştı. Ancak Moscovici'nin etki alanı zaman yitirilmeksizin daraltıldı. Genel Sekreter Vekili eski Letonya Cumhurbaşkanı Valdis Dombrovskis yeni kurulan AB komisyonunda, Avro'dan sorumlu olma yetkisine dayanarak verilen kararları her an veto edebilecekti. Oysa Almanların kemer sıkma politikasının ateşli bir savunucusu olarak bilinen Moscovici, Almanların çizgisine tümüyle sadık kalmıştı. Bu nedenle Moscovici'nin göreve atanması AB uzmanı Jean Quatremer'i pek de etkilememişti. "Avrupa ülkeleri Almanya'nın kırbacına tabi olmayı uzun vadede kabul edebilecekler mi?" Quatremer'in Ağustos 2014'te yazdığına göre, gelecek için sorulması gereken "tedirgin edici soru" buydu. Blog sayfasındaki yazısını muğlak sözlerle sonlandırıyordu: "Bu soruyu sormak, onu yanıtlamayı gerektirir."

3.
Almanya'nın Ekonomik Çıkarları

Ekonomi, Alman dış politikasının en önemli destekleyici faktörlerinden biri. Almanya servetini büyük ölçüde ihracattan elde ediyor; bu nedenle piyasaların sağlama alınması gerekiyordu. Dolaysız dış yatırımlar da, dünya piyasalarının fethedilmesini öngören Alman stratejileri için vazgeçilmezdi. Her iki konu Bölüm 3.1'de ele alınıyor. Öte yandan sanayi üretimi, enerji kaynakları (Bölüm 3.2) ve enerji-dışı hammaddeler (Bölüm 3.3) olmadan bir işe yaramıyor. Bu bağlamda, 1992'den kalma Savunma Politikası ilkelerinden "serbest küresel ticaret ile dünyanın tüm hammadde ve piyasalarına sınırsız erişimin ikame edilmesi" görüşünün Federal Almanya'nın "yaşamsal güvenlik çıkarları" arasında yer alması boşuna değildi. 2011 yılı savunma politikası ilkeleri bunu doğrulamış ve "serbest ve sınırsız bir dünya ticareti ile açık denizlere ve doğal kaynaklara serbest erişim" tartışmasız olarak "Alman güvenlik çıkarları" arasında sınıflandırılmıştı.

3.1.
EKONOMİ MERKEZİ: İHRACAT, DIŞ YATIRIMLAR VE HÜKÜMET FONLARI

Ne aydı ama! Eylül 2014'te Federal Almanya İstatistik Ofisi Temmuz ayının dış ticaret bilançosunu yayınladığı zaman medya "Almanya'da ihracat rekoru" diye alkış tutmuştu. 2013 Temmuz'una göre ihracat %8,5 oranında artmış ve hayal etmesi güç olan yaklaşık 101 milyar Avro'luk bir değere ulaşmıştı. 101 milyar Avro – Slovakya'nın yıllık gayri safi yurtiçi hasılasından fazlaydı, günlük

üç milyar Avro ediyordu ki, Alman ekonomisi daha önce bu rakama hiç ulaşmamıştı. Aynı zamanda ithalat da ihracat oranlarının belirgin şekilde altında kalmış ve 77,6 milyar Avro'ya ulaşmıştı; böylece ihracat gelirleri 23,4 milyar Avro ile ithalat maliyetlerinin üzerinde kalmıştı; buna göre Federal Almanya Cumhuriyeti deyim yerindeyse, 2014 yılının Temmuz ayında günde yaklaşık 750 milyon Avro kazanmıştı. Nasıl bir servet, nasıl bir ekonomik güç!

Almanya 2015 yılında dünyanın en büyük üçüncü ihracatçısı konumunda. 2013 yılında Alman ihracatı neredeyse 1,1 trilyon Avro'ya ulaşmıştı; sadece Çin ve Amerika Birleşik Devletleri bu denli büyük bir toplam değerde mal satışı yapabiliyordu. İhracat sadece Alman şirketlerinin kâr oranlarını hatırı sayılır ölçüde artırmakla kalmıyor, aynı zamanda Federal Almanya'nın ekonomik gücüne de güç katıyordu. Aynısı, Alman şirketlerinin ve onların itme gücüyle Alman politikasının küresel etki alanının da genişletilmesine yarayan Almanya'nın yurtdışındaki dolaysız yatırımları için de geçerliydi. Görünen o ki, dünyanın her bir bölgesi arasında, Alman ekonomisi için anlam bakımından büyük farklar bulunuyordu. Önemli ağırlık bölgelerine bu bölümde kısaca ışık tutulacak. İhracat ve yatırımlar inanılmaz yararlar sağlar, ama aynı zamanda sağlama alınması gerekir; bu yüzden dış ticaret, Berlin için vazgeçilmez bir unsur olagelmiştir. Ekonomik yayılmasını desteklemek amacıyla Federal Almanya'nın hangi aygıtları geliştirdiği, sonraki bölümde kısaca ele alınacak.

İşin Özü: AB

Alman ekonomik yayılmacılığının özünü daima, her zaman olduğu gibi AB oluşturuyor. Kesin normlarla sabitlenmiş ortak ekonomik standartlar ve ayrıca büyük bir kısmı –1 Ocak 1999 tarihinden beri belgelerde, 1 Ocak 2002 tarihinden beri de gündelik yaşamda yerini bulan– ortak para birimiyle donatılmış AB, Alman sanayisi için bugüne kadar rakipsiz bir numaralı yatırım ve pazar alanı. Ancak, göze çarpan bazı kaymalar da mevcut.

Böylece: Alman dış yatırımlarındaki 90'lı yıllardan beri görülen muazzam artış, önceleri –AB'nin derinleşmesi ve büyümesiyle ilintili olarak– Alman sermaye ihracının bir tür Avrupalılaşmasına yol açmıştı. Yatırımlardaki genel artış gerçekten de hızlıydı.

1989 yılındaki istatistiklere göre Almanya'nın dolaysız yurtdışı yatırımları toplam 100 milyar Avro tutarında bir varlığa denk gelirken, bu rakam 1995 yılında yaklaşık 200 milyar Avro'ya ve 1999 yılına gelindiğinde de 400 milyar Avro'ya ulaşmıştı. 2012 yılının sonunda Federal Almanya Merkez Bankası Almanya'nın dolaylı ve dolaysız yurtdışı yatırımlarından elde edilen tutarı 1,2 trilyon olarak açıkladı. Dolaysız yatırımlarla ilgili açıklanan veriler tam anlamıyla birbiriyle örtüşmüyordu; bunun yanı sıra, bazı yatırımların Almanya'dan değil, vergilendirme gibi nedenlerle teknik olarak başka bir ülkeden yönetildiği de göz ardı edilmemelidir. Bundan bağımsız olarak Alman şirketleri 1990 yılından beri yurtdışına büyük meblağlarda yatırımlar yapmıştı; giderek artan bir kısmı Avrupa ülkelerine akıyordu. Avrupa ülkelerine yapılan dolaysız Alman yatırımlarının varlıkları, 90'ların başında toplam yurtdışı yatırımlarının %50'sini karşılıyorken, bu rakam 2009 yılına gelindiğinde %63'e kadar yükselmişti. Federal Merkez Bankası'nın verilerine göre, aynı rakam 2012 sonuna kadar yaklaşık %60'lara gerilemişti, Avro krizi AB'yi sarsmıştı. Avrupa'nın ekonomik anlamı ve özellikle de AB'nin Federal Almanya için ifade ettiği anlam, ticarette de kendini gösterdi. Almanya'nın toplam ihracatı 90'lı yıllardan itibaren hızla artışa geçmişti: 1990 yılında 348 milyar Avro olan rakam, 2013 yılında 1,1 trilyon Avro'ya yükselmişti. Bu arada AB sınırları içerisinde –Hırvatistan hariç 27 AB ülkesi kapsamında– gerçekleşen ihracat payı, üçte ikinin biraz altındaydı: 1995 yılında %64,1 olan ihracat oranı, 2008 yılında %63,3'e gerilemişti. Bugünkü Avro bölgesine yapılan ihracatlarda bir gerileme söz konusu olduğu henüz o dönemde bile ortaya çıkmıştı. 1991 yılındaki %46,5'lik rakam, 1995 yılında %46,5'e ve 2008 yılında da %42,6'ya gerilemişti. Derken, Avro krizi patlak verdi. Krizden en fazla etkilenen Avrupa'nın güneyindeki ülkelere gerçekleşen Alman ihracatı gözle görülür şekilde gerilemişti. İtalya örneğinde 2008 yılında elde edilen 64 milyar Avro, 2013 yılında 53,3 milyar Avro'ya gerilemişti; İspanya örneğinde de aynı dönemlerde bu rakamlar 43,7 milyar Avro'dan 31,3 milyar Avro'ya gerilemişti; Yunanistan örneğinde ise 8,3 milyar Avro'dan 4,7 milyar Avro'ya bir düşüş gerçekleşmişti. Bu arada Almanya'nın toplam ihracatı, Avrupa dışındaki piyasalar sayesinde ortalığı kasıp kavurmaya

devam ediyordu. Sonuç ortadaydı: Almanya'nın Avro bölgesindeki ihracatı –2013 yılında %36,8 oranında– azalmıştı, AB sınırları içinde de –aynı yıl %57 olmak üzere– durum aynıydı. "Almanya AB bölgesinden bağımsızlaşıyor." diye başlık atmıştı günlük gazete *Die Welt* 2013 yılında. AB için de bir saptama yapılabilirdi: Almanya'nın ihracatı için hâlâ çok büyük bir öneme sahipti, ama Avro krizinin baş göstermesiyle birlikte hissedilir bir gerileme yaşanıyordu. Almanya'nın dış yatırımlar konusunda yaşadığı durumun benzeri burada da geçerli.

Avro krizinin sonuçları, Alman dış ekonomisi bağlamında, özellikle de ihracat fazlasına olumsuz yansımıştı. Federal Almanya, dış ticaret hanesine yıllardan beri, belirgin ve giderek büyüyen bir artı kaydediyordu. İhracat gelirleri, ithalat maliyetlerinin giderek daha fazla üzerinde seyrediyordu. 2014 yılının başında Münih'teki *ifo*-enstitüsü, kendi hesaplamalarına göre Almanya'nın ihracat fazlası alanda dünya şampiyonu olduğunu bildiriyordu. 2013 yılındaki ihracat rakamları, ithalat rakamlarını toplam 200 milyar Avro kadar geride bırakmıştı; dünyanın başka hiçbir ülkesi bu rakamı yakalayamazdı. Tüm bunlar, Almanya'daki emekçilerin sırtından ihracatı büyük ölçüde ucuzlaştıran ve böylece Alman sanayisine dünya piyasalarında yeni başarılar ve yeni kârlar sağlayan "Ajanda 2010"un kırmızı-yeşil tasarruf politikaları sayesinde mümkün olmuştu. Almanların tekliflerinden yararlanmak, uluslararası bağlamda her zaman için kârlı bir iş olmuştu. En azından, hangi türden olursa olsun alışveriş yapacak parası olanlar için. Ancak aynısı –yine Almanya sayesinde– yaklaşık olarak 2010 yılından beri Avro krizi yüzünden her yer için geçerli değil artık.

Tek tek ülkelere ayrıntılı bir bakışla bunu anlamak mümkün. Örneğin İtalya, 2008 yılında Almanya'dan 64 milyar Avro tutarında mal satın aldı, ama aynı zamanda Almanya'ya yalnızca 46 milyarlık satış gerçekleştirebildi. Sonuç, 18 milyar Avro'luk bir eksiydi. Yenilir yutulur bir şey değildi bu. Ya da İspanya örneği: Alman ihracatçıları bu ülkeye 43,7 milyar değerinde ürün satmış, ama Alman ithalatçıları yalnızca 21,6 milyarlık alışveriş yapmıştı. Sonuç olarak İspanya'dan Federal Almanya'ya net 22,1 milyar Avro'luk para akışı gerçekleşmişti. Ve bütün bunlar bir kereliğine olmuyordu, benzer meblağlar –Avro'nun sağladığı avantajla - yıllık

olarak söz konusuydu, çünkü ne İtalya ne İspanya ve ne de başka Avrupa ülkeleri, tek çare olarak devalüasyona başvurmadan, ciddi yaralar almaya başlayan sanayilerini kurtaracak durumda değildi. Sonuç? Avro kriziyle ortaya çıkan ekonomik ve özellikle de toplumsal felaketler karşısında duyulan hayret. Güney Avrupa'nın ekonomi politiğine indirilen ağır darbelerde yalnızca ev yapımı nedenler rol oynamamıştı, Avrupa'nın merkezi gücünün ihracat odaklı rekabet çılgınlığının da bunda payı vardı.

Elbette başka ülkelerin kanını emmek sonsuza dek mümkün değildi, en azından şiddet kullanmadan. Güney Avrupa ülkelerini korkunç derecede etkileyen Avro krizi, kriz ülkelerindeki alım gücünün azalmasına yol açmıştı. Kaçınılmaz olarak Almanya'yı da ilgilendiren bir sorundu bu. Bununla bağlantılı olarak Almanya'nın ihracat fazlasında bir daralma görülüyordu, örneğin İtalya ile yürütülen ticaretten 2008 yılında elde edilen 18 milyar Avro, 2013 yılında 5,8 milyara düşmüştü. İspanya ile yürütülen ticaretten 2008 yılında elde edilen 22,1 milyar Avro'luk ihracat fazlası da 2013 yılında 7,6 milyar Avro'ya gerilemişti. Avro bölgesindeki bazı ülkeler Almanya karşısında hâlâ büyük ticaret açıkları arz etse bile –ki Fransa örneğinde bu açık 36 milyar Avro'ya ulaşmıştı– istatistikler açık bir şekilde Federal Almanya'nın servetine ve ekonomik gücüne kaynaklık eden devasa finansal fazlalığın giderek daha az Avro bölgesindeki ticari faaliyetlerden geldiğini ortaya koyuyordu. AB üye devletleri 2008 yılında Almanlar'a %92 oranında ihracat fazlası sağlamış olsa da –Avro bölgesindeki ülkeler tek başına %59'unu karşılamıştı– 2013 yılına gelindiğinde Alman ihracat fazlasının yalnızca %55'inin AB'nin toplamına ve yalnızca %30'unun Avro bölgesine ait olduğu görüldü. Federal Almanya'nın en yüksek ihracat fazlasını elde ettiği devletler listesinin başına yeni ülkeler yerleşmişti – İsviçre, Türkiye, Suudi Arabistan ve özellikle de Amerika Birleşik Devletleri.

Bu gelişmenin hangi sonuçları beraberinde getireceğini bugünden bakarak söylemek pek mümkün görünmüyor. Berlin hâlihazırda yoğun bir kemer sıkma baskısıyla kriz devletlerini – toplumsal bedeli ne olursa olsun– ekonomik açıdan yarım yamalak da olsa konsolide etmeye çalışıyor. Eğer bunu başarabilirse, bu devletler, Alman ihracatı için pazar oluşturup Almanların ihracat

fazlası için finansör rolünü yeniden üstlenecekler mi? Bu ülkelerdeki yatırımlar gerçekten kâr sağlayacak mı? Son yıllarda buna dair büyük kuşkular oluştu. Bu arada, bu tür sorular Alman dış politikası içinde son derece önemli; çünkü bu sorular Avro bölgesinin ve AB'nin Almanya açısından ifade ettiği ekonomik fayda ile ilgiliydi. Berlin –az ya da çok– bu yararı (Bölüm 2.1'de gösterildiği gibi, güç politikası bakımından AB'nin Alman dünya politikası için önemli bir rol oynadığı gerçeğini dikkate almadan), dış politikasını tasarlarken göz ardı edemez. Alman egemenleri arasında Avro'nun yararı ile ilgili ciddiye alınması gereken anlaşmazlıkların olduğuna dair ilk işaretler 2013 yılının başlarında, esas olarak Alman ekonomisinin seçkinlerinden oluşan "Almanya için Alternatif" partisinin (AfD) kurulmasıyla ortaya çıkmıştı. Geçen süre zarfında AfD'ye karşı oluşan geniş medya cephesi aynı zamanda, Avro'nun yararını ilkesel olarak sorgulayan pozisyonun Alman egemenleri arasında pek de güçlü olmadığını ve çoğunluğu temsil etmediğini gösterdi.

Genişlemenin Geleneksel Ağırlık Merkezleri

Bu tür sorulardan bağımsız olarak ilgili çevreler, daima Avrupa'nın ötesinde de yeni pazarlar ve sermaye ihracı için yeni fırsatlar kolluyordu. Ancak bu arada Federal Almanya için farklı stratejik öneme sahip, çeşitli ağırlık merkezleri söz konusu olmuştu.

Alman ekonomik genişlemesinin geleneksel ağırlık merkezleri arasında Latin Amerika kıtasının iki devleti yer alıyordu: Brezilya ve Meksika. Bu ülkeler ekonomik açıdan Orta ve Güney Amerika'nın en güçlü ve en fazla ekonomik gelişme potansiyeli atfedilen iki ülkesiydi; İngiliz bankası HSBC'nin Ocak 2011'de 2050 yılı için hazırladığı tahmin raporunda iki ülkeyi, gayri safi yurtiçi hasılaya göre oluşturulan dünya listesinin yedinci (Brezilya) ve sekizinci (Meksika) sırasına yerleştirmişti. 2012 yılının sonunda 9,2 milyar Avro (Meksika), daha doğrusu 24 milyar Avro (Brezilya) değerinde varlık gösteren Volkswagen de México (kuruluş 1964) ve VW do Brasil (kuruluş 1953, Brezilya'nın en büyük sanayi işletmesi), Federal Almanya'nın bu ülkelerdeki dolaysız yatırımlarının sembolik bir ifadesiydi. Tüm çabalara rağmen Alman ihracatı 9

milyar Avro'yu (Meksika), daha doğrusu 11,5 milyar Avro'yu (Bezilya, 2013) henüz aşabilmiş değildi; bu rakam Danimarka'ya (15,2 milyar Avro) ya da Güney Kore'ye (14,5 milyar Avro) yapılan ihracattan daha azdı. Yine de São Paulo, Almanya'nın oradaki dolaysız yatırımları nedeniyle Federal Almanya topraklarının dışındaki en büyük Alman sanayi kenti durumundaydı. Hem Brezilya, hem de Meksika, dünya politikasının olası "yeni lider güçleri" olarak uzman sayılıyor; bu yüzden iki ülke de Berlin'in dış politika stratejisinde önemli bir rol oynuyor (daha fazlası için: Bölüm 5.4).

Doğu ve Güneydoğu Asya'da da Alman ekonomik genişlemesinin geleneksel ağırlık merkezleri bulunuyordu. Bir yandan Alman şirketleri, Batı'nın Çin kapıları önündeki cephe devleti Japonya'da uzun yıllardan beri faaliyet gösteriyordu. Ama yinelenen siyasi girişimlere rağmen yine de istenilen ilerlemeyi kaydedebilmiş değillerdi. 15,3 milyar Avro'luk yatırım hacmi (2012 sonu) ve 17,1 milyar Avro'luk ihracat hacmi (2013) Almanya'nın dünyanın üçüncü en büyük ekonomisiyle yürüttüğü ticari ilişkiler için önemli sayılmazdı. Japonya'nın yanında başka Güneydoğu Asya ülkeleri de, özellikle de Singapur, uzun zamandan beri Alman şirketleri için belirli bir ağırlık merkezi sayılıyordu. Küçücük şehir devleti Singapur bütün bölge için önemli bir ticaret ve finans merkezi durumunda, bunun ötesinde Malakka Boğazı'na yakın konumuyla stratejik olarak da büyük bir öneme sahip (daha fazlası için: Bölüm 5.5). Alman şirketlerinin Singapur'da 13,2 milyar Avro değerinde yatırımları bulunuyordu (2012 sonu verileri); 2013 yılında Singapur'a 6,3 milyar Avro tutarında ürün ihraç edilmişti.

Bu bağlamda Güney Afrika'yı da unutmamak gerekir. Bilindiği gibi Almanların Apartheid rejimiyle işbirliği, dillere destan. Irkçı rejime karşı protestolar giderek şiddetlendiğine ve Federal Almanya Pretoria'nın en önemli finansörü haline geldiğinde, Apartheid karşıtı aktivist Abdul Minty 80'li yılların sonunda "Daimler, Güney Afrika'daki savaş sanayisi için yaşamsal öneme sahip bir ortaktı" diye bildiriyordu. Apartheid kurbanlarına büyük zararlar veren bu durum, Alman ticaretinin işine yaramıştı. 1954 yılında kurulan Mercedes-Benz South Africa, Apartheid ordusuna yaptığı işlerin de katkısıyla kısa sürede, 1978 yılında 540 milyon Alman Markı olan kârını 1984 yılında üçe katlayarak 1,7 milyar Alman Markı'na

yükseltmişti. İşletmenin bugünkü kârı 4 milyar ABD Doları civarında seyrediyor (2013). Federal Merkez Bankası kayıtlarına göre Alman şirketleri Güney Afrika'ya toplamda 6 milyar Avro değerinde yatırımlar yapmıştı (Afrika toplamı: 9,7 milyar); 2013 yılındaki yatırımlar ise 8,5 milyar Avro tutarındaydı (Afrika toplamı: 22 milyar Avro). Uzmanlara göre "yeni lider güçler" arasında sayılan Güney Afrika, Berlin'in siyasi stratejileri açısından da buna uygun bir role sahipti (fazlası için: Bölüm 5.3).

Genişlemenin Yeni Ağırlık Merkezleri

Almanya'nın ekonomik genişlemesinin yeni ağırlık merkezlerinden birini de Çin oluşturuyor. Dünya Bankası'na göre Çin, dünyanın en büyük ekonomisine sahipti; başka ekonomistlere göre ise, en azından 2014 yılının sonlarında, bunun için biraz daha mesafe kat etmeliydi. Kılı kırk yarmaya gerek yok. Çin Halk Cumhuriyeti'nin, çoktan değilse bile, yakın gelecekte dünya ekonomisinin bir numarası olacağından kimse şüphe duymuyor. Federal Almanya gerçekten de, Çin'in son 30 yılda sergilediği inanılmaz gelişmede hissedilir ölçüde pay sahibiydi. Bu örnekte de yine otomobil sanayisi öne çıkıyor: 1978 yılında yapılan bir ön anlaşma sayesinde daha sonra, 1985 yılında 'Joint Venture' modeliyle Şanghay piyasasına giriş yapan Volkwagen, Çin'de rekor üstüne rekor kırarak 2014 yılında, ağır vasıta kuruluşları MAN ve Scania ile Seat hariç, 3,67 milyon araç satmıştı Halk Cumhuriyeti'nde, 2013 yılına göre %12,4 daha fazla. Bu yönüyle Çin, holdingin en büyük pazarını oluşturuyordu. Alman ihracatının müşterileri arasında Çin Halk Cumhuriyeti 67 milyar Avro'luk bir gelirle beşinci sıraya yükselmişti; tedarikçileri arasında ise 73,4 milyar Avro'luk değerindeki satışla ikinci sıraya yerleşmişti. Almanya'nın Çin'deki dolaysız yatırımları 2012 yılının sonuna gelindiğinde yaklaşık 45 milyar Avro'ya yükselmişti ve görünüşe göre henüz hikâyenin sonuna gelinmemişti.

Alman ekonomisinin ikinci ve görece daha yeni ağırlık merkezlerinden biri de Sovyetler Birliği'nin dağılışından sonra Rusya oldu. Ağırlıklı hammadde ticaretinin yanı sıra (fazlası için: Bölüm 3.2), ülkeye ihracat gözle görülür şekilde artmıştı; Rusya 2012 yılında 38 milyar Avro'luk bir hacimle Alman ürünlerinin alıcıları listesinde 11. sıraya yükselmişti. Yatırımlarda da

artış olmuştu: 2012 yılı sonunda Federal Almanya Merkez Bankası toplam 23 milyar Avro değerinde yatırım bildirmişti giderek yükselen bir trendle hem de. Büyük umutlarla yapılan yatırımlardan biri de Volkswagen Group Rus'un 2006 yılındaki kuruluşuydu Moskova'nın güneydoğusunda, 180 km'lik mesafedeki Kaluga kentinde. Ancak 2015 yılının başında Volkswagen Groups Rus ve genel olarak Rus-Alman ticareti için durumlar pek iç açıcı değildi. Rusya 2013'te, Ukrayna krizi ve bunun bir sonucu olarak Batı'nın uyguladığı ekonomik yaptırımlar nedeniyle, 2014 yılında daha da artan ağır ekonomik darbelere ve Ruble'nin aşırı değer kaybetmesine yol açan ekonomik krize girdi. Volkswagen'in Rusya'daki satışları –toplam Alman ihracatı gibi– 2014 yılında beşte bir oranında azalmıştı; VW'nin kardeş kuruluşu Seat ise 2015 başlarında tümüyle ülkeden çekilmek zorunda kalmıştı. İyileşmeye dair de ufukta bir umut ışığı görünmüyordu. Ukrayna krizi tırmandığı ve Moskova ile Batı arasındaki kırılma derinleştiği takdirde, Almanya'nın yeni 'ağırlık merkezi Rusya' macerası da büyük olasılıkla yakın zamanda sona erecek.

Yeni İvme

Rusya ticaretinde ortaya çıkan kırılmalar Almanya'nın toplam ekonomisini uzaktan yakından tehlikeye atacak boyutta değildi. Dünyanın başka yerlerinde yeterince yedek vardı. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Alman dış ticaretinin en büyük ağırlık merkezi olan ABD ile ticari ilişkileri 2015 yılının başından itibaren yeni bir ivme kazanmaya başlamıştı. Almanya Federal Merkez Bankası 2012 yılının sonlarında Almanya'nın oradaki doğrudan ve dolaylı yatırımların toplam değerini 266 milyar Avro olarak açıklamıştı; bu rakam, her bir AB ülkesindeki yatırımlardan çok daha fazlaydı. Bu günlerde ABD'de esen Fracking (hidrolik kırma teknolojisi, ç.n.) fırtınası piyasalara taze kan getiriyor. Amerika Birleşik Devletleri ucuz kaya gazını (şeyl gazı) kısmen sefil ücretlerle birleştirerek, işçi ücretlerinin düşük olduğu ülkelere göç eden sanayi kuruluşlarının ülkeye geri dönmesini sağladı. Giderek daha çok dillendirilen ABD'nin "yeniden sanayileşmesi" -örneğin BASF ve Bayer gibi- Alman makine ve tesisat işletmelerine ve kimya holdinglerine yeni iş ve fabrika kurma olanakları sunmuş ve bunun

yanı sıra Volkswagen şirketinin ABD'nin Tennesse eyaletinde işletme kapasitesini iki katına çıkarmasına vesile olmuştu. Alman ihracatı 2010 yılındaki 65,5 milyar Avro'luk kârını, 2013 yılında 88,5 milyar Avro'ya yükseltmişti; sadece üç yılda üçte birlik bir büyüme oranına denk geliyordu bu. 2014 yılının ilk dokuz ayında da bir önceki yıla göre %7,6'lık bir büyüme gerçekleşmişti.

Ukrayna krizi ve Fracking fırtınasıyla birlikte Alman dış ekonomisinin ağırlık merkezlerinde bir kayma meydana gelmişti. Bu kaymanın sürekli hale gelmesi durumunda Rusya ile ilişkiler daha da zayıflayacak, ABD ile eski bağlar yeniden tazelenecekti. 2010–2013 yılları arasında transatlantik ticaretten elde edilen ihracat fazlasının 20,5 milyar Avro'dan 40 milyar Avro'ya çıkarak neredeyse ikiye katlanması ve devasa boyutlara ulaşması, Federal Almanya için ekonomik olarak büyük bir avantajdı. Zamanla Washington'un da Almanların kemer sıkma tutkularından şikâyet etmesine hiç şaşırmamalı. Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP – Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı, ç.n.) anlaşması da imzalandığı takdirde, ABD'ye ekonomik bağımlılık daha da artacaktı; en azından anlaşmanın savunucuları AB ile ABD arasında ticaretin ve yatırımların önemli ölçüde artacağını umuyorlar. *Internationale Politik* dergisinin 2013 baharında tespit ettiğine göre iki ülke, "dünya ekonomisinde" birlikte "hala daha güçlüydü" ve "küresel çapta ve özellikle de gelişmekte olan pazarlarda uygulanacak standartları" belirleyebilirdi. Bu da "yükselen ekonomilerle küresel rekabette" – özellikle de Çin kastediliyordu – "ayakta durmayı" sağlayacaktı.

Hep Destek, Tam Destek

Dünya çapında ihracat ve yatırımlar: Büyük ölçekli Alman ekonomik gücünün yükseldiği temel dayanaklar bunlardı. Elbette bunlar kendiliğinden olmuyordu. Dernekler ve devlet kuruluşları, istekli Alman işletmelerine genişlemeleri konusunda tam destek veriyordu. Büyük dış ticaret derneklerine ve faaliyetlerine kısa bir bakış, Bölüm 4.3'te yer alıyor; burada ise kısaca Federal Almanya'nın, ekonomik temellerine uygun ekonomik genişlemeyi teşvik etmek amacıyla hangi devlet aygıtlarını devreye soktuğuna değinilecek. Konu sıkıcı ama önemli. Dışişleri Bakanlığı boş yere

Berlin'de bir ekonomi bölümü kurmadı ve oradan öğrendiğimize göre: "Dışişlerinin en önemli görevlerinden biri, Alman ekonomisine, dış pazarlara giden yolu açmaktır." Devamında da "dış ticaretteki başarılar"ın, devlet kuruluşlarının da hatırı sayılır ölçüde katkı sağlamaları gereken "etkili bir dış ekonomi desteğine" dayandığı söyleniyordu.

Bakanlığın kendi açıklamalarına göre Dışişleri Bakanlığı ve ona bağlı dünya çapındaki 220'den fazla dışişleri temsilcilikleri, büyümeye odaklı Alman işletmelerine "ağ destekçiliği" ve "danışmanlık" hizmetlerinin yanı sıra, "siyasi yol göstericiliği ve anahtar" rollerini de üstlenecekti. "Siyasi yol göstericiliği" kilit sözcüğü ile ilgili Dışişleri Bakanlığı: "Yurtdışındaki devlet kurumlarına karşı şirketlerin somut çıkarlarını korur. Ev sahibi ülkede siyasî ve ekonomik karar mercileri ile temasları kurar. Resmi kurumlarla gerekli ve önemli görüşmeleri başlatır ve yoluna koyar. Ev sahibi ülkede Alman ekonomik çıkarları için çalışır. Pazara giriş koşullarının iyileştirilmesi için çaba gösterir." bilgisini aktarıyordu. Tamam, işte, büyümeyi hedefleyen bir işletme sahibi başka ne ister ki? Büyük olasılıkla daha fazlasını. En azından Dışişleri Bakanlığı'nın sunacak başka teklifleri de vardı: "Dışişleri temsilciliklerinin ekonomi alanındaki hizmetleri, Almanya ile ev sahibi ülkeler adına kurumlar, kişiler ve şirketlerle temaslar kurmak şeklinde gerçekleşir." bu yüzden de kendilerine açıkça "ağ destekçisi" diyorlardı. "Yuvarlak masa toplantıları, seminerler ve bölgesel konferanslar düzenler ve destekler. Alman fuar katılımcıları ve onların iş ortakları için etkinlikler düzenler." Ve elbette danışmanlık hizmeti de veriyorlardı. "Şirketlere ekonomik ve politik sorunlarda danışmanlık hizmeti verir, şirket birliklerini dünya çapındaki cazip projeler ve ihaleler hakkında bilgilendirir, yurtdışındaki ekonomik ve politik gelişmeler ve çerçeve koşulları hakkında düzenli olarak rapor verir." Büyümek ve genişlemek isteyen herkes, tam anlamıyla hep destek, tam destek görüyordu.

Oysa bunların hepsi, resmî düzeydeki "Alman dış ekonomisinin desteklenmesinin üç sacayağından" sadece biriydi. İkincisi, 90 ülkede 130 şubesiyle ve 1,700 çalışanıyla dünya çapında faaliyet yürüten Dış Ticaret Odaları'ndan (Auslandshandelskammer - AHK) oluşuyordu. Kendilerini, Ekonomiden ve Teknolojiden

Sorumlu Bakanlığın (BMWi) "en yakın ortağı" olarak tanımlıyorlar, bu yüzden de dörtte bir oranında devletin kasasından besleniyorlardı. Bütçelerinin dörtte üçünü de dünya çapındaki 45.000 üye işletmelerin üyelik aidatından ve hizmet bedeli olarak elde ediyorlardı. AHK, kendi açıklamalarına göre "özellikle de Alman işletmelerinin ev sahibi ülkedeki pazar çıkarlarını" destekliyordu; iş ortağı aracılığı, pazar araştırmaları, insan kaynakları hizmetleri ile hukuk ve gümrük danışmanlığından şirket kurma desteği ve tahsilat sorunlarına kadar, geniş çaplı danışmanlık faaliyetleri de bunun bir parçasıydı. Üçüncü sacayağı olarak da, sadece yatırımcıları Almanya'ya çekmeye çalışmakla kalmayıp özellikle de Alman ihracatını ve dış yatırımları destekleyen, Federal Almanya'ya ait bir "Dış Ticaret ve Pazarlama (limited) Şirketi" olan "Germany Trade&Invest" (GTAI) işlev görüyordu. Şirket, piyasa araştırmalarından ülke raporlarına ve somut ihale bilgilerine uzanan geniş bir veri tabanına sahipti. İstekli şirket sahipleri gerekli malzemeleri ve bilgileri internet üzerinden kolaylıkla temin edebiliyordu.

Alman şirketlerinin büyümesi konusunda devletin sunduğu hizmetler oldukça kapsamlıydı. "Toplamda 70'den fazla kuruluş, Alman şirketlerinin yurtdışındaki faaliyetlerini destekliyor" bildiriminde bulunuyordu Dışişleri Bakanlığı. Şirketler her durumda devlet desteğinden yararlanıyor ya da en azından devlet kuruluşlarıyla yakın ilişki içinde bulunuyorlardı. Örneğin hâlihazırda, Beijing, Şanghay ve Delhi, Singapur ve Jakarta, Mexico City ve Moskova gibi 7 önemli ticaret merkezinde faaliyet yürüten "German Centres", yani Alman Sanayi ve Ticaret merkezleri, bunların arasında sayılabilir. Bunlara ayrıca Federal Almanya eyaletlerinin ve bir dizi Bakanlığın destekleyici faaliyetleri de eklenmelidir. Dışişleri Bakanlığı'nın yanı sıra yalnızca Maliye Bakanlığı değil -branşa göre- Çevre, Ulaştırma ve Tarım Bakanlıkları da Alman şirketlerinin çıkarları için küresel çapta faaliyet yürütüyor. Ve elbette Ekonomik İşbirliği Bakanlığı (BMZ) da Almanya'nın ekonomik çıkarları uğruna yollara düşmüş durumda. Bakanlık 1961 yılında, dünyanın yoksul ülkelerinde yer edinmek ve – özellikle de sömürgeciliğin sonlandırılması bağlamında- sömürgeciliğin sonlandırılacağı devletler üzerinde etki kurmak ve bu etkiyi çoğaltmak için kurulmuştu. BMZ, genellikle hedef ülkelerin gelişimine katkı

yapmayı çağrıştırdığı için, 23 Ocak 1993 tarihinde "ve Kalkınma" ibaresi de Bakanlığın adına güzelce eklenmişti.

BMZ, en son dış ticareti geliştirme faaliyetini Kalkınma Bakanı Dirk Niebel'in (FDP, 2009-2013) idaresi altında gerçekleştirmişti. Niebel, faaliyetin bağlamına dair Ağustos 2013'te, görev süresinin bitmesine yakın, Bakanlığı'nın düzenlediği "Ağ Forumunda" geriye dönük bir değerlendirme yapmıştı. "Alman ekonomisi gıda, sağlık, su ve atık alanlarında son derece gelişmiş bir teknolojiye ve güncel bilgiye sahip" tespitinde bulunuyordu. Gerçekten de söz konusu alanlar, BMZ'nin birçok yoksul ülkede faaliyet yürüttüğü alanlardı. "Özellikle de küçük ve orta ölçekli işletmelerin" büyüyebilmeleri için "güçlü ortaklara" gereksinimleri olduğunu açıklamıştı Niebel büyük bir hoşgörüyle ve "böyle ortakların" her zaman için "Federal Almanya hükümeti ve kalkınma işbirliği kuruluşları içerisinde" bulunduğunun ipucunu vermişti. El ele verildiğinde, "zor" diye tanımlanan ülkelerin de kapsanabileceğini anlatan Niebel, Bakanlığı'nı övmekten de geri durmamıştı: "Alman işletmeleri" –BMZ ile işbirliği halindeyken- "piyasalara daha rahat giriş yapıyor ve güvenilir, saygın ortaklar olarak kendilerini kanıtlıyor." BMZ Federal Almanya hükümeti içerisinde "boş yere ikinci en büyük yatırım bütçesine sahip değil" diye açıklıyordu Niebel ve biraz da kendi kendini övüyordu. Kendi yönetim döneminde "kalkınma işbirliği ile dış ticaret desteğini uyumlu hale getiren ayarlamalar" yapılmıştı.

Gerçekten de BMZ sarı-siyah koalisyon hükümeti döneminde, 1999 yılında kırmızı-yeşil hükümet tarafından yürürlüğe sokulan "Public Private Partnerships" (PPP – Kamu Özel Ortaklığı, ç.n.)'i sürdürmekle kalmamıştı yalnızca; Bakanlık, "kalkınmayı teşvik edici" bulundukları oranda Alman işletmelerinin faaliyetlerini de Kamu Özel Ortaklığı çerçevesinde destekliyordu. 1999'dan 2003'e kadar 1.500'den fazla Kamu Özel Ortaklığı kurulmuştu. Bunun için katılımcıların her biri 473 milyon Avro'yu kendileri sağlamak zorundaydı, ama bunun karşılığında 276 milyon Avro'luk devlet desteği alıyorlardı. Örneğin BZM Niebel'in yönetiminde, bir "Ekonomi Merkezi" kurmuş ve Ağustos 2013'te geriye dönük anılan dört ayrı branştan dernekle işbirliği başlamıştı: gıda sanayisi ile kalkınma politikalarını buluşturma görevini

üstlenen"German Food Partnership", eczacılık alanında "German Healthcare Partnership", atık- ve geri dönüşüm alanında "German RETech Partnership" ve son olarak da beklentilerini "Almanya pazarı su alanında doygunluğa ulaşmış olsa da küresel çaptaki ihtiyaç hâlâ karşılanmayı bekliyor; Özellikle de gelişmekte olan ülkelerde inovasyon teknolojisiyle donatılmış bilgi ve kalifiye su yönetimi konusundaki talep hızla artıyor şeklinde açıklayan "German Water Partnership".

BMZ nihayet dış temsilciliklerini de yeniden dizayn ederek ekonomiye uyumlu hâle getirmişti. "Gelişmekte olan bir ülkede iş mi kurmak istiyorsunuz?" diye soruluyordu Bakanlığın istekli işletme sahipleri için hazırlattığı broşürde. "Siz ne istiyorsunuz? Yeni pazarlara mı yoksa 'zor' ülkelere mi ithalat yapmak istiyorsunuz? Kardeş kuruluş tasarılarınız için yeni yatırımlar mı arıyorsunuz, yoksa Corporate-Social-responibility-Engagements (kurumsal sosyal sorumluluk projeleri, ç.n.) çerçevesinde etik kaygılarla mı yatırım yapmak istiyorsunuz?" Her ne olursa olsun BMZ yardım ve tavsiyelerle yanınızdaydı. "Alman kalkınma işbirliği parasal araçlar, ek önlemler, danışma ve işbirliği olanakları konusunda size geniş bir yelpaze sunuyor. [...] BMZ Ekonomi merkezine başvurun."

3.2.
PETROL VE GAZ SAVAŞLARI: ENERJİ GÜVENLİĞİ

Operasyon 26 Şubat 2011 tarihinde Girit'te başladı. Federal Almanya Silahlı Kuvvetlerine bağlı Transall C-160 tipi iki savaş uçağı Chania havaalanının askeri bölümünden havalanarak doğrudan güneye yöneldi. Libya hava savunması bu uçakları rahat bırakacak mıydı? Birkaç gün önce bu Kuzey Afrika ülkesinde "devrim önderi" Muammer Kaddafi'ye karşı ayaklanmalar patlak vermiş, çok kısa bir sürede korkunç şiddet gösterilerine ve karmaşaya dönüşmüştü. Batılı yabancılar sürüler halinde kaçıyordu. Bazıları ise Libya'nın doğusundaki çöllerde mahsur kalmıştı. Neyse ki; iki Transall uçağı Libya hava sahasının üzerinden uçmayı başarmış ve rotayı Bingazi'nin 400 km güneyine, Nafurah yakınlarında çölün ortasındaki küçük iniş pistine çevirerek iniş yapmış ve motorları çalışır halde 22'si Alman, 132 kişiyi uçağa almayı başarmıştı.

Hiç zaman kaybetmeden tekrar havalanan uçaklar Girit'e, güvenli yöne doğru yönelmişti. Tahliye edilenlerin birçoğu bir zamanlar çalıştıkları yeri böylece geride bırakıyorlardı: Alman Wintershall şirketinin petrol üretim tesislerini.

Petrol çok eskilerden beri çağdaş toplumların yaşam kaynağı olagelmiştir. Bununla eşdeğer olarak, petrolün elde edildiği hammaddeler de büyük bir öneme sahip. Hammaddelere güvenli bir erişim elde edebilmek için sadece şirketler değil, devlet kuruluşları da epeyce büyük zahmetleri göze alıyor. Örneğin Wintershall şirketi petrol üretme çabasını, şimdi Kaddafi'ye karşı düzenlenen ayaklanmalar nedeniyle çalışanlarının zor anlar yaşadıkları Libya çöllerinde on yıllardan beri sürdürüyordu. Elbette petrol, yurtdışından sağlanması gereken hammaddelerden yalnızca bir tanesiydi. Üretimi durdurulan atom enerjisi hesaba katılmazsa, çağımızda özellikle doğalgaz ve maden kömürü büyük miktarlarda ithal ediliyor. Bu ithalatların güvence altına alınması genellikle maliyetli, ama stratejik açıdan oldukça kârlı bir işti ve böylece dış politika için de önemli bir konuydu. Bunun dışında, enerji hammaddelerinin ithalatından bağımız olan ama dış politika açısından daha az önemli olmayan bir enerji üretimi türü daha söz konusuydu: Yenilenebilir enerji.

Petrol

Federal Jeoloji Bilimleri ve Hammaddeler Dairesi'nin (Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe - BGR) belirttiği gibi petrol, bugüne kadar "dünya genelindeki en önemli enerji kaynağıdır ve gelecekte de öyle olacak". Bu, 2013 yılında birincil enerji tüketiminin %33'ünü petrol ile karşılayan Almanya için de geçerliydi. Petrol üretimi, petrol tüketiminin yalnızca %2'lik bir dilimini karşılıyordu; Federal Almanya, enerji tasarrufu ve yenilenebilir enerjilerin geliştirilmesi sayesinde 2003–2013 yılları arasında petrol ihracatını %10 oranında düşürmeyi başardıysa da, dışalıma olan bağımlılık büyüktü. 70'li yıllardan farklı olarak Körfez ülkeleri Almanya'nın enerji talebi için artık önemli bir rol oynamıyordu. En önemli tedarikçi ülke 2013 yılında Rusya'ydı (%34,8), ardından Norveç (%12,2) ve İngiltere (%10,3) geliyordu. Avrupa dışındaki ilk büyük tedarikçi ise, Kazakistan'ı (%7,8) ve Federal Almanya'nın

60'lı yıllarda bile en önemli enerji kaynağı konumundaki Libya'yı (%7,4) geride bırakan Nijerya (%8,1) olmuştu. Rusya'nın baskın konumu hesaba katılmazsa, Federal Almanya, 1973 yılındaki petrol krizinden sonra başvurduğu petrol tedarikçilerini çeşitlendirme yönteminde gayet başarılı olmuştu; 2011'de daha büyük felaketler yaşanmadan bastırılan Kaddafi'ye karşı ayaklanmalar sırasında Libya petrollerinin sevkiyatının tamamen kesilmesi, bunun kanıtıydı. Petrol üretiminde özellikle üç Alman şirketin yurtdışı faaliyetleri akla geliyor. 2013 yılında Almanya dışında çeşitli ülkelerden toplam 3,14 milyon ton petrol çıkaran BASF'in yan kuruluşu Wintershall, 1,24 milyon ton petrol üreten RWE Dea ve son olarak 1,02 milyon tonla yedi basamaklı üretim rakamını yakalayarak eşiği kıl payı geçmeyi başaran E.ON Ruhrgas şirketi. Karşılaştırmak için: Saudi Aramco şirketi yılda 500 milyon tondan fazla petrol üretiyordu; Rosneft şirketi 2014'te toplam 191 milyon tona ulaşmayı başarmıştı. "Alman petrol şirketleri, bu sanayi dalının dünya genelindeki tarihi boyunca önemli bir role sahip olamadı." saptamasında bulunuyordu Rainer Karlsch ve Raymond G. Stokes 2003 yılında Alman petrol sanayi tarihini incelerken, günümüze kadar geçerli olan bir saptamaydı bu. Ancak yine de, Alman holdinglerin yurtdışındaki petrol üretiminin hafife alınabileceği anlamına gelmemeliydi bu. Genel itibariyle önemi sınırlı olsa da: Son bir kaç yılda ve hatta son on yıllarda bazı ağırlık merkezleri ortaya çıkmıştı.

İngiltere ve Norveç'teki yatırım projeleri bir yana, Alman holdingleri özellikle de Kuzey Afrika'daki petrol üretiminde oldukça etkindi. Örneğin RWE Dea 1974'ten beri, Mısır'daki petrol üretimine 3 milyar Amerikan Doları yatıran girişim ortaklığına (Joint Ventures) katılıyordu. Ne de olsa Mısır, Almanya'nın petrol tedarikçileri listesinde 10. sırada yer alıyordu. RWE Dea 2003'ten beri Libya'da da faaliyet yürütüyordu. E.ON şirketi 2009 yılında Cezayir'de bir alan için keşif izni almıştı; Cezayir 2013'te Almanya'nın sekizinci büyük tedarikçisiydi. 2013 yılında Almanya'nın altıncı büyük tedarikçisi konumundaki Libya'da en köklü geçmişi olan şirket ise Wintershall. Wintershall kendi verlerine göre, 1958'den beri Libya'ya iki milyar Amerikan Doları'ndan fazla yatırımda bulunmuştu ve Kaddafi'ye karşı ayaklanmalardan

önce günde 100.000 varil petrol üretiyordu. Böylelikle şirket, ülkedeki en büyük petrol üreticilerinden biriydi, kendi verilerine göre.

Zaten pek parlak sayılmayan Alman petrol sanayisi, 2015 yılının başında iki büyük zorlukla karşı karşıya kalmıştı. Bunlardan bir tanesi, Alman petrol sanayisinin en önemli yatırım ülkesi Libya ile ilgiliydi. Wintershall Şubat 2011'de oradaki petrol üretimini durdurmak ve yerli olmayan şirket çalışanlarını olaylı bir şekilde Federal Almanya Silahlı Kuvvetleri tarafından tahliye ettirmek zorunda kalmıştı. 2011 yılının sonlarında üretim yeniden başladıktan sonra, 2013/14'te yine uzun bir kesintiyle ara verilen Onshore üretim, nihayet 2014 sonlarında –kısa süreli bir yeniden üretim döneminden sonra– Kaddafi'ye karşı gerçekleşen ayaklanmalardan beri üçüncü kez zorunlu olarak durdurulmuştu. Alman petrol üretiminin iç savaş yüzünden batmak üzere olan bu ülkede nasıl devam edeceği, belli değildi; hiç değilse en kötüsünü önlemek için girişilen siyasi çabalar herhangi bir sonuç getirmemişti. İkinci zorluk: Derin bir krize saplanan RWE, RWE Dea'yı satmak zorunda kalmıştı; ihaleyi Rus oligark Michail Fridman kazanmıştı. Söylentilere göre Mart 2015'te ihale tamamlanmış olacaktı. Böylece petrol için önemli rol oynayan üç Alman şirketinden biri, bundan böyle yurtdışından yönetilecekti.

Doğalgaz

Alman sanayisinin petrol sektöründeki zayıflığı, doğalgaz alanında ortaya koyduğu üstün çabaların açıklamasıydı adeta. Petrol konusunda dünyayla boy ölçüşülemiyorsa, hiç değilse doğalgazda bunu yapmak pekâlâ mümkündü. Ülke içindeki talebi karşılamada da doğalgaz önemli bir rol oynuyordu; Almanya'nın birincil enerji tüketiminde doğalgaz %22 ile kullanılan enerji kaynakları listesinde maden kömürünü çok gerilerde bırakarak ikinci sırada yer alıyordu. AB'nin kendi enerji rezervleri tükenmek üzere olduğundan, doğalgaz ithalatında önümüzdeki yıllarda ve hatta on yıllarda büyük olasılıkla artış olacak; böylece ekonomik kâr ve siyasi etki olasılıkları da artabilir. Alman şirketlerinin yeraltından çıkardıkları doğalgaz miktarı 2013 yılında 23,3 milyar metreküp civarındaydı. 2014 yılında toplamda 450 milyar metreküp doğalgaz üreten doğalgaz devi Gazprom ile bir kıyaslama, can sıkıcı

sonuçlar ortaya çıkarsa da, doğalgaz konusunda Almanların durumu petrol sanayisinde olduğu kadar umutsuz değildi. Yoğun bir siyasi destekle özellikle de, 2013 yılında Almanya'nın enerji ihtiyacının %62'sini yurtdışından karşılayan Wintershall şirketi ile yurtdışında iki numara olan E.ON şirketi, uluslararası konumlarını güçlendirmek için yoğun bir çaba sarf ediyorlardı. Bu arada hedefte yalnızca, Almanya'nın 2013 yılındaki üçüncü büyük tedarikçisi Norveç (%25,0) ve ikinci büyük tedarikçi Hollanda (%26,4) yer almıyordu. Federal Almanya doğalgaz sanayisinin asıl hedefi ve en büyük umudu eskiden beri, Almanya'nın 2013 yılında %34,1ile açık ara en önemli tedarikçisi konumundaki Rusya'ydı.

Rusya'nın Almanların doğalgaz stratejileri açısından -en azından 2014 sonlarına kadar- arz ettiği önem, iki tarafın enerji ilişkilerine daha dikkatli bir gözle eğilmeyi gerektiriyordu, çünkü Berlin'in dış politikasının daha iyi kavranması için bu ilişkiler çok önemliydi.

Federal Almanya ile Rusya, daha doğrusu Sovyetler Birliği arasındaki doğalgaz işbirliği, çok eskilere uzanan bir geçmişe dayanıyordu. Bunun sadece ekonomik nedenleri yoktu. Rusya dünyadaki –açık ara– en büyük doğalgaz rezervine sahip ülke olmakla kalmıyor, coğrafî olarak da görece yakın, uzmanların deyimiyle "boru hattı mesafesinde" bulunuyordu. Rus doğalgazını sağlam borular aracılığıyla sorunsuz bir şekilde Almanya'ya iletmek mümkün. Bu durum, eski Almanya'yı da doğalgaz sektöründe - siyasi beklentilerin yanı sıra- enerji arzının önemli bir bölümünü karşılayabilmek için Sovyetler Birliği ile yakın işbirliği arayışlarına itmişti.

Doğalgaz işbirliğinin elle tutulur ilk sonucu, 1960'larda pazarlıkları yapılan ve Nisan 1969'da Hannover Fuarı sırasında özünde anlaşma sağlanan "Doğalgaz-Boru Hattı-Ticareti" olmuştu: Boru hattı yani Mannesmann şirketinin Sovyetler Birliği'ne sattığı doğalgaz boruları. Bunun karşılığında Moskova işte bu borular aracılığıyla doğalgazı Batı'ya iletmiş ve Alman Ruhrgas AG şirketinin ağına aktarmıştı. İşin maliyeti, Hermes şirketinin garantörlüğünde Federal Almanya Merkez Bankası kredileriyle karşılanmıştı.1970 yılında iki ülke, öncelikle yıllık üç milyar metreküp doğalgaz temini üzerinde anlaşmıştı. Başbakan Helmut Schmidt yönetiminde bu alımlar, Almanya'nın doğalgaz

ithalatının %30'unu karşılayacak düzeyde daha da genişletilmişti. Bu arada Bonn, son derece çekici Sibirya kaynaklarını da dikkatlice izlemeye devam ediyordu. Sevkiyatların gerçekleştiği Tyumen Oblastı depolama alanlarında, "dünyanın en büyük doğalgaz olayının yaşandığını" yazıyordu 1981'de *Der Spiegel* dergisi gururla. Ve gerçekten de: Uzmanlar, Rusya doğalgaz rezervlerinin %90'ının orada bulunduğunu tahmin ediyorlardı. Yani konu fındık-fıstık değildi – ve hâlâ değil.

Federal Almanya, Tyumen doğalgazı konusunda kendine öncelikli erişim sağlayabilmek için 1989'dan itibaren gerçekleşen dönüşümleri ustaca kullanmayı başarmıştı. Önce, Haziran 1990'dan beri Aşağı Saksonya Eyaleti Başbakanı olarak görev yapan Gerhard Schröder adında bir sosyal demokrat çıktı sahneye. Schröder yönetiminde 2 Şubat 1991 tarihinde, Aşağı Saksonya ile Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RFSFC) arasında önce ortak ilişkilerin başlangıcını içeren bir "Ortak Bildirge" hazırlanmış, sonra 21 Mayıs 1992 tarihinde de Aşağı Saksonya ile Tyumen Oblastı arasında "Ortak İşbirliğine dair Ortak Bildirge" imzalanmıştı. Konu neydi? "Her iki taraf da petrol ve doğalgaz sanayi işbirliğine özel önem atfedecek; özellikle de üretim, işleme ve ortaya çıkan ürünün dağıtımı alanlarında" deniliyordu diğer bazı süslü işbirliği vaatleriyle ambalajlanan belgede. 1992'de Alman petrol ve doğalgaz sanayisi Tyumen'deki ilk bürosunu da açmıştı. Sonraki yıllarda, önce Hannover'de Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü yaptıktan sonra Eyalet Başbakanlık Baş Müsteşarlığı, ardından da Federal Başbakanlık Baş Müsteşarlığı görevlerine atanan Frank-Walter Steinmeier diye bir kişi sahneye çıktığında Hannover, zengin hammadde yatağı nedeniyle "Rusya'nın Suudi Arabistan'ı" diye anılan Tyumen ile ilişkileri daha da yoğunlaştırdı. Kardeş şehir ve kardeş üniversite ortaklıkları kurulmuş, Tyumen'de Alman şirketlerinin faaliyetleri geliştirilmişti; 2 Ekim 1998 tarihinde, Schröder ve Steinmeier'in Bonn'daki görev süreleri başlamadan hemen önce, Aşağı Saksonya eyaleti, diğer bir "Ortak Bildirge" aracılığıyla Tyumen Oblastı ile "dostane ilişkileri" daha da sağlamlaştırmıştı.

Aşağı Saksonya'nın Schröder ve Steinmeier'in yönetiminde Tyumen ile kurduğu yoğun işbirliği, meyvelerini vermeye başlamıştı: Federal Almanya geçen yıllar içinde, gerçekten de Oblast'taki

devasa doğalgaz rezervlerine doğrudan erişim sağlamayı başarmıştı. Özellikle de, henüz 1990 yılının Sonbaharında –yani Sovyetler döneminde– Gazprom ile Rusya doğalgazının Almanya'ya aktarımı konusunda uzun vadeli bir anlaşma sağlayan BASF'in enerji kuruluşu Wintershall, bu başarıda büyük bir paya sahipti.1993 yılında, ortak doğalgaz ticaret şirketi Wingas kuruldu. 1998 yılında da ortak girişimli bir gaz üretim şirketinin kuruluşu ile ilgili ilk görüşmeler yapıldı; görüşmelerin odağında Tyumen'in kuzeyindeki, bir zamanlar dünyanın en büyük doğalgaz bölgelerinden biri olan doğalgaz yatağı Urengoi vardı. Bölgede, on yıllar süren üretimin ardından şimdi de –Almanya'ya ayrıca sevkiyat sağlamak için– oldukça derinlerde bulunan ve ulaşılması zor "Achimov katmanları" işlenecekti. 2003 yılında Wintershall ve Gazprom ortak Achimgaz şirketini kurmuş, 2008 yılında da deneme üretimi başlatılmıştı. Wintershall'ın, Urengoi'de "40 yılı kapsayan bir süre içinde" toplam "200 milyar metreküp doğalgaz ve 40 milyon ton kondens" gün ışığına çıkarılacağını ilan etmesi, projenin boyutları hakkında bir fikir veriyordu. Bu rakam, Almanya'nın güncel yıllık tüketiminin neredeyse iki buçuk katına karşılık geliyordu.

Wintershall'ın yanı sıra E.ON Ruhrgas şirketi de Rus doğalgaz ticaretinde varlığını hissettiriyordu. 70'li yıllardan beri Moskova ile pazarlıklar yürüten Ruhrgas, 1998 yılında %2,5'luk hisse payıyla Gazprom'a katılmış ve 2003 yılına kadar satış rakamlarını kademeli olarak % 6,6 oranında artırmıştı. Ruhrgas Yönetim Kurulu Başkanı Burckhard Bergmann, 2000 yılında Rus olmayan tek üye olarak Gazprom Denetleme Kurulu'na seçilmişti. 2011 yılında görevinden istifa ettikten sonra Gazprom patronu Alexej Miller'in özel "danışmanı" oldu. O dönemde E.ON, Rus doğalgaz devi ile çoktan ilişkileri başarıyla geliştirmişti. Holding 2004 yılında Gazprom ile Tyumen'de bulunan doğalgaz bölgesi Juschno Russkoje'de ortak doğalgaz üretimini öngören bir mutabakat tutanağı (Memorandum of Understanding) imzalamıştı. Bölgede 600 milyar metreküp işlenebilir hammadde rezervi bulunuyordu. Aralık 2007'de Juschno Russkoje hizmete açılmış, 2009 yılına gelindiğinde yıllık 25 milyar metreküp verim sağlanmıştı. Alman tarafında, E.ON'un yanı sıra Wintershall da bölgenin

sömürülmesine katılmıştı. Bu arada E.ON, hisselerini Gazprom'a iade etti.

Rus doğalgaz bölgelerine erişimin öncelikli olmasının yanı sıra "Nord Stream" (Kuzey Akım) boru hattı da Alman-Rus doğalgaz işbirliğinin önemli yapı taşlarından biri olmuştu. Gün gibi ortadaydı: Hammaddeyi tüketiciye ulaştıramadıktan sonra en cazip işletme bile bir işe yaramıyordu. İlk fizibilite çalışmaları 1997 yılından itibaren yapılmaya başlanmıştı. 2000 yılında AB, "Baltık Denizi boru hattı yapımı" planlarına "Avrupa çıkarlarını temsil eden bir tasarı" statüsü tanıdı ve bu planlar Başbakan Schröder ve yardımcısı Steinmeier tarafından sistematik olarak geliştirildi. Eylül 2005'te Alman Başbakan ve Rusya Devlet Bakanı Vladimir Putin'in katılımıyla boru hattının inşaat anlaşması imzalanmıştı. Schröder, yeniden seçilemeyip görevini bıraktıktan kısa bir süre sonra Nord Stream hissedarlar heyetinin başkanlığına getirildi. Moskova'da geniş bir ilişki ağı olan ve 80'lerin ikinci yarısında Düsseldorf'taki Demokratik Almanya Ticaret Heyeti'nde çalışıp orada aynı zamanda Devlet Güvenlik Bakanlığı için de faaliyet yürüten Matthias Warnig, 2006 yılının başından beri Boru Hattı İşletme Şirketi'nin genel müdürüydü. Warnig 90'lı yılların başında Dresdner Bank'ın Rusya'ya giriş yapmasına da önayak olmuştu. Nord Stream hisselerinin %51'i Gazprom'a ait. E.ON ve Wintershall ise, şirket başına %15,5'lik hisse paylarına sahip. 2006 yılında AB tarafından "Avrupa'nın çıkarlarını temsil eden bir tasarı" statüsüne yükseltilen bu gelişmeler tamamen bir Alman-Rus projesi gibi görünmemesi için, Nederlandese Gasunie ve Franszı GDZ Suez şirketlerine de %9'luk paylarla hisseler verilmişti. Kasım ayında ilk iletim hattı hizmete sokuldu – üstelik de Juschno Russkoje bölgesinden elde edilen doğalgazla. Ekim 2012'de de ikinci hat devreye girdi. O zamandan beri Rusya'dan doğrudan Federal Almanya'ya yıllık 55 milyar metreküp doğalgaz sevk ediliyor – hem de hammaddenin işlenmesine Almanların doğrudan katıldıkları bir bölgeden.

İki taraf için de doğalgaz işbirliğinin arkasında yatan strateji, daha doğrusu saptanması ancak 2015 yılının başında mümkün olan olası neden son derece basitti. Alman çıkarları apaçık ortadaydı: Mesele sadece, kaprisli bir transit devletin aracılığı olmadan

küresel doğalgaz devi Rusya'dan ilk elden ve olabildiğince dolaysız enerji temin etmek değildi. Bu, Almanya'nın petrol konusunda başaramadığı ve doğalgaz alanında elde etmeyi umduğu seçkin konumu sağlamak için zaten bir ön koşuldu. Buna karşın Rusya, basit bir enerji kaynağı olarak pervasızca sömürülmeyi değil, kendi yeraltı zenginliklerinden ekonomik ve politik olarak geniş çapta yarar sağlamayı hedefliyordu. Bu hedef, doğalgaz üretiminin yanı sıra doğalgazın sevkiyatını da olabildiğince kendi kontrolü altında tutma ve ideal şartlarda, tüketiciye kadar uzanan değer zincirini kendine saklama çabalarını içeriyordu. Moskova için hedefine ulaşmada en önemli ortak, AB'nin en güçlü devletiydi Federal Almanya Cumhuriyeti. Buna, Almanya'nın, aslında kendisini hiç ilgilendirmeyen bir başka projeye de dâhil edilmesi ekleniyordu: "South Stream" (Güney Akım), yani Nord Stream'in güneyli muadili.

South Stream, aslında 2006 yılında başlatılan bir Rus projesiydi. Boru hattı Karadeniz'den çapraz geçerek Bulgaristan'a ulaşacaktı yani –tıpkı Nord Stream gibi – transit ülke olmaksızın doğrudan AB'ye. Nihayet bu boru hattı, Nabucco Boru Hattı projesini –aşağıda daha fazla bilgi aktarılacak– alt etmek için tasarlanmıştı; ancak yine de Rusya ile AB arasında doğalgaz sektöründe daha sıkı bir ilişki gelişmesine de katkı sağlamıştı. Boru hattı üzerinden özellikle de Güney Avrupa'ya yılda 63 milyar metreküp doğalgaz taşınacaktı; Avusturya ve İtalya için ayrıca hatlar planlanmıştı. Gazprom (%50), İtalyan ENI (%20), 2011'den itibaren Franszı EDF (%15) ve tabii ki Wintershall (%15) şirketleri, boru hattını inşa edecek konsorsiyumda yer alıyordu. Ve tıpkı Nord Stream'de olduğu gibi, South Stream'de de Almanya ünlü bir personel kadrosuyla temsil ediliyordu. Nisan 2012'de Hamburg'un ilk Belediye Başkanlığı'nı yapan ve kardeşi Eggert Voscherau'un on iki yıl boyunca (1996–2008) Wintershall'in ana kuruluşu BASF'in yönetim kurulunda yer aldığı Henning Voscherau (SPD), South Stream Denetleme Kurulu Başkanlığı görevini üstlenmişti. Uzun vadede hırs dolu hedefler söz konusuydu. "Gazprom ve BASF, Doğu Sibirya'daki ve Rusya'nın uzak doğusundaki doğalgaz için bütünlüklü bir üretim, sevkiyat ve işleme sisteminin kurulması üzerinde çalışabilir." teklifini sunmuştu Gazprom patronu Miller,

daha 2008 yılının sonlarında Handelsblatt'a verdiği bir röportajda. Sibirya'nın Doğusu? Uzakdoğu? Bu bölgeler, Japonya ve Çin'e sevkiyat yapmak için son derece elverişli enerji rezervleriydi. Oradaki doğalgaz üretimine ve sevkiyatına katılmayı başarabilseydi, Alman holdingi için doğalgaz sektörünün dünya zirvesindeki yeri hazır sayılacaktı.

Büyük olasılıkla böyle bir şey gerçekleşmeyecek.1 Aralık 2014 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Putin, South Stream Projesi'nin derhal durdurulacağını ilan etmişti. Ukrayna krizi, daha doğrusu Batı ile Rusya arasında giderek tırmanan genel güç savaşı, buna neden olmuştu. AB – Moskova'nın sevkiyat borularına ve Karadeniz'e kurduğu kompresör istasyonuna milyarlarca para harcadığından South Stream'i ne pahasına olursa olsun inşa edeceğinden son derece emin- projeyi, Rusya'dan Ukrayna konusunda tavizler koparmak için bir baskı aygıtı olarak kullanma niyetinde olduğunu gizlemiyordu. Bulgaristan Haziran 2014'te, Brüksel'in yoğun baskısıyla, Rusya'yı doğalgaz sektöründe biraz olsun zor durumda bırakmak için South Stream'in ön çalışmalarını ve Gazprom için gerekli izinleri geçici olarak durdurdu. Rusya yönetiminin buna asla göz yummaması ve ciddi ciddi South Stream Projesi'nin hesabını kesmesi, Berlin ve Brüksel'de şaşkınlık ve hayret yaratmıştı. Haftalar boyunca Alman Şansölyesi ve AB'nin ilgili daireleri Putin'i kararından caydırmak için uğraşmıştı boş yere. Aralık ayı sonunda Winterhall, EDF ve ENI ortaklıklarındaki hisselerini Gazprom'a satmış ve böylece proje resmi olarak sonlandırılmıştı. Almanların hırs dolu doğalgaz planları hassas bir yara almıştı iki nedenden ötürü.

Birincisi, Moskova South Stream'i durdurmakla, tüketiciye kadar uzanan AB'deki değer zincirine hizmet etme stratejisinden vazgeçtiğini gösteriyordu. Aslında 2014'ün Aralık ayı sonlarında, Federal Almanya'nın Rusya ile yaşanan krize rağmen hiç sorgulamadığı yeni bir pazarlığa oturulacaktı: Wintershall, Sibirya'daki doğalgaz bölgelerinden daha fazla pay alabilmek için Almanya'daki gaz ticareti ve gaz depolama işlerini Gazprom'a devredecekti. Gazprom, pazarlık için belirlenen tarihten birkaç gün önce görüşmeyi iptal etti. Daha 2014'ün Aralık ayı ortalarında Rusya'nın, şirketleri için bir "merkez bölge" olduğunu üzerine basa basa

vurgulayan Wintershall için bu gelişme büyük bir kayıptı. "Böylece holdingin, küresel çaptaki doğalgaz üreticilerinin birinci ligine yükselme hayalleri suya düştü" yorumunda bulunuyordu *Süddeutsche Zeitung*.

İkincisi de, Moskova'nın South Stream için öngörülen doğalgazın alternatif bir Karadeniz boru hattı (Turksh Stream) üzerinden Türkiye'ye iletileceğini ve oradan Türk-Yunan sınırındaki bir dağıtım istasyonu tarafından AB'ye sevk edileceğini duyurmasıydı. Alman-Avrupa görüş açısından bakıldığında bu hiç de elverişli bir durum değildi, çünkü Türkiye topraklarından hali hazırda AB'nin "Southern Corridor" hattı geçmekteydi. "Güney Koridoru" , Berlin ve Brüksel'in, enerji politikalarındaki bağımlılığı azaltmak için Rusya'yı devre dışı bırakarak Hazar Havzası'ndaki hammaddeleri Avrupa'ya taşımak istedikleri rotaydı. Söz konusu hat, 1991'da bağımsızlıklarını ilan eden Güney Kafkasya devletlerinden ve Türkiye'den geçiyordu. AB gerekli durumlarda Ankara ile Moskova'yı karşı karşıya getirebilmek için hem Rusya hem de Türkiye üzerinden sevkiyat almayı planladıysa da, "Turkish Stream" (Türk Akımı) projesiyle kurulan yeni Rusya-Türkiye işbirliği nedeniyle bu plan büyük olasılıkla tutmayacak. Moskova, Ankara ile daha yakın ilişkiler içinde girdiği takdirde, "güney'de Rusya'ya bağımlı bir doğalgaz hattı yaratma hedefi ile AB'nin 'enerji dış politikasını' boşa düşürebilir", uyarısı yer alıyordu 2014 yılının sonunda Bremen Üniversitesi'nin hazırladığı "Rusya Analizi" raporunda. Demek ki Berlin'i ve Brüksel'i burada da bir yenilgi bekliyordu.

Ama "Güney Koridoru" konusunda işlerin yolunda gittiği söylenemezdi; tam tersine, kötü gidiyordu. Daha 2002 yılında OMV (Avusturya) ve Botaş (Türkiye) doğalgaz şirketleri arasında, Azerbaycan'dan başlayarak Gürcistan üzerinden Türkiye'ye ve oradan da AB'ye uzanan doğalgaz boru hattını öngören bir ortaklık sözleşmesi imzalanmıştı. İlk olarak Azerbaycan doğalgazı sevk edilecekti. Özellikle de Bakü yakınlarındaki Hazar Denizi'nde bulunan dünyanın en büyük doğalgaz yatağı Şahdeniz'den. Ekim 2002'de OMV, Botaş, MOL (Macaristan), Transgaz (Romanya) ve Bulgragaz (Bulgaristan) şirketleri, adını "Nabucco" verdikleri boru hattının inşasını içeren anlaşmanın altına imza atmışlardı.

Resmi açıklama bu yöndeydi; çünkü anlaşma sağlandıktan sonra Giuseppe Verdi'nin "Nabucco" operasını izlemek için Viyana Devlet Operası'na gidilmişti. Verdi'nin operası, Antik dönemde Babil esaretindeki Yahudi halkının özgürlüğe kavuşma özlemini anlatıyor. Rusya'ya olan doğalgaz bağımlılığı bağlamında AB'nin "esareti"ne yapılan gönderme gözden kaçmıyordu.

"Nabucco" Berlin tarafından da bir süre desteklendi. Şubat 2008'de Alman RWE holdingi, eski Alman Dışişleri Bakanı Joseph Fischer'in (Birlik90/Yeşiller) doğalgaz lobicisi olarak görevlendirildiği konsorsiyuma katıldı. Ancak planlar hiç de umulduğu gibi gitmedi. Bunun nedeni sadece Rusya'nın 2006 yılında South Stream ile neredeyse eş zamanlı yürüyen bir rakip proje başlatması değildi; dikkatli gözlemciler, her iki projenin aynı anda kâr getirebileceğine inanmıyorlardı. Ama Nabucco'nun tek başına Azeri doğalgazıyla kârlı bir biçimde işletilemeyeceği ve başka ülkelerden gelecek ek sevkiyata ihtiyaç olması gibi daha önemli ve büyük ölçüde ev yapımı sorunlar da mevcuttu. Türkmenistan'dan ve Hazar Denizi'nden geçerek Azerbaycan'a uzanan ve oradan Nabucco'ya bağlanması düşünülen boru hattı projesi, Rusya ve İran'ın itirazlarına takılmıştı. Batı'nın İran'a ve Nabucco'nun itiş gücüyle Moskova'ya karşı beslediği saldırgan politikalar hesaba katıldığında çok anlaşılır bir durumdu bu. Irak ve İran doğalgaz kaynaklarından da olası sevkiyatlar söz konusu olmamıştı. Nabucco konsorsiyumu planlamalara giriştiği sırada ABD, Bağdat'a saldırmaya başlamıştı. Konsorsiyum zaman darlığı çekmeye başladığında da ABD ve AB, Tahran'a yaptırımlar yağdırmaya karar verdi. Böylece İran ve Irak'tan umulan sevkiyatlar suya düşmüştü; boru hattı planları sallantıya girdi.

Nabucco'ya son darbeyi de Türkiye vurmuştu. Bunun, Recep Tayyip Erdoğan yönetiminin, özellikle de Başbakanlık yaptığı ikinci iktidar döneminde, Batı'ya karşı gözle görülür biçimde daha bağımsız bir dış politika geliştirmeye başlamasıyla ilgisi vardı. Bu gelişmenin sonuçlarından biri de, Ankara'nın Nabucco konsorsiyumunun ve konsorsiyumun arkasındaki devletlerin talep ettiği en önemli koşulu artık daha fazla karşılamak istememesi oldu: Türkiye'nin, kendi çıkarları olan aktif bir enerji çarkı olarak değil, yalnızca pasif bir "enerji koridoru" olarak işlev görmesi, ya da

kısaca, Bilim ve Siyaset Vakfı'nın (SWP) o dönemde ifade ettiği gibi söylemek gerekirse, Türk hükümetinin "Hazar Denizi ve/veya Ortadoğu doğalgazının teslimat ve satın alma koşulları üzerinde" asla söz hakkının bulunmayacağı koşulu. Tartışmaların sonucunda Ankara ve Bakü arasında, Şah Denizi'nden elde edilen doğalgazı Türk-Yunan sınırına kadar taşımak üzere "Trans Anatolian Pipeline" (TANAP) boru hattının inşası için bir Türk-Azeri konsorsiyumu kuruldu. Bu, Nabucco'nun sonu demekti; 2013 yazında Nabucco konsorsiyumu resmi olarak kendini feshetti.

2015'in başında Alman-Avrupa dış politikası doğalgaz boru hatları konusunda, kendi hırslı ölçütlerine göre oldukça başarısız bir tabloyla karşı karşıya kalmıştı. Nabucco patlamış, South Stream durdurulmuştu. Yalnızca Azerbaycan'dan gelen doğalgaz teslimatları sağlamdı. İran, boru hattı yapımı konusunda Avrupa'ya yakın duruyordu; dikkatli gözler, Tahran'ın o döneme kadar Petrol Bakanı vekilliği görevini yürüten Ali Majedi'yi 2014 yılında büyükelçi olarak Federal Almanya'ya atadığına işaret ediyordu. Eylül 2014'te Majedi'nin şu sözleri dikkat çekiyordu: "İran'ın Almanya'ya petrol satması veya doğalgaz ihraç etmesine dair kafamda planlar var." Ama: İran'la nükleer atom enerjisi konusunda yaşanan kriz henüz aşılmış değildi; büyük ticari ilişkiler için henüz erkendi. Ya Irak? Hiç değilse Erbil'deki bölgesel yönetimin, AB'ye doğalgaz satmak gibi bir yaklaşımı vardı. Ancak orada da, Ortadoğu'da kanlı hâkimiyetini kurmak için Suriye ve Irak'ın parçalanmasından yararlanan "İslam Devleti" bölgeyi altüst ediyordu. Eğer 2003'te ABD'nin öncülüğünde gerçekleşen Bağdat saldırısı ve Suriye'de Beşar Esad'a karşı ayaklanmalarda AB ile ABD'nin ortak desteği olmasaydı, böyle bir şey asla mümkün olmayacaktı. Kendi kalesine atılan goller türünden benzer hatalar, bölge halkları için korkunç sonuçları beraberinde getirmesinin ötesinde, şimdi Almanya ve Avrupa'nın doğalgaz planlarını engelliyordu; AB 2015'in başında, Azerbaycan'a sevkiyat konusunda Türkmenistan'la yeniden görüşmeler yapmak dışında başka bir yol göremedi. Şurası kesindi: Anlaşma sağlanabilse bile, büyük tedarikçi Rusya'ya bağımlılık yetmiyormuş gibi, buna gelecekte bir de Türkiye'nin belirlediği doğalgaz çarkının getireceği bağımlılık eklenecekti.

Bunların dışında iki seçenek kalıyordu: Şeyl gazı (kaya gazı) ve

sıvılaştırılmış doğalgaz. Şeyl gazı, ya da İngilizce adıyla "shale gas", derin kaya tabakalarının yüksek derecede toksik kimyasallarla patlatılması yoluyla gerçekleşen ve "Fracking" (hidrolik kırma) adı verilen son derece tehlikeli bir yöntemle elde ediliyordu. ABD'de yaygın olarak uygulanan Fracking yöntemi, piyasalara giderek artan miktarlarda şeyl gazı sağlıyor ve böylece sanayiye, bazı çevrelerin "Amerika Birleşik Devletleri'nin yeniden sanayileşmesi" olarak sınıflandırdığı yeni bir ivme kazandırıyordu. AB'de şimdilik eleştiriler ağır basıyor; Fransa'da ise Fracking - oradaki nükleer enerji lobisinin sevinçle karşıladığı üzere - yasak. Peki Almanya'da? Federal Alman hükümeti 2014 yılının sonunda, Rusya ile gerilimlerin artmasına tepki olarak ve Rus doğalgazına bağımlılığı azaltmak için seçenek yaratma çabasıyla, gelecekte Almanya'da yapılacak Fracking projeleri için bazı esnekliklerin öngörüldüğünü ilan etmişti. "Almanya'da şeyl gazı rezervlerinden potansiyel olarak elde edilmesi mümkün doğalgaz miktarının 0,7 – 2,3 trilyon metreküp hacmine denk geldiği tahmin ediliyor" Federal Jeoloji Bilimleri ve Hammaddeler Dairesi'ne göre. Şeyl gazı tedariki konusunda daha büyük miktarların hedeflenip hedeflenmeyeceği zamanla görülecek.

Buna karşın sıvılaştırılmış doğalgaz, şimdiden büyük bir önem kazanmaya başladı. Almanya sınırları dışında dünya çapında ticareti yapılan 1.039 milyar metreküp doğalgazın neredeyse 325 milyar metreküplük -%31- kısmı sıvılaştırılmış doğalgaz (Liquefied Natural Gas, LNG) olarak taşınıyordu. Katar ve Cezayir gibi önemli tedarikçiler, uzun zamandan beri büyük miktarlarda sıvılaştırılmış doğalgaz üretiyordu; yine Federal Jeoloji Bilimleri ve Hammaddeler Dairesi'ne (BGR) göre orta vadede "LNG ticaretinde gözle görülür bir artış olacağı bekleniyor". LNG, sabit boru hatları üzerinden yapılan sevkiyatlar yerine Alman doğalgaz ihracatı için de yeni ve oldukça esnek seçenekler sunuyordu. Federal Almanya kendine ait bir sıvılaştırılmış doğalgaz terminaline sahip olmasa da, LNG ithalatı için Zeebrugge ve Rotterdam'daki terminalleri kullanmak pekâlâ mümkündü. Rusya'ya olan bağımlılığı daha da azaltmak için bir başka seçenek de ABD'den şeyl gazı ithal etme olasılığıydı. Ancak, bu seçenek iki taraf için de yüksek maliyetli tavizleri beraberinde getirecekti: Birincisi, sıvılaştırılmış

ABD şeyl gazının Avrupa'ya sadece sevkiyatı bile Rus boru hattının sağladığı gazdan daha pahalıya mal olacaktı. İkincisi de, ABD şirketleri AB'ye tedarik sağladıkları durumda, sıvılaştırılmış şeyl gazının Uzak Asya'ya ihracatından elde edecekleri yüksek fiyatlardan vazgeçmek zorunda kalacaklardı. Boru hattı bağlantılarının eksikliği nedeniyle oradaki hammadde fiyatları Avrupa'dakinden çok daha yüksek.

Taşkömürü

Federal Almanya'nın 2013 yılında tükettiği enerji kaynakları listesinde kömür, üçüncü sırayı korumayı hâlâ başarmıştı; Almanya'nın birincil enerji tüketiminin %13'lük dilimini kömür oluşturuyor. Bu arada BGR'nin verilerine göre, tedarikin yalnızca %13'ü Almanya'da gerçekleşiyordu: "Bu durumda, Almanya'daki toplam kömür tüketimi içerisinde ithal kömür tüketimindeki artış trendi devam ediyor." En büyük sevkiyat Rusya'dan gerçekleşmişti (%24,8). Böylece kömür alanında da Almanya'nın en önemli tedarikçisi yine Rusya'ydı. En büyük ikinci tedarikçi Amerika Birleşik Devletleri'ydi (İthalatın %22,8'i). Üçüncü sırada ise Kolombiya vardı (%18,9). Sonuncu örnek, Almanya'nın kömür ithalatının da dış politikadaki önemini gösteriyor. Çünkü Kolombiya bazı yönlerden son derece gelişkin bir ülke.

Güney Amerika ülkeleri arasında Amerika tarafından en çok baskılanan Kolombiya, yalnızca Batı yanlısı "Pasifik İttifakında" yer almakla kalmıyor, aynı zamanda iç politikada da oldukça uç güç dengelerine sahip. Bu dengeler, geçtiğimiz yıllarda birçok kez uluslararası protestolara konu olan Kolombiya kömür madenciliğinde de kendini gösteriyordu. En son, 2014 yazında bir Hollanda kuruluşu olan "Pax"ın yaptığı ayrıntılı bir araştırma, Kolombiya'daki kömür madenciliği şirketlerinin paramiliter cinayet çeteleriyle nasıl işbirliği içinde olduğunu deşifre etmişti: "Elimizde eski AUC'a bağlı paramiliter bir komutanın açıklamaları var." AUC, Kolombiya'daki paramiliter çetelerin çatı yapılanmasıydı. "Açıklamalara göre Glencore ve Drummond maden işletmeleri 1996'dan beri paramiliter bir birliğin kurulmasına yardım ediyorlardı." Araştırmanın yazarı Marianne Moore, aktarmaya devam ediyordu: "1996 yılında 40- 60 kişiyle işe koyuldular. 2006 yılında bu grup, 600

askerli küçük bir özel birlik haline gelmişti." "Pax" araştırmasına göre, 3.000'den fazla cinayet ve yüzlerce "kayıp" vardı "Juan Andrés Alvares Front" adıyla bilinen bu cinayet şebekesinin kabarık listesinde. Tanık ifadeleri, "maden işletmelerinin bugüne kadar bu ortaklıktan nemalandığını" ortaya koyuyordu. Juan Andrés Alvares Front yalnızca 55.000 kişinin bir maden alanından sürülmesinde etkin rol oynamamıştı, aynı zamanda sendikacıların katledilmesini de organize ediyordu. "Bunun bir sonucu olarak" diye yorumluyordu Süddeutsche Zeitung, Haziran 2014'te: "Sendikalar 12 saatlik vardiya saatleri, iş güvenliği ve eşitsiz ücretler konusunda etkili olabilecek gücü kazanamıyordu." Kolombiya'daki maden alanlarında hüküm süren koşullar her yerde aynı dehşetle karşılanmadı elbette. "Ülke, dünyanın en büyük kömür üreticileri arasına girmek üzere" yazıyordu "Latin Amerika Birliği'nin" yaygınlaştırdığı bir bildiride. Yalnızca "zengin kaynaklara" sahip olduğu için değil, "olumlu hukuki düzenlemeler" sayesinde de başarılı olmuştu. Bildiri "Kolombiya'da kömür heyecanı" başlığını taşıyordu.

Yenilenebilir Enerji

Almanya'da tüketilen enerji kaynakları listesinde yenilenebilir enerji kaynakları 2013 yılında dördüncü sırada yer alıyordu yani toplam birincil enerji tüketiminin %12'sini karşılıyordu. Böylece nükleer enerjiyi (%8) büyük bir arayla geride bırakarak, linyitle aynı sırayı paylaşıyordu ve büyümeye devam ediyordu. Bu durum, fosil enerji kaynaklarının kesintisiz ihracını zorunlu kılmaktan kurtardığı gibi, hem çevreye zarar vermeyi önlüyor hem de özellikle dış politikada sevimsiz tedarikçilere bağımlılığı azaltmaya yarıyordu. Bunun yanı sıra içeride güçlü bir güneş ve rüzgâr enerjisi sektörünün varlığı, ihracat için iyi bir zemin sunuyor ve böylece dünya piyasalarında güçlü bir konum sağlıyordu. Yenilenebilir enerji kaynaklarını geliştirme konusunda pek çok Alman kuruluşu en başından beri tam da bu hedefe yönelmişti. Berlin'in 2002'de büyük bir ekolojik patırtıyla başlattığı "Yenilenebilir Enerji İhracatı İnisiyatifi" ile ilgili tam olarak şu ifadeler kullanılıyordu: "Hedef, Almanya'nın yenilenebilir enerji teknolojileri ihracat rakamlarını ve buna bağlı dünya piyasası paylarını önemli ölçüde büyütmektir."

Başarıdan yarı yarıya söz edilebilir. 2008 yılında Federal

Almanya Ekonomi Bakanlığı, Alman şirketlerinin yenilenebilir enerji piyasalarında yaklaşık %20'lik bir payla lider pozisyonunda olduğunu gururla söyleyebiliyordu hâlâ. Bazı alanlarda bu pay oranı daha da büyüktü Bakanlığa göre: Piyasadaki her üçüncü güneş pili ve neredeyse her ikinci rüzgârgülü Almanya'da üretiliyordu. Ama geçen süre içinde Almanya'nın eko-enerji sanayisinin lale devri çoktan gerilerde kalmıştı. Özellikle de Çin, yenilenebilir enerji alanını – deyim yerindeyse "geleneği bozmayarak" - azami hızla geliştirmeye devam ediyordu. Her ne kadar 2009'da "Federal Yenilenebilir Enerji Birliği" Alman fotovoltaik üreticilerinin satış rakamlarını 2005'ten 2020'ye kadar "1,8 milyar Avro'dan 12,3 milyar Avro'ya yükselteceklerini" ilan etse de, Almanya'daki solar sektörü 2013'te bir iflas dalgasına kapılmıştı. Mayıs 2014'te Federal Almanya Ekonomi Bakanlığı'nın talimatıyla hazırlanan bir raporda, Alman yenilenebilir enerji sanayisinin toplam 26,01 milyar Avro tutarındaki 2012 yılı satış rakamının, 2013'te 22,70 milyar Avro'ya gerilediği yazıyordu. Ama başarılı olan şirketler de vardı. Alman şirketleri 2013'te örneğin dünya rüzgâr enerjisi piyasasında üçüncü ve dördüncü sırada rekabeti sürdürüyorlardı: Danimarka şirketi Vestas (%13,1) ve hızla yükselişe geçen Çin Goldwin şirketinin (%11,0) arkasından Enercon (%9,8) ve Siemens (%7,4) geliyordu.

Alman yenilenebilir enerji kaynakları alanındaki ihracat tutkusu 2009 yılında, geride bıraktığımız on yılların en hırslı yatırım girişimi olan "Desertec" projesini meydana getirmişti. Projenin özünde, Kuzey Afrika'nın güneşli ve rüzgârlı çöl alanlarının AB'nin eko-enerji üretimi için kullanılması yatıyordu. Bunun için gerekli tasarılar, siyasetçilerden ve bilim insanlarından oluşan ve Eylül 2003'te "Trans-Mediterranean Renewable Energy Cooperation" (TREC) adı altında birleşen bir ağ şebekesi tarafından daha önceden hazırlanmıştı. Aralarında çok sayıda Alman da vardı ve Federal Almanya Çevre Bakanlığı önemli araştırmaları finanse ediyordu. Sonuç: Kuzey Afrika'da, devasa denizaltı elektrik kabloları ile Avrupa'ya iletildiği takdirde AB'nin elektrik ihtiyacının %15'ini karşılamaya yetecek kadar güneş ve rüzgâr enerjisi üretilebiliyordu. Bu planları hayata geçirmek için önce 20 Ocak 2009 tarihinde Hamburg'da Alman "Desertec Foundation" sonra da 30 Ekim 2009 tarihinde – "Desertec Foundation" yan projesi olarak Alman

ekonomisinin kaymak tabakası ile birlikte – "Dii GmbH" şirketi kurulmuştu. Projenin katılımcıları arasında E.ON, RWE, Siemens, Bosch, Deutsche Bank ve Munich Re (önceki adıyla »Münchener Rückversicherungs-Gesellschaft«) da vardı. Desertec projesi kapsamında, özellikle de Kuzey Afrika'daki güneş ve rüzgâr enerjisi santrallerine 400 milyar Avro'luk yatırım yapılacaktı.

Federal Alman hükümeti tarafından diplomatik açıdan oldukça kapsamlı şekilde desteklenen ve baskı aygıtı olarak hizmet etmesi düşünülen Desertec, en başından beri çok tartışmalıydı. "Yabancıların ülkemize gelerek kendi enerji santrallerini kurarak, sonra da bizden elektriği, kendi belirledikleri fiyattan satın almamızı talep etmelerini istemiyoruz." diye itiraz ediyordu Cezayir Enerji Bakanı Chakib Khelil. Neredeyse bütün Desertec hedef ülkelerinde "Özellikle de, Avrupalı şirketler kâr ederken, Güney Akdeniz ülkelerinin payına yalnızca fahiş fiyatlara güneş enerjisinden üretilen elektrik düşeceğinden endişe ediliyor." diye uyarıyordu Bilim ve Siyaset Vakfı (SWP). Sonuç olarak proje durduruldu: Sanayinin ağır topları birer birer projeden çekildikten sonra, Desertec Ekim 2014'te önemli ölçüde zayıflamış bir danışmanlık şirketine dönüştürüldü. Bunun daha çok ekonomik nedenleri vardı. ABD'den gelen Flacking dalgası nedeniyle doğalgaz fiyatları beklendiği kadar artmamış, böylece Desertec'in kârlılığı sorgulanmıştı. Bunun yanı sıra AB'deki elektrik talebi de Avro krizi yüzünden beklentilerin çok altında kalmıştı. Ve son olarak, Almanların yenilenebilir enerji kaynakları yaratma konusunda ortaya koyduğu zorlamalar, özellikle de İspanya gibi bol güneşli ülkelerde arz fazlasına yol açmış ve sonunda elektrik, denizaltı kablolarıyla Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya değil, İspanya'dan Fas'a akmıştı. Böylece Federal Almanya'nın büyük bir hırsla sarıldığı proje suya düşmüştü, tabii ki Alman ekoburjuvazisinin neo sömürgeci böbürlenmesine karşı gelişen protestolar yüzünden değil, ekonomik çelişkiler yüzünden.

3.3.
REFAH İÇİN ÖNKOŞUL: SANAYİDE ENERJİ DIŞI HAMMADDE

14 Temmuz 2014 tarihinde Alman sanayisinin kutlama yapmak için haklı bir nedeni vardı. Federal Almanya hükümeti ile Peru hükümeti arasında sonunda anlaşma sağlanmış ve oldukça kârlı bir sözleşme nihayet imzalanmıştı: "Hammadde, Sanayi ve Teknoloji İşbirliği Anlaşması" ya da kısa adıyla "Hammadde Ortaklığı" anlaşması. Anlaşma, "arama, geliştirme, çıkarma, işleme ve maden kaynaklarının kullanımı alanında" yakın işbirliğini öngörüyordu, yani: Peru yeraltı zenginliklerine erişimde Alman şirketlerine öncelikli bir pozisyon tanınıyor ve böylece Almanya "hammadde tedarikini sağlama" alıyordu. "Peru hammadde bakımından en zengin ülkelerden biri" tespitinde bulunuyordu Federal Almanya Ekonomi Bakanlığı; ayrıca "gümüş ve bakır gibi madenlerde de dünyanın lider üreticileri" arasındaydı. Peru, "gümüş üretiminde ikinci sırada; bakır, çinko ve kalay üretiminde de üçüncü sırada" yer alıyordu."Hammadde ortaklığı" özünde son derece cazip bir şeyler barındırıyordu.

Hammadde ve hammaddenin dış politika için önemi söz konusu olduğunda, bilindik enerji madenleri kast ediliyordu. Petrol ve doğalgaz olmadan çağdaş bir toplumda hiç bir şeyin mümkün olmadığı ve bu yüzden her ikisine erişimin siyasi olarak güvence altına alınması gerektiği artık herkesçe biliniyordu. Buna karşın enerji dışı hammaddelerin Almanya gibi sanayileşmiş ekonomiler için taşıdığı önem, çoğu kez göz ardı ediliyordu. Sanayi hammaddelerinin güvenilir kullanılabilirliği, %25'lik bir sanayileşme oranına sahip Federal Almanya için son derece önemli bir konuydu. "Almanya lider sanayi ülkelerinden biri ve bu nedenle de madeni hammaddelerin toptan tüketicisi konumunda" diye haksız sayılmayan bir saptamada bulunuyordu Federal Jeoloji Bilimleri ve Hammaddeler Dairesi (BGR) 2013 yılı için hazırladığı "Hammadde Raporunda". "Almanya'da yıllık ihtiyacı karşılayan hammaddelerin, özellikle de madeni hammaddelerin büyük çoğunluğu" yerli maden yataklarından elde ediliyordu. Ama "metal hammaddelerinin ve bazı endüstri minerallerinin karşılanmasında..." büyük oranda ithalata bağımlılık söz konusuydu. Rapora göre bu

hammaddelerin "sorunsuz tedariki" ekonominin uluslararası rekabet edebilirliği için bir önkoşul ve bu yönüyle de refahın sağlanmasında vazgeçilmez bir unsurdu.

Enerji dışı hammaddelerle yapılan ticaretin hangi boyutlara sahip olduğunu, basit rakamlar ortaya koyuyordu. 2013 yılında Federal Almanya, toplam 331,5 milyon ton ağırlığında ve 142,8 milyon Avro değerinde hammadde ithal etmişti; bu rakam Almanya'nın toplam ithalatının yaklaşık %14,5'lik dilimine denk gelmekteydi. Bunun 99,4 milyar Avro'luk kısmı enerji hammaddelerinin ithalatı için, 41,1 milyar Avro'luk kısmı metal hammaddelerin ithalatı için ve 2,3 milyar Avro da metal dışı kaynakların ithalatı için harcanmıştı. BGR'ye göre Federal Almanya, "dünya genelinde... Alüminyum, Kurşun, Bakır, Nikel ve Kalay gibi sanayi metallerini en çok tüketen 5 ülke arasında yer almaya devam ediyor" . Metallerin %35'lik bölümü Avrupa ülkelerinden ithal edilirken, büyük çoğunluğu (neredeyse %40'ı) Güney Amerika ülkelerinden ve her biri %10'luk paylarla Kuzey Amerika'dan ve Afrika'dan tedarik ediliyordu. Hatta Alman şirketleri ametallerin %95'ini Avrupa'dan temin ediyordu. Ancak bazı hammaddelerde tek bir ülkeye bağımlılık söz konusuydu. Federal Almanya 2013'te gereksindiği Niyobyum'un neredeye %97'sini Brezilya'dan, nadir toprağın ve Antimon'un yaklaşık %90'ını Çin Halk Cumhuriyeti'nden ithal etmişti; Boksit'in %85'i Afrika Gine'sinden, demir cevherinin %57'sinden fazlası da yine Brezilya'dan ithal edilmişti.

Alman sanayisinin hammadde konusunda ciddi kaygılar gütmesi oldukça yeni bir olgu. 80'li yıllarda Alman şirketleri yurtdışındaki maden işletmelerinden çekilmeye başlamıştı. Afrika ülkelerindeki azımsanmayacak sayıda proje, ekonomik ve politik olarak riskli görülüyordu; bu nedenle dünya piyasalarında yeraltı zenginliklerinin olabildiğince risksiz alımı öne çıkmıştı. Ancak en geç 2000'li yılların erken dönemlerinde bunun, ileriyi görememek olduğu anlaşılmıştı. Nedeni: Bazı gelişmekte olan ülkelerin ve özellikle de Çin Halk Cumhuriyeti'nin yükselişiyle birlikte dünya genelinde sanayi üretimi büyük oranda artış göstermişti; kısıtlı hammadde rekabeti keskinleşti, fiyatlar fırladı. "İnsanlığın Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya'da yaşayan %20'lik bölümünün dünya maden üretiminin %80'ini tükettiği temel varsayımı

artık geçerliliğini yitirdi." tespitinde bulunuyordu Ocak 2008'de Alman Mühendisler Birliği'nin (VDI) hazırlattığı araştırmanın yazarları. "Alman hammadde sanayisinde, özellikle de yenilikçi teknolojilerin piyasaya sürülebilmesi için, birincil hammadde sektörüne varıncaya kadar bütün tedarik zincirinin daha fazla sağlama alınması gerektiği görüşü giderek yaygınlık kazanıyor." diye bildiriyordu Almanya Hammadde Ajansı (DERA) müdür yardımcısı Hildegard Wilken Aralık 2011'de. Gerçekten de en geç 2004 yılına kadar hammaddelerin politik güvence altına alınması, Alman sanayisinin en öncelikli konusu olmuştu. 2004 sonu, 2005 başında bu konu Alman Sanayicileri Birliği (BDI) ile kırmızı-yeşil Federal Almanya hükümetinin ortak kaygısı haline gelmişti.

Hammade Potansiyelleri ve Riskli Ülkeler

Federal Alman Devleti'nin sanayi için hammadde ihtiyacı hakkında daha önce kafa yormadığını düşünmek, hata olurdu. Tam tersi söz konusuydu. Henüz 26 Kasım 1958 tarihinde Federal Almanya Ekonomi Bakanlığı'nın emriyle Federal Jeoloji Bilimleri ve Hammaddeler Dairesi (BGR) kurulmuştu, o zamanki adı "Federal Yeraltı Araştırmaları Kurumu" olan kuruluş, 1939 yılında kurulan "İmparatorluk Yeraltı Araştırmaları Dairesi" ile daha doğrusu 1941'deki adıyla "İmparatorluk Yeraltı Bakanlığı" ile örgütsel anlamda süreklilik gösteriyordu. BGR biçimsel olarak, merkezi Hannover'de bulunan ve Bakanlığa bağlı bilimsel-teknik bir üst makam niteliğindeydi; uygulamada ise Federal Almanya'nın "ulusal jeoloji hizmetleri" olarak işlev görüyor ve kurumun kendi verilerine göre "Federal Alman hükümetine ve Alman ekonomisine, hammadde ticareti ve yer bilimleri alanlarında danışmanlık hizmeti" veriyordu. Devamında, bunun "bir sanayi ülkesi olan Almanya'da, özellikle enerji ve hammadde tedarikinin uzun vadede güvence altına alınmasını" sağladığı belirtiliyordu. Bu doğrultuda, 79,4 milyon Avro'luk bir bütçeye sahip olan (2014) ve ayrıca fonlar sayesinde de 15 milyar Avro'luk ek gelir elde edebilen kurum, 780 çalışan istihdam ediyor ve mütevelli heyeti sayesinde hammaddeye aç Alman sanayisi ile iç içe geçmiş durumda. Çok sayıda bilim insanının yanında Wintershall, RAG, RWE; Exxon-Mobil Central Europe ve K+S AG şirketlerinin yönetim kurulu

üyeleri de kurumun danışma heyetinde yer alıyor.

BGR'nin faaliyetleri oldukça kapsamlı. Kurum öncelikle "jeolojik araştırma ve geliştirme" işleri yürütüyor. Bu amaçla "enerji hammaddeleri, mineraller", "yeraltı suları ve yeryüzü", "yeraltı depolama alanları" ve son olarak da "jeolojik bilgiler" olmak üzere dört "uzmanlık alanı" işletiyor. BGR hammadde depolarını ve fiyatlarını analiz ediyor; "geliştirme" alanındaki projeler katılıyor, depremler ve radyoaktif malzemelerin bertarafı ile ilgili araştırmalar yapıyor. BGR, dünya politikasında hammadde başlığında yakıcı gelişmeler yaşandığında da harekete geçiyor; örneğin 2011 yılında Arap dünyasındaki ayaklanmalar, Alman petrol tedariki konusunda endişe yaratmaya başladığında, güncel petrol tedarik akımları hakkında ayrıntılı bir rapor hazırlamıştı. İç rahatlatan sonuç: Federal Almanya, son on yıllar içinde petrol tedarikini başarılı bir biçimde çeşitlendirmişti; "siyasi ve iktisadi gelişmelerin neden olduğu aksaklıklar" böylelikle sorunsuz şekilde "başka ülkelerin yedek üretim kapasiteleri sayesinde" telafi ediliyordu. 2013 ve 2014 yıllarında Almanya'da "Fracking" yoluyla olası şeyl gazı üretimi, parlamentoda karar aşamasına gelinmesinden dolayı yoğun bir şekilde tartışılırken, BGR, Fracking yönteminin Almanya'da büyük tehlikelere yol açmadan uygulanıp uygulanamayacağı hakkında ayrıntılı bir analiz raporu hazırlamıştı. Yönteme son derece eleştirel yaklaşan Federal Almanya Çevre Bakanlığının aksine BGR, şeyl gazı üretimini denemekte yarar olduğu sonucuna varmıştı raporunda.

İstekli işletmeci her an BGR'ye danışarak hammadde ile ilgili konularda bilgi alabiliyordu. "Brezilya'da madencilik" hakkında, "Doğu Afrika'daki doğalgaz keşifleri" hakkında ya da "hammadde ticareti ilanları" hakkında. Eylül 2010'da BGR " Almanya için önemi bakımından Afrika, Asya, Gürcistan ile Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ile Güney Amerika ülkelerinin hammadde ekonomisinin değerlendirilmesi" başlığıyla kapsamlı bir araştırma yayınlamıştı. Raporda, ülkelere uygulanan "değerlendirme ölçütleri" arasında güncel "hammadde üretimi", gelecekteki "hammadde potansiyeli" ve ayrıca "Almanya için yatırım konumu olarak önemi" yer alıyordu. BGR araştırmada, siyasî belirsizliklerden kaynaklı "riskli ülkeleri" de inceliyordu. İncelemenin çıktısı, yabancı

devletlerin Alman sanayisinin hammadde tedarikine faydası ile ilgili bir sıralama olmuştu.

Almanya'nın Hammadde Stratejisi

Görüldüğü gibi gerekli hammaddelerin nerelerden tedarik edileceğine dair bilgiler, uzun zamandan beri mevcuttu. 2004'ten 2005'e geçişte ise Berlin, Alman sanayisinde açıkça görülen zorluklar nedeniyle geniş kapsamlı bir siyasi hamle başlatmıştı. 2014 sonbaharında dönemin BDI başkanı Jürgen Thumann, kısa sürede büyük bir "hammadde kongresi" düzenlemeyi talep ediyordu. 8 Mart 2005'te bu kongre nihayet gerçekleşmişti. Thumann ve Başbakan Gerhard Schröder, sanayi ile hükümet aygıtlarının ve kapsamlı bir Alman hammadde stratejisinin temellerini saptamak amacıyla kongre öncesinde birlikte çalışmak üzere anlaşmışlardı. Böylece, Thumann ile Schröder'in birer konuşma yaptıkları Berlin'deki hammadde kongresine yalnızca ThyssenKrupp, BASF ve Daimler gibi dev holdinglerin temsilcileri değil, Federal Almanya Ekonomi Bakanlığı Genel Sekreteri de katılmıştı. Kongreden sadece dört ay sonra Bakanlık, "hammadde ticareti ile ilgili güncel durum ve olası hammadde politikaları için ticaret seçenekleri" hakkında ayrıntılı bir rapor yayınladı. 2015'in sonbaharında BDI da kendince bir "Uluslararası Hammadde Sorunları Başkanlık Grubu"nu hayata geçirdi. Ertesi yıl "metal hammaddelerinin kullanılabilirlik durumu ve Alman sanayisine etkileri raporu" hazırlandı. Kullanılan verilerin büyük bir bölümü BGR'nin araştırmalarına dayanıyordu. 20 Mart 2007 tarihinde, Şansölye Angela Merkel'in "Federal Alman hükümetinin hammadde stratejisi unsurları"nı artık tanıtabildiği ikinci bir "Hammadde Kongresi" düzenlendi. "Sizin de arzuladığınız gibi, Bakanlıklar arası hammadde komisyonunu kuracağız." sözünü vermişti Merkel katılımcı sanayi temsilcilerine. "Komisyonda Ekonomi Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Tüketici Haklarını Koruma ve Tarım Bakanlığı ile Çevre Bakanlığı temsil edilecek." 2007'den beri resmi olarak "Bakanlıklar arası Hammadde Komisyonu" adıyla faaliyet yürüten komisyonda, ilgili bakanlıklarla doğrudan ilişki içinde olan BDI, Alman sanayisinin çıkarlarını temsil ediyordu. Berlin, AB düzeyinde de işleri ilerletiyordu. Brüksel, Almanların baskısıyla 2008'de, 2

Şubat 2011 tarihinde resmen ilan edilerek bir AB hammadde stratejisine dönüşen 'AB Hammadde İnisiyatifini' kurdu. Kısa bir süre önce, 20 Ekim 2010 tarihinde, Federal Almanya hükümet kabinesi yine kapsamlı ön çalışmalar sonucu, ulusal bir hammadde stratejisini oylamıştı. Buna göre "Almanya'nın kesintisiz hammadde tedarikini, enerji dışı doğal hammaddeler yoluyla güvence altına almaya yönelik çeşitli önlemler" öngörülüyordu.

Federal hükümetin eylem planında, ilk adımlar içeride atılıyordu. Öncelikle yerli yeraltı maden işletmeleri geliştirilecekti; ayrıca ithalat ihtiyacını azaltmak amacıyla kaynakların verimli kullanımı üzerine yoğunlaşan araştırmalar teşvik edilecek ve bunun dışında geri dönüşüm daha geliştirilecekti. "Almanya, örneğin bakır gibi bazı madenlerde %54 'lük bir rakamla dünya genelinde en yüksek geri dönüşüm miktarına sahip" deniliyordu strateji belgesinde; bu şekilde yalnızca hammadde ithalatında tasarruf sağlanmış olmuyordu, eko-burjuvazisini de sanayi yönelimli hammadde politikalarına katmak mümkün oluyordu. Ama dış politikada atılan adımlar çok daha önemliydi. "Federal hükümet, tedarik anlaşmaları, keşif ve maden ocağı faaliyetleri, imtiyaz edinimleri ve ortaklıklar yoluyla ihtiyaca uygun yeterli miktarda ve iyi kalitede hammadde temini konusunda Alman hammadde sanayisine doğrudan siyasi destek sağlar" satırları yer alıyordu "hammadde strateji belgesinde". Ayrıca "kalkınma politikası alanındaki önlemler... Alman ekonomisinin de yararlanabileceği şekilde, ortak ülkelerde sağlam ve verimli bir hammadde sektörünün yaratılmasına ve devlet aktörleri tarafından ılımlı bir yatırım iklimi için gerekli çerçeve koşullarının oluşturulmasına" katkı sağlayacaktı. "Alman Hammadde Ajansı"nın (DERA) 4 Ekim 2010 tarihinde gerçekleşen kuruluşunun, BGR'de somut bir karşılığı bulunuyordu; DERA o tarihten beri "Alman ekonomisi için doğal madenler ve enerji hammaddeleri ile ilgili merkezi bilgilendirme ve danışmanlık platformu" olarak hizmet ediyordu. Alman hammadde stratejisi son olarak da, hammadde ortaklıklarının kurulmasını öngörüyordu. "Hammaddelere erişimin yalnızca teknolojik olanaklara değil, ekonomik ve politik çerçeve koşullarına da bağlı", olduğunu belirtiyordu Federal Ekonomi Bakanlığı; arzu edilen çerçeve koşulları iki taraflı anlaşmalar yoluyla oluşturulacaktı tam da

sözü edilen bu "Hammadde Ortaklıkları" ile. Anlaşmaların ilki, 13 Ekim 2011 tarihinde Moğolistan ile ikincisi de 8 Şubat 2012 tarihinde Kazakistan ile yapıldı. Daha az kapsamlı bir "Madencilik ve Maden Kaynakları Ortaklık Anlaşması" da Şili hükümetiyle 26 Ocak 2014 tarihinde yapıldı. Nihayet 14 Temmuz 2014 tarihinde de üçünü "Hammadde Ortaklığı" kurulmuştu Peru ile.

Berlin'e göre bütün bu gelişmelere rağmen, hammadde teminatı konusunda işler yine de istenildiği gibi sorunsuz ilerlemiyordu. Son yıllarda hammadde fiyatları ucuzladığından, genel ortam biraz olsun yumuşamıştı. Ama yine de "hammadde ortaklıklarında" sürekli sorunlar çıkıyordu. Buna en iyi örnek, Peru ile yapılan anlaşmaydı. "Hammadde ortaklığı anlaşması, tam da Peru hükümetinin, zaten zayıf olan hammadde sektörünü daha da zayıflatan düzenlemeler içeren büyük bir yasa paketini yürürlüğe koyduğu dönemde yapıldı" diye örnek vererek eleştiriyordu Katolik yardım kuruluşu Misereor. "Misereor'un Peru'daki kardeş kuruluşu, bu yasa paketini ağır bir şekilde eleştiriyor; çünkü bu düzenlemeler madencilik sektöründeki zaten oldukça zayıf çevre koşullarını daha da aşağıya çekiyor." Ayrıca şimdiden "maden ocağı projelerine karşı yürütülen barışçıl protesto gösterilerinde polisin sert müdahaleleri ölümlere ve yararlılara neden oluyor". "Hammadde Ortaklığı" anlaşmasıyla Berlin "acil düzenlemelere değil de hammadde sektörüne öncelik veren Peru hükümetine bir sinyal veriyor". "Bu nedenle" diye uyarıyordu Misereor, "maden ocağı protestoları etrafında gelişen toplumsal çatışmaların keskinleşeceğinden ve Peru'nun hammadde ticaretine olan tehlikeli bağımlılığının artmasından kaygı duyuyoruz". Her ikisinin de halk için kötü sonuçları olacağı aşikârdı.

Ancak Federal Almanya hükümeti için, Alman sanayisinin "hammadde ortaklıklarıyla" ilgili yaşadığı zorluklar bu eleştiriden daha ağır basıyordu. Bunun altında yatan nedeni, Konrad Adenauer Vakfı (CDU) Kasım 2013'te yaptığı bir analizde tarif ediyordu. Alman şirketleri, 80'li yıllarda girdikleri yurtdışındaki hammadde madenlerinden geri çekildiğinden beri "maden sektöründe artık yok denecek kadar atıllar" tespitinde bulunuyordu vakıf. "İkincil sektör Alman sanayisi, hammaddelerin güvenli tedarikiyle ilgileniyor, ama ortaklık kurduğu ülkelerdeki hammadde işletmeleriyle

neredeyse hiç ilgilenmiyor". Bu durum ise "yüksek riskli ülkelerin ve projelerin" söz konusu olmasından kaynaklanıyordu. "Böyle bir riski Alman orta sınıfı alacak durumda değil ve almak da istemiyor" diye açıklıyordu analiz raporunun yazarları. Geçen zaman zarfında bu sorunun da üzerinde çalışılıyor. Ocak 2012'de yeni bir "hammadde ittifakı" işe koyulmuştu. Bu ittifak BASF, Bayer, BMW, Evonik, ThyssenKrupp ve Volkswagen gibi ağırlıkla büyük holdinglerden oluşan toplam 12 Alman şirketinin bileşimiydi. "Alman şirketlerinin maden ocağı projelerine katılımını yeniden arttırmak" ittifakın başlıca hedeflerinden biriydi. Bunu başarıp başaramayacaklarını zaman gösterecek. Ancak şu kadarı kesin: Federal Almanya hükümeti, Alman sanayisinin hammadde teminini sağlama çabalarını, 2004–2014 yıllarını kapsayan on yılda tutarlı bir biçimde sürdürmüştü. Ne de olsa Alman refahını güvence altına almanın koşullarının yaratılması söz konusuydu.

4.

Düşünce Kuruluşları, Vakıflar, Dernekler ve Kültür Merkezleri

Alman dünya politikasının yalnızca bir bölümü Federal hükümet ve bakanlık bürokrasisi tarafından yürütülüyor. Bunda, çeşitli yarı özel ve özel kuruluşların da hatırı sayılır düzeyde katkısı söz konusu. Örneğin analizler yapan, stratejiler geliştiren, kamuya açık tartışmalar düzenleyen ve danışmanlık hizmeti veren düşünce kuruluşları, bunlardan yalnızca bir bölümünü oluşturuyor. Bölüm 4.1'de düşünce kuruluşları ele alınıyor. Bir başka önemli rol oynayan kuruluşlar da, sözde özel, gerçekte ama devlet kurumlarıyla işbirliği halindeki yurtdışında faaliyet yürüten vakıflar bir kısmı siyasi partilere yakınlıkları ile biliniyor. Bunların yanı sıra bir de, bağımsız tasarılar geliştiren ve yurtdışında da etkin olan ticari yönelimli vakıflar var (Bölüm 4.2). Ekonomi demişken: Çok sayıda büyük yurtdışı ekonomi birliği, Alman şirketlerinin dünya genelindeki büyüme faaliyetlerini destekliyor (Bölüm 4.3). Son olarak da, kültür merkezleri üzerinden faaliyet yürüten dış kültür politikaları, bu alanda önemli bir işlevi yerine getiriyor. (Bölüm 4.4).

4.1.
SENARYO GELİŞTİR, FIRSAT BULDUKÇA KIŞKIRT: ALMANYA'DAKİ DÜŞÜNCE KURULUŞLARI

"Yeni Güç. Yeni Sorumluluk": İki düşünce kuruluşunun Ekim 2013'te birlikte yayınladıkları bu broşürün başlığı, hükmetme arzusunu açık ve net ortaya koyuyordu. Temel cümlelerden biri olan "Almanya bundan böyle daha sık ve daha kararlı bir şekilde

yönetmek zorunda kalacak" ifadesiyle yeni Alman dünya politikasının adını açıkça telaffuz eden broşürün yazarları, aynı üslupta yazmayı sürdürüyordu: bkz. Bölüm 1. "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" aynı zamanda 2012 sonbaharında iki düşünce kuruluşunun başlattığı ve broşürün yayınlanmasıyla sona eren projenin de adıydı. Proje, yeni Alman dünya politikasının Alman egemenleri arasında tartışılmasına, toparlanmasına ve üzerinde uzlaşı sağlanmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştı. Sonrasında, sağlanan konsensusün kamuoyuna taşınmasına ve Almanya'nın dünyaya saldırgan ilerleyişinin reklamını yaymada da yardımcı olmuştu. Projeyi başlatan iki düşünce kuruluşundan biri Bilim ve Siyaset Vakfı (SWP), diğeri de German Marshall Fund of the United States vakfıydı. Her ikisi de Federal Almanya'nın en etkili dış politika düşünce kuruluşlarındandı.

Dış politikada düşünce kuruluşlarına neden gereksinim duyulur? Bakanlıklarda yeterli personel olduğu varsayılmalıydı. Dışişleri Bakanlığı'nın verilerine göre 2014 yılında dış hizmetlerde toplam 11.230 çalışan görev yapıyordu. Sadece merkezde bile 2.860 görevli istihdam edilmişti. 3000 kadarı da dış temsilciliklerde görevliydi. Bunlara ayrıca, yerel elçiliklerde ve konsolosluklarda çalışan 5000 görevli ve diğer hükümet daireleri tarafından yurtdışı görevlerine atanan personel de ekleniyordu. Bunun yanı sıra, yurtdışı faaliyeti yürüten diğer Bakanlıklar da benzer yeterliklere sahipti. Bunlar yeterli değil miydi? Değil, diyordu SWP Müdürü Volker Perthes Ekim 2012'de verdiği bir röportajda. "Dışişleri Bakanlığı operasyonel işler yürütür" diye açıklıyordu: "Tıpkı Savunma Bakanlığı veya diğer bakanlıklar gibi, güncel siyasi gelişmelerin yönlendirmesi altındadır." Buna karşın düşünce kuruluşları ise, Federal hükümetin bugünden bakarak belki iki yıl sonra üzerinde kafa yorması gereken konularla uğraşma, riskleri öngörme, senaryolar geliştirme ve ara sıra da "başka türlüsü mümkün değil mi?" diye soracağımız kışkırtmaları yapma "ayrıcalığına ve yetkisine" sahipti. Bu son derece önemliydi ama "sadece Dışişleri Bakanlığı'nın görevi değil"di. Düşünce kuruluşlarının birçoğu gerçekten de bu anlayışla hareket ediyordu Almanya'da bazıları resmi olarak, bazıları ise özel olarak görevlendirilmişti. Pensilvanya Üniversitesi, her yıl dünya genelindeki düşünce

kuruluşları hakkında rapor yayınlayan bir "Düşünce Kuruluşları ve Sivil Toplum Örgütleri Programı" ('Think Tank & Civil Societies Program') yürütüyor. Buna göre Almanya 194 düşünce kuruluşuyla dünya listesinin – ABD (1.830 düşünce kuruluşu), Çin (419) ve İngiltere'den (287) sonra dördüncü sırasında yer alıyordu. Pensilvanya Üniversitesi'nin uyguladığı yöntem konusunda bir hayli tartışılabilir. Ama yine de bu bilgiler, geniş anlamda siyasi düşünce kuruluşları arasında sayabileceğimiz kuruluşların sayısal boyutu hakkında yaklaşık bir fikir veriyor. Ve şunu gösteriyor: Almanya, düşünce kuruluşları alanında lider değil. Burada da, üzerine çokça tartışma yürütülebilecek, ama yine de en azından birkaç dayanak noktası sunan bir sıralama söz konusu. Rapora göre dünyanın bir numarası, Chatham House (İngiltere) ve Carnegie Endowment (ABD) kuruluşlarını geride bırakan Brookings kuruluşuydu (ABD); bunları Center for Strategic and International Studies (ABD), Bruegel (Belçika) ve SIPRI (İsveç) takip ediyordu. Oldukça özel bir alanda faaliyet yürüten Alman Transparency International (12. sırada) kuruluşu hesaba katılmazsa, Almanya'nın 1 numarası 14. sıradaki SWP kuruluşuydu. Konrad Adenauer Vakfı 29. sırada, Friedrich Ebert Vakfı 30. sırada ve nihayet Alman Dış Politika Konseyi (DGAP) da 33. sırada yer alıyordu. Alman düşünce kuruluşlarının sadece bir bölümü birinci ligde yer alsa da, ulusal politikalar bağlamında büyük bir öneme sahipler. Aralarından bazıları kısaca burada ele alınacak. Kitabın sayfaları yetmeyeceği için birçoğuna burada değinmek mümkün değil, ama yine de onların etkisiz veya önemsiz oldukları anlamına gelmemelidir bu.

Bilim ve Siyaset Vakfı

Bilim ve Siyaset Vakfı (SWP), Almanya'nın ve kendi verilerine göre Avrupa'nın da en büyük düşünce kuruluşu. Buradaki "büyüklük" öncelikle personel sayısını ifade ediyor. SWP'de şu anda 130'dan fazla personel çalışmakta. Buna ayrıca her yıl 60 personel olmak üzere, belirli süre için misafir araştırmacı, bursiyer ya da stajyer olarak çalışanların sayısı da eklenmekte. Vakfın mali desteği ağırlıklı olarak Başbakanlık'tan kurumsal destekler için ayrılan bütçeden sağlanıyor; 2007'de yıllık ortalaması 9 ile 9,5 milyon Avro'ya denk gelen ama daha sonraları artış gösteren ve güncel

verilere göre yıllık 12 milyon Avro civarında salınan (2013: 11,7 milyon Avro) bir bütçeden söz edilmekte. Vakıf bu paralarla, personel ve malzeme maliyeti ile kira bedeli gibi temel harcamalarını karşılamakta. Bununla birlikte SWP fonlarla da finanse edilmekte, ancak bu desteğin kurumsal finansmanın %25'ini geçmemesine büyük önem veriliyor; çünkü vakıf, kişisel çıkarların dümen suyuna fazlaca girmeyi tercih etmiyor. Devletin genel çıkarları ile daha çok ilgileniyor. Yine de 2013 yılında fonlarda 2,12 milyon Avro'luk bir büyüme hacmi gerçekleşmişti. Bu rakamın %38'lik bölümü Federal Alman hükümetinden, %24'ü vakıflardan, %12'si ekonomiden, %9'u Alman Araştırma Birliği'nden, %7'si de AB'den geliyordu. Vakfın destek aldığı kuruluşların listesinde Çevre Bakanlığı ile Eğitim ve Araştırma Bakanlığı, Alexander von Humbold Vakfı, Robert Bosch Vakfı, Fritz Thyssen Vakfı, Gerda Henkel Vakfı ve Mercator Vakfı ile AB Komisyonu, İskandinav Bakanlar Kurulu ve Norwegian Institute for Defence Studies Enstitüsü özellikle vurgulanan isimlerdi.

2005'ten beri SWP'nin toplam bütçesinin artmasının iyi bir nedeni vardı. "Siyaset sınıfı, Almanya'nın rolü ile ilgili beklentilerin bütün dünyada arttığını ve bu beklentileri yerine getirmenin bazen ne kadar zor olabileceğini anladı". 2005'ten beri SWP'nin müdürlüğünü yürüten Volker Perthes, Berlin'in hükmetme arzusunu Ekim 2012'de işte böyle tarif ediyordu: "Dış politika stratejilerine olan gereksinim arttıkça, uluslararası ortamlar hızla değiştikçe, sadece normatif değerlendirmeler yapabildiği veya parti siyaseti yürüttüğü için değil, aynı zamanda bilimsel araştırma faaliyetleriyle de iyi bir danışmanlık hizmeti sunabildiği için SWP gibi koçluk yapan ortaklara olan ihtiyaç da artmış oldu." Böylelikle Perthes aynı zamanda SWP'nin, bilimle kurum arasında yakın bağlar kurmayı neden bu kadar önemsediğini de açıklamış oldu. Kendisi Berlin Özgür Üniversitesi'nde ders veriyor, bunun yanı sıra Humboldt Üniversitesi'nde de öğretim üyeliği yapıyordu. Yardımcısı Prof. Dr. Günther Maihold, Colegio de México'da "Wilhelm ve Alexander von Humboldt Kürsüsü'nü" kurmak üzere 2015 başlarında görevli izinliydi. SWP aynı zamanda bünyesinde, Almanya'nın birçok üniversitesinden, Sheffield Üniversitesi'nden ve Yeni Delhi'de bulunan Jawaharlal Nehru Üniversitesi'nden

öğretim üyelerinin oluşturduğu bir bilim ve araştırma danışma kurulu barındırıyor. Bilimin sunduğu küresel bilgi hazinesinden olabildiğince yararlanmak isteniyor.

SWP'nin siyasi ve toplumsal dokuya ne ölçüde nüfuz ettiği, örneğin vakfın yönetim kurulu bileşenlerinden de anlaşılmaktaydı. Yönetim Kurulu Başkanlığını, Alman Sanayicileri Birliği (BDI) Başkan Yardımcısı Hans-Peter Keitel yürütüyor, yardımcılığını ise Başbakanlık Dairesi'nden sorumlu Devlet Bakanı Peter Altmeier yapıyordu. Vakfın yönetim kurulunda Dışişleri Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanı Thomas Bagger, CDU/CSU'dan Sol Partiye kadar Federal Almanya Parlamentosu'nun çeşitli parti ve fraksiyonlarından milletvekilleri, Başbakanlık Dairesi temsilcileri ve Savunma Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ile Araştırma ve Eğitim Bakanlığı'nın temsilcileri yer almaktaydı. Federal Almanya Silahlı Kuvvetleri, daha birkaç yıl öncesinde Almanya'nın en üst rütbeli askeri olarak NATO'ya katılan emekli General Karl-Heinz Lather ile temsil edilmekteydi. Sırası gelmişken: Alman Silahlı Kuvvetleri – 2015 başlarında emekli bir Korgeneral, emekli bir Albay, emekli bir Yarbay (Genelkurmay Başkanlığı) ve bir deniz yarbayı rütbeleri olmak üzere - SWP'nin "Güvenlik politikası araştırma grubunda" oldukça etkindi. Bosch ve Daimler, kendi holding vakıfları üzerinden vakfın yönetim kurulunda temsil ediliyordu; ayrıca Deutsche Bank Yönetim Kurulu eş başkanı Jürgen Fitschen ve Münih Güvenlik Konferansı Başkanı Wolfgang Ischinger de Allianz SE temsilcisi sıfatıyla vakfın yönetim kurulunda yer alan diğer önemli isimlerdi.

SWP'nin dost çevresine bakıldığında, bağımsızlık sözcüğü anlamsızlaşıyordu. Müdür Perthes zorlukları kabulleniyordu: "Belirli siyasetlerin amaca uygun bulmadıkları konum alışlarda veya araştırmalarda, zaman zaman bazı yönetim kurulu üyelerinin rahatsız oldukları durumlar yaşanabiliyor" diye siyasilerden gelen kızgın tepkileri kibarca ifade etmişti 2012'de verdiği bir röportajda. "Böyle durumlarda bizler – ve ben direktör olarak – değerlendirmelerini paylaşsam da, paylaşmasam da çalışma arkadaşlarımızın bilimsel özgürlüklerini savunmak durumundayız." Neden? "Yeni düşüncelerin geliştirilebilmesi ancak bu şekilde mümkün"

diye açıklıyordu Perthes. Konforculuk ortalamacılığı beraberinde getirirdi; oysa başarılı seçeneklerin ortaya çıkması için –burada elbette egemen güçlerin başarı anlayışı söz konusuydu – özellikle de karşıt görüşlü, hatta olabildiğince sert tartışmalar yapmak gerekirdi. "Ne kadar bağımsız düşünürsek, bize olan ihtiyaç o kadar artar" diye sürdürüyordu Perthes sözlerini. "Parlamentoda ve hükümette yer alan paydaşlarımız tam da bunu değerli buluyorlar. İhtiyaçları olan, onların söylediklerini tekrar eden ağızlar değil. Yeri geldiğinde 'bunu başka türlü yapmak da mümkün' dediğimiz oranda yararlı olabiliriz." Farklı bir biçimde ama elbette daima, başarılı bir Alman dünya politikasına katkı sağlama hedefini gözeterek.

Benzer şekilde, SWP'nin yaptığı araştırmalar, raporlar, yorumlar ve güncel analizler arasında, çok sayıda hükümet yanlısı görüşlerin yanı sıra, Berlin'in güncel siyaseti ile karşıtlık oluşturan görüşler de bulunmaktaydı. Örnek mi? SWP Ortadoğu uzmanı Guido Steinberg 2013'ün başlarında, hem Mısır'daki Müslüman Kardeşler'e hem de Körfez ülkelerindeki diktatörlüklere o dönemde verilen Alman desteği konusunda uyarılarda bulunmuştu. "İslamcıların adı şimdi 'İslamî yönelimli güçler' oluverdi." diye ateş püskürüyordu Steinberg; ona göre gerçek amaçlarının aslında bir İslam Devleti kurmak olup olmadığı henüz anlaşılmamışken, Mısırlı Müslüman Kardeşler'le işbirliği yapılıyordu. "Tıpkı çoğunlukla örnek gösterilen Türkiye'de olduğu gibi" Mısır'da da Muhammed Mursi yönetimi söz konusu olduğunda "otoriter eğilimler" gözden kaçmıyordu. Basra Körfezi'nde de Berlin "bölgenin diktatörlerine karşı yumuşak yüzünü göstermeyi sürdürüyor"du. Üstelik de, diktatörlüklerin ne kadar zayıf ve kırılgan olduğunu gösteren 2011'deki Arap isyanları sanki hiç yaşanmamış gibi. "Arap dünyasındaki devletlere –ve ötesine - karşı yürütülecek iyi ve başarılı bir siyaset tarzı" Steinberg'in önerisine göre, "pratik nedenlerle işbirliğini zorunlu kılan bütün durumlarda diktatörlerle arasına gözle görülür bir mesafe koyan ve geniş bir yelpazede muhalefetle ilişkiler kurarak diktatörlüklerin sonlarına kendini hazırlayan bir siyaset tarzıdır". Böylece en azından, olası yeni ayaklanmalarda elde avuçta kalan bir şeyler olurdu.

SWP'nin içinden yükselen ve hükümet yanlısı olmayan

pozisyona dair bir diğer örnek olarak, düşünce kuruluşunun 2012'de yayınladığı bir belge gösterilebilir. Konu, insansız savaş uçaklarıydı. Bunların, ateşle oynamak anlamına geldiği uyarısı yapılıyordu vakfın belgesinde. Öyle bir durumda "insansız savaş uçakları ile hem askeri şiddet dozunun, hem de maliyetin artacağı" riskiyle karşı karşıya kalınmayacaktı yalnızca, silah kullanma eşiğinin iyice düşüp düşmeyeceği de ayrıca ve acilen sorgulanmalıydı. Bu riskin dışında, insansız savaş uçaklarının kumanda merkezlerinde "örneğin gizli istihbarat yetkilileri ve sanayi temsilcileri gibi siviller de cinayetlere" ortak edilecekti; böylece savaşlar gelecekte "hukuki açıdan gri bir alana" girecekti. Ama en önemlisi, "insansız hava araçları... manevra kabiliyetleri açısından giderek daha özerk" hale gelecekti; "en geç, insanlı uçuş yapan savaş uçaklarının şimdi yaptığını yapmaları gerektiğinde... havacılık tekniği bakımından uzaktan kumanda mümkün olmayacak", yargısında bulunuyordu SWP. Ölüm-yaşam veya savaş-barış gibi yaşamsal konularda, "insanın karar verme özerkliği" gerçek anlamda ortadan kalkacaktı. "Federal Alman hükümeti için şimdiden, bu yolda daha ne kadar ilerlemek istediği sorusunun sorulması gerekiyor" diye uyarıyordu düşünce kuruluşu. "Özerk davranma kabiliyeti olan silah taşıyıcılarının geliştirilmesinin, tedarikinin ve kullanımının tartışmasız şekilde aforoz edilmesinin" önünde ilkesel olarak bir engel bulunmamaktaydı. "Bu yolla gerçekleştirilen kısıtlama, robotik platformların yönlendirdiği silah kullanımının gelecekte ortaya çıkaracağı yasal ve etik sonuçlar düşünüldüğünde, bilinçle kabullenilmelidir".

SWP kısmen de olsa, operatif işlerde de devreye giriyordu. Bu, yalnızca hükümet kuruluşlarına veya siyasetçilere birebir danışmanlık yapıldığında söz konusu olmuyordu. Belki de en bilinen örnek, vakfın 2012 yılında Ocak ayından Temmuz'a kadar United States Institute of Peace (USIP) ile birlikte yürüttüğü "The Day After" projesiydi. Proje, Suriye'nin sürgündeki muhaliflerini örgütlemek şeklinde özetlenebilir. 2012'nin ilk yarısında toplam 45 Suriyeli muhalif, Alman, İngiliz ve ABD'li uzmanların talimatlarıyla Suriye'de savaş sonrası dönemi planlamak için düzenli aralıklarla Berlin'de SWP çatısı altında toplanıyordu. Sonuçlar, Ağustos 2012'de Almanya'nın başkentinde resmi olarak tanıtılan

bir belgede özetleniyordu. SWP'yi devreye sokmanın taktiksel yararlarıydı bunlar: Federal Alman hükümeti resmî olarak daima, Suriye'nin yeniden yapılandırılmasındaki tasarılarda ve Suriye'nin iç sorunlarına yapılan açık müdahalelerde bir parmağının olmadığını iddia edebilirdi böylece.

SWP 1962'de kurulmuştu. O dönemde itici güç, Karl Ritter adında bir kişiydi. Sonraları SWP'de çalışma arkadaşı olan Albrecht Zunker'in yazdığı üzere "kilise adamlarının ve profesörlerin olduğu bir aileden gelen" Ritter, Nazi Almanyası'nın silahlı kuvvetleri Wehrmacht'ta askerken, Polonya ve Sovyetler Birliği işgallerine katılmış ve 1942 ile 1944 yılları arasında Reinhard Gehlen'in, "Fremde Heere Ost" (Doğu Cephesi- Yabancı Ordular Tahkikat Birimi, ç.n.) biriminde, yani Wehrmacht için Sovyetler Birliği'ne karşı ajanlık faaliyetleri yürüten birlikte yer almıştı. "Analiz ve değerlendirme" yetenekleri sayesinde ordu içinde "kısa sürede saygınlık" kazandığını anlatan Zunker'e göre, sonradan SWP'nin kurucuları arasında yer alan birçok kişi de "Fremde Heere Ost" birliğinde cirit atmıştı. Gehlen'in komutası altında, "ileriki dönemlerde de devam eden" bir dizi "tanışıklık ve dostluk" kurulmuştu.

Gerçekten de Ritter, savaşın bitmesinden kısa bir süre sonra eski dostlarıyla yeniden bağ kurmuştu. İlişkileri sayesinde önce Gehlen'in Federal İstihbarat Servisi'ne (BND) girmiş, orada 1959'a kadar "Siyasî Değerlendirmeler" alt biriminin başkanlığı görevini yürütmüştü. Daha sonra Sabbatical (akademik izin dönemi, ç.n.) için ABD'ye gitmiş ve orada dış politika alanında kapsamlı faaliyet alanları bulunan araştırma enstitüleri ve vakıflarla ilişkiler kurmuştu. Ritter'in daha sonra aktardığına göre, orada bulunduğu dönemde sık sık Washington'un Federal Almanya'da yalnızca bakanlıklar düzeyinde muhatap bulduğu serzenişiyle karşılaşmıştı; ne yazık ki "resmiyet öncesi alanda" bağlayıcı olmayan girdiler yapılabilecek "pek az kişi" vardı. Acaba bu değiştirilemez miydi? Aslına bakılırsa, bu betimleme gerçekle tam anlamıyla örtüşmüyordu; ne de olsa Alman Dış Politika Konseyi (DGAP), hükümetin resmi aygıtlarının ötesinde devreye giren bir Alman düşünce kuruluşuydu. Ancak söylenenler yine de Ritter'in aklına yatmıştı ve ABD'den döner dönmez SWP'nin 1962 yılında tamamlanan kuruluş işlerine adamıştı kendini. Vakıf merkezi olarak Münih

civarındaki Ebenhausen kenti belirlenmişti. Bir efsaneye göre, vakfın merkezi için bilinçli olarak "siyasetten uzakta" bulunan Yukarı Bavyera seçilmişti; çünkü böylece Ren nehrinin kıyısında bulunan Bonn'un, yani Federal Alman hükümetinin aşırı ve doğrudan müdahaleleri önlenebilirdi. Daha yakın bir mesafede, İsar Nehri'nin birkaç kilometre güneyindeki Pullach kentinde de, SWP'yi mali olarak destekleyen ve 1962'den 1988 yılına kadar başkanlığını yürüten Ritter'in de 1965'e kadar üyesi olduğu BND'nin merkezi bulunuyordu.

Michael Stürmer'den sonra (1988–1998) vakfın başkanlığını devralan Christoph Bertram (1998–2005) döneminde vakıf 2001 yılında, merkez binasını Wilmersdorf Ludwig Kilisesi meydanında açtığı, yeni Federal Almanya başkenti Berlin'e taşınmıştı. Vakıf bu vesileyse dışişleri faaliyeti yürüten iki düşünce kuruluşunu daha bünyesine katmıştı: Federal Doğu Bilimleri ve Uluslararası Araştırmalar Enstitüsü (BIOst) ile Güneydoğu Enstitüsü'nün (Südost Institut - SOI) Çağdaş Dönem Bölümü.

BIOst, 1961 yılında "Federal Marksizm-Leninizm Araştırmaları Enstitüsü (Sovyetoloji Enstitüsü)" adıyla, emektar Doğu Avrupa uzmanı Hans Koch'un ön çalışmalarından dayanak alarak kurulmuştu. Koch, henüz Birinci Dünya Savaşı'nda Ukraynalı milislerle ilişki kurmuş, 1934'de, Doğu Avrupa Estitüsü'nün müdürlüğünü yaptığı Königsberg Üniversitesi'ne girmiş ve İkinci Dünya Savaşı'nda yeniden Ukraynalı Nasyonalistler'le iletişime geçmeyi denemişti; son olarak da işgal altındaki Doğu bölgelerinden sorumlu Reich Bakanlığı'na geçmişti. Tarihçi Corinna Unger, Koch'un henüz 1939'da "komünizme karşı bilimsel araçlarla mücadele edebilmek için enstitülerin gerekliliğini" vurguladığını aktarıyordu; "bu gereklilik", "kendisinin ve çoğu meslektaşının ortak kanısına göre, savaş sonrasında da" devam etmişti. Federal Almanya hükümeti konuyu ele almış ve 1961 yılında, 1966'da BIOst'e dönüştürülen Federal "Sovyetoloji" Enstitüsü'nün kuruluşuna önayak olmuştu. Enstitünün kuruluşuna ayrıca, Doğu Bölgeleri'nden Sorumlu Reich Bakanlığı eski çalışanlarından biri daha katılmıştı, bu kişi o dönemki görevi gereğince Wannsee Konferansı'nın bir 'ardıllar toplantısına' da katılmıştı: Gerhard von Mende. Federal Enstitü'nün asıl kurucu başkanı olması geren Koch, 1959 yılında

ölmüştü; Sovyetler Birliği'ne karşı tek tek ulusların nasıl kışkırtılacağı konusunda deneyimli bir uzman olan Mende, sonraki adıyla BIOst'un kurucu başkanlığına atanmıştı.

Güneydoğu Enstitüsü'nün kuruluşu 1930 yılına kadar uzanıyordu. O dönemde enstitü Münih'te, Güney ve Güneydoğu'daki Alman halklarının araştırılması için kurulmuştu. 1935'ten itibaren Fritz Valjavec adında bir kişi enstitü için çalışmaya başlamıştı. Valjavec, SD'nin (Reich önderliğinin güvenlik ve istihbarat servisi, ç.n.) yürüttüğü ve amacı, daha sonra işgal edilen güneydoğu Avrupa ülkelerindeki istenmeyen halk kesimlerini tespit etmek olan "Karşı Araştırmaları"nı destekliyordu. SOI (Güneydoğu Enstitüsü) nihayet 1943'te Reich Güvenlik Servisi Merkez Dairesi'nin VI G bölümünün emrine verilmişti. Valjavec Temmuz 1941'de, Özel Komando 10b olarak Operasyon Birliği D'ye atanmıştı. Tarihçi Andrej Angrick'in aktarımlarına göre bu birlik, sadece Czernowitz'e girdikleri günden 1 Ağustos 1941 tarihine kadar geçen sürede bile "1.200 tutuklu Yahudi'den 682'sini Romanya polisinin de yardımıyla" vurarak öldürmüştü. Bir tanık ifadesinden zaman zaman yapılan alıntıya göre, Valjavec 8 Temmuz 1941 tarihinde 100 Yahudi'nin toplu infazına katılmış ve "enseye kurşun" infazlarını bizzat gerçekleştirmişti. Valjavec 1945 yılında çalışmalarına 1951'de yeniden düzenli olarak başlamasına izin verilen SOI'nın tamamen kapatılmasını engellemeyi başarmıştı. 1952'de eski bir SOI yayını olan "Güneydoğu Araştırmaları" dergisini de yeniden yayınlamaya başladığında önsözde, güncel baskıdaki yazıların bir çoğunun 1944'ta hazırlandığını ama savaş koşulları nedeniyle basılamadığını bildiriyordu; artık yazılar "hiçbir değişikliğe uğramadan bütün uluslardan araştırmacıların hizmetine" sunulmuştu. SOI, yayınlarıyla 1944 yılında hâlâ Reich Güvenlik Servisi Merkez Dairesi'nin emrindeydi. Üstelik Valjavec 1955'te enstitü müdürlüğüne kadar yükselmişti.

Alman Dış Politika Konseyi

Alman Dış Politika Konseyi (Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik - DGAP), SWP'den yalnızca birkaç yıl daha önce, 1955 yılında kurulmuştu. Batılı müttefiklere ait iki düşünce kuruluşuna örnek ve destek olmuştu: bunlardan biri 1920'de açılan Londoner

Chatam House, diğeri de 1921'de hayata geçirilen ABD'li Council on Foreign Relations kuruluşuydu. DGAP, sonuncusuna göndermede bulunarak ve oldukça pervasız bir biçimde İngilizce adını "German Council on Foreign Relations" olarak belirlemişti. Hükümet temsilcilerinden milletvekillerine, sanayicilerden gazetecilere ve bilim insanlarına varıncaya kadar, Alman kalburüstü seçkinlerinin dış politika için vazgeçilmez unsurları kuruluşa çoktan dahil edilmişti bile. Ve tıpkı SWP'de olduğu gibi, DGAP'de de Nazi geçmişine sahip kişiler bulunuyordu. Kuruluş bildirgesini imzalayan isimler arasında, örneğin Hermann Josef Abs ve Fritz Berg gibi Nazi deneyimlisi ekonomistler, 1950 yılında ilk Federal Almanya Mahkemesi Başkanı olarak atanan eski Nazi hukukçusu Hermann Weinkauf ya da – birçok Nazi devlet görevlisi gibi – İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Federal Almanya Cumhuriyeti diplomatına dönüşen Nazi hukukçusu Wilhelm Grewe yer alıyordu. Yeri gelmişken: 1999 yılında yeni başkent Berlin'e taşındığından beri DGAP'nin genel merkez olarak kullandığı Rauchstraße'deki bina, yapımı planlanan Nazi başkenti "Germania" içerisinde yer alacak diplomat semtinin bir bölümü olarak, 1938/39 yılında Olimpiyat Stadyumu'nun da mimarı olan Werner March tarafından inşa edilmişti. Arazi, asıl olarak Yahudi Mendelssohn Bartholdy ailesine aitti; aile araziyi 1938 yılında gülünç bir fiyata satmak zorunda kalmıştı.

DGAP, SWP kadar olmasa bile, bilime de yönelmişti. Kendi aktardıklarına göre "siyasetin, ekonominin, bilimin ve medyanın kesiştiği alanlarda uygulamaya odaklı araştırmalar" yapan bir araştıma enstitüsü işletiyorlardı. DGAP'nin 10 bölümden oluşan araştırma programlarında, toplam 30 araştırmacı görev almıştı. Konseyin malvarlığı, SWP ile kıyasla çok daha düşüktü; örneğin DGAP, Dışişleri Bakanlığı'nın yalnızca 750.000 Avro tutarındaki kurumsal desteğiyle yetinmek zorundaydı (2013). Ama bunun yerine düzenli aidat ödeyen ve gerçekten de ödeme gücü yüksek üyeleri bulunuyordu. DGAP'nin 2014 yılındaki üye sayısı 2.500 civarındaydı. Ayrıca bünyesinde, kamuoyuna yönelik etkinliklerle meraklı insanları kendine bağlama amacıyla Almanya genelinde "Bölgesel Forumlar" barındırıyordu. Bunların dışında 2008 yılında, dış politikaya özel ilgi duyan 35 yaş altı grubu için, bugün

üye sayısı 700'u bulan "Genç DGAP" kurulmuştu. Dışa dönük faaliyetleri arasında ayrıca, Federal Alman dış politikasının kalburüstü kesiminin 1995'ten beri başlıca yayın organı olan iki aylık *Internationale Politik* (IP) dergisi bulunuyordu. Dergi, köşe başlarındaki gazete bayilerinde bile satılıyordu; böylelikle, dış politika alanında yürüyen tartışmaların Almanya'da geniş bir tabana yayılması için olabildiğince kalabalık kitlelere ulaşılmak isteniyordu. Ancak elde edilen başarı oldukça kısıtlıydı. IP'nin baskı sayısı 2014'te 5.500 olarak açıklanmıştı. Karşılaştırma: Aynı yıl içinde ABD'deki eş değer dış politika dergisi *Foreign Affairs* 160.000; aynı ölçüde etkili popüler *Foreign Policy* dergisi de 100.000'in üzerinde bir baskı sayısı yakalamıştı. Her iki dergi de dünya çapında satışa sunuluyor.

Bütün bunlara rağmen DGAP, ekonomi ile küçümsenmeyecek ölçüde dirsek teması içindeydi. Konseyin başkanlığını, aynı zamanda BDI yönetim kurulu üyesi olan girişimci Arend Oetker yürütüyordu. DGAP'nin yönetim kurulunda ve divanında başka pek çok ismin yanı sıra, Deutsche Bank eski yönetim kurulu üyesi Tessen von Heydebreck, Roland Berger Strategy Consultants şirket danışmanlığının kurucusu Roland Berger, Airbus patronu Thomas Enders, Alman Ekonomisi Doğu Komisyonu eski başkanı Klaus Mangold ve KOBİ sahibi Bertram Kawalth yer alıyordu. DGAP, mali raporunda gelirlerinin kaynağı olarak, 400.000 Avro'yu aşan üye aidatlarının ve 2,3 milyon Avro tutarındaki projelerin yanı sıra, "destekçi çevrelerden" sağlanan yarım milyon Avro'yu aşkın bağışları gösteriyordu. 1955'teki kuruluşundan hemen sonra aralarına katılan 50 işletme dışında, BASF, Bayer, E.ON ile Alman Havayolu Şirketi Lufthansa, Deutsche Post, Rheinmetall ve Thyssenkrupp gibi çok sayıda büyük Alman şirketi de DGAP'nin 'destekçi çevresi' olarak biliniyordu. 2013 mali yılında Airbus, Deutsche Bank ve Dr. Arend Oetker Vakfı, toplamda 100.000 Avro bağış yapmıştı konseye; BMW, Bosch ve Otto Wolff de altı basamaklı bir sayıyla DGAP'nin bütçesine sağlam bir katkıda bulunmuştu. Konsey, gelecekteki mali durumunu sağlama almak için 26 Ekim 2010 tarihinde Essen'de bulunan Hügel villasında kendi vakfını kurduğunda, ilk büyük destekler yine iktisat alanından gelmişti, EADS'den ve Deutsche Bank'tan.

DGAP, ağırlıklı faaliyetlerinden birini "dış politika tartışmalarının moderatörlüğünü yapmak" şeklinde tarif ediyordu:."Siyaset ve iktisat alanlarındaki yetkili karar mercilerinin de katılımıyla ... çok sayıda konferansta, tartışma gruplarında, araştırma ve proje gruplarında yürüyen dış politika tartışmalarını düzenler ve moderatörlüğünü üstlenir." Bunun için her yıl, bir kısmına yurtdışında üst düzey hükümet temsilcilerinin de katıldığı 200'ü aşan etkinlik düzenliyordu. Bu arada DGAP'nin merkez binasının da "hükümet çevresinde ve birçok diplomatik temsilcilik binasına yakın" bir konumda bulunması, oldukça yararlı olmuştu. Dönemin Polonya Dışişleri Bakanı Radoslaw Sikorski 27 Kasım 2011'de, uluslararası çevrelerde dalgalanmalara yola açan "Bugün Almanların gücünden değil, hareketsiz kalmalarından daha çok korkarım" sözünü söylerken, DGAP'nin düzenlediği bir etkinlikte bulunuyordu. Ukrayna Cumhurbaşkanı Arseniy Yatsenyuk 8 Ocak 2015'te Berlin'de Şansölye Angela Merkel'in karşısında konuşmasını yapmadan hemen önce, DGAP'nin düzenlediği bir toplantıda dinleyicilerden gelen meraklı soruları yanıtlamıştı. Federal Almanya Dışişleri Bakanı Sigmar Gabriel'in (SPD) 8 Ocak 2014 tarihindeki silah ihracatının temellerini anlattığı konuşması da, Alman Dış Politika Konseyi'nin dışa kapalı üye toplantısında gerçekleşmişti. Konsey, özel konuk eksikliği konusunda hiç de şikâyet edemezdi.

Siyasi iklimin bir düşünce kuruluşunun çalışmaları üzerinde hangi yansımaları olabileceğini, DGAP'nin son yirmi yılda yürüttüğü Rusya faaliyetleri ibret verici bir şekilde göstermişti. 1994 yılında, sıkı bir Almanya-Rusya işbirliği yanlısı olan Rusya uzmanı Alexander Rahr, düşünce kuruluşunun bir çalışanı olmuştu ve orada bir "Rusya/Avrasya Merkezi" kurmuştu. Rahr daha sonra merkezin, "analizler yapmak ve Almanya ile Rusya'nın dış politikadaki seçkinleri arasında toplantılar düzenlemek" üzere kurulduğunu bildiriyordu. 2000 yılında da beklediği fırsat ayağına gelmişti. 1999 yılında, o sıralar Almanya'nın Doğu politikası gündeminde yer alan ve Almanya'nın güneydoğu Avrupa'daki üstünlüğünü sağlaması beklenen Yugoslavya işgali, Moskova ile büyük gerilimlere yol açmıştı. Ancak hemen ardından, sırada bir sonraki genişleme hamlesi vardı ve Rahr –önceleri her ne kadar

çelişkili gibi görünse de– Moskova ile bir işbirliği öngörmüştü. Alman enerji holdingleri Rusya doğalgazına erişim için çaba sarf ediyordu derken; –Polonya üzerinden Çek Cumhuriyeti'ne ve oradan Macaristan'a uzanan en yakın doğu pazarlarının ele geçirilmesinden sonra– Rusya yeni bir pazar olarak belirmişti. Dönemin gözde ortaklığını elinden geldiğince destekleyen ve bunun için DGAP'nin çizdiği çerçeveye yaslanan Rahr daha sonra şöyle hatırlıyordu: "2000 yılının baharında yeni Başbakan, Almanya'nın ekonomi gemisini yürüten kaptanlar tarafından Rusya'ya 'yönlendirildi'." "Avrupa Lizbon'dan Vladivostok'a kadar Hristiyanlık tarafından belirleniyor ve ortak bir geçmişi paylaşıyor" diye geliştirdiği tasarıyı açıklıyordu uzman. "Rusya ile birlikte, Avrupa'nın iç pazarı 750 milyon insanı kapsar"; Rusya "Avrupa'nın refahını üretmeyi sürdürmede" önemliydi. Moskova ile işbirliğinin, aslında ekonomik genişlemeden başka bir şey olmadığı çıkmıştı ortaya.

DGAP çalışanı Rahr için işler bir süre daha iyi gitmişti. Rahr'ın kurduğu ve 2010'da adı "Berthold Beitz Merkezi" olarak değiştirilen "Rusya/Avrasya Merkezi"nin 2008'deki ana mali destekçisi Alman Ekonomisi Doğu Komisyonu ve Deutsche Bank olmuştu. Krupp imparatorluğunun patronu Beitz, Alman-Rus ticaretini 1950'lerden beri azimle desteklemişti. Ama sonra sert sarsıntılar başlamıştı. Berlin ve Brüksel 2009'da Doğu Avrupa'daki ve Güney Kafkas bölgesindeki altı devleti AB'ye bağlamayı hedefleyen "Doğu Ortaklığını" başlatmışlardı. Özellikle de Ukrayna'yı Alman-Avrupa egemenlik bölgesine çekme çabası, Moskova ile iplerin iyice gerilmesine neden olmuş ve Berlin tarafından, Rusya ile yeni bir çatışma evresinin kaçınılmaz olduğu şeklinde yorumlanmıştı. Daha 2003 yılında üstün çabaları nedeniyle Federal Almanya hizmet nişanına layık görülen Rahr, o denli sert bir karşı rüzgârla karşılaşmıştı ki, 2012'de örselenmiş bir halde DGAP'yi terk etmek zorunda kalmıştı. "Rusya/Avrasya Merkezi" ise, halâ Rusya ile ilgilenen, ancak Almanya-Rusya işbirliğine yoğunlaşmaktan vazgeçen "Orta-ve Doğu Avrupa, Rusya ve Orta Asya Robert Bosch Merkezi" oluverdi.

Ülkelere Göre Düşünce Kuruluşları

Düşünce kuruluşlarının birçoğu faaliyetlerini, Alman dış politikası için özel öneme sahip, belirli bir ülkeyi hedef alarak

yürütüyordu. Örneğin Alman-Fransız Enstitüsü (dfi), 1948'de Ludwigsburg'da kurulmuştu. Kendi tanımlamalarına göre enstitü, "uygulama odaklı araştırmaları sınır ötesi bilgi ve deneyim alışverişi ile birleştiriyor ve böylece Avrupa bağlamında, iki ülke arasında açık diyaloglar ve yapıcı bir işbirliği için sağlam temeller" oluşturuyordu Enstitü, Ludwigsburg Belediyesi, Baden-Württemberg Eyaleti Bilim Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı tarafından destekleniyordu. Dfi, konferanslar ve tartışma etkinlikleri ile kurslar düzenliyor, istekli kişilere danışmanlık hizmeti veriyor ve Almanya-Fransa konuları hakkında analizler hazırlıyordu. Enstitünün başkanlığını eski Baden-Württemberg Eyalet Başbakanı Erwin Teufel yürütüyordu; yardımcıları arasında Alman-Fransız işbirliğinden sorumlu Devlet Bakanı Michael Roth da yer alıyordu.

dfi'ye kıyasla daha yeni bir düşünce kuruluşu de, son dönem Alman ekonomik gelişmesinin en önemli ağırlık noktası Çin'e yönelen Mercator Vakfı'ydı. Metro Group ana hissedarları tarafından desteklenen vakıf, 2013'te Mercator Institute for China Studies (MERICS)'i kurmuştu. Kendilerini "Çin araştırmalarından elde ettiği bilgileri kamuoyuna aktaran bağımsız araştırma enstitüsü" olarak tanımlayan enstitü, özellikle de "siyaset, iş dünyası ve toplumsal karar mercilerini" bilgilendirmek ve "medya ile sürekli temas içinde" olmak istediğini de belirtiyordu; düzenli olarak haftalık dergiler, analizler ve yorumlar yayınlıyordu. Kendileri hakkında şöyle yazıyorlardı gururla: "MERICS, günümüz Çin'i hakkında araştırma ve bilgi aktarımı gerçekleştiren dünya çapındaki en büyük enstitü." Enstitünün danışma kurulu üyeleri arasında çok sayıda profesör ve BASF Çin baş temsilcisinin yanı sıra, Deutsche Bank grubunun eski yönetim kurulu başkan yardımcısı ve Federal Almanya Maliye Bakanlığı eski müsteşarı Caio Koch-Weser ile Dışişleri Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanı Thomas Begger de bulunuyordu.

Özel olarak Almanya ile ABD arasındaki ilişkilere odaklanan düşünce kuruluşları, Almanya'da önemli bir role sahipti. Bu önemli rol, örneğin Atlantik-Köprüsüne (Atlantic Bridge) düşüyordu. 1952'de kurulan düşünce kuruluşu, öncelikli amacını "sağlıklı bir transatlantik ilişki tesisinin temellerini atmak" şeklinde tarif ediyordu; ABD'yle kurulacak yakın bağ, o dönemde Alman

seçkinleri için öngörülebilir gelecekte uluslararası nüfuzun geri kazanılmasının tek çaresiydi. Transatlantik ittifakla birlikte Bonn, Federal Almanya'nın hızlı ve başarılı yeniden yükselişi gösterdiği üzere, güç politikaları bakımından genel olarak iyi yol kat etmişti. "Kuruluşundan beri Atlantik Köprüsü'nün en büyük hedefi, Alman ve Amerikan üst düzey yönetici kadrosu arasında kişisel ilişkiler geliştirmek" diye bildiriyordu kuruluş; ikili ilişkilere yaptığı katkı hakkında: "Atlantik'in iki yakasındaki siyaset, iş ve bilim dünyasının üst düzey karar mercilerine" verilen hizmetle "kendileri gibilerle karşılaşma ve iç içe geçme platformu" sunuluyordu. Üye sayısı, "kuruluşun özel yapısını korumak için eskiden beri kısıtlı tutuluyordu" ama yine de "seneler geçtikçe üye sayısı 60'dan 500'e" yükselmişti.

Transatlantik ilişki geçen on yıllar içinde gözle görülür biçimde değişmişti. Giderek heyecanlı hale gelen Transatlantik ittifak, her ne kadar iki tarafa büyük yararlar sağladıysa da, Federal Almanya dünya gücü olma çabasıyla sonunda ABD'ye rakip olmuştu (bkz. Bölüm 2.1). Ve tabii bir de ekonomik çıkarlar söz konusuydu. 2014 yılında Moskova'ya karşı uygulanan ekonomik yaptırımlar nedeniyle alınan ağır yaralar, Transatlantik ticarette risk altına atılan ekonomik değerlerle kıyaslandığında, denizde yağmur damlası kadar kalıyordu. Atlantik Köprüsü Başkanı Friedrich Merz'in belirttiği – ve sonuna kadar geçerli olduğu – gibi, Almanya'nın Avrupa sınırları dışındaki en önemli ticaret ortağı her zamanki gibi ABD'ydi. "Bu yüzden de, bu kadar çok üye şirketimizin olması sürpriz değil. Dax-30 işletmelerinin yarısından fazlası Atlantik Köprüsü'ne üye." Gerçekten de: Örneğin 2013 cirosuna göre Almanya'nın yedinci büyük holdingi BASF, kazancının yaklaşık %20'ini Kuzey Amerika'dan elde etmişti. Almanya dışındaki Avrupa'dan (%16) ve Asya Pasifik'ten (%16) daha fazla. Almanya beşincisi Siemens de, 2014'te 12,9 milyar Avro'luk gelirini ABD'de edinmişti. Buna karşın Almanya'daki kazancı 10,9 milyar, Çin'deki kazancı ise 6,4 milyar Avro tutarındaydı. Gelen siparişler konusunda da holding, Almanya ve Çin'deki siparişlere göre Amerika Birleşik Devletleri'nde gözle görülür bir artış elde etmişti.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Federal Almanya için gerek siyasi gerekse ekonomik önemi, Atlantik Köprüsü'nün kadrosuna da

yansımıştı. CDU/CSU, SPD ve Birlik 90/ Yeşiller partisinin yanı sıra, Wolfgang Ischinger'in temsiliyetinde Münih Güvenlik Konferansı ve Alman iş dünyası da yer alıyordu bu kadroda. Alman iş dünyası, Köln'deki Alman Ekonomisi Enstitüsü adına Michael Hüther, Daimler AŞ adına Eckhart von Klaeden, Deutsche Bank adına Jürgen Fitschen ve elbette Axel Springer SE adına Kai Diekmann tarafından temsil ediliyordu. Springer daima olduğu gibi transatlantik egemenlerin medya alanındaki demirbaşıydı.

Diğer önemli bir düşünce kuruluşu da, merkezi Washington'da bulunan German Marshall Fund adlı ABD vakfıydı. 1972 yılında, 150 milyon Alman Markı tutarındaki bağışa dayanan Marshall Planı'nın 25. yıldönümü vesilesiyle kurulan vakıf, günümüze kadar kendini transatlantik ilişkilerin güçlendirilmesine adamıştı. Bu doğrultuda etkinlikler ve konferanslar düzenliyor, çeşitli dünya politikası konuları hakkında analizler ve araştırmalar yayınlıyor ve zaman zaman "sivil toplum" girişimlerini de destekliyordu. Faaliyetlerini zamanla Alman-Amerikan ekseninin ötesine taşıyarak Paris, Brüksel, Torino, Stockholm, Varşova, Bratislava, Bükreş, Ankara ve elbette Berlin gibi şehirlerde dış temsilcilikler kurmuştu. GMF'nin Almanya şubesi, 1970'lerde Bonn'daki ilk faaliyetlerinden beri 2.000'den fazla Alman vatandaşına seyahat ve araştırma bursu temin etmişti; kuruluş geniş bir ilişki ağına sahipti. GMF en son, 2012 sonbaharından 2013 sonbaharına kadar SWp ile ortaklaşa yürüttükleri bir projeyle kendinden söz ettirmişti – "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" projesiyle.

Federal Güvenlik Politikası Akademisi

Federal Güvenlik Politikası Akademisi (Bundesakademie für Sicherheitspolitik -BAKS), klasik anlamda bir düşünce kuruluşu değildi. Yine de, Berlin'de düşünce kuruluşları ve hükümet aygıtları etrafında kurulan ağın içerisinde, dış politika stratejileri ve seçkinler sınıfı oluşturma bağlamında önemli bir işlev üstleniyordu. Formel olarak bakıldığında BAKS, Federal Almanya Savunma Bakanlığı'nın faaliyet alanına bağlanmaktaydı, kendi ifadelerine göre, "Federal hükümete bağlı güvenlik politikaları geliştirme kuruluşu" olarak işlev görüyordu. Bu doğrultuda "görevi, seçilmiş yönetim kadrolarına güvenlik politikaları ile ilgili konularda ileri

eğitim vermek" ve "böylece Federal Almanya devletindeki ve eyaletlerdeki, iş dünyasındaki, bilim alanındaki ve cemiyetlerdeki karar mercileri arasında güvenlikle ilgili ortak bir anlayışın gelişmesine katkıda bulunmak" . Vakfın kendi ifadesine göre: "Almanya'da güvenlik politikaları ile ilgili yürütülen diyaloglar ve bu diyalogların aktörleri için bir platform" sunuyordu. Başka bir ifadeyle: Hedefinde bir "strategic community" (stratejik topluluk, ç.n.), yani Alman toplumunun mümkün olan bütün önemli kesimlerinde, ortak bir dış politika ve askeri politikalar eğitimi almış ve böylece fiili hareket kabiliyetine sahip bir seçkin sınıfı yaratmak vardı.

BASK'ın her yıl Ocak ayından Haziran ayına kadar yaklaşık 25 katılımcıyla yürüttüğü "Güvenlik Politikası Semineri" bu hedefe yönelik önemli bir araçtı. BASK amaçlarını, önce "güvenlik politikası alanını" küresel bağlamıyla incelemek, sonra "eylem alanları ve çözüm yaklaşımları" geliştirmek ve son olarak da uygulamada "yüksek yönetim kademelerinde hızlı ve doğru kararlar verebilmek" şeklinde açıklıyordu. "Günümüz ve geleceğin yönetim kadroları ile çeşitli gönderici aracı kurumların istekli aktörlerini, 'yetki alanları arası güvenlik politikaları'yla ilgili eylem alanlarında geliştirmek" istiyorlardı. Çeşitli gönderici aracı kurumları mı? "Güvenlik Politikası Semineri" katılımcı listesine şöyle bir bakmak yeterliydi: Eğitim görenler arasında Bakanlık ve İstihbarat Dairesi çalışanları, kalkınma kuruluşları ile silah sanayisi personeli, Bayer, Siemens, Daimler, Alman Telekom Şirketi, Deutsche Bahn yönetici kadroları, katolik askerî dekan ve ZDF Berlin stüdyosu dış ve askeri politikalar yetkilisi yer alıyordu. Katılımcıların, başarıyla tamamladıkları seminerden sonra bir bilgi ağı üzerinden BAKS'ın diğer etkinliklerinden de haberdar edilmeleri ve böylece ilişkinin diri tutulması ne tesadüftü! Konspiratif bir "strategic community" dedikleri adım adım böyle kurulurdu işte.

BAKS, diğer dış politika kuruluşlarıyla ve cemiyet dünyasının en önemli kesimleriyle de oldukça iyi ilişkiler yürütüyordu. SWP ve DGAP ile işbirliği halindeydi. Danışma kurulunda çok sayıda siyaset profesörü, eski bir Protestan askeri piskoposu ve yine eski bir Katolik askeri piskopos temsilcisi, bunların yanı sıra Commerzbank AŞ. Denetleme Kurulu Başkanı Klaus-Peter Müller de yer almaktaydı. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (Klaus-Dieter Frankenberger)

ve *Süddeutsche Zeitung* (Stefan Kornelius) gazetelerinin dış politika haber şefleri de Federal Güvenlik Politikası Akademisi'nin denetleme kurulu üyelerindendi. Gazeteciler demişken: BAKS iki yılda bir, "Karl-Carstens-Ödülü" veriyor. Federal Akademi'nin verdiği bilgiye göre bu ödül "kapsamlı bir kavram olan güvenlik kavramının aktarımında ve güvenlik politikalarının oluşturduğu bağlamları sağlamada önemli hizmetlerde bulunmuş kişilere" verilmekteydi. Ödül, çoğunlukla gazetecilere veriliyordu; örneğin *Deutschlandfunk* radyosundan Rolf Clement, *Focus* dergisinden Helmut Markwort, *WDR* radyosundan Paul Elmar Jöris ve *ZDF*'den Claud Kleber bu ödülün sahiplerinden bazılarıydı. Ödül sahiplerinin listesi BAKS'ın web sayfasında incelenebiliyor. En azından, Federal Alman hükümetinin resmi dış ve askeri politikalar geliştirme kuruluşunun, hangi haberleri ödüle değer gördüğü anlaşılıyor.

4.2.
EN ETKİLİ AYGITLAR: DIŞ POLİTİKADA ETKİN VAKIFLAR

Böyle devam edemez! Heinrich Böll Vakfı'nın diğer üç kuruluşla birlikte yayınladığı ve 'AB ile insanları' hakkında bilinmeye değer bilgiler içeren renkli "Avrupa Atlası" Almanya'nın "sorumluluğu" hakkında net bir mesaj veriyordu. Federal Almanya gibi "AB'den bu denli yararlanan bir devlet, daha fazla yük ve görev almayı" da bilecekti. "Diğer Avrupa ülkeleri", Almanya'dan "daha fazla liderlik" bekliyordu. ABD, "Berlin'de yeniden güçlenen bir ortak" görüyordu. Ama olan biten neydi? İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı deneyimlerden sonra "liderlik" ve "savaş", tıpkı Libya savaşında olduğu gibi, Almanlar'a hâlâ yasaklı iki kavram olduğu belirtiliyordu. "Alman toplumu ve siyaseti", diye kızıyorlardı Avrupa Atlası'nın "Sorumluluk" bölümünün yazarları, "tarihsel suçluluk duygusunu hâlâ aşabilmiş değil". "Avrupa'daki mevcut ekonomik ve siyasi güç boşluğunu dolduracak 'hayırsever lider' rolü", anlaşılan Federal Almanya tarafından 'doldurulmayacaktı' ". İyi ama Cumhurbaşkanı Joachim Gauck Almanya'nın "dünyada daha fazla sorumluluk alması gerektiği" buyruğunu dillendirmemiş miydi daha kısa bir süre önce? Dillendirmişti. Ama halk bu buyruğa pek de uymadığı için, Böll Vakfı şimdi ateşi körüklüyordu.

Siyasi Partilere Yakın Vakıflar

Böll Vakfı gibi siyasi partilere yakın vakıflar, resmi olarak yurttaşlık eğitimi verme çabası içinde olan vakıflardı. Öncelikle ülke içinde faaliyet yürütürlerdi: paneller, konferanslar ve seminerler düzenleyerek ya da dergi, kitap ve gerekli durumlarda bir "Avrupa Atlası" yayınlayarak. Araştırma geliştirme faaliyetleri için burslar sağlıyorlardı; bunun yanı sıra siyaset ve sosyal bilimler alanındaki bilimsel projeleri destekliyorlardı. Bunları yaparken, belli başlı siyasî değerler doğrultusunda hareket ediyorlardı ve – ne tesadüf ama! –belirli siyasi partilerin değerlerini o denli benimsiyorlardı ki, vakfın yapısal hattında, ilgili siyasetlerin tanınmış simalarının izlerine sıkça rastlamak mümkün oluyordu. Örneğin CDU'ya yakınlığıyla bilinen Konrad Adenauer Vakfı'nın yönetim kurulu başkanı, önceki Avrupa Parlamentosu Başkanı Hans-Gert Pöttering'di (CDU); vakfın yönetim kurulu üyeleri arasında Helmut Kohl ve Angela Merkel yer alıyordu. Vakıflarla siyasî partiler arasındaki resmî ayırım gerekliydi, çünkü vakıflar büyük ölçüde devlet tarafından finanse ediliyordu; ancak bu desteğin siyasi partilerin örtülü ödeneğinden sağlandığı düşünülmemeli. Bu nedenle Adenauer Vakfı yalnızca CDU'ya, Hanns Seidel Vakfı yalnızca CSU'ya yakındı; benzer yakınlık ilişkileri Friedrich Naumann Vakfı ile FDP arasında, Friedrich Ebert Vakfı ile SPD arasında, Hans Böll Vakfı ile Birlik 90/ Yeşiller Paritisi ve Rosa Luxemburg Vakfı ile Sol Parti arasında da mevcuttu. Partilerle vakıflar arasında resmî bir ilişkinin bulunması yasaktı.

Ülke içindeki faaliyetlerinin yanı sıra, siyasi partilere yakın vakıflar yurtdışında da oldukça kapsamlı faaliyetler yürütmekteydi. Etkin oldukları ülkelerde yurttaşlık eğitimleri veriyor, sözde sivil toplum örgütlerini destekliyorlar ve bunların ötesinde ilgili ülkelerin hükümetleri ve parlamentolarıyla da ilişkiler kuruyorlardı. Hangi amaçla? "Amacımız ... siyasi ve toplumsal düzenin yapılandırılmasına, siyasi karar verme süreçlerine ve siyasi ve toplumsal kurumların gelişimine etki etmek" diye açıklıyordu amaçlarını CDU'lu siyasetçi Ottfried Hennig 1997'de Konrad Adenauer Vakfı'nın bir yayın organında. "Yapıları değiştirmek istiyoruz." Vakıflar bunun için biçilmiş kaftandı. Swetlana Pogorelskaja 1960'ların başında, vakıfların yurtdışı faaliyetlerini inceleyen

bir araştırmada, "özellikle de siyasi partilere ve sendikalara destek için muhalefet güçleriyle yapılan görüşmelerde, devletin iç meselelere müdahale ettiği yönünde bir algı oluşabileceği ihtimali olan" siyasi durumlarda vakıfların "devreye sokulduğunu" yazıyordu ve Dışişleri Bakanlığı'nın Şubat 1963'teki bir ifadesine gönderme yapıyordu: " Siyasî tedbirlerin uygulanmasında...Federal hükümetin doğrudan finansör olarak görünmemesi için [...siyasi partilere yakın vakıflar] gibi kuruluşlardan yararlanılabilir."

"Siyasi tedbirlerin uygulanması" farklı şekillere bürünebilirdi ve bürünüyordu da. Pogorelskaja'nın aktardığına göre, "Sayın Baylar" diye başlıyordu Bonn Dışişleri Bakanlığı'nın 28 Kasım1967'de Adenauer Vakfı'na ve Ebert Vakfı'na yazdığı mektup, "İtalyan yetkili mercilerine, Almanya ile ilgili olumlu bir imaj verilmesi yönünde bir öneri ulaştı Dışişleri Bakanlığımıza." Her iki vakıf da bu öneri karşısında heyecanlanmış ve zaman yitirmeden İtalya'daki işlerin başına koyulmuşlardı. Kısa bir süre sonra İspanya ve Portekiz'de de, faşist diktatörlükler devrilince, benzer sorunlar baş göstermişti. Portekiz'de "1975'te ülkeyi, komünistlerle birlikte bir 'Halk Demokrasisi' kurmayı hedefleyen aşırı sol güçlere kaptırmamak" için "demokrasi güçlerinin konsolidasyonunu sağlamak üzere, siyasi partilere yakınlıklarıyla bilinen Alman vakıflarına büyük işler" düşüyordu Pogorelskaja'nın araştırmasına göre. Mário Soares'in Partido Socailista (PS) partisi sol güçleri kapsamayı ve böylece sosyalist bir devrimi önlemeyi başarmıştı. Soares, PS'yi 1973'te sürgündeyken kurmuştu. Ebert Vakfı'nın Bad Münstereifel'deki eğitim kurumunda; vakıf Soaeres'i bunun ötesinde de desteklemişti. Felipe González'in Partido Socialista Obrero Español (PSOE) partisi de benzer nedenlerle desteklenmişti. İspanya faaliyetleri ve PSOE ile işbirliği için sadece 1984 yılına kadar 9 milyon Alman Markı harcanmıştı.

Siyasi partilere yakın vakıflar, devletin cömert mali desteği sayesinde yüksek, hatta giderek daha da artan bütçelere sahip. Federal Almanya'nın vakıflar için kenarda tuttuğu bütçe, 2014 yılında 446 milyon Avro tutarındaydı. Önceki yıla göre 32 milyon Avro'luk ve 2005 yılında 300 milyon Avro civarında olan bütçeye göre %50'lik bir artıştı bu. Paraların dağılımı, projelere bağlı araçlar söz konusu olmadığı sürece, önceki yılların seçim sonuçları doğrultusunda

oluşturulan bir cetvele göre belirleniyordu; bu yüzden Freidrich Naumann Vakfı, FDP parlamentoya girememiş olsa da para almaya devam ediyordu. Ebert Vakfı 2012 yılında Federal bütçeden toplam 142 milyon Avro destek almıştı; buna ayrıca eyaletlerden ve diğer kuruluşlardan elde edilen 2,6 milyon Avro ve diğer bağışçılardan gelen 2,3 milyon Avro da ekleniyordu. Böll Vakfı, 2013'te, 51,5 milyon Avro destekten yararlanmıştı; bunun%44'ü uluslararası faaliyetler için kullanılmıştı. Friedrich Naumann Vakfı, 2013'te, 52,2 milyon Avro'luk bir bütçeye sahipti, bütçenin 28,2 milyon Avro'luk kısmı yurtdışında kullanılmıştı; Hans Seidel Vakfı, 2014 yılı için neredeyse 60 milyon Avro tutarında bir bütçe öngörmüştü, bütçenin 25 milyon Avro'luk kısmı uluslararası faaliyetlere ayrılmıştı. Konrad Adenauer Vakfı 2012 yılı bütçesini 131 milyon Avro olarak açıklamıştı ve 69 milyon Avro'yu yurtdışı faaliyetlerine harcamıştı. Son olarak Rosa Luxemburg Vakfı da 2013'te, 20 milyon Avro'luk bölümü yurtdışındaki vakıf çalışmalarına harcanan 43 milyon Avro tutarında bir bütçeye sahipti.

Federal Almanya hükümeti neden bu kadar parayı, her biri farklı bir hedef kitlesi olan ve hatta yurtdışındaki şubelerinin çoğu birbiriyle yarışan vakıflara aktarıyordu? Belirli bir ülkede aynı anda hem sosyal demokratları, hem de muhafazakârları destekleyerek bir bakıma kendi faaliyetlerini etkisizleştirmiyor muydu? Belki. Ama yararı daha büyüktü. Adenauer Vakfı hükümet güçleriyle işbirliği yaparken, Ebert Vakfı'nın bazı ülkelerde muhalefeti desteklediği doğruydu. Ama bunun bir anlamı vardı: İlgili ülkede bir yönetim değişikliği gerçekleştiği takdirde, hükümetle iyi ilişkiler besleyen taraf bu sefer SPD'ye yakın kuruluş olacaktı. Vakıflar, misafiri oldukları ülkelerde deyim yerindeyse, tavşan kaç oyunu oynuyorlardı ve Berlin'deki finansörlerinin gözünde her oyundan galip çıkıyorlardı. Vakıfların rahatlıkla "Alman dış politikasının en etkili ve etkisi en çok kanıtlanmış aygıtları" olarak sınıflandırılabileceği konusunda övgüler düzüyordu dönemin Almanya Cumhurbaşkanı Roman Herzog, 8 Mart 1995'te Bonn'da düzenlenen Ebert Vakfı'nın bir kutlama etkinliğinde. Sözü gelmişken: Almanya'daki siyasi partilere yakın vakıflara örnek gösterilen kuruluş, 1970'li yıllardaki başarıları nedeniyle Washington'un büyük ilgisine maruz kalmıştı. National Endowment for Democracy (NED) kendi

web sayfasında, bir siyaset danışmanlarının 1977 yılının sonlarında Washington'da Alman vakıflarının çalışma ve etkileme tarzlarını tanıttığını ve bu modeli Amerika Birleşik Devletleri'nde de uygulamayı önerdiğini bildiriyordu. Bu gelişmenin sonucunda, Amerikan'ın örtük dış politikasının önemli bir kolu, NED ortaya çıkmıştı.

Siyasi partilere yakın vakıfların gündelik çalışmaları son derece sıradan ve siyaseten sade bir biçimde yürüyordu. Adenauer Vakfı yurtdışında, "İnsanlığın temel değerleri" ile ilgili ve gençleri "daha iyi bir toplumsal birlikteliğin olasılıkları üzerine düşünmelerini" teşvik eden bir proje yürütüyordu, öyle mi? Tamam. Projeyi, gençlerin yaşam koşullarını iyileştirmek için çalışan yerli bir vakıfla birlikte yürütüyordu, öyle mi? Ne güzel. Adenauer Vakfı bu projeyi 2009 yılında Ukrayna'da hayata geçirdiğinde, Almanya'da neredeyse hiç kimse projeye ilgi göstermemişti. Bugünden geriye bakınca, projeyi "Kliçko Kardeşleri Vakfıyla" birlikte yürüttükleri dikkati çekiyor. Bu arada vakıf, kardeşlerden biri olan Vladimir Kliçko ile işbirliğini test etmiş ve aynı zamanda ona sosyopolitik alanda kendine bir yer edinmesine yardımcı olmuştu. Zamanlama, Kliçko'nun yerel siyasette ilk kayda değer başarıları elde etmeye başladığı ve Adenauer Vakfı'nda uzun süredir Kiev'li ortağı Yuliya Timoşenko'ya karşı bazı şüphelerin gelişmeye başladığı dönemlere denk geliyordu Timoşenko o dönemde, şimdi 'istenmeyen' ilan edilen Batı yanlısı hükümetin başındaki başbakandı. Adenauer Vakfı Timoşenko'yu desteklemeye devam etmişti, özellikle de Ağustos 2011'de gözaltına alındığında ve Batı'da serbest bırakılması için büyük bir kampanya başlatıldığında. Ancak vakıf, Ukrayna'daki çalışmaları için ikinci bir koltuk değneğinin hazırlıklarına girişmişti Vitali Kliçko.

Kliçko, Timoşenko'nun Mart 2010'da başbakanlık görevinden istifa etmesinden kısa bir süre sonra atağa geçmişti. Yeni parti başkanının kurduğu "Reform için Ukrayna Demokratik İttifakı" partisinin kısa adı UDAR, Ukrayna'da "darbe" anlamına geliyordu. Eski boks dünya şampiyonunun unvanına yaraşır bir şekilde. Kuzey-Ren Vestfalya milletvekili Werner Jostmeier (CDU) Aralık 2011'de kendi web sitesinde, Kliçko'nun bizzat "Konrad-Adenauer Vakfı tarafından", "Ukrayna'da Hıristiyan-muhafazakâr bir parti

kurması için... görevlendirildiğini" iddia ediyordu. Daha sonra bu ifadesini web sayfasından kaldırmıştı. Bundan bağımsız olarak: Adenauer Vakfı'nın parti kurma çalışmalarında Kliçko'ya yardım ettiği su götürmez bir gerçekti. 2011 başlarında vakıf, "danışmanlık" yapmak için Kliçko'yu Berlin'e davet etmiş, ayrıca Başbakanlık ve Dışişleri Bakanlığı üst düzey çalışanlarıyla görüşmeler ayarlamıştı. Ekim 2011'de vakfın Kiev temsilcisi Nico Lange, Kliçko'nun partisine yerel siyaset çalışmaları hakkında bilgi vermek için, UDAR delegasyonuyla birlikte Thüringen'e seyahat etmişti. Mart 2012'de, Kliçko CDU'ya yakınlığı ile bilinen vakfın Brüssel'deki bürosunda Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komisyonu Başkanı Elmar Brok (CDU) ile bir araya gelmişti. Vakfın Kiev'deki yeni adamı için ortaya koyduğu çaba oldukça kapsamlıydı.

2013 sonlarında Kiev'li çırakları Maidan protestoları sırasında protestoların lideri haline gelerek Şubat 2014'te Ukrayna hükümetinin kanlı devrilişinin hazırlanmasında ve gerçekleştirilmesinde etkin rol oynadığında ve hatta devlet başkanlığına bir adım mesafe kaldığında Konrad Adenauer Vakfı'nın büyük anı gelmişti. Kliçko'nun son anda oligark Petro Poroşenko lehine Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde adaylığını geri çekmesi, ayrı bir konuydu. Ne de olsa Poroşenko'nun şansı daha yüksekti, kısa ve öz olarak, Kliçko'ya halkın politik desteğini yeterince kazandırmak mümkün olmamıştı. Yine de "Almanların Kiev'deki adamı" başkentin belediye başkanı olmayı başarmıştı; Adenauer Vakfı'nın yardımlarıyla kurulan partisi, Ekim 2014'teki parlamento seçimlerinde "Petro Poroschenko Bloku" ile seçim ittifakına girmişti. Görüldüğü gibi, iktidarla oldukça yakın işbirliği söz konusuydu.

Alman vakfının himayesindeki Kliçko'nun seçilmiş bir hükümetin şiddet yoluyla devrilişine karışmış olması, çizgiyi taşıran bir olay sayılmazdı. FDP'ye yakın duran Friedrich Naumann Vakfı'nın yerel ortaklarıyla da benzer olaylar defalarca yaşanmıştı. Örneğin Tayland'da. 19 Eylül 2006'da ordu, geleneksel elitleri yeniden iktidara getirmek için bir darbe gerçekleştirmişti. Naumann Vakfı– güvenilir bir biçimde Batı yanlısı ve aynı ölçüde neoliberal yönelimli- geleneksel elitlerle önceden beri işbirliği halindeydi, özellikle de önceki egemenlerin büyük bir çoğunluğunu temsil eden Demokrat Parti ile. Darbeden kısa bir süre sonra FDP yanlısı

kuruluş, olaylarla ilgili internette kısa bir görüş yazısı yayınlamak zorunda hissetmişti kendini. Bu açıklamada vakfın bir çalışanı "tek tük birkaç asker dışında" Bangkok'ta "olağanüstü bir durumla karşılaşmadığını" yazıyordu. "Bir politolog (siyaset bilimci, ç.n.) olarak" şunu da belirtmeden edemezdi ki "askeri darbe, demokratik olmayan bir müdahaleydi". Ancak olup bitenler mutlaka "bir hükümet darbesi" olarak nitelendirilecekse de, en azından "rahat ve konforlu" bir darbeydi bu.

Ve hepsi bu kadarla da kalmıyordu. Bir yıl sonra, 2007 ortalarında, vakfın *Uluslararası Politika* bölümünün yeni şefi Harald Klein, durumlar hakkında yerinde bilgi almak üzere Bangkok'a gitmişti. Neler işitmiş, neler görmüştü? İnternette yayınlanan bir fotoğrafta, bir vakıf çalışanının sunum tahtasının önünde ona önemli bilgiler aktardığı görülüyordu. Sunum tahtasının en üst kısmına iliştirilmiş bir not kâğıdında "Hükümet Darbesi" sözcüklerinin İngilizcesi açıkça okunabiliyordu, altına da kısa ve açıklayıcı bir ibare eklenmişti: "zorunlu illet". Aradan bir yıl daha geçtikten sonra geleneksel elitler uzun müzakerelerden sonra –ve elbette seçim olmadan– Naumann Vakfı'nın kadim dostu Demokrat Parti'yi iktidara getirmişlerdi. 2010 baharında, demokratik olmayan uygulamalar karşısında kitlesel protestolar baş gösterdiğinde de Naumann Vakfı, Demokrat Parti'yi yılmadan desteklemeye devam etmişti; Vakıf başkanı Wolfgang Gerhardt, partinin yönetici kadrolarıyla görüşmeler yapmak için bizzat Bangkok'a gitmişti. Birkaç gün sonra Naumann delegasyonu Tayland parlamentosundaki ortaklarıyla yaptıkları görüşmeyi aniden yarıda kesmek zorunda kalmışlardı – gösterici demokrasi savunucuları binayı işgal etmişti.

Harald Klein'in işi hiç kolay değildi Naumann Vakfı'nda. Haziran 2009'da Honduras'ta da bir askeri darbe olmuştu. Devlet Başkanı Manuel Zelaya hiç beklenmeyen bir rota değişikliği yaparak ülkeyi Venezüela ve Küba etrafında şekillenen ALBA devletleri topluluğuna yaklaştırmaya başlamış ve böylece Batı'da hoşnutsuzluk yaratmıştı. Darbe gerçekleşir gerçekleşmez, Naumann Vakfı'nın yakın ilişki içinde olduğu Partido Liberal de Honduras (PHL) partisinin bir kanadı, iktidarı gasp etmişti. Hükümet darbesi mi? Lütfen ama! Sadece bir "görevden alma" gerçekleşmişti, hem de tamamıyla "anayasaya uygun" bir şekilde, böyle diyordu

vakfın Honduras temsilcisi Christian Lüth; Naumann bölüm şefi Klein da hemen yardımına koşmuştu. Yeni rejim, her türlü darbe söylentisinin ötesinde, "olası insan hakları ihlallerini cezalandırmak" için "büyük bir çaba" sarf ediyordu üstelik. Darbeyi aklama çabaları ne Klein'a, ne de Lüth'e hiçbir zarar vermemişti. Her ikisi de, Kalkınma Bakanı Dirk Niebel (FDP) yönetimi döneminde kendilerini Kalkınma Bakanlığı'ndaki yeni görev yerlerinde bulmuşlardı. Klein daha sonra, Ağustos 2012 ortalarında, Rio de Janeiro Alman Başkonsolosu olarak atanmış Lüth başka yollara sapmıştı. 1 Kasım 2013'te Almanya İçin Alternatif (Alternative für Deutschland -AfD) Partisinin Federal bürosunda basın işleri ve medya koordinatörlüğü görevine getirildi; Mart 2014'ten beri de AfD'nin basın sözcülüğünü yapıyor.

Elbette siyasi partilere yakın vakıfların bütün faaliyetleri, Adenauer Vakfı'nın, Ukrayna'da veya Naumann Vakfı'nın, Tayland ve Honduras'ta yürüttüğü faaliyetler kadar olaylı olmuyordu. Olağan durumlarda sıradan etkileme çalışmaları söz konusuydu: Muhafazakâr vakıflar, hedef ülkenin muhafazakâr yelpazesinde ilişkilerini derinleştirmeyi amaçlıyordu, Naumann Vakfı liberallerle ilgileniyordu, Böll Vakfı modern orta sınıf kentlilerine ulaşmaya çalışıyordu, Ebert Vakfı sosyal demokratlarla ve sendikalarla ilgileniyordu – sonuncusu "sol kesimlere" de belirli bir ölçüde dikkatini veriyordu. Sol kesimler aynı zamanda, her ne kadar ulusal güvenirliliği Berlin'deki iktidar aygıtları tarafından henüz kesin olarak onaylanmasa da, Luxemburg Vakfı'nın ilgi alanına da giriyordu. Ancak Alman vakıflarının ve onların Dışişleri Bakanlığı'ndaki kasalarının gerektiğinde ne kadar ileriye gidebileceğini yani ne kadar tırmandırma potansiyeli barındırdıklarını, Vitali Kliçko örneğinde olduğu gibi, bazı durumlar ortaya koyuyordu. Vakıflar, dünya genelinde oldukça kapsamlı faaliyetler yürütüyorlardı. Konrad Adenauer Vakfı'nın toplam 80 yurtdışı bürosu, 100'den fazla ülkede yürüyen projeleri yönetiyordu. Hans Seidel Vakfı yaklaşık 60, Friedrich Naumann Vakfı da 70'den fazla proje ülkesinde etkindi. Heinrich Böll Vakfı 30 civarındaki yurtdışı bürosu aracılığıyla 60'dan fazla ülkede vakıf faaliyetleri yürütüyordu. Friedrich Ebert Vakfı ise 100'den fazla yurtdışı bürosuna sahipti. Henüz gelişme döneminde olan Rosa Luxemburg Vakfı

da geçen zaman zarfında faaliyetlerini dünya genelinde 20 ülkeye yaymıştı.

Bütün yurtdışı faaliyetlerine, bu vakıfların ülke içinde yürüttükleri etkili dış politika faaliyetleri de ekleniyordu. Örneğin Heinrich Böll Vakfı 2014 baharında DGAP, European Council on Foreign Relations ve *Le Monde Diplomatique* Almanya ile ortaklaşa, yukarıda sözü edilen ve AB üye devletlerinin siyasi ve toplumsal manzarasını yansıtan "Avrupa Atlası"nı yayınlamıştı. Konular ağırlıklı olarak Yeşiller-vari alanlardan oluşuyordu: yenilenebilir enerji, toplumsal cinsiyetçilik, sağa karşı mücadele, ayrıca "Yeni Güç. Yeni Sorumluluk" strateji belgesinde de tarif edilen Alman dış politikası için önemli meseleler. Almanya için "daha fazla liderlik" talebinin yanı sıra, ölçülü ama net bir dille askeri politik alanda da daha fazla etkinlik öneren bir son söz yer alıyordu "Avrupa Atlası"nda. "2007'den beri hızlı müdahaleler için hazır bekletilen ve 1.500 kişilik bir taburdan oluşan AB Muharebe Grupları, henüz hiçbir operasyona katılmadı", diye yazıyordu "Avrupa Atlasında". "Birliğin savunma harcamaları için ayırdığı bütçe kısıtlı ve silah sanayisi parçalanmış durumda... Güvenlik politikası AB'nin ajandasında ilk sıralarda yer almıyor." Bunun değişmesi gerekiyordu. "AB'nin sorumluluk alanının daha ayrıntılı bir tanımı... ve daha başarılı bir kriz yönetimi hala zorunlu."

Daha saldırgan, askeri operasyonlara yönelik bir Alman dünya politikasını içeren talepler, son dönemlerde Friedrich Ebert Vakfı tarafından da dillendiriliyordu. SDP yanlısı vakfın "Uluslararası Güvenlik Politikası Çalışma Grubu" 2011 yılında, yeni askeri politik "karar yapılarının kurulmasını" savunuyordu. Buna göre Federal Güvenlik Konseyi, kendi "analiz ve planlama yetki alanına" sahip olmalıydı ve böylece operasyonel açıdan daha ehliyetli hale gelmeliydi. Ayrıca "ABD'den bağımsız olarak güvenlik için elzem yüksek teknolojiler" AB'nin tasarrufunda olmalıydı. Bunun için milli silahlanma teknolojilerinin – tıpkı EADS gibi – birleştirilmesi zorunluydu. Temelleri böyle bir yapıya dayanan ortak AB dış ve askeri politikası, "ABD'nin Avrupa'daki liderlik iddiasını" sorgulatabilirdi. Friedrich Ebert Vakfı'nın askerî politikalar çalışma grubu "Avrupa Ordusunun" gelecekteki askerlerine "'Üniformalı Avrupalı' misyonunu" biçiyordu.

Vakıf henüz 2007'de, benzer talepleri ve hatta daha fazlasını içeren bir belge yayınlamıştı. Yalnızca bir Avrupa Ordusu'nun kurulmasını önermekle kalmıyor, Avrupa Askeri Akademisi'nin, Baltık Denizi Komutanlığı'nın ve "askeri işlerden sorumlu" bağımsız bir AB komisyonun kurulmasını da istiyordu. AB'nin askeri yapılandırılması bir "savunma subayının" emrine verilmeliydi. Ayrıca "savaş ve barış koşulları ile ilgili karar süreçlerinin de yeniden gözden geçirilmesi" zorunluydu. Bunun için "AB devletlerinin egemenlik haklarının devri ve karar verme yetkilerinin transferi, Avrupa düzeyinde demokratik meşru bir zeminde" tartışılmalıydı; böylece savaş ve barış meselelerinde, demokratik yollarla seçilmiş ulusal parlamentoların karar verme yetkileri ellerinden alınmış olacaktı. Vakıf belgesinin yazarları son olarak, gelecekte kurulacak bir AB Silahlı Kuvvetleri'nin içerisinde yer alacak İngiliz ve Fransız nükleer silahlarının kontrolü hakkında da tartışma başlatmayı öneriyordu: " Fransa ve İngiltere'nin nükleer silahlarının bütünleştirilmiş bir Avrupa Ordusu içindeki rolü üzerine tartışılmalıdır."

Ekonomi Alanındaki Vakıflar

Federal Almanya'da türlü yollardan ekonomi ile yakından ilişkisi bulunan bir dizi vakıf mevcuttu. İçlerinden pek çoğu yurtdışı faaliyeti de yürütüyordu. Bunun farklı biçimlerde yansımaları olabiliyordu. Örneğin Robert Bosch Vakfı birçok alan dışında "uluslararası ilişkiler" alanına da adıyordu kendini. Bu bağlamda, iki ülkenin gençleri, gazetecileri ve "karar mercileri" arasında somut personel değişimini öngören çalışmanın ağırlık noktalarını Almanya-ABD, Almanya-Çin, Almanya-Hint ve Almanya-Japonya ilişkileri oluşturuyordu. Robert Bosch Vakfı'nın öncülüğünde Almanya ve ABD arasında ortak yürütülen bir program çerçevesinde, dış politika uzmanları 2013 ve 2014 yıllarında "Batı sonrası Bir Dünyada Liberal Düzen" başlığını taşıyan kapsamlı bir yazı hazırlamıştı örneğin. Aynı şekilde, 1996 yılında Metro Group'un ana hissedarları tarafından kurulan Mercator Vakfı da "Avrupa"yı ağırlık noktaları arasında sayıyordu. Bunların arasında örneğin 2007 yılında kurulan ve Avrupa çapında faaliyet yürüten European Council on Foreign Relations (ECFR) düşünce

kuruluşunun desteklenmesi vardı. Mercator Vakfı ayrıca çok sayıda Türk-Alman faaliyetini destekliyordu; bu bağlamda, son yıllarda köklü değişimlere uğrayan Türkiye'nin dış politikası ve ekonomisi hakkında bir araştırma yapmıştı.

Yurtdışındaki faaliyetleriyle ünlü diğer bir vakıf da Bertelsmann Vakfı'ydı. Örneğin vakfın bünyesinde yürütülen "Almanya ve Asya" programında özellikle Doğu Asya'daki köklü değişimler inceleniyor ve Berlin ile Brüksel için siyasi tavsiyeler hazırlanıyordu. Sadece 2013 yılında bu iş için bir milyon Avro bütçe ayrılmıştı. Bertelsmann Vakfı iki milyon Avro'yu, aynı zamanda "Avrupa Birleşik Devletleri" başlıklı projeyi de kapsayan ve Avrupa'nın yerel çevresindeki gelişmeler ile ilgili tartışma zemini sunan "Avrupa'nın Geleceği" programına harcamıştı. "Uluslararası Bertelsmann Vakfı" ise, 2013 yılında 5 milyon Avro tutarında bir bütçeye sahipti. Düzenlediği etkinlikler arasında, "geleceğin küresel sorunlarını tartışmak" için "siyaset, iş dünyası ve sanat çevrelerinden karar mercilerinin" bir araya geldiği "Salzburg Üçlü Diyalog"u bulunuyordu. Vakıf düzenli olarak, 2013 yılında İspanya Kralı Felipe'nin de konuşma yaptığı bir "Alman-İspanyol Forumu" gerçekleştiriyordu. Vakfın tıpkı Brüksel ve Washington'da ("Berteslmann Foundation North America" olduğu gibi İspanya'da da "Fundación Bertelsmann Barcelona") bir şubesi bulunuyordu.

CDU milletvekili ve Avrupa parlamentosunun önemli dış sorumlularından Elmar Brok'un Mayıs 2014'e kadar Bertelsmann AŞ.'de "danışman" olarak 5.000 ila 10.000 Avro civarında aylık net gelir alması, bazı çevrelerde rahatsızlık yaratmıştı. Vakfın danışma kurulunda Avusturya eski Başbakanı Wolfgang Schüssel, eski AB komiserlerinden Viviane Reding ve eski Almanya Dışişleri Bakanı Guido Westerwelle yer alıyordu. Diğer Alman vakıflarından farklı olarak, Bertelsmann Vakfı hakkında açılmış birçok kritik soruşturma mevcut.

Bu noktada Hamburglu Körber Vakfı'nı da anmak gerekiyor. 1959'da Hamburglu iş adamı Kurt Adolf Körber tarafından kurulan vakıf, 526 milyon Avro'luk servete sahipti ve "kamu yararına" diye deklare edilen faaliyetleri için yıllık 17 milyon Avro civarında bütçe harcayabilecek durumdaydı. Paranın bir kısmı uluslararası

politikalara ayrılıyordu. Yıllık iki milyar Avro'dan fazla ciroyla küresel çapta aktif Hamburg Körber AŞ.'nin tek hissedarı olan vakıf, dünya politikası faaliyetlerini Berlin'deki Pariser Meydanı'nda, yani parlamentoya ve hükümet kuruluşlarına yakın bir mesafede ve başkentin en gösterişli sermaye adreslerinden birinde bulunan bürosundan yönetiyordu. Körber Vakfı 1961'den beri düzenli olarak yılda üç kez "Bergerdorf Sohbet Toplantıları" düzenliyordu; yurtiçinden ve yurtdışından bir kısmı üst düzey siyasetçilerin katıldığı ve örneğin İran ile ilişkiler, Doğu Asya'da artan gerilimler veya Avro krizi gibi dünya politikasının önemli konularının tartışıldığı bir buluşmaydı bu. Yurtdışından önemli hükümet temsilcileri Berlin'e geldikleri zaman, vakfın mekânlarında düzenlenen "siyasî kahvaltılara" davet edilmeleri, az rastlanan bir durum değildi; Bakanlıkların ve düşünce kuruluşlarının etkili çalışanları, milletvekilleri veya dışişlerinin önemli diğer kişileri bu kahvaltılarda misafirleriyle serbestçe tartışabiliyordu.

Körber Vakfı son yıllarda, dünya politikasının önemli konularını seçkinler arasında tartıştırmak üzere bir dizi yeni format geliştirmişti. Bunlardan bir tanesi Avrupa, ABD ve Yakın ve Ortadoğu ülkelerinden uzmanların yılda iki kere buluşup bölgedeki siyasi gelişmelere dair önemli sorunları tartıştıkları "Körber Dia-louge Middle East" toplantılarıydı. Vakıf, 2009 yılından beri Münih Güvenlik Konferansı ile ortaklaşa "Munich Young Leaders" toplantılarına öncülük ediyordu; dış politika alanında yetişen gençlerin oluşturduğu bu ilişki ağı için vakıf güvenlik konferansıyla birlikte, tanınmış siyasetçilerin katıldığı paneller, tartışma etkinlikleri ve dışa kapalı toplantılar da düzenliyordu. Özellikle de Bakanlıkların, milletvekillerinin, elçiliklerin ve düşünce kuruluşlarının genç çalışanları, geleceğin politik seçkinlerini yetiştirme hedefine odaklanan "Körber Dış Politka Ağı"na dahil ediliyordu. Körber Vakfı ayrıca 2011 yılından beri, 200 civarında üst düzey siyasetçilerin, hükümet temsilcilerinin, uzman ve gazetecilerin katılımıyla gerçekleşen ve yine dünya politikasının önemli gündemlerinin tartışıldığı "Berlin Dış Politika Forumu"nu düzenliyordu. 2014 yılındaki "Berlin Dış Politika Forumu", bizzat Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier'in açış konuşmasıyla başlamıştı. Yüksek katılım oranının ünlü davetlilerle oluşturduğu kombinasyon, etkinliğin

medyada giderek daha geniş yankı bulmasına vesile oluyordu. Yeni Alman dünya politikasının reklâmını yapmak isteyenler için bulunmaz bir fırsattı bu.

4.3.
GELENEĞİ BOZMAYAN DESTEKÇİLER: DIŞ EKONOMİDE ETKİN BÜYÜK BİRLİKLER

İç savaşlar, korsan saldırıları, şiddet olayları: "Tehlikeler Kıtası Afrika" klişesini ortadan kaldırmak bir türlü mümkün olamıyordu. Afrika'nın tatil yerlerinin Güney Sudan'daki veya Orta Afrika'daki savaş bölgelerinden ibaret olmadığı ve yelken yapmak için gidilebilecek tek yerin Somali sahilleri olmadığı ve kıtadaki 54 devlet arasında genel itibariyle, Avrupa'daki ülkelerarası farklardan daha büyük farkların bulunduğu ve sırf Kosova'da, Güney İtalya'da veya Avrupa'nın başka bölgelerinde organize suç olgusunun yaygınlığı nedeniyle nasıl ki Avrupa'ya "Mafya Kıtası" denilemeyeceği gibi Afrika'ya da "Tehlikeler Kıtası" denilemeyeceği gerçeği istenildiği kadar tekrar edilsindi. Birçok Alman'ın kafasında Afrika hala klişelerle yer etmiş durumdaydı ve "Bu klişeler büyük paralara mal oluyor." diye uyarıyordu "Alman Ekonomisi Afrika Derneği". "Çatışmalar, krizler ve felaketler hakkındaki haberler, getirilerin ve fırsatların üzerine gölge düşürüyor." ve ayrıca Alman sermayesinin Afrika'nın verimli bölgelerindeki yatırım olanaklarını kaçırmasına neden oluyordu derneğin yakınmalarına göre. Oysa "Afrika ülkelerinin pek çoğu" Alman yatırımcıları için "diğer birçok pazar ve bölgeden daha riskli" değildi. Kıtadaki riskler "hala abartılıyordu".

Afrika Derneği bu arada soruna el atmıştı. Dernek, Alman şirketlerinin Afrika'ya genişlemesini destekleyen ve "Tehlikeler Kıtası" klişesine durmadan maruz kalan bir lobi birliğiydi. "Afrika'da Risk Yönetmek" (Managing Risk in Afrika) – Afrika kıtasındaki ticari girişimlere yönelik "risk yönetimi" ile ilgili tartışmalar yapmak üzere derneğin her yıl çağrıcısı olduğu toplantının başlığı buydu. Kişisel güvenlik, varlıkların teminatı veya sağlık riskleri gibi konular düzenli olarak programda yer almaktaydı: Amaç, istekli şirket sahiplerine ilgili hedef ülkeye dair gerçekçi bir bakış açısı kazandırmak ve böylece hiç değilse Afrika'nın gelişme

vaat eden bölgelerinde Alman şirketlerinin ekonomik faaliyetlerini arttırmaktı. Bu yolla Alman sanayisinin ve Alman ticaretinin, küresel rakiplerinin gerisine düşmesi önlenecekti.

Afrika Derneği, her biri belirli hedef bölgelere odaklanan beş büyük Alman dış ekonomi derneklerinden biriydi. Diğerleri "Alman Ekonomisi Doğu Avrupa Derneği", "Yakın ve Ortadoğu Derneği", "Doğu Asya Derneği" ve "Latin Amerika Derneği". Bu dernekler ağırlıklı olarak, ilgili bölgelerde özel ticari çıkarları olan Alman şirketlerinden oluşuyordu. Dünya genelinde ticari faaliyet yürüten Siemens, Deutsche Bank, Ferrostaal ya da Bosch gibi holdingler, pek çok dış ekonomi derneğinin yönetim kurullarında tanınmış simalar tarafından temsil ediliyordu; bunlara ayrıca Gauff Consultants gibi büyük KOBİ'ler, mühendislik ve danışmanlık şirketleri ve GIZ (Alman Uluslararası İşbirliği Topluluğu) gibi kalkınma kuruluşlarının temsilcileri de ekleniyordu. Bunların dışında, resmi olarak Alman ekonomisinin beş lider derneği tarafından temsil edilen ve 1989'da kurulan ve önemi bakımından "Doğu Avrupa Derneği"ni geride bırakan "Alman Ekonomisi Doğu Komisyonu" da oldukça etkili bir kuruluştu. Listeyi tamamlamak adına: Alman ekonomisinin dört lider derneğinin, ilgili dış ekonomi dernekleriyle ortaklaşa sorumluluk üstlendikleri kuruluşlar arasında "Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da Alman Ekonomisinin Girişmi" (NMI), "Alman Ekonomisinin Asya Pasifik Komisyonu" (APA) ve "Alman Ekonomisinin Latin Amerika Girişimi" (LAI) yer alıyordu. Lider derneklerden üçü ise Afrika Derneği ile ortaklaşa "Alman Ekonomisinin Güney Afrika Girişimi" (SAFRI) kuruluşunu destekliyordu.

Büyük dış ekonomi derneklerinin faaliyetleri genel olarak pek dikkat çekmese de, Alman şirketlerinin büyümesi için vazgeçilmez bir değer taşıyordu. Büyüme hedefleri olan şirketlere gerekli deneyimleri ve bilgileri aktarıyor, ilişkiler kurmalarına aracılık ediyor ve pratik yardımlarda bulunuyorlardı. Bilgilendirme toplantıları ve konferanslar düzenliyor, fuarlar organize ediyor ve Alman şirketlerinin veya Berlin'in iktidar aygıtlarının büyük ölçeklerde dikkatini çeken ülkelere delegasyon ziyaretleri tasarlıyorlardı. Bu dernekler genelde, "EZ-Scouts" denilen Federal Almanya Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı'nın uzman

danışmanları ve Kalkınma Bakanlığı'nın tekliflerine aracılık etmekle görevli personelle ortak çalışıyorlardı. Özellikle de "kalkınma desteğinin" Alman şirketlerine "az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin pazarlarına giriş ve başarı sağlama konularında önemli yardımları" dokunuyordu Doğu Asya Derneği'ne göre. Ve elbette dernekler, gerektiğinde üyelerine genişlemenin hedef ülkesindeki resmi makamlara erişimi de sağlıyorlardı.

Dış ekonomi derneklerinin gerektiğinde siyasetle ne kadar iç içe geçtiğini bazı örnekler açıkça gösteriyordu. Örneğin İran ile yaşanan nükleer krizle ilgili 23 Kasım 2013 tarihinde ilk anlaşmalar sağlanıp yaptırımlar konusunda esneklikler söz konusu olduğunda, Dışişleri Bakanlığı ve Federal Ekonomi Bakanlığı, Yakın ve Ortadoğu Derneği'nin düzenlediği "İran Özel Forumunda" istekli girişimcileri, sürecin bundan sonra nasıl ilerleyeceği konusunda bilgilendirmişti. Siyasi açıdan önemliydi bu: Tahran'a karşı sergilenen ilk açılımlarla birlikte, yalnızca ülkedeki muazzam yeraltı zenginlikleri nedeniyle değil, ülke Basra Körfezi'nin potansiyel gücü sayıldığı için, İslam Cumhuriyeti'nde ticaret alanında küresel bir hareketlenme yaşanmaya başlamıştı. Yakın ve Ortadoğu Derneği topun peşini bırakmamış ve 8 Nisan 2014'te Berlin'de "Iranian German Business Conference" başlıklı bir konferans düzenleyerek, bu vesileyle İran Sanayi Bakanı ve Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'nin ekonomi danışmanı ile temaslar kurmuştu. Kısa bir süre sonra dernek, Aralık 2014 başlarında İran'a birkaç günlük bir iş gezisi gerçekleştirileceğini bildirmişti. Yılın ilk sekiz ayında Almanya'nın bu ülkeye ihracatının önceki yıllara göre üçte bir oranında artması da yine Ortadoğu derneğinin çabaları ve yıllardır Arap dünyası ve İran ile sürdürdüğü olumlu ilişkiler sayesinde olmuştu.

Böyle örneklere sıkça rastlamak mümkündü. Örneğin Almanya –diğer Batılı devletlerle uyum içinde– 2010 ve 2011 yıllarında Myanmar'a karşı rota değişikliği yaparak yaptırımlardan vazgeçip işbirliği yoluna gittiğinde, Doğu Asya Derneği anında yardıma koşmuştu. 2011 sonlarında ilk iş adamları heyetini ülkeye davet etmiş ve rekabetin büyük olduğunu, Batı'da "en iyi 'start pozisyonu' için yarışı çoktan başladığını" bildirmişti. Nisan 2012'de AB yaptırımları resmen sonlandırdığında, 2012 yılının Nisan ve

Haziran aylarında iş gezilerinin devamı gelmişti. Bütün bunlar, 2011'de yerlerde sürünen 61 milyon Avro civarındaki ihracat rakamlarının 2012'de hiç değilse 102 milyon Avro'ya çıkmasını sağlamıştı. Mart 2013'te Doğu Asya Derneği, Federal Almanya Ekonomi Bakanı Philip Rösler ve Başbakanlık'ta ekonomiden sorumlu bütün Bakanlıklar arasında koordinasyonu sağlamakla görevli Bakan U Soe Thane ile birlikte Hamburg'da bir kutlama etkinliği düzenlemişti. Bunun dışında dernek, Ağustos 2013'te Federal Kalkınma Kakanlığı ile birlikte, Planlama Bakanı ile Sanayi Bakanı yardımcısının Naypyidaw'dan özel olarak gelerek katıldığı "Myanmar Girişimciler Forumunun" çağrıcısı olmuştu; forumda, özel sektör ile kalkınma politikalarının kesişme noktasında faaliyet yürüten kalkınma şirketi *sequa*'nın bir temsilcisi, "kalkınma işbirliğinin araçlarının..." Alman şirketlerinin "Myanmar'daki faaliyetlerine yönelik nasıl kullanılabileceğini" anlatıyordu. 2013'te Almanya'nın Myanmar'a yaptığı ihracat tutarı 127 milyon Avro'ya çıkmıştı – nispeten düşüktü, ama Doğu Asya Derneği'nin bu gözle görülür artışa yine de katkısı olmuştu.

Başka örnekler mi? 6 Haziran 2012'de Latin Amerika'da "Pasifik İttifakı" kuruldu, Meksika, Kolombiya, Peru ve Şili'nin oluşturduğu bu liberal birlik Berlin'de büyük ilgi uyandırmıştı (fazlası için: Bölüm 5.4). Bu örnekte de siyasi çıkarlar, ekonomik çıkarlarla örtüştüğünden ve böylece üye ülkelerde genişleme olanağı doğduğundan, Latin Amerika Derneği oldukça revaçtaydı. Gerçekten de 2013'ten beri üye şirketleri için, Pasifik ittifakının ülkelerinde ticaret yapmayı teşvik eden bir dizi bilgilendirme toplantısı düzenleniyordu. Federal Almanya Dışişleri Bakanlığı'nın hazırladığı dış ekonomi portalı "İXPOS"ta da okunabileceği üzere, yeni Latin Amerika Birliği "Latin Amerika'nın gayri safi yurtiçi hasılasının %33'ünü" karşılıyordu. Kasım 2013'te Latin Amerika Derneği, Pasifik İttifakı adına bütün bir gün süren ve Meksika Ekonomi Bakanı'nın, Kolombiya Dışişleri Bakanı'nın ve Şili Dışişleri Bakanı'nın bizzat katıldığı büyük bir "Latin Amerika Günü" etkinliği düzenlemişti. Latin Amerika Derneği'nin yeni Latin Amerikalı topluluk için yaptığı reklâmlar sonrasında da sürmüştü. Kamuoyunda neredeyse hiç dikkat çekmese de: Etkinliklerin, Latin Amerika'nın bu yeni devletler topluluğu ile kurulan

politik işbirliğinin ekonomik temellerini atmada önemli katkıları olmuştu.

Siyasi ve ekonomik çıkarların nasıl iç içe geçtiğinin diğer iyi bir örneğini de, Alman Ekonomisinin Doğu Komisyonu oluşturuyor. Komisyon AB'nin doğu sınırlarının ötesindeki bütün doğu ve güneydoğu Avrupa devletlerinde Alman şirketlerinin faaliyetlerini desteklemekle kalmıyor, çalışma alanının içine AB üye devletleri Romanya, Bulgaristan ve Hırvatistan'ın dışında Kazakistan'dan Tacikistan'a, Orta Asya'nın 5 eski Sovyet ülkesini de dahil ediyordu. Komisyon özellikle de Alman şirketlerinin Rusya'daki ticari yatırımları ile ilgileniyordu. Üyeleri arasında – Rusya'da faaliyet yürüttükleri müddetçe - Alman sanayisinin kaymak tabakası yer alıyordu. Doğalgaz üretimi alanında E.ON ve (kardeş kuruluşu Wintershall üzerinden) BASF, Rusya'da üretim yapan Volkswagen, Rusya'da milyarlarca kredi dağıtan Deutsche Bank ve Commerzbank, Rusya'da en son iki milyar Avro'dan fazla ciro yapan Siemens ve bunların yanı sıra Kuzey Akım Boru Hattı yapımına ortak olan "Europipe" şirketi. Doğu Komisyonu tıpkı diğer büyük dış ekonomi dernekleri gibi, özel gündemli bilgilendirme toplantıları ve konferanslar düzenliyor; "Alman-Rus Hammadde Konferansını" yürütüyor ve iş gezileri organize ediyor, danışmanlık yapıyor, ilişkiler kuruyordu.

Ancak bunlarla da yetinmiyorlardı. "Alman Ekonomisinin Doğu Komisyonu için Almanya ile Orta ve Doğu Avrupa, Orta Asya ve Kafkas devletleri arasında söz konusu olan ekonomik ilişkiler daima, aynı zamanda siyasi ve toplumsal ilişkilerle de ilintiliydi ve gelecekte de öyle olacak." diye yazıyordu dernek kendi hakkında. Bu de örneğin "Alman-Rus Gençlik Değişim Vakfı"nı kurmuştu; bu nedenle "iki ülkenin genç yönetim kadroları arasında kalıcı bir ilişki ağı" oluşturması ve böylece "derinleştirilmiş ve kalıcı değişimler" sağlaması beklenen "Baden-Baden Alman-Rus Sohbetleri" düzenliyordu, "güncel siyasi gelişmelerden bağımsız olarak" elbette. Ve siyasi gelişmeler gerektirdiği zamanlarda da, Alman-Rus ilişkilerinin verimli hale gelmesi için kamuoyu oluşturmaya her daim hazırdı. Komisyon 8 Aralık 2014'te örneğin web sayfasında "Avrupa'da Yeniden Savaş mı? Bizim Adımıza Asla!" başlığıyla, Batı'nın Ukrayna krizi sırasında sergilediği saldırgan politikalar

karşısında pozisyon alan ve Moskova ile dengeli ilişkiler kurulmasını savunan "farklı bir Rusya politikası için çağrı" yayınlamıştı. Yazının imzacıları bunun için büyük nefret toplamıştı; ancak Doğu Komisyonu bu bağlamda soğuk savaş dönemindeki çalışmaları sayesinde dirençliydi. Komisyon Başkanı Eckhard Cordes ve selefi Klaus Mangold, çağrının altına imzalarını atmıştı.

Eğer, örneğin Dış Ticaret Odası Çalışmaları (AHK) gibi resmi Alman dış ticareti destekleme kurumlarının ilişki ağıyla bağlantısı olmasaydı veya Federal Ekonomi Bakanlıkları'nın ve eyaletlerin girişimleri olmasaydı ya da diğer hükümet kurumlarının sağladığı olanaklar olmasaydı, dış ekonomi derneklerinin siyasi-ekonomik baskı faaliyetlerinin bu yoğunlukta gerçekleşmesi mümkün olmazdı. Doğu Komisyonu örneğin, "Alman-Rus Gençlik Değişim Vakfı"nı, 2006'da "Public Private Partnership" (PPP- Kamu Özel Ortaklığı) çerçevesinde Robert Bosch Vakfı, Hamburg Eyaleti ve Federal Almanya Aile Bakanlığı ile ortaklaşa kurmuştu. 20..3'ün ortalarından beri Doğu Asya Derneği bünyesinde çalışan "EZ-Scout" ise, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı adına faaliyet yürütüyordu. Ve Afrika Derneği, istekli üyelerini Alman G7-Başkanlığı'nın kendilerine hangi ticari olanakları sunacağı konusunda bilgilendirmek istediğinde, BMZ'nin Afrika sorumlusu ve daha da önemlisi Şansölye'nin özel Afrika yetkisili olarak Afrika için hangi G7 olanaklarının kullanılabileceğini iyi bilen Günter Nooke'u davet etmişti Ocak 2015 ortalarında. Görüldüğü gibi, devlet kurumları ile son derece yakın ilişkiler söz konusuydu.

Büyük dış ticaret derneklerinin neredeyse hepsi, Federal Almanya'dan daha eskiydi. Bu dernekler Almanya'nın farklı genişleme evrelerinde kurulmuştu. Kendi geleneklerini hâlâ koruyan dernekler daha çok, yıldönümü kutlamalarıyla kamuoyunun gündemine giriyorlar. Örneğin Yakın ve Ortadoğu Derneği 2014 yılında 80. kuruluş yıldönümünü kutladı; Latin Amerika Derneği de 2016'da 100. yaşını kutlayacak. Tam bu noktada derneklerin kuruluş koşullarına kısaca göz atılacak.

Doğu Asya Derneği

Alman dış ticaret derneklerinin en eskisi olan Doğu Asya Derneği'nin geçmişi, Alman sömürgeciliğinin doğrudan en etkin

dönemine uzanıyordu. 13 Mart 1900'de 16 tüccar ve bir yüksek mahkeme yargıcı, Asya'da sürdürdükleri ticari faaliyetlerini geliştirmek için bir dernek kurma amacıyla tarihi Hamburg Jungfernstieg'de bir araya geldikleri sırada, Alman İmparatorluğu'nun Çin'in bazı bölgelerini ele geçirme çabaları tüm hızıyla sürüyordu. Alman birlikleri 14 Kasım 1897'de bir bahaneyle Jiaozhou Körfezinde bulunan Qingdao şehrini işgal etmiş ve 6 Mart 1898'da Çin hükümetini, büyük bir arazinin 99 yıllığına "kiraya" verilmesini ve daha da önemlisi madencilik ve demiryolu inşaatı ile bölgenin ekonomik yağmalanması "hakkının" tanınmasını öngören bir anlaşma yapmaya zorlamıştı. Almanlar Qindao'da, "Örnek Koloni" diye göklere çıkardıkları bir egemenlik sistemi kurmuşlardı." Yurt topraklarından sökülüp oralara yeniden dikilen ve bu nakilden kârlı çıkan bir parça Almanya" diye ayıla bayıla anlatıyordu uzak diyardan gelen bir ziyaretçi. Çin halkı bu durumdan daha az memnundu çünkü başka nedenlerin yanı sıra Almanlar oldukça başına buyruk davranışlar sergiliyorlardı. Önceleri başgösteren hoşnutsuzluk ve huzursuzluk, sonunda işgalcilere karşı açık bir ayaklanmaya dönüşen silahlı direnişe dönüşmüştü. 16 tüccar ve bir yüksek mahkeme yargıcı, Mart 1900'da, Doğu Asya Derneği'ni kurmak için buluştuklarında, genel durum buydu.

Almanların isyancıları bastırdıkları sömürge savaşı son derece vahşi bir şiddetle gerçekleşmişti. Doğu Asya Derneği'nin kuruluşundan 4 ay sonra, 27 Temmuz 1900'da, II. Wilhelm, meşhur "Hun Nutkunda" acımasız bir katliama çağrı yapıyordu: "Affetmeyin! Esir Almayın!" Kısa bir süre sonra –sömürge savaşı henüz bitmemişti– Doğu Asya Derneği, Apartheid sömürgesi "Tsingtau"da müşterileri lehine ilk adımlar atmaya başlamıştı bile. Alman birlikleri Çin'de ortalığı birbirine katarken, dernek Almanya'da, Çin yönetiminden yalnızca Alman tüccarların varlıklarına verilen maddi zararların değil, savaş nedeniyle ithalat ve ihracat mallarının uğradığı kâr kaybının da karşılanmasının talep edilmesi için baskı kuruyordu. Bunda tam anlamıyla başarılı olamadıysa da Doğu Asya Derneği, savaş masraflarının karşılanmasında büyük bir paya sahipti. Yaralı askerlerin tedavileri için yüklü bir bağışın yapılmasını sağlamıştı. Sömürge birliklerinin kıymeti biliniyordu.

Alman İmparatorluğu zamanından kalma emanetler, Doğu Asya

Derneği'nce bugün hâlâ korunuyor. "Doğu Asya Dostluk Yemeği" bunların arasındaki en önemli yıllık etkinlikti. Dostluk Yemeği? Prusya subay kolordusunda 19. yüzyılda bayram yemeklerine bu ad veriliyordu; dinsel referansları olan bu kavram, esnaf loncasının veya din adamlarının toplu yemeklerini ifade ediyordu. Doğu Asya Derneği, derneğin kuruluş dönemiyle ilgili şunları kaydediyordu: "O zamanlar Asya'da yaşayan Alman iş adamlarının temsilcileri, düzenli olarak sadece erkeklerin katıldığı yemekler düzenlerdi. İmparatorluk donanmasının Doğu Asya filosundaki komutanlar Uzakdoğu limanlarına ziyaretleri sırasında, orada bulunan Alman tüccarları tarafından gemide düzenlenen ve Prusya geleneğine göre 'dostluk yemeği' denilen akşam yemeklerine davet edilirlerdi." Doğu Asya Derneği'nin düzenlediği "Doğu Asya Dostluk Yemeği"ne düzenli olarak, eski dönemlerde Alman ve diğer sömürge ülkelerinin askerleriyle gerekli deneyimleri yaşamış ülkelerin temsilcileri davet ediliyordu. Örneğin 2013'te Myanmar Cumhurbaşkanlığı bürosuna bağlı Bakan U Soe Thane de yemeğe katılmıştı. Doğu Asya Derneği davetiyesinde de belirttiği üzere "Myanmar ile özel bir ilişkisi" söz konusuydu: "Henüz 1853'te o dönemki Birmanya'da bir Hamburg konsolosluğu kurulmuştu. Doğu Asya Derneği kuruluşundan kısa bir süre sonra... Rangun'da bir dernek temsilcisi atamıştı." Şimdi de "Myanmar ile olan geleneksel ilişkisini daha da yoğunlaştırma çabası" içindeydi. Geleneksel ilişki? Doğu Asya Derneği 20. yüzyılın başında oraya temsilcisini atadığı dönemde ülke bir İngiliz sömürgesiydi. Neyse, tarih duyarlılığı Alman iş dünyasının güçlü yönlerinden biri değildi anlaşılan.

Doğu Asya Derneği şimdiye kadar Alman genişlemesinin bütün evrelerine gücü el verdiğince eşlik etmişti. Birinci Dünya Savaşı sırasında Çin'in güneyine daha rahat bir erişim ve "Hindiçin'in tamamının Almanya'ya verilmesini" talep etmişti. Bu asla gerçekleşmedi. Tam tersine: "Örnek koloni" bile kaybedilmişti. Bilimsel bir araştırmaya göre dernek 1933'te, "denizaşırı Alman dünyasına güç katmak, Alman itibarını geliştirmek ve yurtdışındaki ekonomik konumumuzun sağlamlaşmasına hizmet etmek için" kendini "İmparatorluğun milli hükümetinin emrine" sunmuştu. Yine araştırmaya göre dernek, İkinci Dünya Savaşı sırasında "Nazi yönetim kadroları tarafından... Uzakdoğu'daki ekonomik çıkar

kuruluşlarının merkezine yerleştirildi". Almanların genel çabalarının nasıl sonuçlandığı, herkesçe malum. Daha sonra Federal Almanya'da, her zaman olduğu gibi, süreklilik muhafaza edilmişti. 1950 yılında savaş sonrası ilk "Dostluk Yemeği'ne" 1942'de derneğin yönetim kurulu başkanlığını yürüten Alfred Albers başkanlık yapmıştı; 1937'ye kadar Tokyo'da elçilik müşavirliği yapan ve daha sonra Japonya'nın işgali altındaki Çin'de çalışan Wilhelm Haas misafir konuşmacıydı. Haas, 1950'de Federal Başbakanlık'ta danışma meclisi üyeliği yapmıştı. Doğu Asya Derneği ekibi böylece Federal Almanya'ya ulaşmıştı.

Latin Amerika Derneği

Benzer şekilde geçmişi Alman İmparatorluğu'na kadar uzanan, ancak daha çok savaşçı döneminin sonlarına denk gelen bir başka kuruluş da Latin Amerika Derneği'ydi. Latin Amerika'da faaliyet yürüten Alman işletmeleri o dönemde oldukça zor durumdaydı. 19. yüzyılda Amerika'nın güney kıtasında güçlü bir konuma ulaşan Alman şirketleri, bunu büyük ölçüde silah ihracatına borçluydular. Amerikalı tarihçi Stanley Hilton'un yazdığına göre, Krupp ve Alman silah ve mühimmat fabrikaları (DWMF) Birinci Dünya Savaşı'na kadar topçu ve piyade silahları tedariki açısından bazı Latin ülkelerinde "neredeyse tekel durumundaydı". Yatırımlar konusunda da işler iyi gidiyordu o dönemde; savaş başlamadan hemen önce Alman yatırımlarının yaklaşık %16'sı bu kıtada bulunuyordu. Bu durumun eninde sonunda, 1823 yılında Latin Amerika'yı "Monroe Doktrini" ile özel etki alanı ilan eden Amerika Birleşik Devletleri'yle rekabete yol açacağı aşikârdı. Berlin'de bu bağlamda, Brezilya'nın güneyindeki Almanca konuşan göçmenlerin torunlarına ulaşıp, onların yardımıyla düzenli bir Alman kolonisi kurma fikri üzerinde bile durulmuştu o dönemde Almanya'nın ABD karşısındaki pozisyonunu güçlendirmek için.

Derken, Alman İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı'nı tetiklemiş ve böylece Latin Amerika'da faaliyet yürüten Alman şirketlerinin başı belaya girmişti, İngiliz deniz ablukası yüzünden şirketlerin Almanya ile bağlantıları kesilmişti. Her ne kadar savunma sanayi şirketleri Alman ürünlerine artan talep nedeniyle, Atlantik'in ötesindeki savaştan dolayı aksayan satışlar karşısında pek şikâyet

edecek durumda olmasalar da, diğer işletmeler Latin Amerika'daki gelecekleri konusunda endişeye kapılıyorlardı. Bu nedenle birer liman kenti olan Hamburg ve Bremen'deki tüccarlar –limanlar uzak ülkelerle ticari ilişkilerin bel kemiğini oluşturuyordu– 13 Ocak 1916 tarihinde "İbero-Amerikan Derneği"ni kurmuşladı. Resmi açıklamaya göre dernek İspanya, Portekiz ve bunların Latin Amerika'daki eski sömürgeleriyle, yalnızca kültürel ilişkiler kurmak istiyordu. İçe dönük bir bilgi notunda ise, yazar daha net ifadeler kullanıyordu. Buna göre derneğin gerçek amacı "Almanya'nın güç pozisyonunu koruma ve sağlamlaştırma" konusunda çaba sarf etmekti. Bunun olabilmesi için de yeni dernek "liman kentlerinin İbero-Amerikan ülkelerle kurduğu ticari ilişkilerin yeniden tesisi ve canlandırılması için payına düşeni" yerine getirmeliydi. "Güney Amerika'da ve İspanya-Portekiz'de" zora giren "Alman çıkarlarını" gelecekte "uygun bir biçimde temsil etmek ve geliştirmek" söz konusuydu. Kültür bahanesiyle bu yapılabiliyorsa neden olmasın?

2009'dan beri adı Latin Amerika Derneği olan İbero-Amerikan Derneği'nin ABD ile rekabeti baki kalmıştı. Tarihçi Hilton'a göre 1930'larda olaylar tam anlamıyla boyut değiştirerek Washington'a karşı yürütülen ve "Berlin'in zaferiyle sonuçlanan" bir "ticaret savaşına" dönüşmüştü. Üstelik 1938 yılında Alman İmparatorluğu ABD'yi geride bırakarak Brezilya'nın en büyük ithalatçısı olmuştu. 1938/39 yıllarında ise Meksika petrollerinin en büyük müşterisiydi. Dünya Savaşı 1939 yılında Almanya'nın Latin Amerika ticaretine bir kez daha büyük zararlar vermiş olsa bile: 1945'ten sonra İbero-Amerikan Derneği, sistem çatışmasından kaynaklı özel koşullar altında olsa da Latin Amerika'daki Alman-Amerikan rekabetini sürdürmüştü. O dönemde Batı siyaseti, Latin Amerika soluna karşı mücadelede gerektiğinde diktatörlüklerin desteklenmesini de öngörüyordu. İbero-Amerikan Derneği'nin buna hiçbir itirazı yoktu.

1966 yılındaki "Latin Amerika Günü"nde bunun örneğini görmek mümkündü. Dönemin Dernek Başkanı Hans Heinrich Waitz konuşmasında, başka yerlerde sert eleştirilere maruz kalan güncel gelişmelere atıfta bulunmak zorunda hissetmişti kendini. "Brezilya ve Arjantin'de 1964'te, daha doğrusu 1966'da kansız devrimler gerçekleşti" yorumunda bulunmuştu, iki askeri darbe için pek de alışılmamış bir terminoloji kullanarak. "İki ülkede de ordu,

seçilmiş başkanları devirdi çünkü ülkelerinin... Komünizme ya da Peronizme kaydığını gördüler. İki ülkenin ordusu o zamandan beri otoriter bir yönetim uyguluyorlar. Ama her ikisi de... özünde demokrattır." Buna ne şüphe? Ne de olsa amaçları "bir diktatörlük kurmak değil, Komünizm tehlikesini bertaraf edecek yeni bir demokratik Anayasa hazırlamak" diye teminat veriyordu Ibero-Amerikan Derneği'nin Başkanı. "Komünizm tehlikesini bertaraf etmek" bütün mesele buydu aslında.

Alman Ekonomisi Afrika Derneği

Tıpkı Doğu Asya Derneği gibi Afrika Derneği de Alman sömürgeciliğine derin kökler salıyordu. 6 Kasım 1933'te Alman ticaret şirket temsilcilerinin, Afrika'daki ticari işleri için bir çıkar birliği kurmak üzere bir araya geldikleri yer, C.Woermann armatörlük şirketinin Hamburg Großen Reichenstraße 27'deki "Afrika Evi" binasıydı. Afrika Derneği'nin ana kurucularından Woermann şirketi, 19. yüzyılda Alman sömürge ekonomisinin taşıyıcı unsurlarından biriydi. 1883 yazında şirketin o dönemki patronu Adolph Woermann, İmparatorluğun ilk Şansölyesi Otto von Bismarck'a, Afrika'da bir Alman Kolonisi kurma önerisi içeren bir bir bilgi notu iletmişti; kısa bir süre sonra Berlin harekete geçmişti. Woermann, "Alman Güneybatı Afrikası"nda (1904-1908) Hererolara ve Namalara karşı yürütülen savaşı, son derece yüksek kârlar elde ettiği askeri mühimmat nakliyatıyla desteklemişti. Şirketin 1933 yılında Afrika ticareti kapsamında bir dernek kurma hazırlıkları yapmasında, yalnızca İngiliz şirketlerinin giderek sertleşen rekabeti etkili olmamış, her zamankinden yüksek sesle dillendirilen eski sömürgelerin yeniden Alman İmparatorluğu'na geçmesi talebinin de bunda rolü olmuştu. Çünkü bu sömürgeler, Afrika Derneği'nin yazdığına göre "güvenli bir ticaret sahası vaat ediyordu".

1 Ocak 1934'te nihayet Dernekler Dairesi'ne kaydı gerçekleşen ve Nisan 1934 tarihli kuruluş bildirgesinde "sömürge suçları yalanına karşı mücadele ve milli hükümet tarafından yürütülen sömürge politikasını destekleme" çağrısı yapan Afrika Derneği'ne, Kurt Weigelt gibi ünlü sömrügecilik yanlıları da kayıtlıydı. 1884 Berlin doğumlu Weigelt, Birinci Dünya Savaşı'nda

Petrol ve Madeni Yağlar Savaş Komitesi'nin başındaydı, 1918'de Alman Petrol AŞ.'nin yönetim kuruluna girmiş, 1922'de şirketin müdür yardımcısı, daha sonra da 1927'de Deutsche Bank'ın yönetim kurulu üyesi olmuştu. Kısa bir süre sonra bankanın "Dışişleri Bakanı" sıfatını kazanmıştı. Aynı zamanda sömürgeci çevrelerde de oldukça aktifti. Afrika Derneği Weigelt'i icra kuruluna almıştı. Bu, gayet elverişli bir adımdı çünkü 1934'ten beri SS'in faydalı bir üyesi ve 1937'den itibaren NSDAP üyesi olan Weigelt, NSDAP'nin Sömürgecilik Politikası Bürosu Ekonomi Bölümü Başkanlığı'nı da yürütmüştü. Tarihçi Karsten Linne'nin "Sömürge Plancılarının Gri Kardinali" adıyla andığı Weigelt, Şubat 1936'da, sömürgelerdeki hammaddelerin önemli bir rol oynadığı stratejisini Afrika Derneği'nin yönetim kuruluna sunmuştu. Linne'ye göre "Bu strateji Afrika Derneği'nin yöneticileri tarafından geniş onay almıştı. İki tarafta da yakın işbirliği konusunda büyük bir ilgi vardı.".

Sömürgeciler planlar tasarlayıp rakipsiz ticaretin hayallerini kurarken, Afrika Derneği uygulamada da faaliyete geçmişti, özellikle de Güney Afrika'da. Woermann şirketinin yöneticilerinden ve derneğin kurucu başkanı Lothar Bohlen 1935 yılında, Afrika Derneği'nin ifadesiyle "ticari bilgiler almak ve yerinde ilişkiler kurmak için" Güney Afrika'ya gitmişti. Seyahatinden döndükten sonra "Alman şirketlerinin gelecekte daha büyük paya sahip olacaklarını umduğu", "Güney Afrika'daki ekonomik patlama" hakkında bilgiler aktarmıştı. Derneğin yayınladığı *Afrika-Rundschau* dergisinde de büyük bir ilgiyle – ve bir miktar kaygıyla - Güney Afrika hakkında yazılara yer veriliyordu. Dergi yazarlarından biri örneğin, ülkede "renkli bir dev dalganın" kabararak "kıyıya vurduğunu" görüyor ve "Batı kültürünü korumak için" Güney Afrika'da "beyaz halkların kapalı işbirliğinin" zorunlu olduğu görüşünü ifade ediyordu. Afrika Derneği'nin genel müdürü Günther Jantzen, dergide benzer bir biçimde "Güney Afrikalı beyazların kaynaşmasını" savunuyordu: "Yerli ve renkli insanların oluşturduğu büyük kitle göz önünde bulundurulduğunda" –Yahudi unsuru da unutulmamalıydı– ülkenin "bir devlet ve ulus olarak varlığını sürdürebilmesi, ancak ve ancak Boer Cumhuriyetleri ile İngiltere arasındaki husumetin büyük oranda giderilmesiyle" mümkündü.

Afrika Derneği'nin 1930'lu yıllarda Güney Afrikalı ırkçılarla kurduğu ilişkiler, Federal Almanya döneminde de devam ediyordu. Dernek, Federal Almanya'nın Apartheid devletiyle sürdürdüğü ticari ilişkileri elinden geldiğince desteklemiş, Apartheid ırkçılığına karşı dünya çapında eleştiriler arttığında boykot çağrılarına karşı harekete geçmiş ve Bonn'dan Pretoria aleyhinde utangaç da olsa birkaç eleştiri yükseldiğinde Federal Almanya hükümetini "ahlak bekçiliği" yapmakla suçlamıştı. Dernek üyelerinden Hamburg'lu coğrafya profesörü Günther Borchert, tarihçi Heiko Möhle'nin araştırmalarına göre; "1980 yılının başında Birleşmiş Milletler kararlarını hiçe sayarak Güney Afrika'ya üniversite öğrencilerinin katıldığı bir gezi düzenlemişti." üstelik Afrika Birliği Örgütü'nün (OAU) protestolarını bile umursamadan. Apartheid rejimiyle yakın işbirliği içinde olan Alman ekonomisinin, rejimin sonlandırılmasıyla hiçbir zara uğramaması, Afrika Derneği'nin 1993'teki yıllık raporunda büyük bir memnuniyetle şöyle yorumlanıyordu: "Reform sürecine rağmen hâlâ bir önceki yılın değerlerini korumayı başaran ticaret hacminin Güney Afrika'daki durumu oldukça dikkat çekici."

Yakın ve Ortadoğu Derneği

Yakın ve Ortadoğu derneğinin kuruluşu –tıpkı Afrika Derneği gibi– 1930'lu yıllarda gerçekleşmişti. O dönemde Yakın ve Ortadoğu bölgelerindeki Alman ticari faaliyetlerinin bir geleneği vardı. Derneğin kendi geçmişi hakkında verdiği bilgiye göre, özellikle 1899'da "Bağdat demiryolu hattının yapımının Alman şirketlerine teslim edilmesi", "uzun bir süre Almanya'nın Yakın Doğu'daki ekonomik faaliyetlerinin zirvesini oluşturdu". Bağdat demiryolu oldukça iddialı bir projeydi. Alman İmparatorluğu'na o dönemde yeni keşfedilen petrol kaynaklarına erişim sağlamakla kalmayacak, Yakın ve Ortadoğu üzerinde –yani özellikle İngiltere ve Fransa'nın hak iddia ettiği bir bölgede– etkili olmasını da güvence altına alacaktı. Yeni pazarlar elde etme çabası da Alman sanayisi için önemli bir hedefti elbette. Ama proje, umulandan daha yavaş ilerliyordu derken, projeye asıl büyük darbeyi Birinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgi indirmişti. Yakın ve Ortadoğu Derneği'nin saptamasına göre savaştan sonra "Almanya'nın

bölgedeki etkisi" gözle görülür şekilde azalmıştı; bunun yanı sıra işletmelerin birçoğu "20'li yılların sonundaki dünya ekonomik buhranı nedeniyle krize" girmişti. Bu nedenle, bir kez daha, daha büyük bir enerjiyle Basra Körfezi'nde yeni pazar arayışlarına girme fikri doğmuştu.

Bu doğrultuda ilk organizasyonel faaliyetlere girişilmişti. Yakın ve Ortadoğu Derneği'nin bildirdiğine göre 1930'ların başında, Alman şirketleri "bölgesel çıkarlarını bütünleştirmek" amacıyla bir "Irak Sanayi Konsorsiyumu" oluşturmuşlardı. Jägerstraße 2-3: Burası, Carl Friedrich von Siemens ya da Carl Bosch ve I.G. Farben şirketinin sahibi Carl Duisberg gibi seçkin bayların oluşturduğu "Berlin Kulübü"ne ait kulüp binasıydı. Görüldüğü gibi, Siemens ve I.G Farben şirketleri başından itibaren oyuna dâhildi. Derneğin ilk başkanlığını, Siemens'te müdür ve bir "denizaşırı" uzmanı olan Hermann Reyss yapıyordu; yönetim kurulunda I.G. Farben'in yanı sıra Deutsche Bank da, sömürgecilikle ilgili fikirlerini 1930'lu yıllarda Afrika Derneği'nde daha da ilerleten "Dışişlerinden Sorumlu Bakan" Kurt Weigelt tarafından temsil ediliyordu. Alman Şark Derneği'nin kadrosu tanınmış simalarla doluydu.

Alman Şark Derneği'nin ilk büyük hedeflerinden biri İran ile ticari ilişkilerin geliştirilmesiydi. Şah, 27 Aralık 1934'te ülkenin adını Pers Devleti yerine "İran" ("ari insanların ülkesi") olarak değiştirmişti. Bunu yaparak, İngiltere ve Sovyetler Birliği'ne karşı Almanlar'la – ve Nazi Almanyası ile de - ittifak yapabileceğinin sinyallerini vermiş oldu. Alman Şark Derneği fırsatı kaçırmamış ve ülkenin ekonomik açılımını, olanca gücüyle Alman şirketlerinin hizmetine sunmuştu. 1936'da, derneğin kendi ifadesiyle "Alman iş dünyası ile İran arasında kazançlı anlaşmaların" yapılabilmesine "büyük katkıları olan" Alman-İran Ticaret Odası'nın kurulmasına ön ayak olmuştu. 1938 yılında Nazi Almanyası, İran'a ihracatını 30,4 milyon Reich Mark'ından 46,3 milyon Reich Mark'ına yükseltmişti, sadece iki yılda %50 civarında bir artıştı bu. 1940'ta İran ithalatının %40'ı Nazi Almanyası'ndan geliyordu bu, aynı zamanda Alman Şark Derneği'nin de muazzam bir başarısıydı.

Alman Şark Derneği de Nazi Almanya'sından Federal Almanya

Cumhuriyeti'ne herhangi bir kırılma yaşamadan devrolmayı başaran derneklerden biriydi. Derneğin kurucu üyesi Allianz Sigorta şirketinden Ernst-Justus Ruperti, 1949'da derneğin yeniden faaliyete girmesi için girişimlerde bulunmuştu. 10 Mayıs 1950'de dernek, Hamburg'un nezih otellerinden Hotel Atlantic'te bu sefer "Yakın ve Ortadoğu Derneği" adıyla yeniden kurulmuştu. Derneğin ilk başkanı, 1934'teki ilk kuruculardan Ernst Godeffroy (Alman Levanten Hattı) olmuştu; tüzük eski haliyle devralınmış ve derneğin amacı "bir önceki tüzüğe" dayandırılmıştı. Nazi Almanyası'nın İran ihracatındaki başarılarında büyük katkıları olan Alman İtan Ticaret Odası da 1952'de yeniden hayata geçirilmişti, derneğin verdiği bilgiye göre kuruluşun faaliyetlerinde "1998 yılına kadar Yakın ve Ortadoğu Derneği ile ortak personel ve büro mekânları" kullanılmıştı.

Alman Ekonomisi Doğu Komisyonu

Alman Ekonomisin Doğu Komisyonu, Nazi Almanyası'nda veya Alman İmparatorluğu'nda doğrudan öncülü olmayan yegâne büyük Alman derneğiydi. Ancak dolaylı bir öncülü bulunuyordu yine de: 1928'de kurulan "Alman Ekonomisi Rusya Komisyonu". Alman İmparatorluğu 1920'li yıllarda, güç politikası bakımından - Versay Barış Antlaşması ile sekteye uğrayan - yeniden yükselişini hazırlamak amacıyla Sovyetler Birliği ile sistematik olarak özel ilişkiler kuruyordu. Rapallo Anlaşması (1922) ile Berlin Anlaşması'nın (1926) yanı sıra, Moskova ile yapılan ve savunma sanayisine de yeni olanaklar sağlayan askeri anlaşmalar, izlenen çizginin önemli aşamalarını oluşturuyordu. İki taraflı ticari ilişkileri geliştirme çabalarında, "Rus Ekim Devrimi ile Alman Devrimi'nin ötesinde de sürdürülen" ve "derin bir geleneğe yaslanan Alman-Rus ekonomik ilişkileri" önemli bir dayanak noktası olmuştu tarihçi Karsten Rudolph'a göre. Sovyet güçlerinin karşısına birleşik bir cephe halinde çıkabilmek için, adı geçen Rusya Komisyonu kurulmuştu. Kurucu yönetim kurulunda başka isimlerin yanı sıra çelik tüccarı Otto Wolff yer alıyordu; sonradan yerine geçen oğlu Otto Wolff von Amerongen yalnızca Alman Ekonomisi Doğu Komisyonu'na değil, Federal Almanya'nın Sovyetler Birliği ile kurduğu ekonomik ilişkilere de genel anlamda yön veren kişiydi.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra geleneksel Alman Doğu ticaretinin kesintisiz olarak sürdürebilmesi, ilk önceleri olanaklı değildi. Sovyetler Birliği buna yanaşmadığı için değil, Alman "Rapallo Siyaseti"nin Berlin'in yeniden yükselişindeki büyük katkısını gayet iyi hatırlayan Batılı müteffiklerin itirazları yüzünden. Alman Sanayicileri Birliği'nin (BDI) ilk başkanı Fritz Berg, 28 Mart 1950 tarihinde Bad Dürkheim'daki ilk olağanüstü BDI-üye toplantısında şöyle duyuruyordu: "Batı Almanya sanayisi bir bütün olarak, Batı dünyasına karşı yakın bir bağ ve sorumluluk hissediyor. Asya tufanına karşı geliştirdiği direncin canlı gücünü... Batı kültüründen alıyor. Bu mücadeleyi sonuna kadar sürdürecek ve umarız ki, bunda muvaffak olacak!"

Berg'in yüksek perdeden çıkışı, BDI'nin çoktan gözünü yeniden Doğu'ya dikme cesareti gösterdiğini gizlemeye yetmiyordu. Berg, daha Ocak 1950'de, yeni bir Doğu Komisyonu'nun kurulmasıyla ilgili ağız aramak için çok sayıda ekonomi derneğiyle temasa geçmişti. 3 Mart 1950'de Köln'de reel sosyalist ülkelere uygulanan ambargo'nun "suni" ilan edildiği bir "Doğu Toplantısı" düzenlemişti. 1952 baharında Federal Almanya Cumhuriyeti hükümeti, Batılı müttefiklerin Doğu ticaretiyle ilgili itirazlarına kulak tıkayacak yeterli güçte hissediyordu kendini. Hükümet istekli şirketlere yeşil ışık yakmıştı ve böylece 17 Aralık 1952'de Köln'de "Alman Ekonomisi Doğu Komisyonu" kurulmuştu. "Soğuk savaşın tam ortasında" diye özetliyordu Karsten Rudolph, "Batı Almanya Sanayisi, ekonominin duayenleri tarafından desteklenen Doğu Komisyonu'nun kuruluşunu ilan ederek, doğu ile geleneksel ticari ilişkileri bitirtmeyeceği yönünde irade beyan etmişti." Ya da başka bir ifadeyle "Genç Federal Cumhuriyetin, ticari yönden Batı'ya aşırı bağımlılığını zayıflatma iradesinin" beyanıydı bu. Almanlar, Moskova ile işbirliği sayesinde Batı'ya bağlanmada güç dengeleri bakımından avantajlı bir kontrpuan sağlamak üzere attıkları adımlarla bir kez daha, temkinli de olsa ilerliyorlardı.

Alman Ekonomisi Doğu Komisyonu da, genç Federal Almanya Cumhuriyeti'nin genel çizgisinde olduğu gibi, Nazi Almanyası ile süreklilik gösteriyordu. Komisyonun uzun yıllar (1955'ten 2000'e) başkanlığını yapan Otto Wolff von Amerongen ile vücut bulan derneğin en etkili figürü, bunun en iyi örneğiydi. 1940'ta

babasının ölümünden sonra Otto Wolff Holdingi'nin başına geçmiş ve şirketi sistematik olarak büyütmeye devam etmişti. Yayıncı Werner Rügemer'in belgelerinde görüldüğü gibi şirket, Nazi işgal kuvvetlerinin işgal ettikleri ülkelerden çaldıkları hisse senetlerinin paraya çevrilmesi işini organize ediyordu. 1942'de Amerongen, holdingin Lizbon'daki şubesinin başına geçti; Rügemer'e göre orada Nazi Almanyası adına, savaşlarda son derece önemli olan ve Portekiz'den temin edilen Volsram elementinin tedariki için Salazar rejimiyle düzenli olarak görüşüyordu. Bu durum, Amerongen'in Federal Almanya'nın Doğu Ticareti için oynadığı önemli role asla engel olmuyordu.

4.4.
ALMANYA'NIN EN İYİ BEYİNLERİ: DIŞ KÜLTÜR POLİTİKASININ FARKLI SÜRÜMLERİ

Kültür birleştirir: Federal Almanya dış politikasının çok eskilerden beri yararlandığı bir anlayıştı bu. 2014'ün sonunda Goethe Enstitüsü bundan fazlasıyla kazanç sağlamıştı. Dışişleri Bakanlığı, enstitünün bütçesini 16,5 milyon Avro miktarında arttırmıştı. Bunun karşılığında enstitü, Ukrayna ve Arap dünyasında da faaliyet yürütmeyi taahhüt etmişti. Bunun, o bölgelerdeki Alman etkisini geliştirmeye katkısı olacaktı. Özellikle kriz dönemlerinde, yakınlık duyulan güçlerin kültürel harçla beslenip, kendi ülkelerinde konumlarını güçlendirme çabalarında onlara destek olunmasında büyük yarar vardı.

Kültür birleştirir: Bu, Almanca konuşan azınlıkların yaşadığı doğu ve güneydoğu Avrupa bölgelerinden Federal Almanya'ya uzanan çemberi kapsayan "Alman Dünyası" kültürü için de geçerliydi. Doğu'daki Almanca konuşan azınlıkların kültürel desteğinde etnik unsurlar, harç malzemesi olarak kullanılıyordu. Berlin'in geçtiğimiz son iki yüzyılda başvurduğu; ama 21. yüzyılda da yeniden iş gören bir oyundu bu. Yurtdışındaki göçmen dernekleri de bu politikanın taşıyıcıları olarak giderek öne çıkıyordu.

Dış kültür politikasının bu iki formu arasında büyük farklar var ama Berlin'in dış politkası için büyük öneme sahipler. Bu nedenle burada kısaca da olsa, bu yapılara değinilecek.

DAAD ve Goethe Enstitüsü

Dışişleri Bakanlığı, dış kültür ve eğitim politikasına büyük önem atfediyor. Bakanlığın kendi tarifine göre kültür politikası "siyasi ve ekonomik ilişkilerin yanı sıra, Alman dış politikasının en önemli üç sacayağından biri ve onun en kalıcı aygıtlarından birisi". Kültür yoluyla, "insanların kafalarına ve kalplerine doğrudan" ulaşılabiliyordu. Başarılı bir kültür politikası "çekici ve güvenilir kültür, eğitim, bilgi ve iletişim hizmetleri sayesinde" Federal Almanya'nın "cazibesini" arttırır, "dünyadaki bütün insanların Almanya ile... iletişime geçmesini sağlar, onları diyalog ve bilgi alışverişine" kazandırırdı. Bakanlığın yazdıklarına göre böylece, "kültür ve iletişim politikasının en önemli sermayesi" olan ilişki ağları ortaya çıkardı. "Bu ağlar dünya çapındaki en iyi beyinleri Almanya ile iletişime geçirir ve onlardan birer partner yaratır bugün ve yarın." Elbette: "Bu Almanya toplumunun, ekonomisinin ve politikasının işine yarar ve geleceğinin sürdürülebilirliğine katkı sağlar."

Dışişleri Bakanlığı'nda kültür ve eğitim politikaları, adı "Kültür ve İletişim Bölümü" olan ve asli görevinin yanı sıra "iletişim ve medya politikası ile siyaset alanında halkla ilişkiler" alanlarıyla da ilgilenen bir bölüm tarafından yönetiliyordu. Kültür politikası ile PR çalışmalarının harmanlanması, programın bir parçasıydı; Bakanlık, kendisinin de kabul ettiği gibi, kültürel faaliyetler yoluyla siyaset aktarımını öngörüyordu. Kültürel tedbirler yalnızca "Almanya'nın ve Almanya toplumunun kimliğini görünür ve somut kılmakla" kalmayacak, aynı zamanda "Avrupa değerlerine dair bir duyarlık da kazandıracak" – bu değerlerin tanımını Bakanlık saklı tutuyordu – "ve böylece dış politikanın dayandığı temel bir anlayış" geliştirilecekti. Bunlara ek olarak kültür politikası, "Alman dış politikasını tutarlı ve ikna edici bir biçimde insanlara yakınlaştıracak, küresel sorunların çözümünde Almanya'nın çabalarını öne çıkaracak" ve "Almanya'nın pozisyonu için destek toplayacak". Kültür ihracatı, özünde daima siyaset ihracatıdır.

Anketlere bakılırsa, Almanya'nın dışişlerinde uyguladığı PR çalışması son yıllarda gayet başarılı olmuştu. BBC World Service'in yılda bir kez uluslararası görüş anketiyle saptadığı "ülke sıralamasında" Almanya, dünyanın en popüler ülkesi olarak gösteriyordu. 2014'te anket katılımcılarının %60'ının olumlu görüşleri sayesinde

Almanya bir kez daha birinciliği almıştı. Almanya, aynı yıl Nürnberg GfK (Tüketici Araştırmaları Şirketi, ç.n.) araştırma şirketinin yaptığı sıralamada da ilk kez zirveye yerleşmeyi başarmıştı. GfK'nın Kasım 2014'te bildirdiğine göre "Almanya dünya genelinde... gelişmiş ve gelişmekte olan 49 ülke arasındaki en iyi imaja sahip." Anket sonuçlarını "Görünen o ki, yalnızca FİFA Dünya Kupası'ndaki üstün başarısı değil, Avrupa'daki liderliği, güçlü ekonomisi ve uluslararası düzlemde tutarlı olarak algılanan siyasi sorumluluğu da Almanya'nın işine yaramıştı." şeklinde açıklıyordu GfK. Almanya'nın elde ettiği "puan sayısı" özellikle "dürüst ve yeterli yönetim" alanlarında yükselme göstermişti. Bu tarz sıralamalar istenildiği gibi değerlendirilsin; belirli ölçüde bir PR başarısı yansıttıkları yadsınamaz.

Dış kültür politikasının repertuarı oldukça genişti. Dışişleri Bakanlığı örneğin "görsel sanatlar, müzik, tiyatro, dans, edebiyat ve sinema" alanlarında uluslararası alışverişi destekliyordu. Çünkü "ister Thomas Mann olsun, isterse 'mia' adlı pop grubu: Sanatçılar yurtdışında Almanya'ya karşı ilgi uyandırır". Kültürlerarası diyalog da Dışişleri Bakanlığı tarafından destekleniyordu, özellikle de İslam Dünyası'yla. Giderek artan işgaller nedeniyle Batı'nın stratejik açıdan yer kürenin önemli bir bölgesinde, dikkatli ifade etmek gerekirse çok fazla dost edinmediği gerçeği, giderek daha ciddi bir sorun hale geliyordu. Somut siyasetin yetersiz kaldığı noktada ideoloji devreye girer. "İslam dininin hâkim olduğu ülkelerde toplumluk içi söylemlere canlılık ve hareket katacak, kalıplaşmış klişeleri farklılaştırılmış duyarlıklar yoluyla yumuşatacak faaliyetlere" girişilmesi son derece önemliydi Dışişleri Bakanlığı'na göre. Özellikle de "genç bir kitleye" seslenilmeli ve "henüz batı yönelimli olmayan ortaklar" kapsanmalıydı; ayrıca "değerler, görüşler ve bakış açıları üzerine yapılan fikir alışverişlerinde... tartışmalardan" da kaçınılmamalıydı. Tam tersine: Rahatsız edici tartışmalar olmadan İslam dünyasında varolan batı karşıtı dirençleri ortadan kaldırma çabalarında yol alınamazdı.

Dış politika ve eğitim politikalarında popüler araçlardan bir tanesi de yurtdışındaki Alman okullarıydı. Bu okullardan - Dışişleri Bakanlığı'nın kontrolünde – "Yurtdışı Okulları Merkezi Ofisi" (Zentralstelle für das Auslandsschulwesen - ZfA) sorumluydu.

Ofis şu anda, 71 ülkedeki 140'tan fazla Alman okuluyla ilgileniyor. Başlangıçta, devletin görevlendirmesiyle veya iş gereği yurtdışında bulunan Alman ailelerin çocukları için tasarlanan bu okullar, prensip olarak yerli ailelerin çocuklarına da kapılarını açıyordu. Buralarda genellikle orta ve üst sınıflara ulaşıyorlardı. Şu anda yurtdışındaki, bir Alman okulunda öğrenim gören ve sayıları yaklaşık 79.000'i bulan öğrencinin toplam 58.000'i Alman olmayan ailelerden geliyor. Bu okullar üzerinden, Bakanlığın ifadesiyle "hedef ülkenin toplumsal yaşantısına doğrudan" etki yapılıyordu. 2011 yılında Dışişleri Bakanlığı, çalışanları için 155,7 milyar Avro ödemiş, ayrıca Yapı İşleri Fonu'ndan 6 milyar Avro daha bunun üzerine eklemişti. Berlin açısından bakıldığında, bu gayet kârlı bir işti. Yurtdışı okullarında okuyan birçok öğrenci "mezun olduktan sonra Alman üniversitelerine gidiyor ve mesleki açıdan da ülkemize bağlı kalıyor" saptaması yapıyordu Dışişleri Bakanlığı. "Dış politika, ihracat ilişkileri ve kültür faaliyetlerinin dayandığı bir ağ oluşuyor böylece." "Bu potansiyeli" olabildiğince kapsamlı bir şekilde "tüketmek" için Alman hükümeti Alman Akademik Değişim Servisi (Deutscher Akademischer Austauschdienst – DAAD) üzerinden "en başarılı yabancı mezunlara... Almanya'da üniversite eğitimi için tam zamanlı burs olanakları sunuyor. Deneyimler, bu öğrencilerin çoğunlukla kendi dallarındaki en iyi öğrenciler olduğunu gösteriyor."

DAAD demişken: 1925 yılında kurulan örgüt, dünya genelindeki uzman elitlerle yalnızca sistematik ağlar üzerinden bağlantı kurmakla kalmıyor; DAAD'nin aktardığı bilgiye göre "her yıl 100.000 civarında Alman ve uluslararası üniversite öğrencisini ve bilim insanını dünya çapında" destekliyordu ve böylece "kendi alanında dünyanın en büyük destek kuruluşu" olma özelliğine sahipti. DAAD yurtdışında kurulan Alman üniversitelerini de destekliyordu. Arap ülkelerine de ağırlık veriliyordu. Kahire'deki meşhur Kahire Amerikan Üniversitesi'nin (American University of Cairo) eşdeğeri olarak kurulan Kahire Alman Üniversitesi (German University Cairo) dışında Alman-Ürdün Üniversitesi (German Jordanian University) ve Umman'ın başkenti Maskat'taki Alman Teknoloji Üniversitesi (German University of Technology) de yurtdışındaki Alman üniversitelerinden sadece birkaç tanesi.

Ayrıca, kuruluşuyla Moğolistan'la yapılan "hammadde ortaklığını" pekiştiren Alman-Moğol Maden ve Teknoloji Üniversitesi yanı sıra, ekonomik patlama yaşayan ve büyük politik etkiye sahip iki ülkede kurulan Türk-Alman üniversitesi ile Vietnam-Alman Üniversitesi de yine yurtdışındaki Alman üniversitelerinden bazıları. Doğu ve Güneydoğu Avrupa için Almanca konuşan seçkinler yetiştirmesi beklenen Budapeşte Andrássy Gyula Alman Üniversitesi, 2001'den beri faaliyet yürütüyor. DAAD'nin 2013 yılı toplam bütçesi 430 milyon Avro'ydu; bunun %43'ü Dışişleri Bakanlığı'ndan, %23'ü Federal Eğitim Bakanlığı'ndan, %9'u Kalkınma Bakanlığı'ndan ve %14'ü AB'den geliyordu işe yarar bir biçimde. Geriye kalan %11'lik gelir ise çeşitli kaynaklardan – yabancı ülkelerin hükümetlerinden, vakıf ve özel teşebbüslerinden - geliyordu. "En iyi beyinler" yarışının bir bedeli vardı işte.

Yukarıda sözü edilen Goethe Enstitüsü, başka birçok alanın yanı sıra dış eğitim politikasının özel bir alanıyla da ilgileniyordu: Alman dilinin yaygınlaştırılması. "100 milyon anadili konuşucusuyla Almanca, Avrupa'nın en çok konuşulan dili." diye kaydediyordu Dışişleri Bakanlığı. Ayrıca dünya çapında da "toplam 15 milyon insan Almancayı yabancı dil olarak" öğreniyordu. Dil, hâlâ uluslararası ticarette önemli bir faktördü. Yurtdışındaki seçkinlerle bağlantı kurmak konusunda yalnızca İngiltere ve İngilizce konuşan güçler daha avantajlı değildi. Fransa da Frankofoni, yani eski sömürgeleri sayesinde günümüze kadar bunun sağladığı avantajdan yararlanmayı bilmişti. Goethe Enstitüsü de arayı kapatmak için sunduğu dil kursları ile bu rekabet savaşına katılıyordu. Enstitünün Almanya dışında 90 misafir ülkede, her biri ayrıca kendi ilişki ağını kuran toplam 150 şubesi bulunuyor. Enstitü, dünya genelinde sürdürdüğü dil kursunun yanı sıra, her yıl yaklaşık 5.500 kültür etkinliği düzenliyor. "Almanya ve Alman kültürüyle ilgilenen herkesin dostuyuz." diye el uzatıyor Goethe Enstitüsü. 2014 yılında yürütülen bütün faaliyetler 362 milyon Avro tutarındaydı; bunun 215 milyon Avro'luk kısmını Dışişleri Bakanlığı karşılamıştı.

Sürgün Dernekleri

Sürgün dernekleri Federal Almanya'nın dış politika tarihinde

hep önemli araçlar olagelmiştir. Siyasi yönelimleri, son derece karmaşık ve dışında kalanlar için kavranması zor dernek yapılarından anlaşılabiliyor. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru veya savaştan hemen sonra eski Doğu Alman bölgelerinden batıya kaçan veya göçe zorlanan insanlar, hemşerilik çerçevesinde örgütlenen birincil grubu oluşturuyordu. Bu yapılar, göç edenleri geldikleri yerlere göre sınıflandırıyordu. Örneğin eski Doğu Prusya'dan gelen herkesi bünyesinde toplayan Doğu Prusya Hemşeri Derneği, bunlardan bir tanesiydi. Bu dernekler kendi içlerinde "ilçe birlikleri" olmak üzere gruplara ayrılıyordu; örneğin bugünkü adı Olstyn olan Allenstein asıllı göçmenler, "Allenstein İlçe Birliğine" dâhil ediliyordu. Hemşeri dernekleri tamamen pratik nedenlerle eyalet, bölge ve ilçe derneklerinden oluşuyordu. Bunlar ise Sürgün Edilen Almanlar Birliği'nin (Bund der Vertriebenen – BdV) eyalet, bölge ve ilçe derneklerine bağlıydı, burada üyelerin geldikleri yerler değil, güncel ikamet yerleri dikkate alınıyordu.

BdV kuruluşlarının öncelikli amacı, kökeni ne olursa olsun diğer yerinden, yurdundan edilmiş insanlarla yeni yurtlarında - bir bakıma dayanışma için – bir araya gelmek iken, hemşeri derneklerinin önceliği kimliklerini korumaktı. Bu düşünceye göre örneğin Doğu Prusya eski eyaletinin tüm sakinleri Doğu Prusya hemşeri derneğinde, eski eyalet ilçesi Allenstein sakinlerinin hepsi de Allenstein ilçe birliğinde birleşmişlerdi. Ne için? Sürgün dernekleri eskiden beri, Alman hükümetinin özünde paylaştığı ama nadiren dillendirdiği bir hukuksal anlayışı benimsiyorlardı kamuoyu önünde: haksız sürgün. Aslında Potsdam Anlaşması'nda bu durum uluslararası hukuk kuralları gereğince bağlayıcılık kazanmıştı; ancak Federal Almanya Cumhuriyeti bu anlaşmayı hiçbir zaman tanımamıştı. Sürgün ve yeniden yerleştirme haksız yere yapıldıysa göçe zorlanan insanlar tazminat ve hatta eski mülklerinin iadesi talebinde bulunabilirdi, eski Federal Almanya'da doğu bölgesi topraklarının "bütün Almanya'ya" iadesi bile gündemdeydi. Kendilerini ilgili "halk topluluklarının" sürgündeki temsilcileri ve yönetimlerini de adeta eski doğu eyaletlerinin "sürgün hükümetleri" sayan hemşeri dernekleri, aynı zamanda kendilerini bu taleplerin birincil siyasi muhatapları olarak görüyorlardı. Varlıklarının siyasi özünü tam olarak bu oluşturuyordu.

Sürgün dernekleri güç politikaları bakımından işe yarar talepleri gündemde tuttuklarından, Federal Almanya hükümeti bu dernekleri hem maddi hem de siyasi olarak destekliyordu. Özellikle 1990'dan beri bu talepler, kültürel zemine doğru kayış gösteriyordu: Resmi olarak hiçbir zaman açıkça dillendirilmeyen tazminat talebi yerine bugün, Doğu ve Güneydoğu Avrupa'nın büyük bölgelerini kapsayan ve korunması gereken bir "Alman geçmişi"nden söz edilir olmuştu. "Alman geçmişini" hafızalarda canlı tutan anıtlar restore ediliyor, eski Alman yer adları rehabilite ediliyordu. "Alman kültürü" her anlamda olabildiğince korunuyordu. Bir zamanlar Alman İmparatorluğu sınırları dahilinde olan veya en azından Alman azınlıkların yaşadığı hiçbir yer unutulmuyordu.

Sürgün dernekleri günümüzde tarihi bir dönüşümle karşı karşıya. Nedeni basit: bu derneklerde yeni nesilden neredeyse hiç üye bulunmuyor ve üyeleri giderek yaşlandığından ve dernek faaliyetleri durma noktasına geldiğinden ve hatta sona erdiğinden dolayı bu dernekler küçülüyor. BdV'nin uzun yıllar başkanlığını yapan Erika Steinbach'ın (CDU, 1998–2014) başkanlık döneminde, sönümlenmeye yüz tutan sürgün derneklerinin yerine, siyasi özlerine uygun ve kalıcı yedek çözümler için arayışlara girilmişti. Daha birinci görev yılında Steinbach'ın talimatıyla kurulan "Sürgün Müzesi" bu amaca hizmet ediyordu: Federal başkentin merkezinde kurulan bu dokümantasyon ve hafıza mekanı, Almanların "sürgün edilişini" toplumun kolektif hafızasına kazıyacaktı. Uzun tartışmaların ardından "Sürgün Müzesi"nin devlet gözetiminde konuyu ele alan "Kaçış, Sürgün, Barış Vakfı" tarafından bir tür kalıcı sergi şeklinde Berlin "Almanya Evinde" kurulmasına karar verilmişti. Böylece Doğu Avrupa'nın büyük bölümünün "Alman geçmişi" de tıpkı 'haksız sürgün' iddiası gibi hafızalarda tazeliğini koruyordu. Böylece her türlü talep, gelecekte meşru sayılabilecekti sorunsuz bir şekilde.

Tükenmek üzere olan sürgün dernekleri için yedek bulma arayışlarının ikinci sonucu da, resmi anma ayinleriydi. Önce Bavyera ve Hessen (2013) eyaletleri, daha sonra da Saksonya (2014) eyaleti, anma günleri başlatmıştı; anma, her yıl Eylül ayının ikinci Pazar gününde gerçekleştiriliyordu, sürgün derneklerinin düzenlediği "Yurt Günü" ile eş zamanlı olarak. Bu arada Federal Almanya

hükümeti de, her yıl 20 Haziran tarihinde yapılması planlanan bir ulusal anma günü düzenlemeye karar vermişti; aynı tarihi BM "Dünya Mülteci Günü" ilan etmişti. Steinbach döneminde genel olarak "bizim kaderimizin de halkımızın genel biyografisine kazınması" esas alınmıştı. 2014'ün sonunda BdV Başkanlığı'nı devralan Bernd Fabritius (CSU), Steinbach'ın baskısıyla yapılan işlerin içeriğini böyle tarif ediyordu. Bir zamanlar Almanların zorla göç ettirildiği toprakların bugün bulunduğu devletlerde, bu işler büyük bir itinayla kaydedilmişti: Kültürel alanda belirtilen hak taleplerinin böylelikle buralarda gelecekte de güncellenebilir olacağı çok açıktı.

Dramatik küçülmelerine karşı çeşitli önlemler geliştirilen BdV için Steinbach yönetimi altında, 2014'ün sonunda yeni bir dönem başlamış oldu Fabritius dönemi. "BdV –kuşkusuz hala önemini korumakla birlikte– geçmişe bu kadar odaklanmak yerine Doğu, Güneydoğu ve Orta Avrupa'daki Almanların temsiliyeti yönünde bir gelişim çizgisi izlemelidir." demişti Fabritius daha Haziran 2014'te BdV başkanı olur olmaz. Burada, "bugün hala eski yurtlarında yaşamakta" olan "yurttaşlarımızın isteklerinin desteklenmesi" kastediliyordu. Örneğin Fabritius'un Romanya'daki ataları olan "Transilvanya Saksonları" gibi. Fabritius – özellikle de BdV'nin üye kuruluşlarından biri olan "Almanya'daki Transilvanya Saksonları Derneği" başkanı seçildiğinden beri – Romanya'daki Almanca konuşan azınlıklar ile Federal Almanya arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için çaba sarfetmişti. BdV'nin yeni patronu, son yıllardaki siyaset pratiğinden elde ettiği deneyimlere dayanarak BdV'nin gelecekte "Alman Dünyası" kooperasyonlarında (daha fazlası için: Bölüm 5.1) "kilit rol" üstlenebileceğine hüküm veriyordu.

Bunun yanı sıra Fabritius, Almanya'daki "Transilvanya Saksonları" ile Romanya'daki Almanca konuşan azınlıklar arasındaki "yakınlaşma yollarını" bundan sonra "derneğin tamamına transfer" edeceğini ilan etmişti. Özellikle de "derneğimiz ile Polonya arasındaki ilişkiyi rahatlatmak" için elinden geleni yapacaktı. Bunun için "bugün Polonya toprakları dahilinde bulunan bölgelerdeki Almanların temsilcileri ile Polonya hükümeti temsicilerini, her iki tarafın da karşılıklı endişeleri dikkate alarak, sorunlar hakkında

açıkça konuşması ve bu konuya nihayet dürüstçe eğilmeleri için bir araya getirmek" istiyordu. Ne de olsa – en azından başlangıç için - "sürgün edilenlerin manevi rehabilitasyonu" söz konusuydu. Manevi? Temmuz 2014'te Fabritius vurgulamıştı: "Mülk, bireysel bir haktır. Mülkü elinden alınan her birey... kendi taleplerini kabul ettirmek zorundadır." Gerçi BdV böyle talepleri zorlamaya çalışmıyordu. Ama göçe zorlanan insanların Doğu ve Güneydoğu Avrupa'daki yurtlarındaki "yasal çerçeveye uygun hakları" için mücadele edebilirdi pekâlâ.

Steinbach döneminde hayata geçirilen hafıza projeleriyle birlikte, Almanların haksız sürgün sınıflandırması ve Federal Almanya'nın doğu ve güneydoğusundaki büyük bölgelerinde Almanya geçmişi belleği, resmiyet kazanmış ve güvence altına alınmış oldu. Fabritius döneminde ise BdV, kıtanın Almanca konuşulan azınlık bölgelerinde doğrudan kültürel etkileme çalışmalarına yönelebilirdi artık. "Bundan böyle birlik ve beraberliğimizin yegâne tutamağı, tek başına sürgün değil." diye açıklıyordu Fabritius 2014'ün sonunda. "Kendini kanıtlamış BdV kısaltmasının yanı sıra, açıklayıcı içerikte katkı yapan ve kuruluşumuzun gelecekte üstleneceği görevlere yaraşır bir adlandırmaya ihtiyacımız var". BdVH (Bund der Vertriebenen und Heimatverbliebenen) olabilirdi belki, yani "Sürgün edilenler ve Geride Kalanlar Konfederasyonu". Kim bilir? Kesin olan: Fabritius'un göreve başlarken açıkça onayladığı üzere, "kültür işleri" yurtdışında da, gelecekte dernek siyasetinin daha önemli bir ayağı haline gelecekti. "Orta ve Doğu Avrupa kökenli Almanların özel kültürü" diye açıklıyordu Fabritius, "hepimize ait olan ve birlikte güvence altına alarak geleceğe taşımamız gereken bir hazine". Bu ifade bir düsturdu.

5.
Hedefteki Dünya

BEŞ BÖLGESEL ÖRNEK

Alman dünya politikası bütün kıtalarda, birçok bölgede faaliyet yürütüyor. Bunlardan beş tanesi, seçilen örnekler üzerinden bu bölümde ele alınıyor: Doğu ve Güney Avrupa'dan Ortadoğu'ya, Sahra Çölü'nün güneyindeki Afrika ile Latin Amerika ve Güneydoğu Asya.

5.1.
ULUSLARARASI ANLAYIŞTA YENİ BİR BOYUT: DOĞU VE GÜNEYDOĞU AVRUPA'DA "ALMAN DÜNYASI" SİYASETİ

Klaus Johannis 16 Kasım 2014'te Romanya Devlet Başkanı seçildiğinde, Almanya'da büyük bir sevinç yaşanmıştı. Devletin zirvesinde Almanca konuşan azınlık grubunun bir üyesi! Bükreş için gerçekten de yeni bir şeydi bu. Federal Almanya Şansölyesi'nin alışıldık tebrik mesajlarının yanı sıra, özellikle Alman medyasından yükselen zafer çığlıkları öne çıkıyordu: "Almanlar" Romanya'da "çalışkan, dürüst ve yetkin olmalarıyla ünlü" diye gururlanıyordu *Frankfurter Allgemeine Zeitung*; bu da "Alman" Klaus Johannis'in işine yaramıştı şimdi. Romanya'nın yeni Devlet Başkanı, Romanya'da büyüyen ve Johannis ile aynı okula giden Sürgün Edilen Almanlar Derneği'nin (BdV) başkanı Bernd Fabritius'tan da peşin övgüler alıyordu. CSU'nun adamı bir kehanette de bulunuyordu: "Klaus Johannis ile vücut bulan Alman erdemleri, Romanya'yı değiştirecek."

Son 25 yıl içinde yalnızca Romanya'da değil, bütün Doğu ve Güneydoğu Avrupa'da köklü değişiklikler meydana gelmişti. Doğu Avrupa'nın Batı'ya açılması, ekonomik çöküşü ve Batı Avrupa ülkeleri ile ABD'nin, ama özellikle de Alman şirketlerinin genişleme istilasını beraberinde getirmişti. Geçen zaman zarfında bölgedeki çoğu ülke AB'ye ve NATO'ya dahil edilmiş, böylece ittifak politikaları bağlayıcı hale gelmişti. Ancak egemenlik sorunu politik olarak henüz nihai bir çözüme kavuşmuş değildi. Bazı yerlerde, örneğin Baltık Ülkeleri'nde, Polonya'da ve Romanya'nın bir kısım egemenleri arasında ABD'ye güçlü bağlar söz konusuydu. Örneğin Slovakya ve Macaristan gibi başka yerlerde de, Rusya ile işbirliği arayışlarının sürdüğü yönelimler devam ediyordu veya yeni ortaya çıkıyordu. Federal Almanya ise, ekonomik mesafeyi olabildiğince geniş bir alanda siyasi hegemonyaya dönüştürme çabası içerisindeydi. Bunun için kısmen 19. yüzyıldan kalma "Alman Dünyası" siyasetinden yararlanıyordu.

Romanya'daki Almanca konuşan azınlık ve bunların içinde de özellikle Sibiu (Hermannstadt) ve Braşov (Kronstadt) civarındaki bölgede yaşayan "Transilvanya Saksonları" 2014 yılının sonunda, bu siyasi seçenek için model oluşturmuştu. Azınlık, gözle görülür şekilde küçülmüştü. 1989 yılında toplam 200.000 olarak tahmin edilen sayıları, 2015'in başlarında 40.000 olarak belirlenmişti. Yine de azınlık Almanya'dan yüksek miktarlarda para yardımı almaya devam ediyordu. Sadece 1990–2004 yılları arasında "Romanya'daki Alman azınlıklarının stabilizasyonu" için Federal bütçeden 88,33 milyon Avro ayrılmıştı; bu para sosyal ve ekonomik amaçlar için, ama aynı zamanda da "kültürel mirasın korunması ve sürdürülmesi" için kullanılmıştı. 2013'te Federal Almanya'dan azınlığa gönderilen yardım 1,7 milyon Avro'yu aşıyordu. 1990'ların başında başlıca muhatap Bonn'du, daha sonra ise bunu Berlin adına, yalnızca Almanca konuşan azınlıkları kabul eden klasik bir "Alman Dünyası" kuruluşu olan "Romanya'daki Almanların Demokratik Forumu" (Demokratisches Forum der Deutschen in Rumänien-DFDR) üstlenmişti. Kuruluş, Federal İçişleri Bakanlığı'nın "Yurtdışı Almanlar'ı" için uyguladığı destek önlemlerinden büyük ölçüde yararlanıyordu.

Klaus Johannis için bu yol, böylece birbirine eklenerek uzayıp

gidiyordu. "Alman Dünyası" ilişki ağına daima entegre bir biçimde uzun yıllar DFDR'yi yönetmişti ve bu nedenle Berlin ile yakın ilişkileri vardı. 2000 yılında Sibiu Belediye Başkanı seçildiğinde, bu ilişkilerin meyvelerini toplamaya başlamıştı. "Alman Dünyası" teşviklerine ek olarak Federal Almanya Kalkınma Ajansı GIZ, 2007 yılında – Alman desteği sayesinde- "Avrupa Kültür Başkenti" seçilen Sibiu'nun tarihi şehir semtini restore etmişti. Önemli bir gelir kaynağı olan turizm, oldukça yoksul sayılan bölgede patlama yaşamıştı. Johannis ayrıca yatırımlar konusunda Alman şirketlerini ikna etmeyi de başarmıştı. Bölgenin ayırt edici avantajı, Almanca konuşulmasıydı. "Daha kolay anlaşabiliyoruz." demişti 2012'de Continental Şirketi'nin Sibiu'daki fabrika müdürü ve burası Romanya'nın diğer bölgelerine göre daha güvenli. Bölgedeki dil avantajı, düşük ücretler konusunda da kolaylıklar sağladığı için, Alman şirketleri 2012 yılında iş yerlerinin toplam %55'ini Sibiu yakınlarında kurmuşlardı. Bu da, örneğin Klaus Johannis gibi lider figürlerin konumunu bir kez daha güçlendiriyordu.

Almanya ile olan bağlantıları Johannis'e siyasi yükselişinde de yardımcı olmuştu. 2009'da kısa bir süre Bükreş'te geçiş dönemi Cumhurbaşkanlığı için adı geçmişti; ama henüz bu yönde bir gelişme olmadı. Şubat 2013'te Johannis, üyesi olduktan dört gün sonra Ulusal Liberal Parti'nin (Partidul Național Liberal - PNL) Başkan Yardımcılığı'na seçilmişti. Şubat 2014'te Bükreş'te Başbakanlık Yardımcılığı ve İçişleri Bakanlığı için adaylığını teklif ettirmişti. Son kez olmak üzere, bu sefer de amacına ulaşamamıştı. 28 Haziran 2014'te Johannis PNL Genel Başkanı seçilmiş, 11 Ağustos'ta Devlet Başkanlığı için adaylığını korumuştu. "Siyasi yönetim kademelerindeki destekçileri, Johanis'in olası bir seçim zaferinde, Hermannstad başarılarını büyün ülkeye yayacağı umudunu taşıyorlar." diye yazıyordu Almanya'daki Transilvanya Saksonları'na ait web sitesinde. Alman servetinin sunduğu cazip yemler gerçekten de işe yarıyordu.

Bundan sonrası? Johannis, "Romanya, Alman yatırımlarından büyük ölçüde yararlandı." sözleriyle anılıyordu; bu yüzden "Avrupa'nın en büyük ekonomik gücü Almanya ile olan karşılıklı ilişkilerin gelecekte de korunması" önemliydi. Berlin'deki bir hükümet sözcüsünün bildirdiğine göre, Johannis seçildikten hemen

sonra Almanya Şansölyesi Angela Merkel'e "dış politikada baş gösteren sorunlarda gelecekte de eşgüdüm sağlayacakları" sözünü vermişti. Önceki Devlet Başkanı Traian Basescu, ABD ile yakın ilişkiler içindeydi; rakip aday Victor Ponta hakkında da Moskova ile işbirliği söylentileri dolaşıyordu. Johannis'in Devlet Başkanlığı görevine başlamasıyla "Almanya ve AB ile ilişkiler çok daha iyi olacak" müjdesini veriyordu BdV Başkanı Fabritius, yani şu anki Romanya Devlet Başkanı'nın eski dostu. 2014'ün başlarında kendisi için propaganda yapan Fabritius, Sibiu Belediye Başkanı'nın Almanya ile olan bağına göndermeler yaparak, Johannis'in "iki ulus arasında köprü" görevi göreceğini anlatıyordu. "Eğer bu gelişmeler kalıcı hale gelir ve Doğu ve Güneydoğu Avrupa ülkeleri için örnek oluştururursa, o zaman Avrupa uluslararası anlayış zemininde başka bir boyuta geçmiş olur." diye sürdürmüştü sözlerini.

5.2.
GELECEĞİN BÖLGESEL GÜCÜ: ORTADOĞU'DA HEGEMONYA SAVAŞLARI

13-15 Haziran 2014 tarihleri arasında Tahran'da detaylı siyasi görüşmeler yapmak üzere bir araya gelen grup, oldukça özel bir topluluk oluşturuyordu. Hamburg Körber Vakfı, "156. Bergedorf Yuvarlak Masa Toplantısı" için katılımcıları İran'ın başkentine davet etmişti; "İran ve Batı" başlığıyla, çatışmalı taraflar arasında olası "işbirliği olanakları" ile ilgili tartışmalar yürütülüyordu. Toplantıya, Almanya'dan Dışişleri Bakanlığı siyasi direktörü, Ortadoğu Birim Başkanı ve Dışişleri Bakanlığı'nın sorumlu daire başkanı yanı sıra parlamento milletvekilleri ve çeşitli düşünce kuruluşu çalışanları da katılmıştı. Ayrıca İran'ın Almanya Büyükelçisi ile Almanya'nın İran Büyükelçisi de toplantıda hazır bulunuyordu. İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif bizzat geleceğini bildirmiş, Cumhurbaşkanlığı makamı da bir temsilci göndermişti. Son olarak, İran Petrol Bakan Yardımcısı Ali Majedi de toplantıda görülen simalar arasında yer alıyordu. Toplantı oldukça kalburüstü bir ekiple gerçekleşiyordu.

Müzakereler daha çok, güncel Ortadoğu politikaları ile ilgili başat sorunlar etrafında dönüyordu. ABD'nin Pasifik'e yönelişinden ("pivotto Asia") doğan belirsizlikler söz konusuydu örneğin:

"Amerika'nın gelecekte bölgede oynayacağı rol" ile ilgili "net olmayan" noktalar vardı. İranlı katılımcılar, Batı'nın yaptırımlarından bağımsız olarak İran'ın, "Batı bunu kabul etmekte zorlansa da, uzun zamandır uluslararası topluluğun bir parçası" olduğu konusunda uyarıda bulunmuşlardı. "İran'a en büyük seçenekleri özellikle de Asya'nın giderek büyüyen pazarları" sunuyordu. Kısacası, Batı razı olmuyordu ise; Çin, Rusya ve belki Hindistan ile de yola devam etmek mümkündü. İran'ın "Basra Körfezi'ndeki geleceğin bölgesel gücü olduğu gerçeği" değiştirilemezdi. Çünkü ülke "ekonomik potansiyel" bakımından "muazzam" bir güç barındırıyordu. Temelde geçerli bir gerekçeydi bu: Tahran, dünyanın dördüncü büyük petrol kaynaklarına ve ikinci büyük doğalgaz rezervlerine ve böylece prensip olarak çok paraya sahip olmakla kalmıyordu. Ülke aynı zamanda sayısal üstünlükte ve bölgeye kıyasla çok iyi eğitimli bir nüfusa da sahipti. Nükleer tartışmalar sona erdiği takdirde, yükselişi adeta önlenemezdi.

Batı dünyası son yıllarda savaş tehditleri ve yaptırımların yanı sıra çeşitli yollara başvurarak İran'ın yükselişine engel olmaya çalışmıştı. Bir tarafta, Riyad'ın ezeli rakibi, Batı karşıtı Tahran'a karşı Batı lehine bir denge unsuru olması için körfez ülkelerinin diktatörleriyle - özellikle de Suudi Arabistan ile- girişilen işbirliği duruyordu. Bu işbirliği ekonomik açıdan Alman şirketlerinin oldukça işine yarıyor, onlara Arap Yarımadası'nda ve Katar sermayesi ile Arap Emirlikleri'nin yatırımcıları sayesinde milyonlar, hatta milyarlar tutarında sayısız iş olanağı sunuyordu. Aynı zamanda Alman silah sanayisi özellikle de Suudi Arabistan'ı en son savaş teknolojileriyle donatıyordu. Böylece İran pat durumunda tutulmaya çalışılıyordu.

İkinci bir strateji, İran'ın müttefiklerinden olabildiğince çoğunu zayıf düşürmek veya devre dışı bırakmaktı. Bu strateji, Lübnan eski Başbakanı Refik el-Hariri cinayetinin ardından, Suriye'ye Lübnan'dan çekilmesi konusunda baskı yapılmasıyla uygulamaya koyulmuştu. Asıl mesele Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın nezdinde Tahran'ın müttefiklerinden birini geri püskürtmekti. Aynı nedenle Şii gücü olarak Tahran'a yakın duran Lübnan Hizbullahı'na da baskı uygulanmıştı. 2011 yılında, Esad'ı devirme olasılığının doğduğu sanıldığı anda, Federal Almanya da

bastırmıştı. "The Day After" gibi projeler kapsamında sürgündeki muhaliflere sağlanan destekle, Batı yanlısı ve daha önemlisi İran karşıtlığı konusunda güvenilir bulunan güçlerin dümene geçirilmesi hedefleniyordu. Bütün bunlar işe yaramayınca Batılı güçler Suriye'deki iç savaşta, müttefik Suudi Arabistan'ın yardımıyla Selefi milislerin kurulmasına ve bazı Suudi iş adamlarının El Kaide'ye parasal destek sağlamasına bile göz yummuştu Esad'dan bir şekilde kurtulmak için. Sonuç herkesin malumu: Selefilerin desteklenmesinden en çok "İslam Devleti" kazançlı çıkmıştı. Ama bu yapı, Washington'un ve Berlin'in asla hoşgöremeyeceği bir şekilde Batı'ya karşı yönelmeye başlamıştı.

2015 yılının başındaki güncel gelişmeler böyleydi. Federal Almanya Cumhuriyeti şu anda IŞİD'e karşı savaşıyor. Iraklı Kürt milisler Alman silahlarıyla donatılıyor; Federal Almanya Silahlı Kuvvetleri, 100 kadar askerini, bölgedeki Irak'lı Kürt askerlerini eğitmek için Irak'ta konuşlandırıyor. Erbil'de bu amaçla bir askeri eğitim merkezi kurma planları gündemde. Alman askeri görev tanımına göre "gerek kendi personelini ve askeri donanımını korumak için gerekse ortak ülkelerin personelini ve askeri donanımını korumak için askeri güç kullanma" yetkisine sahip olacaktı. Bunun dışında Federal Almanya Silahlı Kuvvetleri mensupları, Irak hükümetine, Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi'ne ve Irak Askeri güçlerine danışmanlık yapacaklar. Son olarak Alman subayları, "IŞİD"e karşı Batılı müttefiklerin ana karargâhlarında da hazır bulunacak ve bu bağlamda savaşın sevk ve idaresine de katılacaklardı. Fiili olarak, Amerika Birleşik Devletleri'nin bölgeye kaydırdığı ABD genel karargâhı söz konusuydu. Sadece Irak'a değil, Suriye'ye yapılan askeri saldırılar da buradan yönetiliyordu. ABD ordusunun tahminlerine göre savaş 10 – 20 yıl arası sürebilirdi.

Berlin IŞİD'e karşı savaşa katılırken; Batı'da Tahran'ı sadece çatışarak değil, kapsayarak kontrol altına alma, bunun yanı sıra nükleer anlaşmazlıkları sona erdirme ve ekonomik işbirliğini yeniden canlandırma yönünde talepler giderek yükselmekteydi. Bu nedenle Körber Vakfı, yüksek kalibreli bir katılımla ama her türlü resmi çerçevenin dışında ve bu yüzden büyük oranda dış kısıtlamalardan serbest bir şekilde düzenlenen Tahran'daki 156. Bergedorf Yuvarlak Masa Toplantısı'nda "işbirliği olanakları" bulmaya

çalışmıştı. İranlı katılımcılar, Batı'nın vereceği tavizleri İran'dan temin edilecek enerji hammaddeleri ile karşılıksız bırakmayacaklarını defalarca teklif etmişti. Bazıları, Ukrayna krizinin "enerji tedarikçilerinin çeşitlendirilmesi için özellikle de Avrupalı devletlerin istekli olmaları gerektiğini" gösterdiği konusunda iğnelemeler yapıyor, başkaları "enerji konusunu siyasetten arındırmayı" öneriyordu. İranlı katılımcıların "İran, küresel enerji güvenliği alanında önemli bir rol üstlenebilir ve güvenilir bir tedarikçidir" sözleri Körber Vakfı'nın yayınladığı haber yazısında yer alıyordu. Buna benzer açıklamalar yapanlar arasında, İran Petrol Bakanı Yardımcısı Ali Majedi de bulunuyordu. Bundan kısa bir süre sonra, tekliflerinin Alman tarafında yarattığı etkileri 156. Bergedorf toplantısında test etme olanağı bulan Ali Majedi, Berlin'de İran Büyükelçisi olarak göreve atanmıştı. Başkente taşınır taşınmaz, "Almanya'daki çabam Almanları, İran'ın gaz ve petrol bölgelerini kalkındırma çalışmalarına katılmaları konusunda ikna etmek olacak." diye duyurmuştu. "İran'ın Almanya'ya petrol satması veya doğalgaz sağlaması yönünde kafamda planlar var." Bu cazip teklifin işe yarayıp yaramayacağı, 2015 yılının başlarında henüz belli değildi.

5.3.
BATI'NIN VERDİĞİ YETKİYE DAYANARAK: SAHRA ÇÖLÜNÜN GÜNEYİNDEKİ AFRİKA VALİLERİ

Etiyopya Başbakanı'nın 3 Aralık 2014 tarihindeki Berlin ziyaretinden önce insan hakları örgütleri bir kez daha protesto gösterileri düzenlemişti. Ziyaretten kısa bir süre önce Uluslararası Af Örgütü'nün (Amnesty International) yayınladığı ve bölgedeki insan hakları durumunu değerlendiren bir yazıya göre Etiyopya'da değişen hiçbir şey olmamıştı: Rejim muhalifleri ve gazeteciler keyfi bir biçimde tutuklanmaya devam ediliyordu, işkenceler sürüyordu ve Mayıs 2015'teki parlamento seçimlerine kadar da baskılar şiddetlenerek artacağa benziyordu. Uyarılar ne işe yarıyordu? Elbette hiçbir işe yaradığı yoktu. Şansölye Merkel ile Başbakan Hailemariam Desalegn bir araya gelerek Almanya-Etiyopya işbirliğinin geleceği hakkında görüşmüş ve Merkel Etiyopya'daki yatırımların arttırılması konusunda çağrıda bulunmuştu. "Yakın

ve dayanışma içindeki işbirliğimizi gelecekte de sürdüreceğiz" Şansölye'nin basın önünde yaptığı açıklama böyleydi. Hiç kimse başka bir şey beklemiyordu zaten. Etiyopya, Almanya'nın Afrika'daki önemli bir müttefikiydi.

Bunun basit jeostratejik nedenleri vardı. Etiyopya Afrika'nın doğusundaki, yani dağılmakta olan ama büyük bir önem taşıyan bölgedeki en güçlü orduya sahipti. Bunun nedeni, Hint Okyanusu'ndan başlayan ve Kızıl Denizi izleyerek Akdeniz'e bağlanan deniz ticareti yolunun Afrika Boynuzu sahilinden geçmesiydi. Kıyı devleti Somali parçalanmış, ülkenin durumu çaresizdi; o kadar çaresizdi ki, korsanlık en karlı ticari faaliyet haline gelmişti. AB ve diğer güçler, deniz operasyonu ile durumu kontrol altında tutmaya çalışıyorlardı. Somali'nin en uzun sınır komşusu olan Etiyopya, askeri operasyonlarla Mogadişu hükümetine bağlı batı karşıtı güçleri püskürterek, kontrol çabalarına destek oluyordu. Mısır'dan sonra Afrika'da ABD askeri yardımlarından en çok nemalanan ikinci ülke olan ve Federal Alman Silahlı Kuvvetleri'nin askeri eğitim sunduğu Etiyopya, bunların yanı sıra BM ve Afrika Ordusu'nun en güçlü Afrika birliklerini oluşturuyordu, en azından Batı için önemli askeri operasyonlarda. Etiyopya Ordusu Sudan'da askeri birlikler konuşlandırmıştı ve Güney Sudan'da BM misyonunun komutasını yürütüyordu. Görüldüğü gibi Batı açısından son derece elverişli bir durumdu bu; çünkü böylece kendi askerlerinden tasarruf edebiliyordu. Berlin açısından bakıldığında Şansölye Merkel için, birkaç insan hakları meselesi yüzünden Batı'nın Afrika'nın doğusundaki sadık valisini üzmek için bir nedeni bulunmuyordu. Tam tersine: Güvenilir bölgesel müttefiklere sahip olmak ve onları korumak, Almanya'nın Afrika politikalarında izlediği yolun temel yapı taşıydı.

Etiyopya bir düzen gücü olarak Almanya için Doğu Afrika'da ne ifade ediyorsa, Güney Afrika Cumhuriyeti de kıtanın güneyinde aynı işlevi görüyordu. Federal Almanya Cumhuriyeti Apartheid döneminden beri Pretoria ile – özellikle de ekonomik alanda- yakın işbirliği içindeydi (bkz. bölüm 3.1). Irkçı yönetimin devrilmesinden sonra da bu işbirliği devam etmişti. Alman bakış açısına göre Güney Afrika'nın, kendi bölgesel çevresinde ve bu çevrenin olabildiğince dışında da Batı'nın çıkarlarına hizmet eden verili

düzenin korunmasını sağlamak gibi bir görevi vardı. Güney Afrika, Afrika'nın güneyindeki en güçlü devletti ve başka önlemlerin yanı sıra Afrika Birliği çerçevesinde gerçekleştirdiği asker konuşlandırılması ile bu gücünü pekiştirerek bütün kıtayı kapsamak için çaba sarf ediyordu. Alman donanması Güney Afrika donanmasıyla düzenli tatbikatlar gerçekleştiriyordu. Yapılan son ortak tatbikatta, örneğin 'boarding' harekâtı (gemiye çıkış ve köprü üstü kontrolü, ç.n.) şüpheli gemilerin batırılması gibi deniz korsanlığına karşı mücadele talimleri gerçekleştirilmişti. Ayrıca iki ülkenin deniz komutanları, kendi aralarında düzenli toplantılar yapıyordu. 2010'da Avrupalı NATO ve AB ülkelerinin deniz başkomutanlarının hazırladığı raporda altı çizilerek, Afrika'daki "bölgesel kıyı devletlerinin", sorunlu durumlarda anında ve yerinde müdahale edebilmeleri için "kendi denizcilik becerilerini geliştirmeleri" öngörülüyordu; Avrupa donanmaları bunda yardımcı olacaktı.

Batı, Etiyopya Kara Kuvvetleri dışında başka güçlü bir bölgesel müttefik bulunmadığından Doğu Afrika'da korsanlara karşı kendisi mücadele etmek zorunda kaldığı için, Güney Afrika ile işbirliğinin yanı sıra, kıtanın batısında da – Gine Körfezi'nde - uygun önlemler bulmaya çalışıyordu. Sadakatine güvenilir ve iddialı bir tane bile ortak devlet yoktu görünürde. NATO ve AB deniz başkomutanlarının 2010'da aktardığında göre, henüz 2006 yılında Nijerya'nın başkenti Abuja'da "Sea-power for Africa" konulu bir sempozyum düzenlenmiş ve bu sempozyumda çokuluslu bir donanma koalisyonunun "zorunluluğu" kesin olarak kabul edilmişti. Son kertede, bölgedeki petrol bakımından zengin kıyılar ele alınmamıştı yalnızca. Almanya'nın net çıkarları söz konusuydu. Nijerya 2013'te, parçalanan Libya'nın yerine, Avrupa Kıtası'nın dışındaki en büyük petrol tedarikçisi konumuna yükselmişti. 2014'te Federal Almanya Deniz Kuvvetleri ilk kez, ABD Deniz Kuvvetleri'nin 2011'den beri yürüttüğü "Obangame Express" tatbikatına katılmıştı; Batı Afrika donanmalarını deniz korsancılığına karşı mücadelede eğitilmesi tatbikatın bir parçasıydı bu. Ancak, Batı Afrika'da Berlin'in ve Washington'un işine yarar bir donanma koalisyonunun kurulması, uzun vadede gerçekleştirilebilir bir projeydi.

Oysa Almanlar açısından işler kıtanın güneyinde de artık yolunda gitmiyordu. Berlin'de uzun yıllardır, Batı ile anlaşmazlık içinde

olan Zimbabve yönetiminin, Batı'nın çıkarlarına uygun müdahalelerde bulunmadığı konusunda eleştiriler yükseliyordu. Zaman geçtikçe bu eleştiriler artmıştı. Pretoria "otoriter rejimleri desteklemekle... bir hayli kredi tüketti" eleştirisinde bulunuyordu 2014 baharında German Institute of Global and Area (Alman Küresel ve Bölgesel Araştırmalar Enstitüsü- GIGA) araştırma kuruluşundan bir Güney Afrika uzmanı; buradaki "otoriter rejimler" vurgusu, hiçbir şekilde Almanya'nın Etiyopya ile sürdürdüğü işbirliğine değil, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin BM güvenlik konseyinde Myanmar, İran ve Sudan'a karşı uygulanmak istenen yaptırımları reddetmesini işaret ediyordu. Pretoria ayrıca "ticaret ve iklim sorunları ile ilgili uluslararası görüşmelerde... açıkça, sözde Küresel Güney'in pozisyonunu temsil" ediyordu ve "Fransa, İngiltere veya Almanya gibi devletlerle dostane ilişkiler yürüttüğü halde, bu ilişkilere özel bir ayrıcalık" atfetmiyordu. Gerçekten de Güney Afrika Cumhuriyeti, BRICS çerçevesinde öngörülen, alternatif bir kalkınma bankasının ve alternatif bir para birimi fonunun kurulması gibi, Batı'nın üstünlüğünü sorgulayıcı önlemlere katılım gösteriyordu.

Bu arada Berlin yeni alternatif arayışlarına girişerek Angola Cumhuriyeti ile ilişkilerin geliştirilmesine yatırım yapmaya başlamıştı. GIGA'nın bir analizine göre bu ülke, Afrika'daki dış faaliyetlerini gözle görülür bir şekilde geliştirmişti; bunu "bölgesel liderlik profilini hedefleyen" bir "stratejik bir karara bağlamak" mümkündü. Raporun devamında belirtildiğine göre, Angola Cumhuriyeti 2013'ten beri "Sahra Altı Afrika'da... savunma harcamalarına Güney Afrika Cumhuriyeti'nden daha fazla bütçe ayrılan ilk devlet" olarak göze çarpıyordu; potansiyel olarak "bölgenin en büyük askeri gücü" sayılabilirdi. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin geleneksel liderlik iddiası "gelecekte daha az" kabul edilecek; böylece yakın gelecekte "Güney Afrika Cumhuriyeti'nin bir barış ve istikrar gücü olarak Sahra Altı Afrika'da oynadığı rol sorgulanacaktır". Federal Almanya Cumhuriyeti bu arada boş durmayarak somut adımlar atmıştı. Savunma Bakanı Ursula von der Leyen, Kasım 2014'te Angola'lı meslektaşı João Manuel Gonçalvez Lourenço ile iki ülkenin savunma bakanları arasında düzenli toplantılar ve ortak seminerler öngören bir işbirliği anlaşması imzalamıştı. Bunun

dışında Berlin, Alman savaş gemilerinin Angola'ya satışını mühür altına almak için ayrıca çaba sarf ediyordu. Sonuçta olası bir müttefik kazanmaya yönelik ortaya konulan bütün çaba, Afrika'nın güneyinde Batı yanlısı bir düzenin korunması içindi.

5.4.
PASİFİK'E YÖNELİŞ: LATİN AMERİKA'DAKİ İTTİFAKLAR

BRICS devletlerinin, 15 ve 16 Temmuz 2014 tarihlerinde, Brezilya'nın kuzeydoğusundaki eyalet başkenti Fortaleza'da gerçekleştirdikleri zirve oldukça başarılı bir toplantıydı. Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Devlet Başkanları ve Başbakanları bir araya gelmiş ve yeni bir kalkınma bankası ile yeni bir para birimi fonunun kurulmasını karar altına almışlardı. Bu iki kuruluşun hedefleri konusunda gözlemcilerin bazı kuşkuları vardı; gözlemcilere göre birlik, 50 adet 100 milyon ABD doları ile pek de parlak bir bütçeye sahip değildi, ayrıca kurucu ülkeler arasındaki siyasi farklılıklar da gözardı edilemezdi. Ancak, attıkları bu adımla BRICS devletlerinin ortaya koyduğu iddia, oldukça çarpıcıydı: Dünya Bankası ile Uluslararası Para Fonu'na ve böylece Batı'nın küresel finans yapısının çekirdek kurumlarına karşı bir alternatif yaratmayı hedefliyorlardı. Bunda başarılı olacaklar mıydı? Batı hegemonyası kırılma yaşayacak mıydı?

BRICS deneyi nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, Federal Almanya'nın Latin Amerika politikalarında bir kırılma yaşanacağı kesindi. Brezilya, bu politikanın en sağlam sacayaklarından biriydi. Eskiden beri Almanya'nın Latin Amerika'daki en önemli ticaret ortağı olan ülke, Federal Dışişleri Bakanlığı'nın henüz 2010 yılında belirttiği gibi, "yükselişe geçen bölgesel ve küresel bir aktörün özgüveniyle" sahneye çıkıyordu. Yine 2010 yılında German Institute of Global and Area Studies (GIGA) kuruluşunun tespit ettiği gibi Brezilya, "Güney Amerika'da ve kısmen bütün Latin Amerika'da liderlik rolünü pekiştirdi" ve "bölgede ABD'ye rakip konumunu güçlendirdi". Buna karşın Almanya, "ABD'nin rakibi" ile 2008 yılında stratejik bir ortaklık kurmuş ve ittifakı daha da ileriye taşıyacak bir eylem planı üzerinde anlaşmıştı. Brezilya ile kurulan işbirliği sayesinde ABD'nin "arka bahçesinde" kök salma

ve böylece Amerika'nın tek başına elinde tuttuğu hegemonyayı örtük ya da açıktan tehlikeye düşürme niyeti gözden kaçmıyordu.

Derken, 2014 yılı geldi ve onunla birlikte Batı dünyasının Ukrayna için Rusya ile girdiği güç savaşı da kapıya dayandı. AB ülkeleri Temmuz 2014'te Moskova'ya uygulanacak yaptırımlar konusunda birbirleriyle anlaşırken, BRICS devletleri, Batı'nın küresel finans kurumlarına karşı ilk defa bir alternatif yaratmak için Fortaleza'da bir araya gelmişti. "Vladimir Putin, Kırım'ın Ukrayna tarafından ilhakından sonra dünyadan izole edilmiş olacaktı, Batılı siyasetçilerin duyurdukları buydu en azından." deniliyordu Springer basınında yer alan öfkeli bir yorumda; ama şimdi Latin Amerika'da "asıl kimin istenmediği" açıkça ortaya çıkmıştı: "Rusya değil, ABD" diye karar veriyordu *Die Welt* gazetesi. İlerleyen aylarda ne Almanya ve AB'de, ne de Brezilya'da bir yön değişikliği olmamıştı ve böylece ortaklar giderek birbirlerinden uzaklaşmışlardı. Berlin yaptırımları daha da ağırlaştırırken ve – Washington'dan tümüyle farklı olarak – Moskova ile krizi daha da tırmandırırken, Brezilya yaptırımlardan korunaklı bir şekilde, Rusya'ya ihracatını sürdürüyordu. Bununla bağlantılı olarak gözlemciler Şubat 2015'te, Almanya Dışişleri Bakanı Frank Walter Steinmeier'in Brezilya ziyareti sırasında iki tarafta da açıkça hissedilen bir soğukluk tespit etmişlerdi. Stratejik ortaklar arasındaki ilişkide kırılmalar oluşmuştu.

Bunun yerine Berlin için, Latin Amerika'da bir süredir yeni bir seçenek şekillenmekteydi: "Pasifik İttifakı". Birlik, 6 Haziran 2012 tarihinde Şili'nin kuzeyindeki Antofagasta kentinde Latin Amerika Pasifik kıyı şeridindeki dört devlet - Şili, Peru, Kolombiya ve Meksika tarafından kurulmuştu. Bazı yönlerden aralarında büyük farklılıklar barındıran bu ülkelerin iki ortak yönü bulunuyordu: Bu ülkeler açıkça neoliberal yönelimliydi ve Amerika Birleşik Devletleri'nin güçlü etkisi altında bulunuyorlardı. Henüz üyelik sürecinde bulunan Kosta Rika dahil edilmezse, Pasifik İttifakı 221 milyonluk nüfusuyla sadece Brezilya'yı geride bırakmakla kalmıyor; 2,2 milyar ABD Doları tutarında bir gayri safi yurtiçi hasılaya ulaşıyordu; bu rakam Latin Amerika'nın toplam gayri safi yurtiçi hasılasının %37'sine denk geliyordu. Birlik 2005'ten beri, 2009 kriz yılı sayılmazsa, %5,5 oranında bir ortalama yıllık büyüme

hızı kaydediyordu. Bu rakamlar muazzam bir ekonomik potansiyeli ifade ediyor.

Federal Almanya Cumhuriyeti Pasifik İttifakı'nda 5 Kasım 2013'ten beri gözlemci statüsünde bulunuyordu. Birlik yalnızca ekonomik açıdan cazip değildi, aynı zamanda net politik beklentiler de ortaya koyuyordu. Örneğin Venezuela ve Küba etrafında şekillenen ve Batı'nın belirlediği dünya düzenine kafa tutan ALBA ittifakını karşısına alıyordu. Konrad Adenauer Vakfı'nın Haziran 2012'de yaptığı bir analize göre gözlemciler, Pasifik İttifakı'nın "Latin Amerika'daki Hugo Chávezvari sol popülist yönelimli ülkelere ve birliklere karşı açık bir denge unsuru olduğu konusunda "hemfikirdi". Bu arada Berlin, Pasifik İttifakı'nın devletleriyle ilişkilerini gözle görülür şekilde yoğunlaştırmaya başlamıştı. Peru ile bir "Hammadde Ortaklığı" kurmuş, Şili ile ayrıca bir dar kapsamlı hammadde işbirliği anlaşması imzalamıştı. Alman ve Kolombiyalı liderlerin karşılıklı ziyaretleri hissedilir oranda artmıştı. Meksika ile oldukça yakın bir ekonomik işbirliği zaten devam ediyordu. Bunların yanı sıra, Bertelsmann Foundation North America düşünce kuruluşunda Latin Amerika uzmanı olarak çalışan Samuel George'un 2014 ilkbaharında tespit ettiği gibi, Amerika Birleşik Devletleri'nin "21. yüzyılın ticari faaliyetlerini etkileme" çabalarında Pasifik İttifakı "kilit rol oynayan bir müttefik" olarak görmesi, son derece önemliydi. Washington kendi ifadesiyle, "ittifakın serbest piyasaya ve serbest ticarete dayalı politikalarının ABD'ye yaranıyormuş görüntüsü vermesini önlemek için" kendini geri planda tutsa da, "spot ışıklarının" gerisinde birliği her koşulda destekliyordu.

Pasifik İttifakı, transatlantik değil de transpasifik bir yönelime sahip olduğu için, Federal Almanya Cumhuriyeti'ne ayrıca stratejik olanaklar sunuyordu. Üye ülkelerinin Doğu ve Güneydoğu Asya'da şimdiden önemli ticaret ortakları edindiğini ve "özellikle de Asya ve Pasifik ülkeleriyle ekonomik ilişkileri" daha da geliştirmek istediklerini, Konrad Adenauer Vakfı daha Haziran 2012'de kayda geçmişti. Transatlantik dönemde "küresel arka bahçe" niteliği taşıyan "Latin Amerika'nın Batı kıyısı", Bertelsmann uzmanı Geroge'un Mart 2014'te ileriyi görerek söylediği gibi "Pasifik yüzyılda odağa yerleşebilir". Böylece Pasifik İttifakı'nın üye devletleri

Almanya için daha da cazip hale gelecek. Berlin, Washington'un açıkça işaret ettiği "pasifik yüzyılda" boşa düşmemek ve dünya poltikasında sözünü söyleyebilmek için Çin Halk Cumhuriyeti'ni çevreleyen doğu ve güneydoğu Asya bölgesinde daha güçlü bir şekilde var olabilmenin yollarını arıyor yıllardır. Bu konuda Pasifik ittifakıyla geliştirilen ilişkiler büyük olasılıkla, Brezilya ile kurulan ekonomik ve politik ilişkilerden daha fazla katkı sağlayabilir.

5.5.
ÇİN'İN ETRAFINDAKİ ATEŞ ÇEMBERİ: GÜNEYDOĞU ASYA'DA ÇATIŞMA HAZIRLIĞI

Martin Wagener'in dinleyicilere sunduğu analiz, başka bir açıklamaya gerek bırakmıyordu. Trier Üniversitesi Siyaset Bilimi öğretim üyesi, 9 Haziran 2011'de Güvenlik Politikası Federal Akademisi (BAKS) ve Konrad-Adenauer Vakfı ile birlikte "Trier-Çin Görüşmeleri"ne davet etmişti. BAKS'ın ev sahipliği yaptığı etkinlikte "Asya'da potansiyel silahlanma yarışı" üzerine sunumlar ve tartışmalar yapılmıştı. Wagener sunumunda çıkış noktası olarak "ABD'nin Çin politikasının askeri unsurları"nı belirlemişti. Birleşik Devletler'in Japonya, Güney Kore, Tayland, Filipinler ve Avustralya ile ittifakını sürdürdüğünü ve "bölgede yaklaşık 75.000 e ulaşan bir askeri varlığının da (Havai dışında)" söz konusu olduğunu sıralamıştı. Buna ek olarak, ABD "Doğu Asya'daki askeri varlığını" çeşitlendirmiş ve "Guam'ı alternatif üs" olarak belirlemişti. "Amerika'nın bölgedeki askeri varlığı genel itibariyle Çin'e karşı önlem olarak kurulan ve Washington'un olası bir çatışma durumunda aktive etmeye oldukça istekli olduğu bir 'ateş çemberi' ni andırmaktaydı", Wagener'in toplantı hakkında verdiği demece göre: Washington kendini Çin Halk Cumhuriyeti ile arasında gerçekleşmesi muhtemel bir askeri dalaşa hazırlıyordu.

Alman düşünce kuruluşları, Doğu ve Güneydoğu Asya'daki gelişmeleri dikkatle izliyorlardı. Haksız da değillerdi. Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton Kasım 2011'de dış politika dergisi *Foreign Policy*'de, "Amerika'nın Pasifik Yüzyılı"nı deklare ettiğinden beri, Washington'ın Pasifik'e Yöneliş stratejisinin (pivot to Asia) geçici değil, uzun vadeli olduğu açıkça ortaya çıkmıştı. Güç mücadelelerine dünya politikasının merkezinde yer alarak

katılmaya devam edebilmek için, bölgede var olmak önemliydi. Özellikle de Güneydoğu Asya'da daha güçlü faaliyetlerin geliştirilmesi çağrısı, uzun yıllardan beri Federal Cumhuriyet'in dış politika egemenlerinin standartları arasında yer alıyordu. Odak noktasında öncelikle, Batı'nın geleneksel müttefikleri olan ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) Güneydoğu Asya Uluslar Birliği'nin üyeleri vardı. Batının Çin Halk Cumhuriyeti'nin çevre bölgelerindeki pozisyonunu gelştirmek amacıyla bu ülkelerden daha fazla siyasi destek bulma çabaları, genellikle kârlı ekonomik yayılmacılık gayretleriyle el ele ilerliyordu.

ASEAN devletlerinin en küçüğü olan Singapur, buna iyi bir örnek oluşturuyordu. Bu şehir-devlet ekonomik olarak güçlü, dünya çapında gayri safi yurtiçi hasılası en yüksek on devlet arasında sayılıyor, bölgenin en önemli ticaret ve para merkezi olarak biliniyor ve bunların yanı sıra dünyanın ikinci büyük konteyner limanı ve en büyük yirmi havalimanından biri sayesinde lojistik açıdan dünyayla en iyi bağlantılara sahip olmasıyla, Güneydoğu Asya'nın coğrafi merkezinde yer alıyordu. Bu nedenle Singapur, ekonomi çevrelerinde zaman zaman "Asya'ya açılan kapı" diye de övülmekteydi. Alman şirketleri, Güneydoğu Asya'daki faaliyetlerinde büyük oranda bu ülkeye yaslanıyorlardı. Orada faal olan Alman şirketlerinin sayısı, 2004'ten 2014'e kadar %300 oranında yükselerek, 1.400'ün üzerine çıkmıştı; 2012 yılının sonlarında Alman doğrudan yatırımları 13.2 milyar Avro'ya erişmişti. Singapur'a yapılan Alman ihracatı 2013'te 6.3 milyar Avro'ya yükselmişti; böylece Singapur Alman ekonomisi açısından ASEAN devletleri arasında açıkça ilk sırada yer alıyordu. AB'nin şehir-devletle Ekim 2014'te yaptığı Serbest Ticaret Sözleşmesi, ticari faaliyetleri daha da körükleyeceğe benziyor.

Singapur ekonomik öneminin yanı sıra, stratejik açıdan da büyük önem taşımaktaydı. Hint Okyanusu'ndan Doğu Asya'ya giden en kısa ve en önemli deniz ticareti yolundan geçen Malakka Boğazı'nda bulunmaktaydı. Uzmanlara göre dünya genelinde toplam deniz ticaretinin %30'u ve gemilerle gerçekleştirilen petrol sevkiyatının yaklaşık dörtte biri, Malakka Boğazı'ndan geçmekteydi. Özellikle de Çin, Ortadoğu ve Afrika'dan temin ettiği hammaddelerin büyük bir kısmının ülkeye girişini bu yol üzerinden

sağlamakta ve Güney Asya, Ortadoğu ve en önemlisi Avrupa'ya gerçekleştirdiği ihracat için bu güzergâhı kullanmaktaydı. Eğer bunu yapamayacak olsaydı, ekonomisi en iyi ihtimalle ağır bir darbe alırdı. Malakka Boğazı, askeri olarak kolay ablukaya alınabilir olduğu için, 2003 yılında dönemin Çin Cumhurbaşkanı Hu Jintao "Malakka Sorunu" ndan söz etmişti. Bunu, Batı'nın oradaki güçlü pozisyonunu göz önünde bulundurarak dile getimişti.

Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin Malakka Boğazı kıyısındaki şehir devlette varlığı oldukça güçlüydü. 2005 yılında yapılan "Stratejik Çerçeve Anlaşması" ile Singapur ABD'ye kendi topraklarında bir deniz üssü ve bir havalimanı kullanma hakkı tanımış oldu. Bunun dışında ABD Deniz Kuvvetleri'nin bir lojistik komutanlığı da orada konuşlandırılmıştı. Washington o zamandan beri Singapur'la olan askeri işbirliğini daha da yoğunlaştırmış ve her iki ülkenin hava kuvvetlerinin savaş talimleri ve Singapur'da bulunan "Murai Urban Training Facility"de (Murai Kentsel Eğitim Tesisleri, ç.n.) kentsel savaş eğitimleri de dahil olmak üzere ortak tatbikatları genişletmişti. Şehir-devlet için Amerika Birleşik Devletleri bölgede "kilit partner"di. Buradan bakıldığında, Singapur Silahlı Kuvvetleri'nin gözlemciler tarafından açıkça "fazlaca gelişkin" olarak sınıflandırılmasının anlamı da ortaya çıkıyordu. Örneğin 2009'da "Bonn International Center for Conversion" (BICC- Bonn Uluslararası Dönüşüm Merkezi) tarafından yapılan saptamaya göre, "şehir-devletin büyüklüğü ile ölçüldüğünde, hava kuvvetleri akla gelebilecek ihtiyaçların tümünü kat kat aşıyor"du : "Endonezya, Malezya ve Filipin hava kuvvetlerinden daha fazla savaş uçağı" vardı ve "bölgede en iyi hava gözetleme ve hava yakıt ikmal kapasitesine" sahipti. Ve bu arada Singapur silahlanmaya hız kesmeden devam ediyordu. 2008 ve 2012 yılları arasında dünyadaki tüm silah ihracatının yaklaşık %4 ü, 2013 yılı askeri bütçesi 12 milyar Amerikan Doları bulan bu şehir-devlete aktarılmıştı. Bu miktar toplam devlet bütçesinin yaklaşık dörtte birine denk geliyordu.

Martin Wagener'in, 9 Haziran 2011' de, BAKS'de sözünü ettiği "Çin'in etrafındaki ateş çemberi", en önemli "güvenlik politikası eğitim kuruluşu" BAKS olan Federal Alman hükümetinin azımsanmayacak desteğiyle birlikte, giderek güç kazanıyordu.

Geleneksel olarak Federal Alman silah tüccarlarının önemli müşterilerinden olan Singapur, geçmiş yıllarda - Güney Kore ve Endonezya ile birlikte- Alman silah sevkiyatının en büyük düzenli on alıcısından biri sayılıyordu. Singapur'un devasa boyutlardaki silahlı kuvvetlerinde, Federal Alman Silahlı Kuvvetleri stoklarından temin edilen Leopard-2 tankları bulunuyordu; resmi olarak gizli tutulan sayıları uzmanlar tarafından 200 civarı olarak tahmin ediliyor. Son olarak şehir-devlet, ThyssenKrupp Denizcilik Sistemleri'nden iki adet denizaltı sipariş etmişti. Singapurlu askerler, Alman askeri eğitim tesislerinde düzenli olarak Leopard 2 tankları ile savaş talimleri yapıyordu. Bunun yanı sıra iki ülke kesintisiz olarak "güvenlik ve savunma politikası diyaloğu" sürdürüyordu. Bu amaçla 2005 yılının Eylül ayında, Almanya ve Singapur arasında bir askeri işbirliği anlaşması imzalanmıştı. 22 Nisan 2013'te, Federal Almanya ve Singapur Savunma Bakanları, "iki ülke arasındaki ortak çıkarlara ve bakış açılarına dayalı savunma politikası ilişkileri"nin "gelecekte daha da güçlenmesi" gerekliliğini teyit etmişlerdi. Geleceğin çatışmalarına dair işaretler, Güneydoğu Asya'da açıkça beliriyor. Almanya'nın katkılarıyla.

Yeni Alman dünya politikası kampanyası Almanya Federal Cumhuriyeti'nde 2014 yılının en yakıcı siyasi konularından biriydi. Kampanya, Alman egemenlerinin giderek çetrefilleşen küresel güç savaşlarında, şimdiye kadar olduğundan daha etkin bir rol kapma çabalarına fon müziği oluşturmuştu. Bu kitapta dünya politikası kampanyası ve kampanyanın içyüzü mercek altına alınıyor.

18 TL
9 786059 988490